

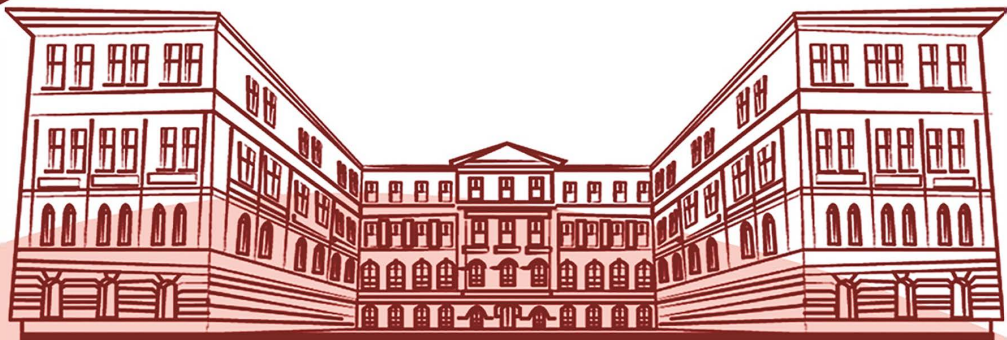
Міністерство освіти та науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
Національної академії педагогічних наук України
Державний заклад вищої освіти «Університет менеджменту освіти»
Національної академії педагогічних наук України
Інститут проблем виховання
Національної академії педагогічних наук України
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Управління освіти і науки Кам'янець-Подільської міської ради

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ: ЗАКОНОМІРНОСТІ, ТРЕНДИ, ПОТРЕБИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА МАТЕРІАЛАМИ
ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

31 БЕРЕЗНЯ 2026 РОКУ

Електронне видання

м. Кам'янець-Подільський
2026

УДК 37-027.31(063)

ББК 74я43

I-66

Рекомендувала вчена рада педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка, протокол № 4 від 25 березня 2026 р.

Рецензенти:

- Л. А. Галаманжук**, доктор педагогічних наук, професор
О. В. Столяренко, кандидат психологічних наук, доцент
Р. В. Моцик, кандидат педагогічних наук, доцент

Редакційна колегія:

- І. О. Кучинська**, доктор педагогічних наук, професор
Г. В. Бесарабчук, кандидат педагогічних наук, доцент
О. В. Горбатюк, кандидат педагогічних наук, доцент
О. М. Дутко, кандидат педагогічних наук, доцент
І. Ю. Лебідь, кандидат педагогічних наук, доцент
С. В. Поліщук, кандидат педагогічних наук, доцент
В. В. Федорчук, кандидат педагогічних наук, доцент
(відповідальний секретар)

Інновації в освіті: закономірності, тренди, потреби:

- I-66** збірник наукових праць за матеріалами III Всеукраїнської науково-практичної конференції. 31 березня 2026 року [Електронний ресурс] / [редкол. І. О. Кучинська та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2026. 332 с.

Електронна версія збірника доступна за покликанням:

URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10171>

У збірнику публікуються результати наукових досліджень актуальних проблем у галузі педагогічних та психологічних наук, представлених на III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інновації в освіті: закономірності, тренди, потреби», яка відбулася 31 березня 2026 року. Видання адресоване педагогічним, науковим, науково-педагогічним працівникам, здобувачам вищої освіти та всім зацікавленим особам.

УДК 37-027.31(063)

ББК 74я43

Матеріали публікуються в авторській редакції

ЗМІСТ

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ

Аліксійчук Я. О.

Наукові підходи та педагогічні принципи формування полістилістичної компетентності здобувачів вищої мистецько-педагогічної освіти у процесі опанування бандурних композицій 9

Горбатюк О. В.

Впровадження педагогічних інновацій у процесі реформування української освіти: сучасні виклики та практичні перспективи 16

Дмитрецький Д. А.

Модернізація підходів до економічного виховання школярів на основі досвіду реформ кінця XIX – початку XX століття 20

Гордійчук Я. А.

Трансформація вищої освіти Королівства Бельгії в умовах інтернаціоналізації та цифровізації 24

Кучинська І. О.

Пріоритети інтеграції українських закладів вищої освіти у глобальний освітній простір 28

Лебідь І. Ю.

Інновації в управлінні закладами освіти як чинник підвищення якості освітнього процесу 34

Мельник Х. П.

Методичні засади формування цифрової грамотності у закладі вищої освіти 38

Наместюк І. П.

Імідж сучасного керівника ЗЗСО в контексті педагогіки партнерства 43

Пастушак М. В.

Формування громадянської компетентності студентської молоді у процесі волонтерської діяльності 46

Петренко А. М.

Інноваційний вектор трансформації викладання психолого педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти 51

Сабадаш А. М.

Інноваційний менеджмент у системі середньої освіти 54

Совинський М. Е.

Дистанційне навчання в контексті освітнього процесу України 59

Чайковський П. О. Акмеологічні аспекти формування професійної успішності майбутнього педагога	63
Шуляк А. С. Штучний інтелект як засіб персоналізації навчання учнів на уроках інформатики	66
Ящук Б. В. Становлення громадянської освіти в контексті демократичної освіти у вітчизняній суспільно-педагогічній думці (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.)	70

2. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ЗМІН

Гоцуляк Н. Є., Буракова І. М. Трансформація освітнього середовища в умовах цифровізації та впровадження штучного інтелекту	73
Кирилюк А. А. Виховання культури демократизму студентської молоді в закладах сучасної вищої освіти	77
Моргай Л. А. Інноваційні освітні підходи до формування комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників у сфері реабілітаційної допомоги	81
Оленюк В. В. Роль тематичного та підсумкового контролю у процесі досягнення ключових компетентностей з інформатичних дисциплін студентами закладів фахової передвищої освіти ...	85
Осадчук К. Д. Інноваційні цифрові інструменти у забезпеченні якості освіти	90
Самарджієва Т. М. Особливості формування проектної компетентності майбутніх менеджерів у процесі професійної підготовки ...	96
Сас Н. М. «Вільне блукання (розуму)» як спосіб пошуку рішень	101
Тягай С. В., Кучинський С. А. Інноваційні підходи до формування громадянськості особистості в умовах військового стану та післявоєнного відновлення	105
Федорчук В. В. Методичні підходи до реалізації партнерської взаємодії в умовах ЗВО	109

3. ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ З УРАХУВАННЯМ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Баранюк Н. В.

Освітні інновації в контексті сталого розвитку: цінність для роботи практичного психолога з дітьми з ООП 116

Лисюк А. М.

Базові основи громадянського виховання особистості у період воєнного стану 123

Стецюк А. І.

Правове виховання як ключовий аспект формування громадянської свідомості особистості 127

Франчук Ю. С.

Громадська організація як простір реалізації цілей сталого розвитку через професійний саморозвиток та соціальну активність студентської молоді 131

Хабел К. М., Мехед О. Б.

Педагогічні інновації як інструмент формування культури сталого розвитку 135

4. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ

Бойко І. В.

Сучасні технології підготовки фахівців фізичної культури та спорту до інноваційної діяльності 140

Ванг Д.

Пріоритети професійної діяльності менеджера сучасного закладу освіти: практичний вимір 144

Волошена С. А.

Формування цифрової стійкості та медіаімунітету педагога в епоху штучного інтелекту: від теорії до практичного кейсу.... 148

Давиденко Г. А.

Сприяння професійному розвитку педагогів як пріоритет діяльності центру ПРПП в умовах впровадження державних стандартів НУШ 154

Сотська Г. І., Тринус О. В.

Аспекти формування цифрової грамотності майбутніх викладачів закладів вищої освіти 162

Такіров Т. Н.

Професійний розвиток педагогічних працівників для підвищення якості викладання в закладах вищої освіти .. 168

Янголь Г. В.

Професійний розвиток педагогічних працівників в епоху освітніх інновацій: виклики та перспективи 171

Янчишина Т. О.

Педагогічні умови розвитку професійної компетентності викладачів у процесі педагогічної діяльності..... 176

**5. ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ, МОДЕЛІ ТА ТЕХНОЛОГІЇ
В ПРОЄКЦІЇ ОСВІТНІХ ВИКЛИКІВ**

Борисова Т. В.

Методичний інструментарій формування артистизму учасників навчальних хорових колективів 180

Галайбіда Б. А.

Роль проєктно-орієнтованого навчання у формуванні Soft Skills здобувачів вищої освіти IT-спеціальностей..... 185

Гапчич Д. Д.

Історія, до якої можна доторкнутися: сучасні музеї як освітній простір (на прикладі геологічного музею ПКНГ) 189

Гордійчук Я. А.

Трансформація вищої освіти Королівства Бельгії в умовах інтернаціоналізації та цифровізації 193

Крамар Д. С.

Зміст та методи військово-патріотичного виховання дітей та молоді в системі сучасної освіти України 197

Кучерявий О. Г.

Класифікація методів удосконалення викладання психолого-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти: інноваційний вимір 200

Мельник О. С.

Інтерактивні методи навчання у розвитку проєктно-дослідницької діяльності майбутніх педагогів..... 207

Рощева Ю. О.

Педагогічні умови реалізації проєктної діяльності учнів у процесі вивчення історії 210

Сіренко П. О.

Професійні спільноти як драйвер інновацій: моделі PLC, наставництво та Edcamp-підхід 216

Філіппович В. Ю.

Бінарний підхід до вивчення історії та геології: синергія гуманітарного та природничого знання..... 223

Чікарькова М. Ю.

Розвиток креативного мислення в добу штучного інтелекту: освітні можливості для гуманітарних наук 227

Яременко В. В.

Історія, до якої можна доторкнутися: віртуалізація музейного простору як відповідь на виклики дистанційної освіти (на прикладі геологічного музею ПКНГ) 231

6. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Абрамович С. В.

Сенсорна інтеграція та роль ЛФК як інноваційна діяльність педагогів..... 235

Аліксійчук О. С.

Оптимізація методичної підготовки майбутніх музикантів-педагогів до моделювання уроків мистецького спрямування 243

Єремєєв М. А., Ковальська А. І.

Soft Skills у системі професійної компетентності вчителя громадянської та історичної освітньої галузі 247

Лобас М. С.

Психолого-педагогічні аспекти підготовки майбутніх військових юристів до інноваційної діяльності..... 252

Максимчук А. О.

Ідеї розумового виховання у формуванні цифрової компетентності майбутніх фахівців в умовах цифровізації освітнього простору 257

Маршицька В. В.

Психологічні особливості розвитку стресостійкості науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти у кризових умовах сьогодення 261

Росенко Д. О.

Педагогічний потенціал хореографічного мистецтва у формуванні всебічно розвиненої особистості..... 265

7. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТЬОГО ПРОСТОРУ, ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧАСНИКІВ ОСВІТЬОГО ПРОЦЕСУ

Аніщенко О. В.

Переосмислення технологій навчання дорослих в епоху штучного інтелекту 271

Гламазін П. М., Вакуленко Є. С.

Роль лабораторних робіт у викладанні технічних дисциплін... 275

Дутко О. М.

Етична компетентність педагогічного працівника в умовах цифровізації суспільства..... 280

Квашук В. В.

Цифровізація соціальної підтримки ветеранів: можливості та перспективи 286

Марцеха О. В.	
Цифрова трансформація хімічної освіти: виклики та можливості для сучасного вчителя	290
Москаленко А. Р.	
Етичні аспекти використання штучного інтелекту в освіті ...	295
Павленко Б. О.	
Цифрова грамотність студентів як ключова компетентність XXI століття	300
Поліщук С. В.	
Цифровізація освітнього середовища як необхідний аспект якісного освітнього процесу	304
Свиридюк О. В.	
Цифрові технології у системі соціально- педагогічної підтримки іноземних студентів	309
Смірнова А. Р.	
Цифровізація математичної освіти: закономірності розвитку та педагогічні можливості	314
Тенькова З. Ю.	
Хмарні технології в освітньому середовищі	318
Ходош Е. М., Клименко Т. Г.	
Якість медичної освіти в умовах цифровізації	322
Цибулько А. О.	
Підготовка майбутніх логопедів до професійної діяльності в умовах стрімкого розвитку штучного інтелекту	326

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ

Алексійчук Я. О.,

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня освіти,
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»*

Науковий керівник: Білова Н. К.,

*кандидат педагогічних наук, професор,
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»*

НАУКОВІ ПІДХОДИ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІСТИЛІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ОПАНУВАННЯ БАНДУРНИХ КОМПОЗИЦІЙ

У статті теоретично обґрунтовано наукові підходи та педагогічні принципи формування полістилістичної компетентності майбутніх фахівців мистецько-педагогічної галузі. Полістилістична компетентність розглядається як фундамент професійної адаптивності педагога-музиканта в умовах сучасного полікультурного простору.

Ключові слова: *полістилістична компетентність, бандурні композиції, вища мистецько-педагогічна освіта, стильовий синтез, здобувачі вищої освіти.*

В сучасних соціокультурних умовах активного розвитку постмодерної інтертекстуальності, особливої значущості набуває явище музичного мистецтва сьогодення – «полістилістика», рисами якої є еkleктичний синтез художніх мов, дифузія стилів, прагнення митців у рамках одного твору інтегрувати різні стилі, виконавські прийоми, художньо-образні різножанрові мотиви різних епох, регіонів, культур та субкультур, засобами прийомів цитування, колажу, альянсів, квазіцитат тощо.

Імплементация феномену полістилістики у сферу бандурного мистецтва, відповідно до потреб сучасної соціокультурної ситуації, зумовлена необхідністю подолання стереотипів

щодо обмеженого кола жанрово-стильових виконавських традицій. Суть даного феномену в контексті підготовки майбутнього музиканта-педагога полягає в чітко продуманому та усвідомленому художньому синтезі архаїчно-традиційного пласту кобзарства та авангардних течій сучасності, де підґрунтям для даного діалогу слугують унікальні акустико-типологічні властивості інструменту. У світлі досліджуваної проблематики варто виділити саме полістилістичну компетентність здобувачів вищої мистецько-педагогічної освіти у процесі опанування бандурних композицій.

Різні аспекти даної тематики знайшли висвітлення у працях українських на зарубіжних науковців, а саме: проблему педагогічної компетентності розглядали В. Бондар, М. Коломієць, Дж. Равен, О. Олексюк, К. Роджерс, Т. Руденка, С. Синенко та інші; дефініцію полістилістики у культурологічному та мистецтвознавчому векторах висвітлювали Ю. Грібієнко, І. Коханик, В. Пенюк, В. Сильвестров та інші; стильові аспекти у бандурному музикуванні досліджували І. Джурга, І. Лісняк, Г. Матвіїв, Т. Яницький та інші.

Педагогічні аспекти полістилістики на сьогоднішній день потребують додаткового наукового студювання, що скерує дослідження на визначення наукових підходів як методологічного підґрунтя формування полістилістичної компетентності здобувачів мистецько-педагогічної освіти засобами опанування полістилістичних бандурних композицій, а саме: *аксіологічного, інтеграційно-стильового, інтерпретаційно-проектувального та акмеологічно-коригувального*.

Аксіологічний підхід забезпечує теоретико-методологічний фундамент формування полістилістичної компетентності здобувачів у процесі опанування бандурних композицій як процес, зумовлений дією ціннісно-орієнтованих факторів. Методологічна складова даного підходу зумовлена дослідженням змісту бандурних композицій як мистецького артфеномену, де здобувач освіти як суб'єкт пізнавально-комунікативної та художньо-креативної діяльності синтезує освітні стратегії та соціокультурні цінності, що актуалізує його духовно-творчий потенціал та сприяє особистісно-професійному становленню. О. Олексюк акцентує увагу на ціннісно-орієнтаційній функції духовного потенціалу здобувача, яка сприяє формуванню його професійно-

го ідеалу, усвідомлення значущості та проектуванню моделі своєї майбутньої педагогічної діяльності [2, с. 97–98].

Аксіологічні детермінанти скеровують розвиток фахових знань та умінь здобувачів мистецько-педагогічної освіти у русло опанування полістилістичних бандурних композицій, що створює можливість синтезу академічних та традиційних стилів з новітніми музичними мовами. Відтак, здатність до опанування, виконання та інтерпретації різностильових бандурних композицій є ефективним інструментом формування ціннісного ставлення до національної культурної спадщини щодо діалогової взаємодії у світовому музичному контексті, що є важливим для майбутньої мистецько-педагогічної самореалізації здобувачів.

Сутнісні характеристики аксіологічного підходу розкриваються у реалізації наступних **педагогічних принципів**, а саме: *принцип ідеологічно-стильової толерантності*, який передбачає ціннісне ставлення до співіснування музично-естетичних систем різної модальності (від автентики до авангарду) у бандурних композиціях, що сприяє відкритості та здатності до сприймання діалогу культур; *принцип інтерпретаційної антропоцентричності*, який скерує вектор уваги на особистісно-ціннісний фактор майбутнього музиканта-педагога, як носія ціннісних гуманістичних ідеалів та естетичних категорій у процесі осмисленого опанування полістилістичних бандурних композицій.

Зазначений науковий підхід варто розглядати у єдності з *інтеграційно-стильовим підходом*, що дозволяє досліджувати цінності як багатокomпонентну систему.

Інтеграційно-стильовий підхід передбачає спосіб комплексного оволодіння здобувачами необхідними знаннями для успішного опанування бандурних творів різних музичних стилів та їх інтеграції у полістилістичних композиціях. Означений підхід є одним з провідних у музичній педагогіці, через опанування музичного матеріалу у ракурсі визначення в кожному творі типових рис, характерних для певного стилю. Даний підхід сприяє формуванню у майбутніх музикантів-педагогів розуміння музично-стильового плюралізму як способу системно-ціннісної взаємодії індивіда з навколишнім світом, віддзеркаленої у полістилістичних музичних композиціях. До сучасного бандурного репертуару доцільно включати твори, які інтегрують ака-

демічні традиційні канони з новітніми музичними напрямками та композиторськими техніками. Інтегративно-стильовий підхід виступає методологічним орієнтиром аналітичної діяльності здобувача у контексті дослідження виникнення, особливостей розвитку, хронології різних музичних стилів, задля усвідомлення трансформаційно-модифікаційного процесу створення стильових моделей впродовж багатомілітичної історії світової художньої культури. Запропонований науковий підхід сприяє інтеграції процесів інтелектуального аналізу та художнього самовизначення здобувачів, що забезпечує процес усвідомленого осягнення структурних елементів полістилістичної композиції, зокрема дешифрування та розпізнавання жанрових алюзій та цитат, різноманітних кодів, інтегрованих в музичній композиції тощо. Компетентність здобувача засвідчується не автоматичним переказом навчального матеріалу, а усвідомленим розумінням, осмисленням генези кожного стильового пласта.

Відповідно до даного підходу, у процесі опанування полістилістики, визначено ряд взаємопов'язаних між собою **принципів**, а саме: *принцип єдності інтуїтивного та свідомого*, який активізує розвиток у здобувачів раціонального розуміння функціоналу стильових запозичень у оригінальній полістилістичній композиції, а також сприяє осмисленню логіки інтеграції різних стилістичних моделей у бандурних композиціях; *принцип взаємозумовленості теорії та практики* у процесі опанування полістилістики, що зумовлює інтеграцію музикознавчого аналізу (технік письма, диференціації стильових шарів) та практичної реалізації опанованого матеріалу про полістилістику, та забезпечує застосування теоретичних знань здобувачів у відтворенні складних міжстильових зв'язків; *принцип усвідомлення діалогічної взаємодії культурних кодів*, в основі якого лежить розуміння здобувачами співіснування різних стильових елементів у структурі полістилістичної бандурної композиції, їхньої рівноправності, що стимулює розвиток здатності здобувачів до синтезу різновекторних стильових значень у єдиному цілісному музичному об'єкті.

Інтерпретаційно-проектувальний підхід визначає стратегію трансформації процесу опанування полістилістичних бандурних композицій з рівня репродуктивно-механічного тренажу на рівень високотехнологічної інтеле-

ктуальної діяльності здобувачів, де інтерпретація є свідомим вибором, результатом глибокого розуміння множинності музичних мов.

Окреслений науковий підхід виступає методологічним орієнтиром розвитку здатності здобувачів до свідомої мистецької самоідентифікації, що забезпечує глибоку інтеграцію виконавця в музично-естетичну систему у момент сприймання чи виконання твору. Сутність інтерпретаційно-проектувального підходу полягає в динамічній трансформації ментальних налаштувань, що дає змогу здобувачу здійснювати когнітивне «перемикання» між діахронними та полістилістичними культурними парадигмами. Обраний підхід сприяє синтезу засобів виразності епохи модерну з автентичністю бандурного мистецтва, трансформуючи процес опанування бандурних композицій у створення цілісного творчого проекту.

Базуючись на психолого-педагогічному науковому підґрунті щодо інтерпретаційно-проектувальної діяльності як синтезу продуктивних і репродуктивних форм, варто визнати значущість організації мистецько-освітнього процесу, де здобувач займає місце активного суб'єкта. Відтак, інтерпретаційно-проектувальний підхід доповнює методологічну основу мистецького навчання, сприяє осмисленню та опануванню стильових орієнтирів у виконавському втіленні композицій, що позитивно впливає на формування полістилістичної компетентності здобувачів у процесі опрацювання бандурних композицій.

Розглянутий підхід реалізується через систему взаємопов'язаних **принципів**, зокрема: *принципу художньої емпатійності*, який концентрує увагу на формуванні у здобувачів здатності глибокого розуміння та переживання художньо-образного змісту творів, задуму композитора, спираючись на можливості умовної стильової ідентифікації, сприйнявши відчуття композитора певної епохи як «свої, власні»; *принципу інтерпретаційного моделювання*, що скеровує зусилля здобувачів на самостійне створення умовно-ідеальної полістилістичної моделі, аксіологічно значущої для досягнення бажаного результату через відтворення творчо-стильових особливостей композитора у інтерпретаційному варіанті виконавця.

Акмеологічно-коригувальний підхід у контексті підготовки здобувачів вищої мистецько-педагогічної освіти обраний як стратегічна лінія поступового, цілеспрямовано-

го формування полістилістичної компетентності, яке відбувається у поєднанні прагнення досягнення максимуму музично-педагогічної майстерності та постійного моніторингу власної діяльності. Даний підхід стимулює здобувача не лише опанувати бандурні композиції а й формувати власний оригінальний виконавський стиль, який ґрунтується на глибокому розумінні різних музичних епох (від бароко до авангарду). Це приводить до усвідомлення власної унікальності здобувача, який стає активним творцем інтерпретатором певного стилю.

Результатом впровадження даного наукового підходу є формування здатності здобувачів: орієнтуватись у різних музичних мовах (народна традиція, естрада, класика, модерн), зберігаючи при цьому автентичність звучання; усвідомлювати контекст епохи, що дозволяє уникати «стилістичного хаосу» та забезпечувати гармонійне співіснування різних стилів у межах однієї композиції; керуватись власними виконавськими ресурсами; аналізувати логіку власного художнього мислення у інтерпретаційній діяльності, здійснювати самодіагностику «стилістичних помилок» у виконавському втіленні власної інтерпретації з можливістю подолання недоліків без втручання викладача, що є важливим у подальшій ретрансляції отриманих знань своїм учням.

Реалізація запропонованого підходу передбачає визначення відповідних педагогічних **принципів**, зокрема: *принцип рефлексивної вертикалі*, що скеровує увагу здобувача на порівняльний аналіз свого варіанту виконавського втілення полістилістичного твору з «еталоном» виконавської інтерпретації через корекцію усвідомлення недосконалості власного виконання відповідно до «високого художнього зразка»); *принцип діагностичного випередження*, який спрямований на передбачення потенційних помилок вже на початковому етапі опрацювання полістилістичного матеріалу, прогнозування виконавських труднощів, здійснення моніторингу виконавської інтерпретації та вибудову коригувальної стратегії подолання виконавських недоліків.

Отже, узагальнюючи результати дослідження, можна підсумувати, що формування полістилістичної компетентності майбутніх педагогів-музикантів у процесі опанування бандурних композицій є комплексним та багатовекторним, успішність якого залежить від синергії науково обґрунтованих під-

ходів та принципів, які є підґрунтям для визначення і розробки теоретико-методичної стратегії підготовки сучасного поліфункціонального фахівця, який здатен репрезентувати українське музичне мистецтво в умовах глобалізованого стильового простору. Перспективою подальших наукових розвідок може бути розробка діагностичного інструментарію для дослідження рівнів сформованості полістилістичної компетентності здобувачів на різних етапах навчання.

Список використаних джерел:

1. Малахова М. О. Наукові підходи в організації ансамблевого навчання студентів-інструменталістів: системний, аксіологічний. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін*: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. Суми, 20–21 квітня 2021 р. Суми: Сум. держ. пед. ун-т імені А. С. Макаренка, 2021. С. 169–172.
2. Олексюк О. М., Ткач М. М. Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва: навч. посіб. Київ: Знання України, 2004. 264 с.

The article theoretically substantiates the scientific approaches and pedagogical principles for forming the polystylistic competence of future specialists in the arts and pedagogical field. Polystylistic competence is considered as a foundation for the professional adaptability of a music teacher within the conditions of the modern multicultural space.

Key words: *polystylistic competence, bandura compositions, higher arts and pedagogical education, stylistic synthesis, higher education seekers.*

Горбатюк О. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ У ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПРАКТИЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ

У статті здійснено теоретико-аналітичне осмислення впровадження педагогічних інновацій у процесі реформування української освіти. Розкрито нормативно-правові, соціокультурні та організаційно-педагогічні чинники інноваційних трансформацій, окреслено виклики цифровізації освітнього середовища та функціонування системи освіти в умовах воєнного стану. Обґрунтовано, що педагогічні інновації є важливим інструментом модернізації змісту освіти, оновлення педагогічних технологій і розвитку інноваційної культури закладу освіти. Акцентовано увагу на значенні компетентнісного підходу, професійної готовності педагога до інноваційної діяльності та необхідності системної підтримки інноваційних процесів на рівні державної освітньої політики.

Ключові слова: педагогічні інновації, реформування освіти, компетентнісний підхід, цифровізація освіти, інноваційна культура.

Сучасний розвиток української освіти відбувається в умовах інтенсивних соціально-політичних трансформацій, євроінтеграційних процесів і цифрової модернізації суспільства. За таких обставин реформування освітньої системи набуває стратегічного значення, оскільки визначає її здатність відповідати суспільним запитам, міжнародним стандартам якості та потребам особистісного розвитку здобувачів освіти. Одним із визначальних механізмів таких змін є впровадження педагогічних інновацій, спрямованих на оновлення змісту освіти, модернізацію педагогічних технологій і вдосконалення організації освітнього процесу [3].

Актуальність проблеми посилюється функціонуванням системи освіти в умовах воєнного стану. За таких умов особливого значення набувають забезпечення безпе-

рервності навчання, збереження якості освітніх результатів, адаптація освітнього середовища до кризових викликів і підвищення стійкості освітніх практик. Саме педагогічні інновації дають змогу формувати гнучкі моделі навчання, оптимізувати педагогічну взаємодію та підтримувати ефективність освітнього процесу в нестабільних умовах.

У сучасному науково-педагогічному дискурсі поняття «педагогічні інновації» трактується як поліаспектний феномен, що охоплює змістові, технологічні, організаційні та управлінські компоненти освітньої діяльності. Інноваційна діяльність у сфері освіти передбачає розроблення, апробацію, упровадження та поширення нових або вдосконалених освітніх практик, спрямованих на підвищення ефективності навчання й розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти [4].

Водночас інноваційність освітнього процесу не зводиться лише до технологічного оновлення. Вона передбачає трансформацію педагогічного мислення, утвердження нової професійної культури, розвиток рефлексивної позиції педагога та його готовності до творчого пошуку. У цьому контексті інноваційна діяльність виступає важливим чинником професійного розвитку вчителя та підвищення якості освітнього середовища відповідно до вимог професійного стандарту [5].

Із позицій системного підходу педагогічні інновації доцільно розглядати як складову структурної трансформації освітньої системи. Вони охоплюють модернізацію педагогічних технологій, оновлення моделей управління закладом освіти, розвиток партнерської взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу. Саме системність інноваційних змін забезпечує узгодженість між стратегічними орієнтирами державної освітньої політики та практикою їх реалізації [3].

Важливим концептуальним підґрунтям інноваційного розвитку освіти є аксіологічний підхід, який акцентує гуманістичну спрямованість освітнього процесу. Відповідно до наукової позиції І. Беґа, сучасна освіта має бути зорієнтована на розвиток особистості, формування її ціннісних орієнтацій, моральної відповідальності та здатності до конструктивної соціальної взаємодії [1].

Однією з визначальних засад сучасного реформування освіти є компетентнісний підхід, закріплений у чинному законодавстві та державних стандартах. Його реалізація

спрямована на формування ключових компетентностей, які забезпечують готовність особистості до успішної самореалізації, відповідальної громадянської участі та ефективної діяльності в умовах динамічного суспільства. Ці положення узгоджуються із Законом України «Про освіту», Законом України «Про повну загальну середню освіту» та Державним стандартом базової середньої освіти [2; 6; 7].

Особливого значення в умовах сучасних трансформацій набуває цифровізація освітнього середовища. Використання електронних освітніх платформ, інтерактивних ресурсів, технологій дистанційного та змішаного навчання розширює можливості індивідуалізації освітнього процесу, сприяє гнучкості навчання та формуванню відкритого освітнього простору. Цифрова трансформація створює нові умови для інтеграції української освіти у світовий освітній простір і водночас актуалізує потребу в підвищенні цифрової компетентності педагогів.

Разом із тим цифровізація супроводжується низкою викликів, серед яких нерівність доступу до цифрової інфраструктури, ризику формалізації педагогічної взаємодії, перевантаження інформаційним контентом і зниження рівня безпосереднього міжособистісного спілкування. У зв'язку з цим особливо ваги набуває педагогічно виважене використання цифрових технологій, їх доцільна інтеграція в освітній зміст і збереження гуманістичної сутності навчального процесу [4].

Не менш важливим чинником результативності освітніх реформ є формування інноваційної культури закладу освіти. Інноваційна культура передбачає відкритість педагогічного колективу до змін, підтримку професійного експериментування, розвиток педагогічної рефлексії, готовність до безперервного професійного вдосконалення та стратегічне бачення розвитку закладу. Саме така культура створює сприятливе середовище для впровадження нових освітніх практик і забезпечує їхню стійкість.

Отже, педагогічні інновації є ключовим інструментом модернізації освітньої системи України. Їх упровадження сприяє оновленню змісту й технологій навчання, розвитку критичного мислення, формуванню компетентної особистості та підвищенню адаптивності освіти до сучасних соціальних викликів. Подальший розвиток інноваційних про-

цесів в освіті потребує системної підтримки з боку державної освітньої політики, удосконалення професійної підготовки педагогів і цілеспрямованого формування інноваційної культури освітніх інституцій.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Особистість у сязві духовності. Київ; Чернівці: Букрек, 2021. 243 с.
2. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/898-2020-%D0%BF> (дата звернення: 15.03.2026).
3. Кремень В. Г. (ред.). Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні: монографія. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с.
4. Топузов О. М., Алексеева С. В. Індивідуалізація навчання у базовій середній школі: методичний посібник. Київ: Освіта, 2024. 113 с.
5. Вчитель закладу загальної середньої освіти : професійний стандарт, затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225. URL: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/646-ilovepdf_merged.pdf (дата звернення: 15.03.2026).
6. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19> (дата звернення: 15.03.2026).
7. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/463-20> (дата звернення: 15.03.2026).

The article presents a theoretical and analytical interpretation of the implementation of pedagogical innovations in the process of reforming Ukrainian education. It reveals the regulatory, socio-cultural, organizational, and pedagogical factors of innovative transformations and outlines the challenges of educational digitalization and the functioning of the education system under martial law. It is substantiated that pedagogical innovations serve as an important tool for modernizing educational content, updating teaching technologies, and developing the innovation culture of an educational institution. Special attention is paid to the competence-based approach, teachers' professional readiness for innovative activity, and the need for systematic support of innovation processes at the level of state educational policy.

Key words: *pedagogical innovations, education reform, competence-based approach, digitalization of education, innovation culture.*

Дмитрецький Д. А.,
*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*
*Науковий керівник: **Кучинська І.О.**
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ЕКОНОМІЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВІ ДОСВІДУ РЕФОРМ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті здійснено аналіз досвіду економічного виховання школярів наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття, соціально-економічні передумови формування економічної освіти, особливості її реалізації в навчальних закладах, можливості використання досвіду для розвитку економічної освіти в сучасній школі.

Ключові слова: економічне виховання, економічна освіта, економічна компетентність.

Сучасний розвиток суспільства потребує не лише високого рівня економічної грамотності громадян, а й ефективних форм її формування. У Концепції Нової української школи зазначається: «Школа має формувати компетентності, необхідні для успішної самореалізації людини у суспільстві, зокрема підприємливість і фінансову грамотність, що передбачає здатність генерувати нові ідеї, приймати економічні рішення та відповідально діяти в економічній сфері» [1, с. 11]. Закономірно, що кожний наступний історичний період розвитку має орієнтуватись на сучасні освітні стандарти і водночас ураховувати досвід минулих історичних періодів у комплексі як цінних надбань, так і проблем, які понижують ефективність процесу. Особливо це стосується проблем, актуальних у контексті розбудови економічної освіти: уміння аналізувати економічні ситуації і приймати адекватні економічні рішення, раціонально використовувати економічні ресурси, планувати власну діяльність, максимально враховуючи економічну складову та ін. Усе

це в комплексі трактуємо як важливу складову загальної життєвої компетентності особистості, основи якої закладаються в системі шкільної освіти. У зв'язку з цим актуальності набувають сучасні підходи до економічного виховання школярів, які базуються на наявному досвіді і реальних освітніх практиках у галузі економічного виховання.

Виходимо з того, що саме звернення до історичного досвіду дає можливість більш глибоко зрозуміти сутність та закономірності формування економічної, особливо у контексті конкретної соціально-економічної ситуації, врахування її потреб, викликів та актуальних проблем. Трансформаційні зміни в економічній ситуації обумовлюють необхідність їх врахування в системі економічної освіти, економічного виховання молоді. Особливо цінним є педагогічний досвід кінця XIX – початку XX століття, коли відбувалося становлення системи господарського та економічного розвитку в нових умовах переходу на ринкові відносини, розбудови власної державності. Саме наприкінці XIX століття соціально-економічні зміни спричинили необхідність реформування освіти, її економічного сегмента в частині підготовки учнів до реального економічного життя.

Як зазначають дослідники цієї проблематики, в цей період почала активно формуватися система економічної підготовки молоді, спрямована на розвиток практичних умінь і господарської культури (особистість як суб'єкт господарювання як у професійному, так і у життєвому просторі). Зокрема, у наукових дослідженнях Білавич Г. підкреслюється, що «економічне виховання наприкінці XIX – на початку XX століття було важливим складником загальної підготовки молоді до самостійного життя» [2, с. 47]. Дослідниця підкреслює, що економічне виховання здійснювалося через систему трудового навчання, практичної діяльності та громадських ініціатив.

Проблематика, пов'язана з розвитком економічного виховання молоді, зокрема і школярів, має тривалу історію дослідження в педагогічній науці. Фундаментальні ідеї класиків педагогіки (Костянтин Ушинський, Софія Русова та ін.) і дотепер є актуальними і такими, що визначають базові підходи до економічного виховання молоді, враховуючи національні особливості. Проблема економічного виховання школярів та використання історичного педагогічного дос-

віду кінця XIX – початку XX століття активно досліджується сучасними науковцями. У своїх працях вони аналізують особливості становлення економічної освіти, роль трудового виховання та можливості використання історичних педагогічних ідей у сучасному освітньому процесі.

Так, дослідники Фаловська І. Д. та ін. обґрунтовують позицію, що «економічна освіта в школі необхідна для виховання в учнів економічної культури, для здатності правильно розуміти як відбуваються соціально-економічні процеси та активно брати участь в діяльності суспільства [3, с. 76]. Інший сучасний дослідник, О. Т. Шпак, аналізує підготовку педагогічних кадрів у сфері економічної освіти та підкреслює значення історичного педагогічного досвіду. У сучасних дослідженнях також підкреслюється значення практичної спрямованості економічного виховання. Зокрема, у педагогічних дослідженнях наголошується, що економічне виховання має реалізовувати функції формування економічного мислення та готовності учнів до реальної господарської діяльності.

Таким чином, сучасні наукові дослідження підтверджують актуальність вивчення історичного досвіду економічного виховання. Аналіз праць сучасних дослідників дозволяє зробити висновок, що використання педагогічних ідей кінця XIX – початку XX століття може сприяти вдосконаленню сучасної системи економічної освіти.

Для розуміння особливостей реформ важливо розуміти соціально-економічні передумови розвитку економічного виховання наприкінці XIX – на початку XX століття, у період, коли відбувалися значні соціально-економічні зміни. Індустріалізація, розвиток промисловості та торгівлі, формування підприємницьких відносин сприяли зростанню потреби у підготовці молоді до економічної діяльності. Освіта поступово почала орієнтуватися на практичні потреби суспільства. У навчальних закладах з'являлися нові дисципліни, пов'язані з економікою, торгівлею, бухгалтерією. У цей період активно розвивався кооперативний рух, який відіграв важливу роль у формуванні економічної культури населення. Участь молоді в кооперативних організаціях сприяла розвитку навичок економічної взаємодії, відповідальності та підприємливості.

Аналіз історико-педагогічних джерел дозволяє виділити основні педагогічні ідеї, які реалізовувалися у межах розвитку економічного виховання: поєднання навчання з практичною діяльністю; формування господарської куль-

тури особистості; розвиток економічного мислення; підготовка учнів до самостійного життя.

Історичний досвід економічного виховання має значний потенціал для сучасної освіти. Він стосується проблем: інтеграції економічної освіти (елементи економічної освіти можуть бути інтегровані у різні навчальні дисципліни); практична спрямованість навчання (використання проєктних методів навчання, фінансових ігор, шкільних підприємств); формування підприємницької компетентності (розвиток підприємницького мислення учнів); розвиток економічної культури (формувати у школярів відповідальне ставлення до ресурсів і фінансів).

Отож, економічне виховання школярів наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття було важливим елементом освітнього процесу. Воно базувалося на поєднанні теоретичних знань і практичної діяльності.

Основними напрямками модернізації економічного виховання реалізовувались через оновлення форм, методів та технологій трудового навчання, господарського виховання, комерційної освіти та участь у кооперативному русі.

Історичний педагогічний досвід може бути ефективно використаний у сучасній школі для формування економічної компетентності учнів.

Список використаних джерел:

1. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи. Київ, 2016. 40 с. URL: <https://mon.gov.ua/-storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
2. Білавич Г. В. Господарсько-економічне виховання дітей та молоді у Західній Україні (кінець ХІХ – початок ХХ ст.). 2020. С. 45–50.
3. Фаловська І. Д., Заєць Н. О., Чміль Т. В. Економічна освіта школярів у сучасній Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 12.1 (64.1). С. 76–79. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/12.1/18.pdf>.

The article analyzes the experience of economic education of schoolchildren in the late 19th – early 20th centuries, the socio-economic prerequisites for the formation of economic education, the features of its implementation in educational institutions, the possibilities of using experience for the development of economic education in modern schools.

Key words: economic education, economic education, economic competence.

Гордійчук Я. А.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Науковий керівник: **Горбатюк О. В.,**
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ КОРОЛІВСТВА БЕЛЬГІЇ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ

У статті здійснено комплексний аналіз трансформаційних процесів у системі вищої освіти Королівства Бельгія в умовах інтернаціоналізації, цифровізації та посилення глобальної академічної конкуренції. Особливу увагу приділено особливостям функціонування університетів Антверпена та Брюсселя як провідних центрів освітньої та наукової діяльності. Метою дослідження є визначення ключових тенденцій розвитку бельгійської університетської освіти, з'ясування стратегічних напрямів модернізації та оцінка впливу інноваційних процесів на якість освітнього середовища.

Ключові слова: вища освіта, Королівство Бельгія, інтернаціоналізація, цифровізація, університет Антверпена, університети Брюсселя, академічна конкуренція, модернізація освіти, інноваційні процеси.

Інституційне поле вищої освіти є одним із ключових чинників соціально-економічного розвитку держави, формування її інтелектуального потенціалу та забезпечення інноваційної конкурентоспроможності. У сучасних умовах глобалізації, цифрової трансформації та посилення міжнародної академічної взаємодії система вищої освіти Королівства Бельгія зазнає комплексних змін, що охоплюють організаційні, змістові та технологічні аспекти функціонування університетів. Трансформаційні процеси зумовлені необхідністю адаптації до нових освітніх реалій, інтеграції до Європейського простору вищої освіти та посилення участі в глобальних дослідницьких мережах.

Історично система вищої освіти Бельгії формувалася в руслі європейської університетської традиції, що бере свій

початок у середньовічних університетах. Університети Левена, Гента, Брюсселя та Льєжа стали осередками розвитку наукової думки, академічної автономії та інтелектуальної свободи. Сучасна структура бельгійської вищої освіти функціонує з урахуванням мовно-культурної специфіки держави, що зумовлює наявність окремих освітніх систем у Фламандській, Французькій та Німецькомовній спільнотах. Водночас попри інституційну диференціацію, університети Королівства Бельгія інтегровані в загальноєвропейський освітній простір і діють відповідно до принципів Болонського процесу.

Методологія дослідження базується на системному, порівняльно-аналітичному та статистичному підходах. Джерельну основу становлять звіти ЮНЕСКО, ОЕСР, Європейської асоціації університетів, аналітичні матеріали Європейської комісії та стратегії розвитку університетів Королівства Бельгія.

Результати дослідження засвідчили, що університети Антверпена та Брюсселя активно інтегровані до Європейського простору вищої освіти, характеризуються високим рівнем міжнародної мобільності, розвиненою дослідницькою інфраструктурою та активним упровадженням цифрових технологій. Встановлено, що стратегічними пріоритетами є посилення інноваційної складової, розвиток міждисциплінарних досліджень, розширення англomовних програм та формування глобальних партнерств.

Отримані результати можуть бути використані для подальших досліджень трансформації університетських систем у контексті європейських освітніх реформ та формування ціннісних орієнтацій студентської молоді.

Приєднання до Болонської декларації сприяло гармонізації освітніх програм відповідно до трирівневої моделі «бакалавр – магістр – доктор філософії», упровадженню системи ECTS, забезпеченню взаємного визнання дипломів і підвищенню академічної мобільності. Університетська автономія залишається однією з базових характеристик бельгійської моделі, що проявляється у свободі визначення змісту навчальних програм, організації дослідницької діяльності та формування внутрішньої системи управління.

Однією з провідних тенденцій розвитку вищої освіти Королівства Бельгія є інтернаціоналізація. Університети актив-

но залучені до міжнародних програм академічного обміну, зокрема Erasmus+, Horizon Europe та інших дослідницьких ініціатив Європейського Союзу. Частка іноземних студентів у магістерських і докторських програмах демонструє стабільне зростання, що свідчить про відкритість бельгійських університетів до міжнародної співпраці. Водночас інтернаціоналізація охоплює не лише мобільність здобувачів освіти, а й розроблення спільних освітніх програм подвійних дипломів, реалізацію міжуніверситетських дослідницьких проєктів та створення міжнародних академічних альянсів [2; 3].

Не менш суттєвою тенденцією є цифровізація освітнього процесу. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, поширення платформ дистанційного навчання та впровадження змішаних форматів освіти суттєво трансформували традиційну модель університетського навчання. Пандемія COVID-19 прискорила перехід до онлайн-форматів, що зумовило необхідність переосмислення педагогічних стратегій, методів оцінювання та організації взаємодії між викладачем і студентом. Бельгійські університети активно інвестують у цифрову інфраструктуру, розвивають цифрові компетентності академічного персоналу та здобувачів освіти, інтегрують елементи штучного інтелекту, аналітики даних, віртуальної та доповненої реальності в освітній процес.

Трансформаційні процеси супроводжуються модернізацією підходів до забезпечення якості вищої освіти. Система внутрішнього та зовнішнього оцінювання функціонує відповідно до Європейських стандартів і рекомендацій із забезпечення якості (ESG). Університети Королівства Бельгія регулярно проходять акредитаційні процедури, здійснюють моніторинг освітніх програм та впроваджують механізми зворотного зв'язку зі студентами й роботодавцями. Важливим аспектом є також розвиток дослідницької складової університетів, що забезпечує високий рівень наукової продуктивності та участі в міжнародних грантових програмах [1; 3].

Статистичні дані ЮНЕСКО засвідчують стабільні позиції бельгійської вищої освіти у світовому освітньому просторі. Університети країни демонструють високі показники наукової цитованості, активну участь у міжнародних дослідницьких проєктах та зростання обсягів академічної мобільності. Водночас сучасні виклики вимагають посилення інтеграції цифрових технологій, розширення доступу до якісної освіти та забезпечення балансу між академічною автономією та ефективним управлінням [3].

Таким чином, система вищої освіти Королівства Бельгія перебуває у стані динамічної трансформації, зумовленої процесами інтернаціоналізації, цифровізації та посилення глобальної конкуренції. Збереження академічних традицій у поєднанні з інноваційними підходами до організації освітнього процесу створює підґрунтя для подальшого розвитку університетів як центрів наукового знання, формування людського капіталу та соціального прогресу. Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом впливу цифрової трансформації на якість освітнього процесу, розвитку академічної культури та формування ціннісних орієнтацій здобувачів вищої освіти в умовах сучасних суспільних змін.

Список використаних джерел:

1. Beelen J., Jones E. Redefining internationalization at home. *The European Higher Education Area: Between Critical Reflections and Future Policies* / ed. by A. Curaj et al. Cham: Springer, 2015. P. 59–72.
2. Knight J. Updated internationalization definition. *International Higher Education*. 2003. № 33. P. 2–3. DOI: <https://doi.org/10.6017/ihe.2003.33.7391>.
3. Sercu L. Internationalization at home as a factor affecting intercultural competence: A study among Belgian university students. *European Journal of Higher Education*. 2023. Vol. 13, № 4. P. 536–557. DOI: <https://doi.org/10.1080/21568235.2022.2094815>.
4. Soria K. M., Troisi J. Internationalization at home alternatives to study abroad. *Journal of Studies in International Education*. 2014. Vol. 18, № 3. P. 261–280. DOI: <https://doi.org/10.1177/1028315313496572>.

The article presents a comprehensive analysis of transformational processes in the higher education system of the Kingdom of Belgium in the context of internationalization, digitalization, and the intensification of global academic competition. Particular attention is paid to the specific features of the functioning of the universities of Antwerp and Brussels as leading centers of educational and research activity. The purpose of the study is to identify key trends in the development of Belgian university education, to determine strategic directions for modernization, and to assess the impact of innovative processes on the quality of the educational environment.

Key words: higher education, Kingdom of Belgium, internationalization, digitalization, University of Antwerp, Brussels universities, academic competition, educational modernization, innovative processes.

Кучинська І. О.,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

ПРІОРИТЕТИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ГЛОБАЛЬНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Питання що розглядаються безпосередньо є актуальними та своєчасними, адже інтеграція українських закладів вищої освіти (ЗВО) у світовий освітній простір створює як виклики, так і можливості в умовах сьогодення. Висвітлюється процес сучасної інтеграції, підкреслюються труднощі та можливості для їх подолання.

Ключові слова: інтеграція українських закладів вищої освіти; глобальний освітній простір; виклики; можливості; особливості.

Як відомо, сучасний світ вступив у новий етап технологічного розвитку, що характеризується поширенням цифрових технологій та швидким зростанням креативних секторів в економіці. Це поставило нові вимоги до вищої освіти, яка є сферою формування людського потенціалу з високим рівнем знань, креативності, мобільності, сучасних професійних навичок та здатності займатися інноваційною діяльністю. Зазначимо, у більшості країн система вищої освіти розвивається відповідно до досягнень науки, нових технологій та потреб економічної модернізації, які мають тенденцію до прискорення. Отже, останні десятиліття стали періодом радикальних змін в освіті, які, як очікується, продовжуватимуть зростати в майбутньому. Україна має різноманітну систему вищої освіти, яка сформувалася ще за радянських часів у рамках індустріальної технологічної системи. З моменту здобуття незалежності в українській вищій освіті відбулися деякі зміни. Однак інерція модернізаційних процесів у змісті освіти, технологіях навчання, організаційних формах, а також слабкий зв'язок між закладами вищої освіти (ЗВО) та бізнес-сектором призвели до слабкої узгодженості університетської підготовки з сучасними потребами економіки та суспільства. Тому в Україні, незважаючи на високий рівень освіти, роль людського потенціалу як фактору виробництва залишається незначною [1–3].

Одним із актуальних питань є необхідність реформування вищої освіти та підвищення привабливості європейської освіти. Головною метою є підвищення конкурентоспроможності систем освіти та покращення якості освіти для розвитку експорту освітніх послуг та забезпечення країн висококваліфікованими кадрами.

Освітній рівень в Україні визнається високим ЮНЕСКО, ООН та іншими міжнародними організаціями. Україна має поетапну систему освіти, подібну до структур більшості розвинених країн. Україна також є учасницею Гаазької конвенції про легалізацію документів. Згідно з Лісабонською конвенцією, Україна визнає кваліфікації вищої освіти, що стосуються більшості європейських країн, а також деяких інших країн, таких як США, Канада, Австралія, Ізраїль, Казахстан та Білорусь. Україна приєдналася до Болонської декларації та активно впроваджує Болонські реформи в систему освіти. Це відображає прагнення України до відповідності європейським стандартам освіти та інтеграції в загальноєвропейський освітній простір. Україна є лідером у міжнародній освіті та має міжнародно визнані дипломи. Кількість іноземних студентів, які обирають Україну для навчання, постійно зростає, що свідчить про високу якість освіти та довіру до українських університетів.

Індекс освіти, який використовується як комплексний показник у рамках Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН), вказує на помітну тенденцію до зростання рівня освіти в кількох країнах Євразійського економічного союзу (ЄАЕС). Однак ця тенденція не пов'язана безпосередньо з інтеграційними процесами та надає виключно кількісну оцінку охоплення населення освітою. Індекс освіти слугує вирішальним показником, що відображає добробут населення країни, оцінюючи як її економічний розвиток, так і рівень життя. Цей індекс є ключовим в оцінках експертів ООН для глобального рейтингу країн за Індексом розвитку людського потенціалу [4, 5].

Рейтинг навчальних закладів Quacquarelli Symonds демонструє, що українські навчальні заклади успішно інтегруються у світовий освітній простір.

Серед 1300 університетів світу 8 виявилися українськими. За даними Quacquarelli Symonds, найкращим серед українських університетів є Харківський національний універси-

тет імені В. Н. Каразіна, який посідає місця між 511 та 520. За ним йде Київський національний університет імені Тараса Шевченка, який розділяє місця між 601 та 650. Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» займає позицію між 651 та 700 та інші. З майже однаковими показниками розмістилися Сумський державний університет та Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». За ними йдуть Національний університет «Львівська політехніка» та Львівський національний університет імені Івана Франка. Замикає цей рейтинг Києво-Могилянська академія, яка посідає позицію між 1001 та 1200.

Важливо зазначити, що рейтинг базувався на таких критеріях, як академічна успішність, співвідношення студентів до викладачів, індекс цитування, успішність роботодавців та присутність іноземців як серед студентів, так і серед викладачів.

Безперечно, Європейська освітня інтеграція, як відомо, спочатку спрямована на підвищення конкурентоспроможності країн Європейського Союзу і тому не може бути відокремлена та розглядатися окремо від процесів глобалізації, інформатизації та віртуалізації людського суспільства. Це частини не лише економічної та політичної глобалізації, а й процесів взаємопроникнення економічної, політичної та культурної глобалізації. На перший погляд, очікувалося, що ці завдання позитивно вплинуть на конкурентоспроможність України після її приєднання до Болонського процесу. Однак на практиці все набагато складніше. Європейська освітня інтеграція є частиною інтеграційної стратегії ЄС. Інші країни, що приєднуються до Болонського процесу, можуть стати постачальниками фахівців саме для європейського ринку праці без будь-яких національних змін (якщо не розглядати такі дипломи як єдину модель, схему загальної освіти та нову національну рамку кваліфікацій). Що стосується розвитку академічної мобільності, то без належної фінансової підтримки на державному рівні, вона залишається незначною, а знання, отримані студентами за кордоном, у майбутньому не завжди можуть бути професійно застосованими.

Ставлення України до Болонського процесу відображає суперечність між аспектами ідентичності та аспектами об'єд-

нання. З одного боку, Україна зацікавлена у використанні можливостей та перспектив, що надаються інтеграцією систем вищої освіти. З іншого боку, для нашої країни важливо зберегти свою культурну та освітню унікальність. Водночас слід визнати, що ні ігнорування Болонського процесу, ні нав'язування зовнішніх стандартів вітчизняній вищій освіті не мають майбутнього [6, 7]. Альтернативою таким сценаріям може бути двосторонній процес взаємного врахування інтересів, який не лише дозволить Україні адаптувати свою систему вищої освіти до європейських стандартів, але й дасть їй шанс стати рівноправним партнером у європейському просторі вищої освіти та позиціонувати свої найбагатші національні традиції у цій галузі через рівноправний діалог.

Наразі Європейський простір вищої освіти активно розвивається в ЄС відповідно до економічних потреб. Хоча Україна має потужну систему вищої освіти, більшість її закладів через суттєві недоліки не забезпечують високої якості університетської освіти та не є висококонкурентними як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках вищої освіти. Співпраця з європейськими країнами в галузі освіти сприятиме модернізації системи вищої освіти України відповідно до сучасних досягнень вищої освіти, потреб суспільства та економіки.

З огляду на вищезазначене, очевидно, що українські університети не демонструють достатньої активності, наполегливості та організаційної спроможності для інтеграції в європейський простір вищої освіти. Багатьом українським ЗВО бракує досвіду у налагодженні каналів співпраці з потенційними європейськими партнерами, навичок підготовки проєктних пропозицій, що відповідають вимогам конкурсів та вирішують найактуальніші суспільні проблеми, а також низького рівня володіння іноземними мовами, насамперед англійською. Недостатнє фінансове забезпечення участі ЗВО у європейських освітніх проєктах перешкоджає модернізації українських вишів та підвищенню якості підготовки кадрів [8–10].

Для забезпечення активніших євроінтеграційних процесів у вищій освіті України необхідна як більш активна роль держави у створенні оптимальних умов та стимулювання міжнародної співпраці ЗВО, так і керівництва університетів. На державному рівні необхідно, щоб Міністерство освіти

і науки України активніше стимулювало участь ЗВО у європейських програмах співробітництва, надавало організаційну та методичну підтримку вітчизняним ЗВО у процесі укладання міжнародних угод та подання запитів на участь у міжнародних освітніх проєктах. На рівні закладів вищої освіти необхідно: забезпечити впровадження інноваційних моделей організації освітнього процесу та технологій навчання, що широко використовуються в освітній практиці європейських університетів; забезпечити високий рівень викладання та вивчення студентами іноземних мов, насамперед англійської; сприяти практиці викладання дисциплін іноземною мовою; проводити навчальні сесії для викладачів та студентів з питань європейської інтеграції та участі в європейських освітніх програмах; сприяти практиці акредитації університетських освітніх програм іноземними агентствами, включеними до Європейського реєстру забезпечення якості, що сприятиме підвищенню якості та інтернаціоналізації вищої освіти в Україні; розширити практику впровадження та реалізації програм подвійного дипломування в університетах, що сприяє застосуванню європейського досвіду та стандартів у вищій освіті; активніше налагоджувати партнерські відносини з європейськими університетами, ширше залучати іноземних викладачів до викладання у вітчизняних вищих навчальних закладах, розширювати практику обміну студентами та викладачами.

Зазначимо, що у процесі інтеграції українські заклади вищої освіти мають великий потенціал. Співпраця з європейськими та міжнародними партнерами може призвести до модернізації освітнього процесу, впровадження інноваційних методів навчання та спільних програм. Акредитація освітніх програм ЗВО іноземними агентствами може покращити якість та міжнародне визнання української вищої освіти.

Для успішної інтеграції Україна має посилити роль держави у стимулюванні міжнародної співпраці між закладами вищої освіти та забезпечити їм необхідну підтримку. На інституційному рівні необхідно впроваджувати інноваційні моделі організації освітнього процесу та підвищувати рівень викладання іноземних мов. Також важливо проводити навчання викладачів та студентів з питань європейської інтеграції та участі в міжнародних освітніх програмах. Усі ці заходи допоможуть українським закладам

вищої освіти успішно інтегруватися у світовий освітній простір, що призведе до їхнього розвитку та підвищення конкурентоспроможності.

Список використаних джерел:

1. Корницька Л., Алфороф А., Гончарук В. Деякі аспекти адаптації освітнього процесу вищої освіти України до глобальних викликів XXI століття: прогноз майбутнього. *Futurity Education*. 2023. Вип. 3 (2). С. 131–142. DOI: <https://doi.org/10.57125/-FED.2023.06.25.08>.
2. Калашнікова С. Перспективи та потреби розвитку українських університетів у контексті європейської інтеграції. *Міжнародний науковий журнал університетів та лідерства*. 2019. Вип. 2 (8). С. 44–220. DOI: <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2019-8-2-144-220>.
3. Мельник О. Аналіз сучасної цифрової цивілізації в контексті домінуючих парадигм розвитку гуманітарної освіти: спроби філософської рефлексії. *Філософія майбутнього*. 2022. Вип. 1 (3). С. 63–77. DOI: <https://doi.org/10.57125/FP.2022.09.30.05>.
4. Морзе Н., Васильєнко С. Інноваційне навчання та передовий досвід: українські університети. *Відкрите освітнє електронне середовище сучасного університету, спеціальне видання*. 2020. С. 1–68. DOI: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2020spv1>.
5. Кримець Л. Якою має бути освіта майбутнього, щоб бути справді майбутньою? (Спроби філософської рефлексії). *Філософія майбутнього*. 2022. Вип. 1 (4). С. 28–41. DOI: <https://doi.org/10.57125/FP.2022.12.30.03>.
6. Антонюк В. Інтеграція української вищої освіти до європейського простору вищої освіти для розвитку людського капіталу. *Journal of European Economy*. 2021. Вип. 20 (3). С. 542–563. DOI: <https://doi.org/10.35774/jee2021.03.509>.
7. Бадер С., Олексієнко А., Меренюк К. Цифровізація майбутньої освіти: аналіз ризиків на шляху та вибір механізмів подолання бар'єрів (український досвід). *Futurity Education*. 2022. Вип. 2 (2). С. 23–35. URL: <https://futurity-education.com/-index.php/fed/article/view/54>.
8. Кістерський Л. Освіта для європейської інтеграції. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2022. Вип. 152. С. 47–48. DOI: <https://doi.org/10.17721/apmv.2022.152.1.47-48>.
9. Цехмістер Ю., Малацай І., Нечитайло І. та ін. Сучасні тенденції та актуальні проблеми підготовки менеджерів освіти. *Проблеми фінансово-кредитної діяльності теорії та практики*. 2022. Вип. 6 (41). С. 556–563. DOI: <https://doi.org/10.18371/-fcaptp.v6i41.251532>.
10. Бахов І. С. Міжнародна академічна мобільність української молоді в сучасних умовах. *Innovate Pedagogy*. 2019. Вип. 15 (1). С. 140–146. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-15-1-29>.

The issues that are directly considered are relevant and timely, because the integration of Ukrainian higher education institutions (HEIs) into the global educational space creates both challenges and opportunities in today's conditions. The process of modern integration is highlighted, the difficulties and opportunities for overcoming them are emphasized.

Key words: *integration of Ukrainian higher education institutions; global educational space; challenges; opportunities; features.*

Лебідь І. Ю.,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

ІННОВАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТЬОГО ПРОЦЕСУ

У статті розглядаються інноваційні підходи до управління закладами освіти як важливий чинник підвищення якості освітнього процесу. Визначено роль інноваційного управління у створенні ефективного освітнього середовища, підвищенні результативності діяльності педагогічного колективу та забезпеченні якості освіти. Обґрунтовано необхідність розвитку управлінських компетентностей керівників закладів освіти для успішного впровадження інновацій.

Ключові слова: *інновації в управлінні, якість освіти, освітній менеджмент.*

Сучасні трансформаційні процеси у суспільстві зумовлюють необхідність модернізації системи освіти та підвищення ефективності управління закладами освіти. У контексті реформування освітньої галузі особливого значення набуває впровадження інноваційних підходів до управлінської діяльності, спрямованих на підвищення якості освітнього процесу [3].

Управління закладом освіти в умовах динамічних змін потребує використання новітніх управлінських технологій, стратегічного планування, розвитку партнерської взаємодії між учасниками освітнього процесу та створення інноваційного освітнього середовища [4]. Інноваційний характер уп-

равління передбачає здатність керівника до впровадження нових управлінських рішень, адаптації освітньої організації до сучасних викликів та забезпечення її сталого розвитку [5].

Проблема інноваційного управління у сфері освіти є предметом активних наукових досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Теоретичні засади розвитку освітньої системи та модернізації управління освітою розкрито у працях Василя Кременя [4], який обґрунтовує необхідність інноваційного розвитку освіти в умовах суспільних трансформацій. Значний внесок у дослідження інноваційних педагогічних технологій та їх упровадження в освітню практику зробила Софія Сисоєва [6]. Питання інформатизації освіти та використання цифрових технологій в управлінні освітніми системами ґрунтовно розглянуто у працях Володимира Бикова [5]. Аспекти управління розвитком закладів освіти, формування управлінської компетентності керівників та впровадження інноваційних управлінських моделей досліджували Людмила Даниленко, Галина Єльнікова та Олександр Мармаза [2]. У працях цих учених обґрунтовано важливість інноваційного підходу до управління закладами освіти та підкреслено роль керівника як лідера змін.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, проблема впровадження інноваційних підходів до управління закладами освіти в умовах сучасних освітніх трансформацій потребує подальшого дослідження, зокрема щодо підвищення ефективності управлінських механізмів та забезпечення якості освітнього процесу.

Метою статті є теоретичне обґрунтування ролі інновацій у системі управління закладами освіти та визначення їхнього впливу на підвищення якості освітнього процесу.

Інноваційне управління в освіті розглядається як цілеспрямована діяльність керівника закладу освіти, спрямована на впровадження нових управлінських підходів, технологій та методів організації освітнього процесу [1]. Воно передбачає системне оновлення управлінських механізмів та орієнтацію на стратегічний розвиток освітньої установи. Основними характеристиками інноваційного управління є:

- стратегічна спрямованість управлінської діяльності;
- орієнтація на якість освітніх результатів;
- використання сучасних управлінських технологій;

- розвиток інноваційного потенціалу педагогічного колективу [3; 4].

У сучасних умовах інноваційне управління виступає важливим інструментом модернізації освітньої системи та підвищення ефективності діяльності закладів освіти [5].

Одним із важливих напрямів розвитку сучасного освітнього менеджменту є використання цифрових технологій у системі управління. Цифровізація управлінських процесів забезпечує ефективний обмін інформацією, сприяє автоматизації адміністративної діяльності та підвищує прозорість управлінських рішень.

Використання цифрових інструментів дозволяє керівникам закладів освіти здійснювати моніторинг якості освітнього процесу, аналізувати результати навчальної діяльності та оперативно приймати управлінські рішення [6].

Сучасні тенденції розвитку освітнього менеджменту передбачають використання стратегічного підходу до управління. Стратегічне управління спрямоване на визначення довгострокових цілей розвитку освітньої установи, формування ефективної стратегії її діяльності та забезпечення конкурентоспроможності на освітньому ринку [1; 4].

Застосування стратегічного планування дозволяє керівникам закладів освіти прогнозувати перспективи розвитку установи, ефективно використовувати наявні ресурси та забезпечувати якість освітніх послуг.

Важливим аспектом інноваційного управління є створення сприятливого середовища для професійного розвитку педагогічних працівників. Інноваційна культура педагогічного колективу передбачає готовність до впровадження нових педагогічних технологій, відкритість до змін та прагнення до постійного професійного вдосконалення [3].

Керівник закладу освіти відіграє ключову роль у формуванні інноваційного середовища, підтримуючи творчі ініціативи педагогів та сприяючи розвитку їхньої професійної компетентності.

Впровадження інновацій у систему управління закладами освіти сприяє підвищенню ефективності освітньої діяльності та покращенню якості освітнього процесу. Зокрема, інноваційне управління забезпечує:

- оптимізацію організації освітнього процесу;

- підвищення професійної компетентності педагогічних працівників;
- формування сучасного освітнього середовища;
- розвиток партнерської взаємодії між учасниками освітнього процесу [2].

Таким чином, інноваційне управління виступає важливим чинником модернізації системи освіти та забезпечення її відповідності сучасним суспільним вимогам.

Отже, інновації в управлінні закладами освіти відіграють важливу роль у підвищенні ефективності освітнього процесу та забезпеченні якості освітніх послуг. Інноваційний характер управлінської діяльності передбачає використання сучасних управлінських технологій, стратегічне планування розвитку закладів освіти та формування інноваційної культури педагогічного колективу.

Ефективне впровадження інноваційних підходів до управління сприяє модернізації освітнього середовища, підвищенню конкурентоспроможності закладів освіти та забезпеченню їхнього сталого розвитку.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні нових моделей інноваційного управління закладами освіти та визначенні ефективних механізмів їхнього практичного впровадження.

Список використаних джерел:

1. Гриньова М. В., Кононець Н. В. Інноваційне управління розвитком закладів освіти: навчально-методичний посібник. Полтава: Астроя, 2022. 204 с.
2. Іваненко А. І. Освітній менеджмент: теоретичні та практичні засади. Київ, 2021.
3. Кравченко Г. Ю. Управління інноваційною діяльністю закладу загальної середньої освіти в умовах змін. *Імідж сучасного педагога*. 2023. № 4 (205). С. 10–14.
4. Кремень В. Г. Філософія освіти: навчальний посібник. Київ: Грамота, 2008. 320 с.
5. Немченко С. Г., Крижко В. В., Боднар О. С. та ін. Управління закладом освіти: підручник для здобувачів другого рівня вищої освіти педагогічних університетів. 2-е вид., перероб. і допов. Бердянськ: БДПУ, 2022. 506 с.
6. Сисосева С. О. Інноваційні технології в освіті: навчально-методичний посібник. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2019. 176 с.

The article considers innovative approaches to the management of educational institutions as an important factor in improving the quality of the educational process. The role of innovative management in creating an effective educational environment, increasing the effectiveness of the teaching staff, and ensuring the quality of education is determined. The need to develop managerial competencies of heads of educational institutions for the successful implementation of innovations is substantiated.

Key words: *innovations in management, quality of education, educational management.*

Мельник Х. П.,
*здобувачка третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*
Науковий керівник: Бахмат Н. В.,
*доктор педагогічних наук, професор
педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Розглянуто методичні засади формування цифрової грамотності у закладі вищої освіти в умовах цифрової трансформації суспільства.

Ключові слова: *цифрова грамотність, заклад вищої освіти, цифрові компетентності.*

Аналізуючи різноманітні наукові підходи до розвитку освіти, простежується зростання ролі цифрових технологій у професійній підготовці здобувачів, що зумовлює потребу у формуванні належного рівня цифрової грамотності. Актуальність теми визначається необхідністю розробки ефективних методичних засад формування цифрових компетентностей у закладах вищої освіти в умовах цифрової трансформації суспільства.

Цифрова грамотність формується як багатовимірне явище створюючи базові компетентності. Передусім йдеть-

ся про базові вміння: роботу з операційними системами, офісними програмами, браузерями, мобільними застосунками та хмарними сервісами. У моделі European Commission (DigComp 3.0) виділено чотири рівні сформованості цифрових вмінь: базовий (Basic), середній (Intermediate), просунутий (Advanced) і високий (Highly Advanced) [2, с. 21], кожен із яких описує необхідні знання та здатність виконувати освітні чи професійні цілі. Наприклад, базовий рівень цифрової компетентності передбачає впевнене виконання щоденних операцій – створення документів, керування файлами, використання онлайн-платформ для навчання та співпраці.

Отже, цифрова компетентність передбачає впевнене, критичне та відповідальне використання та залучення до цифрових технологій для навчання, роботи та участі в суспільстві – інформаційна грамотність, медіаграмотність, створення цифрового контенту (включаючи програмування), безпека (цифрове благополуччя, кібербезпека), питання, пов'язані з інтелектуальною власністю та критичне мислення [1, с. 10].

Важливим компонентом виступає інформаційна грамотність, що охоплює вміння знаходити, відбирати, аналізувати та інтерпретувати дані. У сучасному цифровому середовищі обсяг інформації стрімко зростає, за оцінками міжнародних аналітичних звітів, наприклад, DataReportal [3], щодня створюються мільярди одиниць контенту. За таких умов ключовим стає не пошук інформації як такої, а її критична оцінка, а саме перевірка джерел, виявлення маніпуляцій та розпізнавання дезінформації.

Окремий вимір цифрової грамотності становить комунікація в цифровому середовищі, адже передбачає дотримання норм мережевого етикету (нетикету), уміння працювати в команді за допомогою цифрових інструментів (відеоконференції, спільні документи), а також усвідомлення цифрового сліду. Кожна дія в інтернеті – публікація, коментар, реєстрація – формує цифрову репутацію, що може впливати на професійні можливості.

За матеріалами UNESCO ICT Competency Framework for Teachers на сьогодні, особа з належним рівнем цифрової грамотності захищає персональні дані, використовує складні паролі, двофакторну автентифікацію, а також схильна розпізнати фішингові атаки [5]. Загалом значна част-

ка кіберінцидентів пов'язана саме з людським фактором – необережним поводженням із даними.

Створення цифрового контенту також входить до структури цифрової грамотності і йдеться не лише про текстові документи, а й про мультимедійні матеріали: презентації, відео, аудіо, графіку. Важливим аспектом виступає дотримання авторського права та ліцензій, а згідно європейської моделі DigComp цей компонент включає також базові навички програмування та адаптації цифрових ресурсів під професійні потреби.

Тому методичні засади формування цифрової грамотності у закладі вищої освіти – це система принципів, підходів, форм, методів і умов, що забезпечують цілеспрямований розвиток цифрових компетентностей здобувачів та викладачів у освітньому процесі.

У наукових дослідженнях виділяють ключові принципи формування цифрової грамотності як: цілісність і системність, послідовність, практична спрямованість, активна діяльність здобувачів, неперервність та самоосвіта. А методологічною основою виступає поєднання кількох підходів: компетентнісний підхід орієнтує освітній процес на досягнення конкретних результатів – сформованих умінь і навичок; діяльнісний підхід передбачає навчання через практику; інтегративний і міждисциплінарний підходи; особистісно-орієнтований.

Ефективність формування цифрової грамотності також залежить від організаційно-педагогічних умов, а саме оновлення освітніх програм відповідно до сучасних вимог, створення цифрового освітнього середовища, розвитку матеріально-технічної бази, а також підвищення кваліфікації викладачів. Тому методично доцільно використовувати: хмарні технології мультимедійні ресурси, системи управління навчанням, мобільні додатки, інструменти ШІ (штучний інтелект), як новий компонент цифрової грамотності, цифрові освітні платформи.

Варто врахувати, що ШІ поступово інтегрується в структуру цифрової грамотності як окремий піднапрямок – AI literacy. У рамках оновленої моделі European Commission зазначено, що рекомендується ознайомитись з принципами роботи алгоритмів, автоматизованих систем і ШІ, а також їх впливом на прийняття рішень. Передусім важливим

є розуміння принципів роботи ШІ, адже алгоритми навчаються на даних та можуть містити похибки або упередження, тому освітнім програмам необхідно формувати в здобувачів знання як ШІ генерує відповіді, і чому вони не завжди є достовірними.

До цифрової грамотності належить вміння формулювати запити (prompting), аналізувати результати, перевіряти факти. Наприклад, генеративні моделі можуть допомагати у створенні текстів, зображень, програмного коду, але їхні відповіді потребують перевірки, оскільки можливі так звані «галюцинації» – правдоподібні, але хибні твердження. Звіт міжнародної організації ОЕСД вказує, що зростання ролі ШІ підсилює потребу в навичках перевірки інформації та захисту цифрової ідентичності [4].

Цифрова грамотність здобувачів у закладі вищої освіти передбачає цілеспрямований розвиток умінь працювати з інформацією, цифровими ресурсами та сучасними технологіями для ефективного навчання й майбутньої професійної діяльності. У практичному вимірі це означає вміння здійснювати пошук наукової інформації в надійних джерелах, зокрема, у базах даних на кшталт Google Scholar, Scopus, Web of Science, опанування цифрових інструментів для навчання і співпраці, таких як Moodle, Google Classroom, а також офісних і хмарних сервісів, наприклад, Google Docs, Microsoft Teams та ін. Використання платформ на кшталт Facebook, Instagram, Telegram, Viber дозволяє здобувачам користуватись не лише як засобами комунікації, а й інструментами для навчання, самопрезентації та доступу до інформації.

Тому, критичне мислення є наскрізним елементом цифрової грамотності. Воно забезпечує здатність аналізувати інформаційні потоки, відрізнити факти від суджень, розпізнавати фейки та пропаганду. У контексті сучасних викликів, зокрема поширення генеративного штучного інтелекту – це вміння оцінювати достовірність автоматично згенерованого контенту.

Формування цифрової грамотності у закладі вищої освіти передбачає комплексний і системний підхід, що інтегрує цифрові компетентності в усі складові освітнього процесу. Ефективність цього процесу забезпечується поєднанням сучасних методів навчання, цифрових технологій і

належних організаційно-педагогічних умов. З урахуванням розвитку штучного інтелекту цифрова грамотність розширюється, охоплюючи нові компетентності, пов'язані з критичним використанням інтелектуальних систем і дотриманням етичних норм.

Список використаних джерел:

1. Рамка цифрової компетентності громадян України. *DigCompUA for Citizens 2.2*. 2023. URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/-/1/7451-ramka_cifrovoi_kompetentnosti.pdf
2. DigComp 3.0: European Digital Competence Framework – Fifth Edition, Publications Office of the European Union. Luxembourg, 2025. URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/-/handle/JRC144121>
3. Digital 2024: Global Overview Report. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2024-global-overview-report>
4. OECD. AI and the Future of Skills, Volume 1: Capabilities and Assessments, Educational Research and Innovation, OECD Publishing, Paris, DOI: <https://doi.org/10.1787/5ee71f34-en>
5. UNESCO. ICT Competency Framework for Teachers. 2023. URL: <https://www.unesco.org/en/digital-education>

The article examines methodological foundations of digital literacy formation in higher education institutions under conditions of digital transformation.

Key words: *digital literacy, higher education institution, digital competence*

Наместюк І. П.,
здобувач третього рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Науковий керівник: **Поліщук С. В.,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

ІМІДЖ СУЧАСНОГО КЕРІВНИКА ЗЗСО В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА

У статті розкрито сутність іміджу сучасного керівника закладу загальної середньої освіти в контексті педагогіки партнерства. Обґрунтовано, що позитивний професійний імідж керівника формується через поєднання управлінської компетентності, комунікативної культури, відкритості до взаємодії та здатності вибудовувати довірливі відносини з усіма учасниками освітнього процесу.

Ключові слова: імідж керівника, ЗЗСО, педагогіка партнерства, управлінська культура, комунікація, довіра.

Сучасний етап розвитку загальної середньої освіти в Україні характеризується посиленням уваги до гуманістичних засад управління, утвердженням цінностей взаємодії, довіри, поваги та відповідальності. У цьому контексті особливого значення набуває педагогіка партнерства як концептуальна основа організації освітнього процесу, що передбачає продуктивну співпрацю між учнями, педагогами, батьками та адміністрацією закладу освіти. Відповідно зростає роль керівника ЗЗСО не лише як адміністратора, а як лідера, фасилітатора, модератора взаємодії та носія позитивного професійного іміджу [4].

Імідж сучасного керівника закладу загальної середньої освіти є складним багатокомпонентним утворенням, яке охоплює зовнішнє сприйняття особистості керівника, його професійний авторитет, стиль управління, комунікативну поведінку, морально-етичні якості та здатність формувати позитивне освітнє середовище. У сучасних умовах імідж керівника не зводиться лише до представницької функції.

Він стає важливим ресурсом управління, що впливає на рівень довіри до закладу освіти, якість внутрішньої комунікації, мотивацію педагогічного колективу та ефективність партнерської взаємодії.

Педагогіка партнерства визначає нові орієнтири для діяльності керівника ЗЗСО. Передусім ідеться про здатність будувати відносини на засадах діалогу, взаємоповаги, добровільності прийняття спільних рішень, розподіленої відповідальності та підтримки ініціативи всіх учасників освітнього процесу. За таких умов позитивний імідж керівника формується не адміністративним статусом, а реальними діями, стилем взаємодії, послідовністю управлінських рішень і готовністю до відкритої комунікації. Саме тому керівник, який дотримується принципів партнерства, сприймається як сучасний, компетентний і авторитетний лідер [2].

Однією з провідних складових іміджу керівника є управлінська культура. Вона виявляється у вмінні стратегічно мислити, організовувати діяльність колективу, приймати обґрунтовані рішення, підтримувати сприятливий психологічний клімат, попереджати конфлікти та створювати умови для професійного зростання педагогів [3]. Водночас у контексті педагогіки партнерства управлінська культура доповнюється високим рівнем емоційного інтелекту, толерантності, емпатії, умінням слухати та чути співрозмовника. Такі якості забезпечують не лише ефективність управління, а й зміцнюють позитивне сприйняття керівника в освітній спільноті [1].

Важливим чинником формування іміджу сучасного керівника є його комунікативна компетентність. Уміння вести конструктивний діалог із педагогами, учнями, батьками, представниками громади, органів управління освітою та іншими стейкхолдерами визначає рівень відкритості закладу освіти й успішність реалізації партнерської моделі управління [6]. Керівник, який демонструє повагу до думки інших, здатність аргументовано відстоювати позицію, готовність до співпраці та публічної відповідальності, формує позитивний імідж не лише власної особистості, а й самого закладу освіти.

Не менш важливою є цифрова складова іміджу керівника. У сучасному інформаційному суспільстві публічна комунікація, представлення діяльності школи на офіційному сайті, у соціальних мережах, участь у професійних он-

лайн-спільнотах істотно впливають на сприйняття керівника. Цифрова відкритість, оперативність інформування, коректність публічного спілкування, дотримання етичних норм у віртуальному середовищі стають важливими показниками професійного іміджу. У цьому аспекті педагогіка партнерства вимагає від керівника прозорості, доступності та постійної готовності до зворотного зв'язку [7].

Слід підкреслити, що імідж сучасного керівника ЗЗСО в контексті педагогіки партнерства формується поступово і потребує системної роботи над собою. Його основою є не декларативні заяви, а реальні професійні досягнення, культура поведінки, послідовність у прийнятті рішень, справедливність, академічна доброчесність, повага до гідності кожного учасника освітнього процесу [5]. Особливої ваги набуває здатність керівника бути прикладом партнерської взаємодії, підтримувати ініціативи вчителів та учнів, сприяти розвитку шкільного самоврядування і залучати батьківську громадськість до вирішення актуальних питань функціонування закладу.

Отже, імідж сучасного керівника закладу загальної середньої освіти в контексті педагогіки партнерства є важливим чинником ефективного освітнього менеджменту. Він ґрунтується на поєднанні професійної компетентності, етичності, комунікативної культури, лідерських якостей і готовності до відкритої взаємодії. Позитивний імідж керівника підвищує довіру до закладу освіти, сприяє консолідації учасників освітнього процесу та забезпечує розвиток культури партнерства як основи сучасної школи.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2012. 256 с.
2. Бондар В. І. Управлінська діяльність керівника школи: навч. посіб. Київ: Освіта України, 2013. 384 с.
3. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. Київ: Знання України, 2010. 520 с.
4. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / за заг. ред. М. Грищенка. Київ: МОН України, 2016. 40 с.
5. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти: монографія. Київ: Саміт-Книга, 2009. 226 с.
6. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям. Київ: Радянська школа, 1988. 304 с.

7. Тимошко Г. М. Імідж керівника закладу освіти як складова управлінської культури. *Народна освіта*. 2018. № 2. С. 56–62.

The theses reveal the essence of the image of a modern head of a general secondary education institution in the context of partnership pedagogy. It is substantiated that a positive professional image of a school leader is formed through the combination of managerial competence, communicative culture, openness to interaction, and the ability to build trusting relationships with all participants in the educational process.

Key words: *image of a school leader, general secondary education institution, partnership pedagogy, managerial culture, communication, trust.*

Пастушак М. В.,

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
Науковий керівник: Дутко О. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ПРОЦЕСІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто проблему формування громадянської компетентності студентської молоді у процесі волонтерської діяльності. Проаналізовано сутність поняття громадянської компетентності та її основні структурні компоненти. Обґрунтовано роль волонтерства як важливого засобу розвитку соціальної активності, відповідальності та громадянської позиції студентів.

Ключові слова: *громадянська компетентність, студентська молодь, волонтерська діяльність, громадянська освіта, соціальна активність.*

У сучасних умовах розвитку українського суспільства особливого значення набуває проблема формування громадянської компетентності молодого покоління. Соціально-

політичні трансформації, процеси демократизації та необхідність консолідації суспільства зумовлюють потребу у вихованні активних громадян, здатних брати відповідальність за розвиток держави та брати участь у вирішенні суспільно значущих проблем.

Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах сучасних суспільних викликів. У наукових дослідженнях підкреслюється, що в умовах війни та соціальних трансформацій в Україні волонтерський рух набуває особливого значення як механізм громадянської мобілізації [4, с. 9]. Це свідчить про зростання ролі громадянської активності та добровільної участі громадян у суспільному житті.

На державному рівні також визнається важливість розвитку громадянської активності. У Концепції розвитку громадянської освіти в Україні зазначено, що широке залучення громадян різних вікових груп до волонтерської діяльності є позитивним явищем у процесі формування громадянського суспільства, а громадянська освіта має сприяти вихованню у молоді взаємопідтримки та взаємодопомоги [3].

У цьому контексті особливу роль відіграє студентська молодь як соціальна група, що активно включається у громадські ініціативи та волонтерські проекти. Саме тому дослідження педагогічного потенціалу волонтерської діяльності у формуванні громадянської компетентності студентів є важливим завданням сучасної педагогічної науки.

Метою статті є теоретичне обґрунтування ролі волонтерської діяльності як засобу формування громадянської компетентності студентської молоді.

У сучасній педагогічній науці громадянська компетентність розглядається як інтегративна характеристика особистості, що поєднує знання, ціннісні орієнтації та практичний досвід громадянської участі.

Як зазначає Г. Розлуцька, «громадянська компетентність – це не просто сума знань про державу і право, а й сформовані ціннісні орієнтації, соціальні навички та активна позиція» [5, с. 37]. Дослідниця наголошує, що громадянська компетентність студентів є результатом синтезу знань та активної громадянської позиції, а її розвиток залежить не лише від освітніх програм, але й від освітнього середовища закладу вищої освіти, зокрема від можливостей позааудиторної діяльності [5, с. 37].

Таким чином, формування громадянської компетентності неможливе лише через засвоєння теоретичних знань, а потребує включення студентів у реальну соціальну діяльність.

Науковці підкреслюють структурну складність громадянської компетентності. Зокрема, зазначається, що вона включає когнітивний, ціннісно-мотиваційний та діяльнісний компоненти. Когнітивний компонент передбачає знання про права та обов'язки громадян, політичну систему, історію та культуру суспільства; ціннісно-мотиваційний – наявність громадянських чеснот, патріотизму та поваги до демократичних цінностей; діяльнісний – практичні навички участі у громадському житті, критичне мислення та здатність до співпраці [5, с. 37].

Отже, одним із ключових чинників формування громадянської компетентності є саме діяльнісний компонент, який передбачає активну участь молоді у суспільному житті.

Водночас виховання громадянської компетентності пов'язане з формуванням певних особистісних якостей. Як зазначається у наукових дослідженнях, виховання громадянської компетентності передбачає формування комплексу особистісних якостей, серед яких патріотична самосвідомість, громадянська відповідальність, готовність працювати для розвитку держави та захищати її інтереси [1, с. 23].

Таким чином, виникає потреба у таких видах діяльності, які забезпечують практичну реалізацію громадянських цінностей та формують активну позицію молоді.

Однією з найбільш ефективних форм реалізації діяльнісного компонента громадянської компетентності є волонтерська діяльність.

Волонтерство розглядається як добровільна та безоплатна діяльність, спрямована на допомогу іншим людям та розвиток суспільства. У сучасних умовах воно стало важливою формою громадянської активності студентської молоді та своєрідним продовженням практик студентського самоврядування.

Залучення студентів до волонтерських ініціатив сприяє формуванню у них почуття відповідальності за майбутню країну, розвитку соціальної активності та готовності до співпраці. Саме тому волонтерство дедалі частіше розглядається як важливий механізм формування громадянської свідомості та національної ідентичності.

Практична діяльність волонтерів охоплює різні сфери суспільного життя. Як зазначає А. Марчук, волонтерська діяльність є однією з головних форм прояву соціальної активності молоді. Волонтери беруть участь у різних сферах життя суспільства: у медицині, цивільній обороні, соціальній сфері, культурних та екологічних ініціативах [2, с. 107].

Залучення студентів до такої діяльності сприяє формуванню гуманістичних цінностей, розвитку емпатії, відповідальності та небайдужості до проблем громади.

Водночас волонтерська діяльність має важливе значення і для особистісного розвитку студентів. Дослідники підкреслюють, що функції волонтерства спрямовані як на тих, хто потребує допомоги, так і на самого волонтера. Серед них – функції соціалізації, самопізнання, формування соціального капіталу, пізнавальна та професіоналізаційна [2, с. 114].

Завдяки участі у волонтерських проектах студенти набувають нових знань і навичок, розширюють соціальні контакти, отримують досвід організації соціальних ініціатив та взаємодії у команді. Це сприяє їхній соціалізації, професійному становленню та формуванню активної громадянської позиції.

Таким чином, волонтерська діяльність поєднує у собі соціальну, виховну та освітню функції, що робить її важливим інструментом формування громадянської компетентності студентської молоді.

Отже, громадянська компетентність є складним інтегративним утворенням, що поєднує знання, систему цінностей та практичний досвід громадянської участі. Її формування потребує не лише освітнього впливу, а й активного залучення студентської молоді до суспільно значущої діяльності.

Аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що одним із ефективних засобів формування громадянської компетентності є волонтерська діяльність. Вона сприяє розвитку соціальної відповідальності, формуванню гуманістичних цінностей, набуттю досвіду громадянської участі та становленню активної громадянської позиції.

Таким чином, волонтерство виступає важливим педагогічним ресурсом формування громадянської компетентності студентської молоді та ефективним механізмом її соціалізації у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Білоус О., Слободянюк Г. Формування громадянської компетентності студентської молоді на засадах літературознавчої дія-

- льності. *Нові технології навчання*. 2022. № 96. С. 21–25. DOI: <https://doi.org/10.52256/2710-3560.2022.96.03>.
2. Марчук А., Лобода В., Іваниса В. Волонтерська діяльність як засіб самовизначення й самореалізації молоді. *Соціально-економічні відносини в цифровому суспільстві*. 2023. Т. 2 (48). С. 104–116.
 3. Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні. Кабінет міністрів України. Розпорядження від 3 жовтня 2018 р. № 710-р. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/-laws/show/710-2018-%D1%80?find=1&text=%D0%B2%D0%BE-%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE#Text>
 4. Пугач С., Візнюк І., Пайкуш М., Долинний С. Волонтерська діяльність як чинник професійного становлення та розвитку громадянського суспільства в умовах соціальних трансформацій. *Педагогічна академія: наукові записки*. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16652962>.
 5. Розлуцька Г. М. Формування громадянської компетентності студентів закладу вищої освіти в процесі позааудиторної роботи. *Інноваційна педагогіка*. 2025. Вип. 85. Т. 1. С. 35–39. DOI: <https://doi.org/10.32782/ip/85.1.6>.

The article examines the problem of developing civic competence among student youth in the process of volunteering. The essence of the concept of civic competence and its main structural components are analyzed. The role of volunteering as an important means of developing students' social activity, responsibility, and civic position is substantiated.

Key words: *civic competence, student youth, volunteering, civic education, social activity.*

Петренко А. М.,

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу теорії і практики педагогічної освіти
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України*

ІННОВАЦІЙНИЙ ВЕКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГО ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Трансформація викладання психолого-педагогічної підготовки у закладах вищої освіти зумовлена стандартами вищої освіти, спрямованими на формування ключових, фахових і м'яких компетентностей. Це сприяє інноваційності професійної діяльності та створює підґрунтя для відновлення освітнього середовища в умовах сучасних викликів. Особистісно орієнтований, студентоцентрований і персоналізований підходи відповідають цілям сталого розвитку, вимогам ринку праці та суспільним потребам.

Ключові слова: психолого-педагогічні дисципліни; компетентності; особистісно орієнтований, студентоцентрований і персоналізований підходи.

У сучасних умовах розвитку вищої освіти України, що зазнає впливу глобалізаційних процесів, цифрової трансформації та соціальних викликів, зокрема пов'язаних із воєнними діями, виникає потреба в оновленні підходів до викладання психолого педагогічних дисциплін. Освітня система перебуває у стані адаптації до нових форматів, технологій і запитів суспільства, що ставить перед закладами вищої освіти (ЗВО) завдання забезпечити розвиток компетентних, відповідальних, стійких і інноваційно орієнтованих фахівців. У цьому контексті викладання психолого-педагогічних дисциплін постає важливим стратегічним вектором модернізації освітнього процесу, здатним забезпечити реальну відповідність освіти потребам XXI століття [1, 3].

Аналіз наукових джерел і нормативних документів підтверджує, що виклики глобалізації та прискорення технологічного розвитку зумовлюють необхідність переосмислення традиційної логіки підготовки здобувачів вищої освіти. У Єреванському [4]. та інших комюніке підкреслюється важливість студентоцентрованого навчання, яке розглядається не лише як методика, а як культурна парадигма роз-

витку університетів. Вітчизняні соціальні обставини, зокрема наслідки війни, посилюють значущість психологічної підтримки, розвиток емоційної саморегуляції, соціальної відповідальності, здатності до рефлексії та критичного мислення здобувачів освіти – компетентностей, безпосередньо пов'язаних із психолого педагогічною підготовкою.

Проведений аналіз стандартів вищої освіти для першого (бакалаврського) рівня за непедагогічними спеціальностями (62,5% від загальної кількості стандартів) засвідчив, що психолого педагогічна складова є важливою для широкого спектра спеціальностей. Зокрема, результати навчання включають комунікативні, етичні, психологічні, соціальні та просвітницькі компетентності, що визначають здатність здобувачів до ефективної взаємодії, роботи в команді, лідерства, вирішення конфліктів, управління поведінковими аспектами безпеки та розвитку готовності до навчання інших на робочому місці. Це підтверджує значну роль психолого педагогічних дисциплін як фундаменту професійної діяльності незалежно від профілю підготовки фахівців [2].

Окремої уваги заслуговує виявлена недостатня репрезентація емоційної та соціальної компетентності в освітніх стандартах. Це свідчить про необхідність оновлення змісту психолого педагогічних дисциплін із фокусом на розвиток емоційного інтелекту, емпатії, толерантності, кроскультурної взаємодії та психологічної стійкості – компетентностей, які мають ключове значення для сталого розвитку особистості й суспільства. Особливо важливо формувати meta skills (креативність, адаптивність, рефлексивність, здатність до самонавчання, самоорганізації), адже вони забезпечують гнучкість професійного мислення та конкурентоспроможність випускника у сучасних умовах.

Нами обґрунтовано концептуальну рамку особистісно орієнтованого викладання, яка інтегрує цільовий, змістовий, процесуальний, суб'єктний, результативний та адаптивний компоненти [2]. Такий підхід дозволяє презентувати психолого педагогічну підготовку як цілісну систему, яка сприяє формуванню професійної, особистісної та громадянської зрілості студентів. У цьому контексті особливо значення мають активні, практико орієнтовані й інтерактивні методи навчання, що передбачають включення реальних кейсів, симуляцій, проектних завдань, а також розвиток навичок саморефлексії.

Особистісно орієнтоване та активно поширюване студентоцентроване і персоналізоване викладання забезпечують гуманізацію освітнього процесу, сприяють розширенню освітньої автономії здобувачів освіти, підтримують індивідуальні траєкторії їхнього розвитку та формують здатність до прийняття рішень, відповідальної поведінки і конструктивної взаємодії в умовах невизначеності. Важливим є і підсилення ролі викладача як фасилітатора, ментора та партнера, що створює умови для особистісного зростання кожного випускника ЗВО.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що зазначені вище підходи (особистісно орієнтований, студентоцентрований, персоналізований) до викладання, є перспективним напрямом трансформації психолого-педагогічної підготовки у ЗВО, який відповідає цілям сталого розвитку, вимогам сучасного ринку праці й суспільним потребам. Водночас включення психолого-педагогічних дисциплін в освітньо-професійні програми підготовки всіх фахівців у ЗВО зумовлено стандартами вищої освіти задля забезпечення формування ключових, фахових і м'яких компетентностей, що сприяє інноваційності професійної діяльності та створює підґрунтя для відновлення освітнього середовища в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел:

1. Кремень В. Г., Луговий В. І., Саух П. Ю. Вища освіта України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення: виклики і відповіді. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. Т. 5. № 2. С. 1–15. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5228>.
2. Петренко Л. М., Зеліковська, О. О. Особистісно орієнтоване викладання як вектор трансформації психолого-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти. *Освітня аналітика України*. 2025. № 4(36). С. 96–112. DOI: <https://doi.org/10.32987/-2617-8532-2025-4-96-112>.
3. Шатирко Л. О. Виклики війни, їх відображення в освітньому просторі: психологічні інтерпретації. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2024. Т. 6. № 2. С. 1–5. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6231>.
4. Yerevan Communiqué 2015 on the European Higher Education Area: approved by Ministers of Education and Science of the Bologna Process Participating Countries. Yerevan, 14–15 May 2015. URL: http://www.ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/-YerevanCommuniquéFinal_613707.pdf [Accessed 11 Mar. 2026].

The transformation of teaching psychological-pedagogical training in higher education institutions is driven by higher education standards aimed at developing key, professional, and soft competencies. This fosters innovation in professional activities and lays the foundation for rebuilding the educational environment amid contemporary challenges. Person-oriented, student-centered, and personalized approaches align with sustainable development goals, labor market requirements, and societal needs.

Key words: *psychological-pedagogical disciplines; competencies; person-oriented, student-centered, personalized approaches.*

Сабадаш А. М.,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Науковий керівник: Лебідь І. Ю.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У СИСТЕМІ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Розглянуто сутність та особливості впровадження інноваційного менеджменту у системі середньої освіти. Проаналізовано основні підходи до управління інноваційною діяльністю закладів освіти, визначено педагогічні умови ефективної реалізації інноваційного менеджменту. Окреслено модель управління інноваційними процесами у закладах загальної середньої освіти та її структурні компоненти. Доведено, що інноваційний менеджмент є важливим чинником модернізації освітньої системи, підвищення ефективності діяльності освітніх установ і професійної компетентності керівників.

Ключові слова: *інновація, інноваційна діяльність, освітній менеджмент, управління освітою, заклад загальної середньої освіти.*

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується значними соціально-економічними трансформаціями, що зумовлюють необхідність модернізації національної

системи освіти. В умовах реформування освітньої галузі особливого значення набуває підвищення ефективності управління закладами освіти, що забезпечує якість освітнього процесу та конкурентоспроможність освітніх установ [1, 4].

Одним із ключових механізмів модернізації освіти є впровадження інноваційного менеджменту, який спрямований на використання нових управлінських підходів, технологій та методів організації освітнього процесу. Інноваційний менеджмент у системі середньої освіти забезпечує ефективне поєднання наукових знань, управлінських потреб та суспільних інтересів [3, 5].

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю підвищення професійної компетентності керівників закладів освіти, здатних впроваджувати інновації, організовувати освітній процес відповідно до сучасних вимог та забезпечувати розвиток освітнього середовища.

Метою статті є аналіз теоретичних засад інноваційного менеджменту в системі середньої освіти та визначення основних педагогічних умов його ефективного впровадження.

Теоретичні засади інноваційного менеджменту в освіті. Інноваційний менеджмент у системі освіти розглядається як комплекс принципів, форм і методів управління, спрямованих на розвиток інноваційної діяльності освітньої організації та підвищення ефективності її функціонування [1, 3, 5].

У педагогічній науці поняття інноваційного менеджменту тісно пов'язане з такими категоріями, як інновація, інноваційна діяльність, управління інноваційними процесами та освітній менеджмент [2, 6]. Інновації в освіті передбачають запровадження нових педагогічних технологій, методів навчання, організаційних форм управління та сучасних інформаційних ресурсів [2, 6].

Дослідники зазначають, що управління інноваційними процесами у закладах освіти повинно базуватися на сучасних наукових підходах. До таких підходів належать:

- гуманістичний;
- компетентнісний;
- системний;
- культурологічний;
- технологічний;
- ситуаційний [1, 4, 5].

Застосування зазначених підходів дозволяє сформувати цілісну систему управління інноваційними процесами та забезпечити ефективну діяльність освітніх організацій [3, 5, 6].

Разом із тим дослідники виділяють низку проблем, що ускладнюють процес впровадження інноваційного менеджменту в закладах загальної середньої освіти. Серед них:

- недостатній рівень підготовки керівників до інноваційної діяльності;
- нестача ресурсів та часу для реалізації нововведень;
- психологічна неготовність учасників освітнього процесу до змін;
- відсутність ефективних механізмів мотивації [2, 6].

Подолання зазначених проблем можливе через створення відповідних педагогічних умов, що сприятимуть розвитку інноваційного освітнього середовища [4, 5].

Педагогічні умови впровадження інноваційного менеджменту. Ефективність інноваційного менеджменту в системі середньої освіти значною мірою залежить від сукупності педагогічних умов, що забезпечують успішну реалізацію управлінських нововведень [2, 6].

Педагогічні умови впровадження інноваційного менеджменту розглядаються як система взаємопов'язаних факторів та управлінських дій, спрямованих на формування інноваційного освітнього середовища.

У дослідженнях виділяються такі основні педагогічні умови:

1. Нормативно-правова умова: передбачає забезпечення діяльності закладів освіти відповідно до законодавчих актів та нормативних документів у сфері освіти. Важливу роль у цьому відіграють державні освітні стандарти, стратегічні програми розвитку освіти та освітні реформи.
2. Соціально-педагогічна умова: полягає у створенні сприятливого соціального середовища для розвитку інноваційної діяльності. Це включає взаємодію педагогічного колективу, учнів, батьків та органів управління освітою.
3. Управлінська умова: передбачає формування ефективної системи управління закладом освіти, яка забезпечує координацію діяльності учасників освітнього процесу, планування інноваційної діяльності та контроль її результатів.
4. Психолого-педагогічна умова: пов'язана з розвитком професійної компетентності керівників та педагогів, їх готовністю до впровадження інновацій та самовдосконалення.

Взаємодія зазначених умов створює основу для формування інноваційного освітнього середовища та забезпечує ефективне функціонування закладу освіти [2, 6].

Модель впровадження інноваційного менеджменту в закладах освіти. Для системної реалізації інноваційного менеджменту розробляються спеціальні моделі управління інноваційною діяльністю.

Модель впровадження інноваційного менеджменту у системі середньої освіти включає кілька структурних блоків.

Концептуально-цільовий блок: визначає стратегічні цілі та завдання інноваційної діяльності, а також орієнтується на потреби суспільства та освітньої системи.

Змістовий блок: містить основні компоненти управління інноваційною діяльністю: мотиваційний; когнітивний; діяльнісний; рефлексивний.

Технологічний блок: передбачає використання конкретних методів, технологій і форм організації інноваційної діяльності. Основними етапами реалізації інноваційного менеджменту є:

- 1) мотивація керівників до інноваційної діяльності;
- 2) інформаційне забезпечення управлінців;
- 3) опанування методів впровадження інновацій;
- 4) оцінювання результатів діяльності.

Результативний блок: включає критерії оцінювання ефективності впровадження інноваційного менеджменту. Серед основних критеріїв виділяють:

- мотиваційний;
- аналітичний;
- практичний;
- результативний.

Застосування зазначеної моделі дозволяє систематизувати процес управління інноваціями та підвищити ефективність діяльності освітніх установ [3, 5, 6].

Роль керівника у реалізації інноваційного менеджменту. Особливу роль у впровадженні інноваційного менеджменту відіграє керівник закладу освіти. Саме від його професійної компетентності, управлінських здібностей та готовності до змін залежить ефективність інноваційної діяльності.

Керівник сучасного закладу освіти повинен виконувати такі функції:

- стратегічне планування розвитку закладу;

- організація інноваційної діяльності педагогічного колективу;
- мотивація працівників до професійного розвитку;
- контроль та оцінювання результатів діяльності.

Важливим аспектом діяльності керівника є формування інноваційної культури в педагогічному колективі, що сприяє активному впровадженню нових педагогічних технологій та методів навчання [1, 4, 5].

Інноваційний менеджмент є важливим чинником розвитку сучасної системи середньої освіти. Його впровадження сприяє підвищенню ефективності управління освітніми установами, розвитку інноваційної діяльності та формуванню конкурентоспроможного освітнього середовища.

У результаті проведеного аналізу встановлено, що ефективність інноваційного менеджменту залежить від комплексу педагогічних умов, серед яких особливе значення мають нормативно-правові, соціально-педагогічні, управлінські та психолого-педагогічні фактори.

Реалізація моделі впровадження інноваційного менеджменту дозволяє систематизувати управлінську діяльність керівників закладів освіти та забезпечити ефективне впровадження інновацій у навчальний процес [1, 3, 6].

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці нових управлінських технологій та методичних рекомендацій щодо впровадження інноваційного менеджменту в освітніх установах.

Список використаних джерел:

1. Даниленко А. І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: монографія. Київ: Міленіум, 2004. 358 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. Київ: Академвидав, 2015. 352 с.
3. Лунячек В. Е. Педагогічний менеджмент: навчальний посібник. Харків: Основа, 2014. 224 с.
4. Єльнікова Г. В. Основи адаптивного управління закладами освіти: монографія. Київ: ЦППО, 2010. 312 с.
5. Калашнікова С. А. Освітній менеджмент: навчальний посібник. Київ: Університет «КРОК», 2016. 304 с.
6. Сисоєва С. О. Інноваційні технології в освіті: навчальний посібник. Київ: Видавничий центр КНУ, 2018. 310 с.

The essence and specific features of implementing innovation management in the system of secondary education are ex-

amined. The main approaches to managing innovative activities in educational institutions are analyzed, and the pedagogical conditions for the effective implementation of innovation management are identified. The model of managing innovative processes in general secondary education institutions and its structural components are outlined. It is proven that innovation management is an important factor in modernizing the educational system, improving the efficiency of educational institutions, and enhancing the professional competence of managers.

Key words: innovation, innovative activity, educational management, education management, general secondary education institution.

Совинський М. Е.,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності А1 Освітні науки педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Науковий керівник: **Федорчук В. В.,**
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ УКРАЇНИ

У публікації розглянуто особливості дистанційного навчання в освітньому просторі України. Проаналізовано основні переваги та виклики впровадження дистанційної освіти, зокрема доступність навчання, використання цифрових технологій і проблеми технічного забезпечення. Наголошено на важливості розвитку цифрової інфраструктури та вдосконалення методичного забезпечення для підвищення ефективності освітнього процесу.

Ключові слова: дистанційне навчання, освітній простір України, цифрові технології, онлайн-освіта, освітні платформи, цифрова компетентність.

За останні роки спостерігається широке впровадження дистанційної форми навчання, що зумовлено як наявними технологічними можливостями, так і необхідністю забезпе-

чення доступу до освіти в умовах певних обмежень. Стрімке підвищення уваги до дистанційної форми освітнього процесу відбулося в умовах розповсюдження пандемії COVID-19. Пізніше, воєнні дії на території України призвели до запровадження дистанційного навчання в декількох прифронтових областях, де перебування дітей в очному форматі пов'язано з ризиком для життя. Вітчизняні заклади вищої освіти впроваджують дистанційне навчання у різних формах: від проведення віддалених лекцій до використання повноцінних онлайн-курсів. При цьому для забезпечення дистанційної освіти в межах автономії вони використовують різні технологічні платформи, запроваджують нові методичні прийоми та форми подання навчального матеріалу, контролю навчальних досягнень тощо [3, с. 12].

Серед психологічних чинників ефективного дистанційного навчання слід визначити високий рівень комп'ютерної компетентності, співробітництво учнів та викладачів з багатьма ступенями самостійності учнів, умотивованість і зацікавленість учнів та викладачів, високоякісність навчального контенту з урахуванням потреб учнів та розумінням чинників їхнього психологічного комфорту і дискомфорту, асинхронність і синхронність дизайну навчальних курсів, можливості групового навчання в різних формах [2, с. 4].

Одним із істотних чинників, який негативно вплинув на можливість успішно організувати і повсюдно здійснити дистанційне навчання онлайн, виявилася відсутність якісного інтернет-зв'язку. На цей фактор вказала більш ніж половина усього загалу вчителів і учнів з різних регіонів України, які долучилися до дослідження. Ці дані суголосні з офіційними даними Міністерства цифрової трансформації України, згідно з якими лише 60% шкіл нашої країни під'єднані до Інтернету за допомогою оптоволоконних технологій. Решта шкіл такого під'єднання не має. Ще один істотний негативний фактор із технічної категорії – це недостатнє забезпечення учасників освітнього процесу необхідною повноцінною комп'ютерною технікою (близько 60% респондентів охарактеризували таке забезпечення як часткове, а понад 10% – як повністю відсутнє). Суттєві труднощі у здійсненні дистанційного навчання зумовлені недостатнім попереднім досвідом педагогів у його проведенні та відсутністю належної методичної підготовки для організації. Учителям браку-

вало інформованості про освітні онлайн-ресурси, які можна було використовувати у такій ситуації, а також умінь добирати й ефективно застосовувати відповідні технології навчання. Значні труднощі були пов'язані із забезпеченням оперативного педагогічного управління навчальною діяльністю учнів, здійсненням контролю й оцінювання результатів цієї діяльності в змістовому, організаційному і технологічному аспектах. Не сприяв ефективності дистанційного навчання і недостатній рівень інформаційно-комунікаційної компетентності деяких педагогів і учнів (за їх власним визнанням). Усі зазначені та інші фактори спричинили серйозне перевантаження учасників освітнього процесу в онлайн-режимі. Учителі відзначали, зокрема, значне збільшення затрат часу для підготовки до занять, учні скаржилися на перевантаженість різними видами робіт, які їм доводилося виконувати без належного володіння необхідними уміннями самостійної навчальної діяльності [1, с. 2].

Ефективність оволодіння учнями й студентами навчальними компетентностями знижується при безпосередньому необґрунтованому перенесенні технологій офлайн-навчання у дистанційний формат, без урахування парадигмальних змін у сучасній освіті, спричинених його широким використанням, без застосування і впровадження спеціальних підходів до його організації, без урахування широких можливостей спеціального інструментарію дистанційного навчання. Продуктивним є цілеспрямоване проектування віртуального освітнього простору, який системно організує процеси навчальної та учіннєвої діяльності із використанням цифрових технологій [2, с. 5].

Отже, дистанційне навчання стало важливою складовою сучасного освітнього процесу в Україні, особливо в умовах пандемії та воєнних викликів. Воно забезпечує доступ до освіти, проте водночас виявляє низку проблем, пов'язаних із технічним забезпеченням, якістю інтернет-зв'язку, рівнем цифрової компетентності учасників освітнього процесу та методичною підготовкою педагогів. Ефективність дистанційної освіти значною мірою залежить від належної організації навчального середовища, використання спеціальних цифрових інструментів і врахування психологічних та педагогічних особливостей онлайн-навчання. Саме тому подальший розвиток дистанційної освіти потребує комплексного вдосконалення технологічної, методичної та організаційної складових.

Список використаних джерел:

1. Мальований Ю. І. Дистанційне навчання: реалії та перспективи. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2020. № 2 (1).
2. Смульсон М. А. Психолого-педагогічні засади дистанційного навчання: Наукова доповідь загальним зборам НАПН України «Захист і підтримка ментального здоров'я українців в умовах воєнного стану: виклики і відповіді», 22 листопада 2024 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2024. Вип. 6 (2). С. 1–5.
3. Шарова Т., Шаров С. Дистанційне навчання в Україні: ризики та шляхи їх вирішення. *Молодь і ринок*. 2024. № 4 (224). С. 11–16.

The paper examines the features of distance learning in the educational space of Ukraine. The main advantages and challenges of implementing distance education are analyzed, including accessibility of learning, the use of digital technologies, and issues of technical support. The importance of developing digital infrastructure and improving methodological support to increase the effectiveness of the educational process is emphasized.

Key words: *distance learning, educational space of Ukraine, digital technologies, online education, educational platforms, digital competence.*

Чайковський П. О.,
*здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

*Науковий керівник: **Кучинська І. О.,**
доктор педагогічних наук, професор кафедри
педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

АКМЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ УСПІШНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

У статті розглядається акмеологічний підхід як ефективна основа професійного становлення майбутнього педагога в умовах сучасних трансформацій освіти. Акцентовано увагу на формуванні внутрішньої мотивації до успіху, рефлексивності, креативності та здатності до саморозвитку як ключових чинників досягнення професійного «акме».

Ключові слова: акмеологічний підхід, майбутні педагоги, професійне становлення, саморозвиток, саморефлексія.

Сучасні трансформаційні процеси в суспільстві, розвиток інформаційних технологій, гуманізація освіти та зростання вимог до особистості вчителя зумовлюють необхідність якісно нового підходу до професійної підготовки майбутнього педагога. Сьогодні педагог виступає не лише транслятором знань, а й фасилітатором розвитку особистості учня, носієм цінностей, організатором освітнього середовища та агентом соціальних змін. У зв'язку з цим особливою актуальністю набуває проблема професійного становлення майбутнього педагога як успішної, самореалізованої та конкурентоспроможної особистості.

Одним із перспективних наукових підходів до розв'язання цієї проблеми є акмеологічний підхід, що орієнтується на досягнення людиною вершин професійного та особистісного розвитку. Акмеологічні основи професійного становлення майбутнього педагога передбачають формування внутрішньої мотивації до успіху, розвитку рефлексивності, креативності, емоційного інтелекту, професійної відповіда-

льності та здатності до саморегуляції. Важливого значення набуває створення освітнього середовища, яке сприяє розкриттю потенціалу студентів, розвитку їхніх лідерських якостей та готовності до інноваційної діяльності.

Проблема акмеологічного підходу до становлення професіоналізму є важливою у сучасних педагогічних дослідженнях. Різні аспекти розвитку професіоналізму висвітлено в працях Б. Ананьєва, А. Бодальова, Є. Іванової, Н. Терентєвої, В. Шадрікова. Питання професіоналізму в педагогічній діяльності досліджували І. Багаєва, А. Деркач, Н. Кузьміна, В. Панчук, а теоретичні засади підготовки майбутнього педагога розкрито у працях Н. Носовець і О. Лівшун.

Аналіз наукових праць свідчить про те, що акмеологічний підхід займає провідні позиції у педагогічній освіті, а акмеологічна модель діяльності педагога розглядається як підґрунтя його професійної успішності та самореалізації.

Акмеологічний підхід у педагогічній освіті зосереджується на забезпеченні умов, що сприяють акмеологічному розвитку особистості педагога. Його суб'єктність проявляється через такі характеристики, як ініціативність, автономність, здатність визначати цілі, планувати та прогнозувати діяльність; активна залученість у професійну діяльність і прагнення до саморегуляції (самоконтролю, самокорекції, самокомпенсації). Важливими ознаками є також орієнтація на безперервний саморозвиток, прагнення до творчої самореалізації, а також уміння інтегрувати власний професійний шлях і систематизувати як власний досвід, так і досвід інших [1].

О. Дубасенюк зазначає, що сьогодні особливої актуальності набуває проблема виявлення закономірностей, механізмів, умов і чинників, які забезпечують розвиток суб'єкта педагогічної діяльності до рівня професіонала з погляду акмеологічного підходу. Основою формування акмеологічної концепції професійного розвитку педагога є визначені напрями, що стосуються особливого типу прогресивного розвитку зрілої особистості – її особистісно-професійного вдосконалення. Дослідниця наголошує, що ключову роль у цьому процесі відіграють еталонні моделі педагога-професіонала, які виступають системоутворюючим чинником його успішного особистісного та професійного розвитку [1].

В. Гладкова та С. Пожарський вважають, що «акме» людини відображає її варіативність і мінливість, а також

позитивні результати розвитку як професіонала, громадянина та члена сім'ї. Тому «акме» викладача не є статичним особистісно-професійним станом, а постійно збагачується й удосконалюється. Формування «акме» педагога відбувається через щоденну педагогічну практику, а його основними ознаками є високий рівень професіоналізму [2].

Л. Рибалко виділяє основні ідеї педагогічної акмеології у розвитку особистості, формуванні професійної «Я»-концепції вчителя та вдосконаленні його акме через підвищення професіоналізму [4].

Для нашого дослідження важливою є позиція Г. Данилової, яка стверджує, що акмеологічна професійна позиція педагога-акмеолога має ґрунтуватися на його професіоналізмі, де гармонійно поєднуються компетентність, особистісна орієнтація та морально-духовні цінності. Вона відображає життєвий і філософський рівень культури вчителя, його професійні пріоритети та стиль взаємин в освітньому та соціальному середовищі, забезпечуючи умови для більш повної самореалізації [3].

Аналіз сучасних підходів до акмеології професійного розвитку педагога дозволяє зробити висновок, що становлення успішного майбутнього педагога є комплексним і динамічним процесом, який ґрунтується на поєднанні особистісного зростання, професійної компетентності та морально-етичних цінностей. «Акме» педагогічної діяльності не є статичним явищем – вона постійно розвивається через педагогічну практику, самовдосконалення та формування професійної «Я»-концепції. Еталонні моделі педагога-професіонала, компетентність, особистісна орієнтація та ціннісні установки виступають ключовими чинниками, що визначають рівень його «акме». Отже, акмеологічний підхід до професійного становлення дозволяє забезпечити гармонійний розвиток особистості педагога, його ефективність у професійній діяльності та високий рівень самореалізації в освітньому та соціальному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Акмеологічна концепція розвитку професійного педагога. Професійна педагогічна освіта: акмесинергетичний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 5–57.
2. Гладкова В. М., Пожарський С. Д. Основи акмеології: підручник. Львів: Новий світ–2000, 2007. 320 с.

3. Данилова Г. С. Вершини професіоналізму педагога як акмеологічний синтез тріади його компонентів. *Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології*. Рівне, 2007. Т. 3. С. 57–62.
4. Рибалко А. С. Методолого-теоретичні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя (акмеологічний аспект): монографія. Запоріжжя: ЗДМУ, 2007. 443 с.

The article examines the acmeological approach as an effective foundation for the professional development of a future teacher in the context of contemporary transformations in education. Particular attention is paid to the formation of intrinsic motivation for success, reflexivity, creativity, and the capacity for self-development as key factors in achieving professional «acme».

Key words: *acmeological approach, future teachers, professional development, self-development, self-reflection.*

Шуляк А. С.,
доктор філософії, доцент кафедри
інформатики і інформаційно-
комунікаційних технологій
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЗАСІБ ПЕРСОНАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ

Розглянуто можливості використання штучного інтелекту як ефективного засобу персоналізації навчання учнів на уроках інформатики. Особливу увагу приділено адаптації освітнього процесу до індивідуальних потреб, рівня знань та стилю навчання кожного учня, що сприяє підвищенню мотивації та якості засвоєння матеріалу. Представлено перспективи впровадження сучасних ІТ-рішень у шкільну освіту та окреслено основні виклики інтеграції штучного інтелекту в освітнє середовище.

Ключові слова: *штучний інтелект, персоналізація навчання, інформатика, адаптація, освітні технології, мотивація учнів.*

Сучасна система освіти переживає період активної цифрової трансформації, центром якої є впровадження штучного інтелекту (ШІ) як інструменту персоналізації навчання. В умовах стрімкого розвитку технологій виникає

потреба у створенні адаптивного освітнього середовища, спроможного враховувати індивідуальні особливості кожного учня. ІІІ створює передумови для якісної освіти, враховуючи унікальність кожної особистості.

Щодо персоналізації навчання, Є. Качкар зазначає, що «у традиційній освіті часто використовується підхід «один розмір для всіх», який не враховує індивідуальних потреб здобувачів освіти. ІІІ дозволяє створювати адаптивні навчальні програми, які відповідають рівню підготовки, стилю навчання та темпу кожного користувача» [2, с. 4].

Персоналізація освітнього процесу передбачає врахування рівня знань, інтересів, стилю навчання, мотивації та темпу засвоєння матеріалу кожного учня. ІІІ здатний аналізувати великі масиви даних про освітню діяльність, прогнозувати успішність і пропонувати індивідуальні траєкторії навчання.

Г. Скрипка визначає, що «використання штучного інтелекту надає можливість розробляти персоналізовані навчальні програми, які враховують унікальні характеристики кожного учня (студента), такі як когнітивні стилі, рівень знань та навички, мотивація, особисті цілі тощо» [4, с. 229].

А. С. Беца, С. Д. Вапнічний переконані, що «головні переваги персоналізованого навчання за допомогою ІІІ включають: автоматизоване налаштування складності завдань відповідно до рівня знань учня; миттєвий зворотний зв'язок і персональні рекомендації; можливість індивідуального темпу навчання; покращення логічного мислення та когнітивних здібностей учнів» [1, с. 210].

Науковці І. В. Сімонова, А. В. Пачевська, А. В. Білошицька, В. М. Истошин зазначають, що «для ефективного впровадження ІІІ в освіту необхідне комплексне вирішення технічних, методичних та етичних аспектів з урахуванням локального контексту та культурних особливостей. Виникає потреба у системному дослідженні потенціалу й обмежень використання ІІІ в освіті, яке виходить за рамки технологічного ентузіазму й ґрунтується на міждисциплінарному аналізі, включно з педагогікою, філософією, соціологією, етикою та культурологією» [3, с. 463].

Серед основних напрямів використання ІІІ у навчанні інформатики можна виокремити: адаптивні навчальні платформи, які підлаштовуються під потреби учнів, пропонуючи завдання відповідно до їхнього рівня підготовки;

інтелектуальні репетитори, що надають миттєвий зворотний зв'язок, допомагають розв'язувати складні завдання та мотивують до самостійного пошуку рішень; системи діагностики знань, які автоматично знаходять прогалини у знаннях та пропонують додаткові матеріали для їх усунення; віртуальні лабораторії, що дозволяють експериментувати з різними алгоритмами, моделювати процеси та розвивати критичне мислення.

Раціональне використання ІІІ сприяє врахуванню типу мислення, рівня сформованості навичок, особистих інтересів та мотивації учнів. Педагог отримує унікальну можливість оперативно коригувати навчальні стратегії, підбирати оптимальні форми роботи та диференціювати завдання. ІІІ допомагає організувати процес навчання та підбирати індивідуальний підхід для інтелектуального росту учнів.

Реалізований за допомогою ІІІ, персоналізований підхід активізує пізнавальний інтерес, формує внутрішню мотивацію до навчання та сприяє осмисленому засвоєнню знань. Учні відчують власну значущість в освітньому процесі, що позитивно впливає на їхню самооцінку та прагнення до саморозвитку. Сучасне українське суспільство потребує творчих, ініціативних особистостей, здатних мислити критично, долати труднощі та діяти самостійно, готових до спілкування та нових ідей і ІІІ відкриває нові можливості для формування таких компетентностей.

Інтеграція ІІІ в освітній процес передбачає не лише технологічне оновлення, а й зміну освітньої парадигми. Важливими є підготовка педагогів до роботи з новими інструментами, забезпечення доступу до якісних цифрових ресурсів та формування інформаційної культури. Перспективним напрямом є створення національних освітніх платформ з елементами ІІІ, які враховують українські реалії та культурні особливості.

Серед ключових викликів інтеграції штучного інтелекту в освітнє середовище варто виокремити: забезпечення захисту персональних даних учнів та етичне використання інформації; підготовка педагогів до роботи з інноваційними технологіями та подолання психологічного бар'єра перед нововведеннями; необхідність постійного оновлення програмного забезпечення та технічної бази навчальних закладів; врахування різноманітності освітніх потреб та уникнення шаблонізації навчального процесу.

Отже, штучний інтелект відкриває нові горизонти для персоналізації навчання в інформатиці, забезпечуючи індивідуальний підхід, підвищення мотивації та якісне засвоєння знань. Водночас успішна інтеграція ІІІ в освітнє середовище неможлива без врахування етичних, психологічних та технічних аспектів. Сьогодні важливо не лише оволодіти новими технологіями, а й зберегти національні цінності, виховати гармонійно розвинену особистість, яка прагне діяти та змінювати світ, готову до викликів цифрової епохи.

Список використаних джерел:

1. Беца А. С., Вапнічний С. Д. Використання штучного інтелекту для персоналізації навчання інформатики в середній школі. *Зб. тез IV Міжнародної наукової конференції «Цифрове наукове суспільство: соціально-економічні, правові та міжнародні аспекти», м. Дніпро, 28.02. 2025 р.* Дніпро, 2016. С. 207–211.
2. Качкар Є. Штучний інтелект в освітніх практиках: навчально-методичний посібник. Черкаси: КНЗ «ЧОІПОПП», 2024. 52с.
3. Сімонова І. В., Пачевська А. В., Білошицька А. В., Істошин В. М. Використання штучного інтелекту в освіті: потенціал, виклик чи можливість. *Вісник Вінницького національного медичного університету.* 2025. Т. 29, № 3. С. 462–468.
4. Скрипка Г. Штучний інтелект в освіті: удосконалення програм підвищення кваліфікації педагогів. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2024. Т. 101, № 3. С. 227–238.

This paper explores the potential of artificial intelligence as an effective tool for personalizing student learning in computer science classes. Particular attention is paid to adapting the educational process to the individual needs, knowledge level, and learning style of each student, which helps increase motivation and the quality of learning. The article presents the prospects for implementing modern IT solutions in school education and outlines the main challenges of integrating artificial intelligence into the educational environment.

Key words: *artificial intelligence, personalized learning, computer science, adaptation, educational technologies, student motivation.*

Яциук Б. В.,

здобувач третього (доктор філософії) рівня вищої освіти педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

*Науковий керівник: **Кучинська І. О.,**
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ОСВІТИ У ВІТЧИЗНЯНІЙ СУСПІЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.)»

У роботі проаналізовано становлення громадянської освіти в контексті демократичної освіти у вітчизняній суспільно-педагогічній думці другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Розглянуто основні етапи розвитку громадянської освіти, її взаємозв'язок із демократичними цінностями, правами людини та формуванням громадянських компетентностей у сучасному освітньому процесі.

Ключові слова: *громадянська освіта, демократична освіта, громадянські компетентності, педагогічна думка, демократичні цінності, освітні реформи.*

У сучасних умовах демократичних трансформацій та євроінтеграційних прагнень України питання формування громадянської освіти набуває особливої актуальності. Вона виступає важливим інструментом підготовки свідомих, активних та відповідальних громадян, здатних брати участь у політичному, соціальному та культурному житті держави. У вітчизняній педагогічній думці громадянська освіта розглядається як складова концепції демократичної освіти, інтегруючи цінності прав людини, патріотизм, громадянську ідентичність та національні традиції.

Наукові дослідження висвітлюють різні аспекти розвитку громадянської освіти в Україні. Так, Л. Кульбач [2] акцентує увагу на систематизації поняттєво-термінологічного апарату, що охоплює педагогічну думку, громадянство, громадянську ідентичність та структурні компоненти гро-

мадянської освіти. Ю. Окуньовська [3] підкреслює, що її основним завданням є формування активних, свідомих і відповідальних громадян демократичного суспільства. Я. Пилинський [4] досліджує історичні витоки та трансформацію громадянської освіти в Україні, а Л. Ілішук [1] аналізує розвиток громадянських компетентностей у контексті реалізації реформи Нової української школи (НУШ).

Європейський освітній досвід та сучасні реформи виступають важливим орієнтиром для інтеграції демократичних і громадянських компетентностей на всіх рівнях освіти. Це сприяє формуванню критичного мислення, активної громадянської позиції та соціальної відповідальності здобувачів освіти.

Розвиток громадянської освіти в Україні відбувався у контексті становлення демократичної освітньої парадигми та поєднував цінності демократії, права людини, патріотизм і громадянську ідентичність. Її еволюція простежується у трьох основних періодах. Перший етап (1991–1999 рр.), формувально-національний, характеризувався формуванням концептуальних засад громадянської освіти у межах національно-патріотичного виховання. Другий етап (1999–2010 рр.), емансипаторно-правозахисний, відзначався поступовим утвердженням громадянської освіти як самостійного напрямку та розвитком громадянських компетентностей. Третій етап (2010–2021 рр.), інтегративно-європейський, спрямовувався на інтеграцію європейських демократичних цінностей, формування правосвідомості та активної громадянської позиції [2].

Формування громадянських компетентностей сприяє активізації участі особистості у політичному та соціальному житті суспільства та розвитку демократичних цінностей. Сучасний етап розвитку цієї освітньої галузі характеризується технологічним підходом, використанням інтерактивних методик, цифрових ресурсів та інтеграцією відповідних освітніх практик у реформу Нової української школи [1].

Водночас демократична освіта виступає ключовим контекстом розвитку громадянської освіти, оскільки її принципи визначають як зміст, так і методи навчання. До них належать дотримання прав людини, участь у житті громади, плюралізм думок, свобода висловлення, толерантність та відповідальність перед суспільством. Реалізація цих прин-

ципів здійснюється через демократичні освітні практики, зокрема participatory learning, student participation, дискусійні та проектні методи навчання.

Громадянська освіта не існує поза демократичними практиками; навпаки, вона відтворює та закріплює їх через навчальні програми, інтерактивні методи навчання та виховні заходи. Така інтеграція забезпечує не лише засвоєння знань, а й формування громадянських компетентностей, розвиток критичного мислення та соціальної відповідальності здобувачів освіти.

Отже, у сучасних умовах демократичних трансформацій громадянська освіта в Україні виступає важливим чинником формування свідомих, активних і відповідальних громадян. Її розвиток відбувався у тісному взаємозв'язку з концепцією демократичної освіти, інтегруючи права людини, патріотизм, громадянську ідентичність та національні цінності. Реалізація демократичних освітніх практик у навчальному процесі сприяє формуванню активної громадянської позиції, критичного мислення та соціальної відповідальності здобувачів освіти.

Список використаних джерел:

1. Іллічук Л., Вережак Л. Розвиток громадянських компетенцій учнів: нові підходи та практики в рамках НУШ. *Гірська школа Українських Карпат*. 2021. Вип. 24. С. 104–107. DOI: <https://doi.org/10.15330/msuc.2021.24.104-107>.
2. Кульбач Л. М. Цінності української нації в умовах розбудови демократичного суспільства. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 45. С. 29–33.
3. Окуньовська Ю. В. Становлення громадянської освіти в Україні. Політичні інститути та процеси. 2023. Вип. 2. С.13-17.
4. Пилинський Я. М. Громадянська освіта в Україні. *Наукові записки НаУКМА: Політичні науки*. 2016. Т. 186. С. 61–66. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/10292>.

The theses analyze the development of civic education in the context of democratic education in Ukrainian socio-pedagogical thought in the second half of the 20th – early 21st century. The main stages of civic education development and its relationship with democratic values, human rights, and the formation of civic competences in the modern educational process are considered.

Key words: civic education, democratic education, civic competences, pedagogical thought, democratic values, educational reforms.

2. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ЗМІН

Гоцуляк Н. Є.,

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної та практичної психології
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

Буракова І. М.,

*здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти факультету спеціальної
освіти, психології та соціальної роботи
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Здійснено теоретичний аналіз процесу цифровізації освітнього процесу в умовах розвитку інформаційного суспільства. Розкрито сутність цифрової трансформації освіти, окреслено роль штучного інтелекту як інструменту модернізації навчальної діяльності та визначено його вплив на формування цифрової компетентності здобувачів освіти й педагогічних працівників. Проаналізовано наукові підходи до визначення цифрової компетентності, зокрема в межах європейської рамки DigComp. Обґрунтовано необхідність системної інтеграції технологій штучного інтелекту з урахуванням етичних, правових та педагогічних аспектів.

Ключові слова: цифровізація освіти, штучний інтелект, цифрова компетентність, DigComp, освітні технології, цифрова трансформація.

Цифровізація є глобальним соціально-економічним феноменом, що визначає напрями розвитку сучасного суспільства. Вона зумовлює трансформацію професійної діяльності, комунікаційних практик та освітніх моделей. Освіта, як базовий інститут соціалізації та професійної підготовки, реагує на виклики цифрової епохи шляхом впровадження

інформаційно-комунікаційних технологій та інструментів штучного інтелекту.

Теоретичні засади цифрової трансформації освіти ґрунтуються на працях вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема В. Бикова, О. Спіріна, Н. Морзе, а також міжнародних дослідників у сфері освітніх технологій. Вагомий внесок у концептуалізацію цифрової компетентності здійснено в межах європейської рамки DigComp (Vuorikari, Punie, Carretero Gomez, Van den Brande) [2; 3; 6]. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю переосмислення ролі цифрових технологій та штучного інтелекту в освітньому процесі, а також визначенням шляхів формування цифрової компетентності як ключової складової професійної підготовки фахівців.

Цифровізація освітнього процесу розглядається як системна трансформація змісту, форм і методів навчання на основі інтеграції цифрових технологій. За визначенням В. Бикова, цифрове освітнє середовище є сукупністю інформаційних ресурсів, технологічної інфраструктури та організаційно-педагогічних умов, що забезпечують реалізацію освітньої діяльності в цифровому форматі.

На думку Н. Морзе, цифровізація освіти передбачає не лише технічне оснащення закладів освіти, а й зміну педагогічної парадигми – перехід від репродуктивної моделі навчання до компетентісно орієнтованої [2].

Основними характеристиками цифровізації є: інтерактивність і мультимедійність навчального контенту; доступність освітніх ресурсів незалежно від просторово-часових обмежень; можливість індивідуалізації навчання; використання аналітики освітніх даних [4].

Таким чином, цифровізація виступає не як допоміжний інструмент, а як стратегічний напрям розвитку освітньої системи.

Штучний інтелект (ШІ) є одним із ключових компонентів сучасної цифрової екосистеми. Згідно з дослідженнями у сфері Artificial Intelligence in Education (AIED), впровадження інтелектуальних систем сприяє підвищенню ефективності навчання завдяки адаптивності та аналітичним можливостям алгоритмів. Основні напрями застосування ШІ в освіті включають:

1. Адаптивне навчання. Алгоритми аналізують освітні дані та формують персоналізовані траєкторії навчання.

2. Автоматизоване оцінювання. Інтелектуальні системи забезпечують об'єктивність і швидкість перевірки результатів навчання.
3. Освітня аналітика. Аналіз великих масивів даних дозволяє прогнозувати академічні ризики та оптимізувати освітній процес.
4. Підтримка педагогічної діяльності. ШІ використовується для створення навчальних матеріалів, генерації тестових завдань, аналізу освітніх результатів [1].

Водночас науковці наголошують на необхідності дотримання етичних принципів використання ШІ. Зокрема, важливими є питання прозорості алгоритмів, захисту персональних даних та забезпечення академічної доброчесності.

Поняття цифрової компетентності активно досліджується у міжнародному освітньому просторі. У межах європейської рамки DigComp 2.2 цифрова компетентність визначається як впевнене, критичне та відповідальне використання цифрових технологій для навчання, роботи та участі в суспільному житті.

Структура цифрової компетентності охоплює такі компоненти: інформаційна та дата-грамотність; комунікація і співпраця; створення цифрового контенту; безпека; вирішення проблем.

У умовах поширення ШІ до цифрової компетентності додаються нові аспекти: здатність критично оцінювати результати роботи алгоритмів; розуміння принципів функціонування систем машинного навчання; навички формування ефективних запитів до інтелектуальних систем; дотримання етичних норм використання цифрових ресурсів [2; 4].

Особливої уваги потребує формування цифрової компетентності педагогів, оскільки саме вони забезпечують інтеграцію технологій у навчальний процес.

Попри значний потенціал цифрових технологій, процес цифровізації супроводжується низкою проблем: цифрова нерівність; недостатній рівень підготовки педагогічних кадрів; загрози кібербезпеці; формалізація використання технологій; ризики надмірної автоматизації навчання.

Науковці підкреслюють, що технології не можуть замінити педагогічну взаємодію, а повинні виступати інструментом підтримки навчального процесу. Ефективність цифровізації залежить від методично обґрунтованого впровадження інновацій [1; 5].

Цифровізація освітнього процесу є закономірним етапом розвитку сучасної освіти. Штучний інтелект відкриває нові можливості для персоналізації навчання, підвищення ефективності оцінювання та оптимізації освітньої аналітики. Водночас успішна інтеграція цифрових технологій потребує системного формування цифрової компетентності здобувачів освіти та педагогів. Цифрова трансформація має здійснюватися на засадах педагогічної доцільності, етичності та забезпечення академічної доброчесності.

Таким чином, розвиток цифрової освіти повинен поєднувати технологічні інновації з гуманістичними цінностями та компетентнісним підходом.

Список використаних джерел:

1. Биков В. Ю. Цифрова трансформація суспільства і розвиток комп'ютерно-технологічної платформи освіти і науки України. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. № 1 (69). С. 1–17. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v69i1.3151>.
2. Морзе Н. В., Спірін О. М. Цифрова компетентність учителя: сутність і структура. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 75. № 1. С. 1–16. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v75i1.3360>.
3. Vuorikari R., Punie Y., Carretero Gomez S., Van den Brande G. DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022. DOI: <https://doi.org/10.2760/115376>.
4. Holmes W., Bialik M., Fadel C. Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. Boston: Center for Curriculum Redesign, 2019. DOI: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.13763.94243>.
5. Luckin R. Machine Learning and Human Intelligence: The Future of Education for the 21st Century. London: UCL Institute of Education Press, 2018. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315627531>.
6. Selwyn N. Education and Technology: Key Issues and Debates. London: Bloomsbury Academic, 2016. DOI: <https://doi.org/10.5040/9781474210636>.

A theoretical analysis of the digitalization of the educational process in the context of the development of the information society has been carried out. The essence of the digital transformation of education is revealed, the role of artificial intelligence as a tool for modernizing educational activities is outlined, and its impact on the formation of digital competence of learners and teaching staff is determined. Scientific approaches to defining digital competence are

analyzed, in particular within the framework of the European DigComp framework. The necessity of systematic integration of artificial intelligence technologies, taking into account ethical, legal, and pedagogical aspects, is substantiated.

Key words: *digitalization of education, artificial intelligence, digital competence, DigComp, educational technologies, digital transformation.*

Кирилюк А. А.,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Науковий керівник: Кучинська І. О., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ДЕМОКРАТИЗМУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ЗАКЛАДАХ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Висвітлюються ключові орієнтири виховання культури демократизму студентської молоді в закладах сучасної вищої освіти. Актуалізуються ідеї культури виховання демократизму в умовах сьогодення.

Ключові слова: *демократія, студентська молодь, культура, гуманізм, заклад вищої освіти.*

Сучасна Україна йде напрямом будівництва громадянського суспільства та демократичної країни. Про це свідчить стабільність політичних відносин, зокрема становлення численних політичних партій на міцній законодавчій основі, позитивна тенденція макроекономічного зростання, підвищення статусу та подальший розвиток організацій громадянського суспільства, а також загальне покращення політичної та правової грамотності громадян. Для підтримки та подальшого розвитку цих позитивних тенденцій необхідно створити систему ефективного впровадження демократичних цінностей у всіх сферах суспільства. Ця сис-

тема спрямована на створення умов для всебічного розвитку та саморозвитку особистості, яка формує основу суспільства. Акцент на гуманізмі та демократії в сучасному суспільстві також відображається в освіті, яка спрямована на формування демократичної культури в особистості.

Соціальні умови та тенденції їх розвитку, а саме гуманізм та демократія, неминуче впливають на освіту. Тому освіта, як важливий фактор суспільного розвитку, повинна прагнути втілювати ідеали та систему цінностей гуманізму та демократії, тобто сприяти формуванню демократичної культури в особистості.

Сучасна вища освіта орієнтована на підготовку майбутніх фахівців з новим мисленням та європейськими цінностями, що ґрунтуються на національних традиціях і звичаях [2, с. 119]. Вищі навчальні заклади повинні не лише надавати студентам знання, необхідні для майбутньої кар'єри, але й виховувати конкурентоспроможних, креативних особистостей, здатних реагувати на потреби суспільства. Для вирішення цього завдання визначальним є навчання, засноване на демократичній культурі (тобто демократичних цінностях) та досвіді демократичних дій.

Культивування демократичної культури є особливо актуальним для майбутніх поколінь. Університетська освіта є вирішальним етапом професійного, соціального та особистісного розвитку молоді, а демократичні цінності повинні бути невід'ємним елементом професійної свідомості.

Студенти становлять велику соціальну групу, яка відіграє важливу національну роль у своїй галузі знань: підтримці та зміцненні верховенства права, а також захисті та реалізації прав людини. Розвиток та зміцнення соціальної демократії залежать від ступеня демократичної культури.

Ступінь готовності студентів до засвоєння загальної та демократичної культури також може бути використаний для оцінки загального потенціалу демократичних змін у суспільстві, оскільки сьгоднішні студенти зрештою представляють інтелектуальний потенціал країни та активно формуватимуть її розвиток.

Для ефективної роботи зі студентами ми повинні розуміти фундаментальні характеристики цієї соціальної групи. Студенти не є однорідною масою чи чисельно визначеною групою молодих людей. Вони – зріз суспільства, і необхідно

враховувати низку інших характерних рис, властивих представникам цієї соціальної групи. Інтереси студентів найчіткіше розкривають суперечності в системі соціальних взаємодій, межі різних типів соціальних зв'язків та їхню стабільність чи нестабільність.

Заклади вищої освіти використовують наступні сучасні форми роботи спрямовані на формування демократизму в студентській молоді:

1. Використання інтерактивних методів (ситуаційні завдання, моделювання занять), які допомагають студентам розвинути власну систему цінностей і переконань. Це сприяє розумінню того, що розвиток загальнолюдських та демократичних цінностей у студентів – це безперервний та всебічний процес, який охоплює всю діяльність студентів.
2. Формування у студентів соціальної відповідальності за допомогою лекційних та практичних занять. Різноманітні дискусії та участь у проєктній діяльності допомагають розвитку критичного мислення, академічної доброчесності.
3. За допомогою академічних груп студенти мають змогу брати участь у громадському житті [2, с. 120–121].

Соціальні та політичні потрясіння в нашому суспільстві демонструють, що розвиток демократичної ідентичності серед студентів наразі має особливе значення.

Патріотизм відігравав значну роль у різні етапи історії, допомагаючи об'єднувати маси в боротьбі проти іноземних загарбників. Він залишається актуальним і сьогодні, оскільки країна бореться з нестабільністю, а сепаратистські тенденції ще далекі від подолання [1, с. 263].

Лібералізація та демократизація суспільства в цілому супроводжується процесом, пов'язаним з особистісною спрямованістю освіти. Однак це не відбувається спонтанно, а вимагає постійного розвитку. У вирішенні цього виклику велике значення має набутий досвід демократичної поведінки, який базується на демократичній культурі, тобто на сукупності демократичних цінностей. Протягом життя відбувається безперервна адаптація до умов постійно мінливого середовища, з виробленням нових моделей поведінки для досягнення конкретних цілей [3–5].

Університет може створити численні умови, за яких викладачі та студенти можуть отримати досвід демократи-

чної та правової поведінки. З цією метою викладачі могли б внести необхідні зміни у власну свідомість та розвинути чітке розуміння демократичних цінностей [6, 7].

Під час навчання молодь перебуває у фазі професійного, соціального та особистісного розвитку. Через брак соціального досвіду та засвоєння великої кількості інформації відбувається певна формалізація набутих знань. Той факт, що студенти навчаються у закладі вищої освіти, не обов'язково означає прагнення до правової держави та демократичного способу життя. Розвиток критичного мислення є однією з загальнонавчальних освітніх цілей, яку можна соціально та педагогічно пов'язати з ідеєю про те, що демократичне суспільство ґрунтується на збалансованому критичному мисленні його громадян та пов'язаний з ним здатності приймати обґрунтовані рішення.

Зазначимо, розвиток громадянської свідомості, високих моральних стандартів, національної ідентичності та почуття відповідальності за власні професійні та особисті рішення є важливим для освіти сучасних випускників. Через участь у різноманітній діяльності в університетському середовищі студенти розвивають основи професійної компетентності, особисту взаємодію з різними аспектами реальності, а також соціально значущі риси та якості особистості.

Список використаних джерел:

1. Пономарьова Г. Ф. Виховання громадянської культури та патріотизму у студентів вищих педагогічних навчальних закладів. *Scientific Notes of the Pedagogical Department*. 2015. № 37. С. 258–272.
2. Стеблюк С. В. Виховання студентської молоді як важлива складова компетентнісної освіти. *Педагогічна інноватика: сутність та перспективи*. 2025. № 9. С. 118–121.
3. Кучинська І. О. Ідеї патріотичного виховання у педагогічних поглядах Ніли Волошиної. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський, 2013. Вип. 1 (16). С. 156–160.
4. Кучинська І. О. Керівник закладу освіти: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. 308 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8530>.
5. Кучинська І. О. Актуальні проблеми освіти: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана

Огієнка, 2026. 256 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9815>.

6. Кучинська І. О. Становлення і розвиток ідей громадянського виховання у вітчизняній педагогічній думці (друга половина XIX – 30-ті рр. XX століття): монографія. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2017. 292 с.
7. Поліщук С. В., Кучинський С. А. Історична ретроспектива розвитку громадянського виховання в Україні (XIX–XX ст.). *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2022. С. 82–94.

The key guidelines for educating the culture of democracy among student youth in institutions of modern higher education are highlighted. The ideas of the culture of educating democracy in today's conditions are updated.

Key words: *democracy, student youth, culture, humanism, institution of higher education.*

Моргай Л. А.,

*доктор філософії, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини*

ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У СФЕРІ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ

Розглянуто особливості формування комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі професійної підготовки у закладах вищої освіти. Обґрунтовано значення інноваційних освітніх підходів для розвитку професійної комунікації у сфері реабілітаційної допомоги та визначено ефективні методи її формування у студентів спеціальності «Соціальна робота».

Ключові слова: *комунікативна компетентність, соціальна робота, реабілітаційна допомога, професійна підготовка, інноваційні освітні технології.*

Сучасний розвиток системи соціальної роботи в Україні відбувається в умовах значних соціальних трансформацій, пов'язаних із воєнними подіями, міграційними проце-

сами, зростанням кількості осіб, які потребують соціальної підтримки та реабілітаційної допомоги. У зв'язку з цим підвищуються вимоги до професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, які повинні володіти не лише ґрунтовними теоретичними знаннями, а й сформованими комунікативними вміннями та навичками ефективної взаємодії з різними категоріями клієнтів.

Комунікативна компетентність є важливою складовою професійної компетентності соціального працівника. Вона передбачає здатність до встановлення конструктивної взаємодії з клієнтами, колегами та представниками різних соціальних інституцій, вміння ефективно передавати інформацію, застосовувати методи консультування та проявляти емпатію. Через професійну комунікацію соціальний працівник реалізує основні функції своєї діяльності: інформування, підтримку, соціальний супровід, консультування та посередництво [3].

Особливо важливого значення комунікативна компетентність набуває у сфері реабілітаційної допомоги. У процесі реабілітації соціальний працівник взаємодіє з людьми, які переживають складні життєві обставини, мають психологічні травми або потребують соціальної підтримки. У таких умовах важливими є навички активного слухання, емпатійного спілкування, підтримки клієнта та побудови довірливих взаємин. Саме ефективна комунікація сприяє налагодженню співпраці між фахівцем і клієнтом та забезпечує результативність реабілітаційного процесу [2].

У сучасних умовах розвитку вищої освіти формування комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників потребує використання інноваційних освітніх підходів. Інновації в освіті спрямовані на підвищення якості освітнього процесу, активізацію пізнавальної діяльності студентів та формування у них професійних компетентностей, необхідних для ефективної діяльності у соціальній сфері.

Одним із важливих підходів до професійної підготовки фахівців соціальної роботи є компетентнісний підхід. Його сутність полягає в орієнтації освітнього процесу на формування комплексу професійних компетентностей, що включають знання, вміння, навички та особистісні якості, необхідні для здійснення професійної діяльності. У межах даного підходу комунікативна компетентність розглядається як інтегративна характеристика особистості майбутнього фа-

хівця, що забезпечує ефективну взаємодію з клієнтами та соціальним середовищем [1].

Важливу роль у формуванні комунікативних умінь відіграють інтерактивні методи навчання. До них належать дискусії, моделювання професійних ситуацій, аналіз кейсів, групові проєкти та тренінгові заняття. Використання таких методів дозволяє студентам брати активну участь у навчальному процесі, відпрацьовувати навички професійного спілкування та аналізувати реальні соціальні проблеми.

Значний потенціал у формуванні комунікативної компетентності має проблемно-орієнтоване навчання, що передбачає розгляд практичних ситуацій професійної діяльності. У процесі аналізу таких ситуацій студенти навчаються визначати проблеми клієнтів, планувати шляхи їх вирішення та застосовувати професійні комунікативні стратегії. Це сприяє розвитку аналітичного мислення, здатності до прийняття рішень та формуванню професійної відповідальності.

У сучасному освітньому просторі значну роль відіграє також використання цифрових технологій. Інформаційно-комунікаційні технології забезпечують доступ до освітніх ресурсів, сприяють організації дистанційного навчання та дозволяють використовувати різноманітні онлайн-інструменти для розвитку професійних компетентностей студентів. Застосування цифрових платформ, відеолекцій, онлайн-дискусій та віртуальних симуляцій професійних ситуацій сприяє підвищенню ефективності навчального процесу [4].

Важливим компонентом професійної підготовки майбутніх соціальних працівників є практична підготовка, що включає проходження навчальної та виробничої практики у соціальних установах, реабілітаційних центрах та громадських організаціях. Під час практики студенти мають можливість застосовувати теоретичні знання на практиці, взаємодіяти з клієнтами та набувати досвіду професійного спілкування.

Практична діяльність сприяє формуванню у майбутніх фахівців таких важливих якостей, як толерантність, емпатійність, відповідальність та здатність до співпраці. У процесі взаємодії з клієнтами студенти навчаються встановлювати довірливі відносини, проводити консультативні бесіди та підтримувати людей у складних життєвих обставинах.

У сучасних умовах розвитку системи соціальних послуг важливою є інтеграція міждисциплінарного підходу до під-

готовки соціальних працівників. Співпраця з фахівцями різних галузей – психологами, педагогами, медичними працівниками – сприяє формуванню комплексного підходу до надання реабілітаційної допомоги. Така взаємодія потребує високого рівня комунікативної культури та здатності до професійного діалогу.

Отже, формування комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників є важливою умовою їхньої професійної підготовки та ефективної діяльності у сфері реабілітаційної допомоги. Використання інноваційних освітніх підходів сприяє розвитку професійних умінь студентів, підвищенню якості освітнього процесу та формуванню готовності до роботи з різними категоріями клієнтів.

Таким чином, упровадження сучасних освітніх технологій, інтерактивних методів навчання та практикоорієнтованої підготовки забезпечує формування комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників. Це сприяє підвищенню ефективності соціальної роботи та розвитку системи реабілітаційної допомоги в сучасному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Гончар І. Розвиток професійних компетентностей соціальних працівників. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/-soc_robota_soc_osvita/2020_4/11.pdf (дата звернення: 09.03.2026)
2. Столярчук О. Підготовка майбутніх соціальних працівників до надання соціальних послуг. URL: https://tnpu.edu.ua/naukova-robota/documents-download/razovi_rady/dis_Stoliaryk.pdf (дата звернення: 09.03.2026)
3. Стюпкіна А., Трубник І. Формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/soc_robota_soc_osvita/2020_4/11.pdf (дата звернення: 09.03.2026)
4. Штомпель К. Комунікативна компетентність у професійній діяльності соціального працівника. URL: <http://srso.udpu.edu.ua/article/view/343527> (дата звернення: 09.03.2026)
5. Freymüller N. Social work practice and outcomes in rehabilitation: a scoping review. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/39624816/> (дата звернення: 09.03.2026)

The theses examine the formation of communicative competence of future social workers in the process of professional training in higher education institutions. The importance of innovative educational approaches for developing professional

communication skills in the field of rehabilitation assistance is substantiated.

Key words: communicative competence, social work, rehabilitation assistance, professional training, innovative educational technologies.

Оленюк В. В.,

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

*Науковий керівник: Горбатюк О. В.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
педагогіки та менеджменту освіти,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

РОЛЬ ТЕМАТИЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ У ПРОЦЕСІ ДОСЯГНЕННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ З ІНФОРМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН СТУДЕНТАМИ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто особливості організації тематичного та підсумкового контролю знань студентів у процесі вивчення інформатичних дисциплін у закладах фахової передвищої освіти. Визначено основні форми та методи оцінювання результатів навчальної діяльності студентів для забезпечення розвитку професійних компетентностей майбутніх фахівців.

Ключові слова: компетентнісний підхід, тематичний контроль, підсумковий контроль, інформатичні дисципліни, ключові компетентності.

Сучасний етап розвитку освіти характеризується переходом до компетентнісної моделі підготовки фахівців. У межах такого підходу ключовим результатом навчання виступає не лише обсяг засвоєних знань, а насамперед сформованість професійних компетентностей, здатність здобувачів освіти застосовувати отримані знання у практичній діяльності, аналізувати інформацію та приймати обґрунтовані рішення.

Особливо актуальним це питання є у процесі викладання інформатичних дисциплін, які формують у студентів алгоритмічне мислення, навички роботи з інформаційними системами та здатність використовувати сучасні цифрові технології у професійній діяльності. За таких умов система контролю навчальних досягнень студентів повинна не лише фіксувати рівень засвоєння навчального матеріалу, але й сприяти формуванню ключових і професійних компетентностей.

Важливе місце у структурі оцінювання навчальних результатів посідають тематичний і підсумковий контроль, які дозволяють визначити рівень сформованості знань, умінь та навичок студентів на різних етапах навчання.

Проблеми контролю та оцінювання навчальних досягнень студентів розглядалися у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Питання впровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку досліджували П. Атаманчук, В. Биков, Н. Морзе, О. Спірін, О. Пометун, С. Сисоева та інші. У їхніх роботах обґрунтовується необхідність модернізації освітнього процесу, удосконалення форм і методів навчання та оцінювання результатів освітньої діяльності.

Дослідники підкреслюють, що ефективна система контролю знань повинна бути багаторівневою, систематичною та орієнтованою на оцінювання сформованості компетентностей. Водночас проблема організації тематичного та підсумкового контролю під час викладання інформатичних дисциплін та їх ролі у формуванні ключових компетентностей студентів закладів фахової передвищої освіти потребує подальшого дослідження.

Ефективність підготовки фахівців у галузі інформаційних технологій значною мірою залежить від узгодженості таких компонентів освітнього процесу як навчальні програми, методичне забезпечення навчального процесу, форми організації та проведення занять, а також системи оцінювання результатів навчання. У межах компетентнісного підходу контроль знань розглядається як важливий інструмент управління навчальною діяльністю студентів, що дозволяє визначити рівень сформованості їхніх професійних компетентностей.

Вхідний контроль, проведений на початковому етапі навчання забезпечить визначення рівня базової підготовки студентів з інформатики та інформаційних технологій. На основі отриманих результатів такого контролю викладач

зможе обрати оптимальні методи організації навчального процесу та передбачити індивідуальну підтримку студентів.

У процесі вивчення інформатичних дисциплін важливе значення має поетапне формування знань і практичних умінь. Спочатку студенти засвоюють основні теоретичні поняття, принципи функціонування комп'ютерних систем та алгоритмічні структури. Наступним етапом є формування практичних умінь застосовувати набуті знання для розв'язування типових задач: створення алгоритмів, розроблення програм, використання прикладного програмно-забезпечення та робота з базами даних.

Подальший розвиток професійних компетентностей відбувається під час виконання практичних, лабораторних робіт, самостійної роботи над завданнями. Такі види навчальної діяльності сприяють спрямовані на закріплення та систематизацію теоретичних знань шляхом виконання практичних завдань: розроблення алгоритмів, програмування, роботи з базами даних, опрацювання інформації за допомогою прикладного програмно-забезпечення. Особливе місце у формуванні професійних компетентностей посідають лабораторні роботи, у межах яких студенти виконують завдання, пов'язані з розробленням програмних модулів, налаштуванням інформаційних систем, дослідженням алгоритмів обробки даних або моделюванням інформаційних процесів.

У цьому процесі важливе значення має поточний контроль, який може здійснюватися у формі перевірки виконання практичних завдань, індивідуальних проєктів, самостійних робіт або тестування. Завдяки такому виду контролю буде можливість оцінити рівень засвоєння матеріалу, виявити труднощі у засвоєнні навчального матеріалу та своєчасно скоригувати навчальну діяльність студентів.

Завершення вивчення окремої теми або змістового модуля може супроводжуватись тематичним контролем, основною метою якого є визначення рівня засвоєння навчального матеріалу та сформованості відповідних компетентностей. У процесі викладання інформатичних дисциплін тематичний контроль має особливе значення, оскільки ці дисципліни поєднують теоретичну підготовку з практичною діяльністю студентів. Саме тому оцінювання повинно охоплювати не лише перевірку теоретичних знань, а й визначення рівня сформованості практичних умінь, пов'язаних із використанням інформаційних технологій.

Форми тематичного контролю з інформатичних дисциплін можуть бути різними: тестування, виконання практичних завдань, письмові роботи або захист індивідуальних проєктів. Особливо ефективним у процесі вивчення інформатичних дисциплін є використання комп'ютерного тестування, яке дозволяє не лише автоматизувати процес оцінювання знань, забезпечити об'єктивність результатів, а й оперативно отримувати інформацію про рівень навчальних досягнень студентів.

Завершальним етапом оцінювання результатів навчання є підсумковий контроль як комплексне оцінювання рівня сформованості знань, умінь і компетентностей студентів. Він може здійснюватися у формі заліку або екзамену. При цьому дедалі ширшого застосування набувають тестові та комп'ютерні форми оцінювання, що відповідає сучасним тенденціям розвитку вищої освіти та вимогам цифровізації освітнього процесу.

Використання тематичного та підсумкового контролю сприяє систематизації знань студентів, розвитку їхньої самостійності та відповідальності за результати власного навчання. Крім того, такі форми контролю стимулюють пізнавальну активність студентів та формують мотивацію до подальшого професійного розвитку.

Тематичний і підсумковий контроль взаємодоповнюють один одного і утворюють цілісну систему оцінювання результатів навчання. Тематичний контроль забезпечує поетапне відстеження навчальних досягнень студентів та дозволяє своєчасно виявляти проблеми у засвоєнні навчального матеріалу. Підсумковий контроль, у свою чергу, узагальнює результати навчальної діяльності студентів і визначає рівень сформованості їхніх компетентностей.

Раціональне поєднання цих видів контролю сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу, розвитку самостійності студентів та формуванню їхньої відповідальності за результати власного навчання. Особливо важливим це є у процесі викладання інформатичних дисциплін, де успішність навчання значною мірою залежить від рівня сформованості практичних умінь і навичок роботи з інформаційними технологіями.

Таким чином, системна організація тематичного та підсумкового контролю знань у межах компетентнісного під-

ходу сприяє формуванню у студентів необхідних професійних компетентностей, розвитку їхньої пізнавальної активності та підготовці до ефективного використання інформаційних технологій у майбутній професійній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Атаманчук П. С. Управління процесом навчально-пізнавальної діяльності. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут, інформаційно-видавничий відділ, 1997. 136 с.
2. Биков В. Ю., Спірін О. М., Пінчук О. П. Цифрова трансформація освіти і науки: теорія і практика: монографія. Київ: Інститут цифровізації освіти НАПН України, 2022. 280 с.
3. Морзе Н. В., Буйницька О. П., Варченко-Троценко Л. О. Цифрова компетентність сучасного педагога: монографія. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 224 с.

The article examines the peculiarities of organizing thematic and final control of students' knowledge in the process of studying computer science disciplines in institutions of professional pre-higher education. The main forms and methods of assessing the results of students' educational activities to ensure the development of professional competencies of future specialists are determined.

Key words: *competency-based approach, thematic control, final control, computer science disciplines, key competencies.*

Осадчук К. Д.,
здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка
Науковий керівник: **Поліщук С. В.,**
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

ІННОВАЦІЙНІ ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ОСВІТИ

У статті досліджено можливості використання інноваційних цифрових інструментів у забезпеченні якості освіти в умовах цифрової трансформації. Проаналізовано роль систем управління навчанням (LMS), платформ для онлайн-комунікації, інтерактивних та гейміфікованих технологій у підвищенні ефективності навчального процесу. Особливу увагу приділено трансформації ролі викладача як фасилітатора та перспективам застосування штучного інтелекту для адаптації навчання до індивідуальних потреб здобувачів освіти. Доведено, що цифрові інструменти стають ключовим фактором забезпечення якості вищої освіти та її відповідності міжнародним стандартам.

Ключові слова: цифрові інструменти, якість освіти, LMS, онлайн-комунікації, штучний інтелект, гейміфікація, академічна доброчесність, цифрова освіта.

У сучасних умовах цифрової трансформації суспільства система вищої освіти зазнає суттєвих змін, пов'язаних із впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій у освітній процес. Цифровізація освіти сприяє модернізації підходів до організації навчання та створює нові можливості для забезпечення якості підготовки фахівців. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває використання інноваційних цифрових інструментів, які дозволяють підвищити ефективність освітнього процесу, покращити моніторинг навчальних результатів та забезпечити об'єктивне оцінювання знань студентів.

Метою дослідження є аналіз можливостей використання інноваційних цифрових інструментів для забезпечення якості освіти в умовах цифрової трансформації.

Цифрові технології сприяють удосконаленню організації освітнього процесу, розширюють доступ до освітніх ресурсів та створюють нові можливості. Використання цифрових інструментів дозволяє підвищити ефективність управління навчальним процесом, забезпечити прозорість оцінювання результатів навчання та здійснювати постійний моніторинг якості освіти. Дослідники зазначають, що інтеграція цифрових технологій у навчальний процес сприяє підвищенню мотивації та зацікавленості студентів та формуванню їхніх професійних компетентностей. На думку вчених та IT-експертів, поява цифрових технологій робить цифрові навички найважливішими здібностями, які люди повинні набути. Загальний ринок праці наразі спостерігає два значущі події, основні з яких включають цифровізацію та багатоплатформні операції.

Важливим аспектом сучасного освітнього середовища є інтеграція цифрових ресурсів у навчальний процес, що дозволяє впроваджувати дистанційне та змішане навчання, а також одночасно розвиває цифрові можливості учасників освіти. Цифрові технології дозволяють розширити доступ до освітніх ресурсів, удосконалити методи викладання та підвищити рівень взаємодії між викладачами і здобувачами освіти. Як зазначають дослідники, впровадження цифрових інструментів у систему освіти створює умови для модернізації освітнього процесу та підвищення його якості [1-4].

Важливим напрямом забезпечення якості освіти є використання систем управління навчанням (Learning Management Systems, LMS), які забезпечують організацію освітнього процесу в цифровому середовищі. До таких систем належать платформи Moodle та Google Classroom, JettiQ (ВНТУ), які широко використовуються у закладах освіти для управління навчальними курсами, розміщення навчальних матеріалів, виконання завдань та проведення оцінювання, ведення діяльності через повідомлення, тощо. Застосування LMS сприяє підвищенню прозорості оцінювання, систематизації навчальних матеріалів та забезпеченню безперервності навчання [1, 3].

Суттєвий вплив відіграють інструменти онлайн-комунікації, які набули особливого значення під час пандемії та запровадження дистанційного навчання. Значного поширення у закладах освіти набули платформи для відеоконференцій, зокрема Zoom та Google Meet. Використання таких

сервісів забезпечує можливість проведення онлайн-лекцій, семінарів, консультацій і групових обговорень у режимі реального часу. Це дозволяє підтримувати активну взаємодію між викладачами та здобувачами освіти навіть у дистанційному форматі навчання. Крім того, використання відеоконференцій сприяє розвитку комунікативних навичок та забезпечує оперативний зворотний зв'язок [4].

Водночас застосування цифрових платформ для онлайн-комунікації розширює можливості міжнародної освітньої співпраці. Завдяки таким інструментам здобувачі освіти мають змогу брати участь у вебінарах, конференціях та інших освітніх заходах, що проводяться різними закладами освіти, а також взаємодіяти з фахівцями та науковцями з інших країн. Це сприяє обміну досвідом, розширенню освітніх можливостей та формуванню глобального освітнього середовища.

У підвищенні якості освіти мають також цифрові освітні платформи відкритого доступу, зокрема Prometheus, які надають можливість проходження онлайн-курсів з різних галузей знань. Використання онлайн-курсів сприяє розвитку самоосвіти, індивідуалізації навчального процесу та підвищенню рівня академічної мобільності здобувачів освіти.

Окрему групу цифрових інструментів становлять інтерактивні дошки та цифрові сервіси для спільної роботи, які дозволяють візуалізувати навчальний матеріал, створювати спільні проекти та організовувати командну діяльність студентів. Застосування таких інструментів підвищує залученість здобувачів освіти до навчального процесу, сприяє розвитку критичного мислення та формуванню навичок співпраці. Крім того, використання інтерактивних технологій дозволяє зробити освітній процес більш наочним та динамічним.

Перспективним напрямом розвитку цифрової освіти є також використання технологій штучного інтелекту (ШІ). Системи на основі штучного інтелекту можуть використовуватися для аналізу освітніх даних, персоналізації освітніх траєкторій та надання рекомендацій щодо навчальних матеріалів. Завдяки цьому з'являється можливість більш ефективно відстежувати прогрес студентів та адаптувати навчальний процес відповідно до їхніх індивідуальних потреб.

Соціальні мережі та платформи для співпраці в освіті забезпечують ефективну взаємодію, обмін знаннями та доступ до навчальних ресурсів. Вони дозволяють студентам і викла-

дачам спільно виконувати завдання, обговорювати проекти та обмінюватися досвідом. Серед інструментів, які активно використовуються в навчанні інформатики, можна виділити Facebook, Telegram, WhatsApp (для організації навчальних груп), GitHub (спільна робота над кодом і репозиторіями), Reddit та Stack Overflow (обмін знаннями та вирішення технічних задач), а також LinkedIn (професійна взаємодія і розвиток компетентностей). Використання цих платформ підвищує комунікацію, сприяє формуванню цифрових і професійних навичок та підтримує якість освітнього процесу [4, 5].

Впровадження цифрових інструментів суттєво модернізує освітній процес, забезпечуючи прозорість оцінювання та постійний моніторинг якості освіти. Окрім згаданих у статті систем LMS та сервісів онлайн-комунікації, важливо врахувати такі аспекти:

Гейміфікація та імерсивні технології: Застосування ігрових механік (наприклад, через Kahoot! або Quizizz) підвищує мотивацію та залученість студентів, перетворюючи контроль знань на інтерактивний процес. Використання технологій доповненої (AR) та віртуальної (VR) реальності дозволяє візуалізувати складні процеси, роблячи навчання більш наочним та динамічним.

Трансформація ролі викладача: В умовах цифрової трансформації викладач перестає бути єдиним джерелом інформації. Його роль зміщується в бік фасилітатора та ментора, який допомагає здобувачам освіти будувати індивідуальні освітні траєкторії за допомогою аналітичних інструментів.

Цифрова інклюзія та доступність: Важливим напрямом є підтримка інклюзивного середовища, що забезпечується через адаптивні інтерфейси та спеціалізовані цифрові ресурси, які надають рівні можливості для всіх здобувачів освіти.

Професійна мережева взаємодія: Використання платформ GitHub для спільної роботи над проектами та LinkedIn для професійної взаємодії дозволяє студентам формувати портфоліо та розвивати компетентності, необхідні на сучасному ринку праці.

Аналіз переваг цифрових технологій у вищій освіті показав, що це сприяє підвищенню ефективності роботи викладачів, персоналізації навчального процесу та розвитку цифрових і професійних компетентностей студентів. Вони забезпечують гнучкість навчання, автоматизацію оціню-

вання, підтримку інклюзивного середовища та можливості міжнародної співпраці. Таким чином, цифрові інструменти стають ключовим елементом підвищення якості освіти та модернізації освітнього процесу.

У результаті дослідження можна стверджувати, що використання інноваційних цифрових інструментів суттєво впливає на якість освітнього процесу у вищій школі. Вони дозволяють забезпечити персоналізацію навчання, підвищують ефективність організації освітньої діяльності та сприяють розвитку ключових цифрових та професійних компетентностей студентів.

Цифрові інструменти відкривають нові перспективи для розвитку освіти, зокрема адаптивні навчальні траєкторії, інтеграцію міждисциплінарних підходів та використання аналітики для прогнозування потреб студентів. Вони стимулюють появу нових форматів навчання, підтримку інноваційних методик та формування навичок, необхідних у сучасному цифровому суспільстві.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що інноваційні цифрові інструменти є ключовим фактором забезпечення якості вищої освіти. Вони не лише автоматизують рутинні процеси, а й стимулюють появу нових форматів навчання, таких як адаптивні траєкторії та міждисциплінарні підходи. Системне впровадження цих технологій створює основу для безперервного розвитку всіх учасників освітнього процесу та готує їх до викликів цифрової ери.

Список використаних джерел:

1. Поліщук Н. В., Бугаєнко Т. І., Лемешева Н. В. Підвищення якості вищої освіти за допомогою цифрових технологій та дистанційного навчання для здобувачів вищої освіти в Україні. 2024. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14537287> (дата звернення: 09.03.2026).
2. Про освіту. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 09.03.2026).
3. Кухарчук Р., Нагай Д. Інноваційні цифрові освітні технології у професійній підготовці й діяльності вчителів інформатики. *Bulletin of oleksandr dovzhenko hluhiv national pedagogical university*. 2024. Т. 3, № 56. С. 56–62. URL: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2024-3-56-56-62> (дата звернення: 10.03.2026).

4. Застосування цифрових ресурсів та інструментів в освітньому процесі обговорили на заходах П'ятнадцятої міжнародної виставки «Інноватика в сучасній освіті. Інститут модернізації змісту освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/2023/11/01/zastosuvannya-tsyfrovyykh-resursiv-ta-instrumentiv-v-osvitn-omu-protse-si-obhovoryly-na-zakhodakh-p-iatnadtsiatoi-mizhnarodnoi-vystavky-innovatyka-v-suchasniy-osviti/> (дата звернення: 10.03.2026).
5. Біляковська О., Герцюк Д. Забезпечення якості професійної підготовки фахівців у галузі освіти в цифровому освітньому просторі університету. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2025. Вип. 42. С. 179–188.

The article explores the possibilities of using innovative digital tools in ensuring the quality of education in the context of digital transformation. The role of learning management systems (LMS), online communication platforms, interactive and gamified technologies in increasing the efficiency of the educational process and developing students' competencies is analyzed. Special attention is paid to the transformation of the teacher's role into a facilitator, issues of academic integrity, and the prospects of using artificial intelligence to adapt education to the individual needs of students. It is proved that digital tools are becoming a key factor in ensuring the quality of higher education and its compliance with international standards.

Key words: digital tools, quality of education, LMS, online communications, artificial intelligence, interactive technologies, gamification, digital education

Самарджієва Т. М.,
здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Науковий керівник: **Лебідь І. Ю.,**
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОЄКТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Здійснено теоретичне узагальнення та практичне обґрунтування особливостей формування проєктної компетентності майбутніх менеджерів у процесі професійної підготовки у закладах вищої освіти. Виокремлено структурні компоненти проєктної компетентності (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-операційний, рефлексивний), обґрунтовано педагогічні умови її формування, охарактеризовано методологічні підходи та принципи реалізації освітнього процесу. Представлено модель формування проєктної компетентності майбутніх менеджерів та визначено критерії її рівні її сформованості.

Ключові слова: проєктна компетентність, професійна підготовка, майбутні менеджери, проєктна діяльність, педагогічні умови, освітні технології.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується високою динамічністю економічних процесів, цифровізацією управління, інтеграцією України до Європейського освітнього простору та зростанням вимог до якості професійної підготовки фахівців [2, 3]. У цих умовах особливої актуальності набуває формування здатності майбутніх менеджерів до реалізації проєктної діяльності як універсального інструменту досягнення стратегічних і тактичних цілей організації. Менеджер XXI століття має бути не лише організатором, а й ініціатором змін, здатним працювати в умовах невизначеності, обмежених ресурсів і часу [1, 4]. Саме тому проєктна компетентність виступає ключовою складовою його професійної компетентності. Проте аналіз

практики підготовки менеджерів у закладах вищої освіти свідчить про наявність суперечностей між потребою ринку праці у фахівців із розвиненими проектними навичками та недостатньою спрямованістю освітнього процесу на формування цієї якості [2, 3].

Мета статті є теоретичне обґрунтування та характеристика особливостей формування проектної компетентності майбутніх менеджерів у процесі професійної підготовки.

Сутність і структура проектної компетентності майбутнього менеджера. Проектну компетентність майбутнього менеджера доцільно визначати як інтегративну якість особистості, що виявляється у здатності ефективно здійснювати проектну діяльність, використовуючи систему знань, умінь, навичок і ціннісних орієнтацій для планування, організації, реалізації та контролю проектів.

Структура проектної компетентності включає такі компоненти:

1. Мотиваційно-ціннісний – передбачає усвідомлення значущості проектної діяльності, сформованість професійних мотивів, готовність до саморозвитку.
2. Когнітивний – охоплює знання теорії управління проектами, методів планування, оцінювання ризиків, управління ресурсами.
3. Діяльнісно-операційний – включає практичні вміння розробляти та реалізовувати проекти, працювати в команді, приймати управлінські рішення.
4. Рефлексивний – характеризує здатність до самоаналізу, оцінювання результатів діяльності, коригування власних дій [3, 6].

Взаємозв'язок цих компонентів забезпечує цілісність формування проектної компетентності як складника професійної підготовки менеджера.

Методологічні підходи до формування проектної компетентності. Ефективність формування проектної компетентності забезпечується реалізацією комплексу наукових підходів:

- системного, що дозволяє розглядати освітній процес як цілісну структуру;
- компетентнісного, орієнтованого на результат освіти у вигляді сформованих компетентностей;

- особистісно орієнтованого, який передбачає розвиток індивідуального потенціалу здобувача;
- технологічного, що забезпечує поетапність і керованість освітнього процесу;
- методологічного, який формує наукову основу проєктної діяльності [2, 6].

Серед педагогічних принципів доцільно виокремити принципи науковості, систематичності, самостійності та рефлексивності.

Педагогічні умови формування проєктної компетентності. Аналіз теоретичних положень і практики професійної підготовки дозволив визначити такі педагогічні умови:

1. Забезпечення стійкої позитивної мотивації до опанування майбутньої професії.
2. Оптимальна організація проєктної діяльності в межах освітнього процесу.
3. Комплексне навчально-методичне забезпечення дисциплін професійного циклу.
4. Використання інтерактивних форм і методів навчання на основі моделювання проєктної взаємодії.

Реалізація зазначених умов сприяє інтеграції теоретичних знань і практичних умінь студентів [1, 3].

Освітні технології формування проєктної компетентності.

У процесі професійної підготовки доцільно застосовувати:

- проєктну технологію навчання, що передбачає розробку й реалізацію навчальних проєктів;
- проблемне навчання, орієнтоване на створення проблемних ситуацій;
- контекстову технологію, яка моделює реальні умови професійної діяльності;
- імітаційно-ігрові технології, що забезпечують відтворення управлінських ситуацій [2].

Серед методів ефективними є кейс-метод, мозковий штурм, робота в групах, рольові та ділові ігри. Важливу роль відіграють курсові проєкти та виробнича практика, що дозволяють закріпити набуті знання у реальних умовах [4].

Модель формування проєктної компетентності. Запропонована модель включає три взаємопов'язані блоки:

1. Методологічний – визначає підходи, принципи та мету формування компетентності.
2. Змістово-діяльнісний – охоплює форми, методи та технології навчання.
3. Оціночно-результативний – передбачає критерії, показники та рівні сформованості.

Для діагностики сформованості виокремлено чотири критерії: мотиваційний, пізнавальний, діяльнісний і креативний. Рівні сформованості визначено як низький, середній, достатній і високий [6].

Формування проектної компетентності майбутніх менеджерів є необхідною умовою їхньої конкурентоспроможності на сучасному ринку праці. Проектна компетентність розглядається як інтегративна якість особистості, що поєднує мотиваційні, когнітивні, діяльнісні та рефлексивні складники.

Ефективність її формування забезпечується реалізацією системного, компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів, дотриманням педагогічних принципів і впровадженням інноваційних технологій навчання. Запропонована модель і методика формування проектної компетентності довели свою результативність у процесі педагогічного експерименту.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні цифрових інструментів підтримки проектної діяльності студентів та інтеграції міжнародних стандартів управління проектами в освітні програми підготовки менеджерів.

Список використаних джерел:

1. Пандазі А. А., Станжур Т. М. Проектне навчання як засіб формування компетентностей майбутніх менеджерів. *Український педагогічний журнал*. 2023. № 4. С. 88–95. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-4-88-95> (дата звернення 12.03.2026).
2. Васюк О. В., Голєва М. М. Формування проектної компетентності майбутніх менеджерів за допомогою інтерактивних форм та методів навчання. *Український педагогічний журнал*. 2021. № 4. С. 165–170. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-4-165-170> (дата звернення 12.03.2026).
3. Япринець Т. С., Келемеш А. М., Петраш Р. В. Формування проектної компетентності майбутніх викладачів професійної освіти у процесі фахової підготовки. *Витоки педагогічної майстерності*. 2022. Вип. 12. С. 85–92. DOI: <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2022.12.279048> (дата звернення 12.03.2026).

4. Хоменко П. В., Прилуцький М. І. Теоретико-методичні аспекти формування проєктної компетентності майбутніх фахівців. *Педагогічні науки*. 2021. Вип. 78. С. 112–118. DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2021.78.249847> (дата звернення 12.03.2026).
5. Наконечна М. В. Формування проєктної компетентності майбутніх бакалаврів з будівництва та цивільної інженерії у процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Львів, 2022. 260 с. URL: <https://ena.lpnu.ua/handle/ntb/57253> (дата звернення 12.03.2026).
6. Bushuyev S., Verenyuch O., Bushuiev D. Competence approach in agile transformation of education establishment. *Scientific Journal of Astana IT University*. 2021. Vol. 8. P. 45–54. DOI: <https://doi.org/10.37943/AITU.2021.97.75.005> (дата звернення 12.03.2026).

The paper provides a theoretical generalization and practical substantiation of the specific features of developing project competence in future managers within the process of professional training at higher education institutions. The structural components of project competence (motivational-value, cognitive, activity-operational, and reflective) are identified; the pedagogical conditions for its development are substantiated; and the methodological approaches and principles for implementing the educational process are characterized. A model for developing project competence in future managers is presented, and the criteria and levels of its formation are determined.

Key words: *project competence, professional training, future managers, project activity, pedagogical conditions, educational technologies.*

Сас Н. М.,
*доктор педагогічних наук, доцент,
міжнародний дослідник
Universidade Estadual do Parana (UNESPAR),
м. Курітіба, Бразилія*

«ВІЛЬНЕ БЛУКАННЯ (РОЗУМУ)» ЯК СПОСІБ ПОШУКУ РІШЕНЬ

У роботі розкрито такий спосіб сприйняття нового, як «вільне блукання (розуму)». Проаналізовані філософський і нейрологічний підходи до розглянутого питання. Наведено приклад прийняття життєвих рішень О. Флемінгом.

Ключові слова: мимовільна (независна) сприйнятливості до нового, «вільне блукання розуму», пошук рішень, біографія О. Флемінга.

Під час вивчення біографій видатних особистостей, чия сприйнятливості до нового не викликає сумніву, звернули на себе увагу способи акумулювання зовнішніх / внутрішніх відчуттів, імпульсів, інформації і переведення їх в активний (свідомо чи несвідомо) стан.

Зокрема, у попередніх роботах, автором розкрито спосіб системного удосконалення Г. Форда; інтуїтивний спосіб С. Джобса; використання сну як способу вивільняти «креативну енергію» Р. Джандіалом, Сальвадором Далі, Леонардо да Вінчі, Наполеоном Бонапартом, Альбертом Ейнштейном; самоізоляція та «безперервна концентрація» Б. Гейтса, В. Рентгена, П. Пікассо. Заслужує на увагу так зване «вільне блукання (розуму), без будь-якої мети чи напрямку» [1].

У дослідженнях під керівництвом З. Ірвінга виокремлюється «вільне блукання (розуму)» в межах спонтанного мислення (поряд зі сновидіннями та творчістю). Ми погоджуємося з З. Ірвінгом, який характеризує «вільне блукання (розуму)» як таке, зміст якого не пов'язаний із завданням (наприклад, дослідження). Але цей зміст («вільного блукання (розуму)») може бути дотичним до процесів, «...які визначають те, як думки розгортаються з часом, залишаючись стабільними або блукаючи від однієї теми до іншої» [2]. Таким чином, «вільне блукання» – динамічна властивість розуму та мозку. Як процес «вільне блукання (розуму)» виникає та відбувається відносно вільно завдяки відсутності обмежень на пізнання.

Розділяє блукання розуму та спрямоване мислення відсутність керівництва. З. Ірвінг визначає блукання розуму як некеровану увагу. Грубо кажучи, блукаюча увага безконтрольно дрейфує від теми до теми. На думку З. Ірвінга, «цілі рідко є об'єктами усвідомлення; радше, цілі – це феноменологічні рамки», які перетворюють досвід на відчутні відволікаючі фактори (від яких нас відводять) та релевантну інформацію (до якої нас скеровують). Граничним випадком розумової дії є «навмисне блукання розуму», під яким З. Ірвінг розуміє перерву (у справі, вирішенні проблеми) під час якої слід зайнятися чимось іншим, що не вимагає великої концентрації, наприклад, прийняти душ (прогулятися, попрацювати в саду, та ін.). Це дозволяє розуму вільно блукати, без будь-якої мети чи напрямку. Дослідники вважають, що під час «блукання розуму» з більшою ймовірністю знайдеться щось розумне (наприклад, рішення) [3]. Тобто, «навмисне блукання розуму» може бути як природним, так і спеціально організованим (перерва у справі).

Зокрема, поведінкові характеристики мимовільної (ненавмисної) сприйнятливості до нового на прикладі О. Флемінга, могли видатися необачними, легковажними і за відсутності завчасного планування, такими, що свідчать про повну байдужість до всього [4].

За спогадами сучасників, для Флемінга було характерним вносити у серйозні питання трохи легковажності і фантазії. Завчасне планування будь-чого, для О. Флемінга, не було характерним. Він вдовольнявся тим, що збирав факти і надавав долі повну свободу («розуму вільно блукати»). Так, команда Ватерполо визначила вибір О. Флемінгом училища Сент-Мері; стрілецька команда змусила його вибрати бактеріологію, й у обох випадках вибір виявився вдалим. Цей спосіб обирати собі життєвий шлях може здатися неймовірним, необачним і таким, що свідчить про повну байдужість до всього.

Наприклад, відкриття пеніциліну (який врятував і рятує досі життя і здоров'я великої кількості людей) О. Флемінгом приписують його неохайності і випадковому збігу обставин. Досліджуючи грип, він не мив вчасно лабораторний посуд і не викидав культури грипу по кілька тижнів. Одного разу, в одній з великої кількості немитих чашок Петрі, він виявив цвіль, яка, на його подив, придушила висіану культуру бактерії стафілокока. О. Флемінг залишив

чашку на лабораторному столі і поїхав відпочивати. Чередування холодів і потепління у Лондоні створили сприятливі умови для зростання цвілі і бактерій... На нашу думку, окрім збігу обставин, спрацювала довільна сприйнятливості нового (підготовлена раніше отриманими спеціальними знаннями і досвідом). Ми згодні з А. Моруа, О. Флемінг здавна шукав таку речовину, яка б знищувала патогенні мікроби, не шкодячи клітинам хворого. Ця магічна речовина випадково залетіла на його робочий стіл. Але він не звернув би уваги на незнайомого відвідувача, якби не чекав його п'ятнадцять років [5].

На думку Р. Джандіала, вільне блукання розуму має власні переваги стосовно спрямованої уваги. Зокрема, припускає випадкові, позавідомчі зв'язки (нейронні зв'язки поза темою дослідження). Які, на наш погляд, визначають фокус сприйнятливості до нового. Р. Джандіал переконаний, що мозок швидше подібний буйному саду, що розрісся, ніж шафі для карток, де все складене по скриньках в строгому порядку. А блукання розуму власним садом думок, спогадів, почуттів та бажань – вірний спосіб розбудити свою творчу уяву[6]. Власні висновки він підкріплює фіксованими даними. Чим далі заходять думки у блуканнях, що більше людина перебуває у хмарах, то чіткіше виявляється під час МРТ-дослідження зв'язок між віддаленими друг від друга областями мозку [там само].

Як свідчать дослідження Е. Шумахера, завзяті фантазери не тільки винахідливіші, але й виявляють більше кмітливості при вирішенні певних тестів [7].

Не викликає сумніву, щоб закласти міцну базу знань, необхідно довго зберігати зосереджену увагу і концентрацію. Акумуляування зовнішніх/внутрішніх відчуттів, імпульсів, інформації і переведення їх в активний (свідомо чи несвідомо) стан, потребує балансу між перебуванням тут і зараз і блуканням думками десь там, між цілеспрямованим засвоєнням знань та вільним польотом фантазій.

Список використаних джерел[^]

1. Sas N., de Assis Gaspar Neto F., Yuryeva K., Gazarian S., Petrenko L., Slinko K.; Dmytruk, V. (Eds.). Combination of the method of theoretical generalization, biographical method and survey method in researching susceptibility to the new. *Professional education and*

- personnel training*. Kharkiv: Technology center, 2025. P. 88–109. DOI: <https://doi.org/10.15587/978-617-8360-16-0.ch4>.
2. Jessica R. Andrews-Hanna, Zachary Irving, Kieran Fox, R. Nathan Spreng, Kalina Christoff. The Neuroscience of Spontaneous Thought: An Evolving, Interdisciplinary Field. URL: <https://philpapers.org/rec/JESTNO>.
 3. Zachary C. Irving Drifting and Directed Minds. The Significance of Mind-Wandering for Mental Agency. *Draft submitted for review*. Nov 24 2018.
 4. Maurois André. *La vie de sir Alexander Fleming*. 1959. 311 p.
 5. Сас Н. Використання біографічного методу в дослідженні сприйнятливості до нового. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. 2024. Вип. 18 (50). С. 57–64. DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.18/50.8>
 6. Jandial R. *Neurofitness: A Brain Surgeon's Secrets To Boost Performance And Unleash Creativity*. Houghton Mifflarcourt, 2019. 272 p.
 7. Griffin A. People Who Daydream Are More Intelligent, and May Get Distracted Because They Have 'Too Much Brain Capacity'. *The Independent*. 2017. October 25. URL: <https://www.independent.co.uk/news/science/daydream-intelligence-smart-study-lost-in-thought-meetings-mriresearch-a8019-391.html>.

The work reveals a way of perceiving the new as «free wandering (of the mind)». Philosophical and neurological approaches to the issue under consideration are analyzed. An example of making life decisions by O. Fleming is given.

Key words: *involuntary (unintentional) susceptibility to the new, «free wandering of the mind», search for solutions, biography of O. Fleming.*

Тягай С. В.,
кандидат військових наук, викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Харківського національного
університету внутрішніх справ

Кучинський С. А.,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Харківського національного
університету внутрішніх справ

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

У статті розглядаються інноваційні підходи до формування громадянськості особистості в умовах військового стану та післявоєнного відновлення суспільства. Обґрунтовано актуальність розвитку громадянських компетентностей як ключового чинника становлення демократичного суспільства.

Ключові слова: громадянськість, громадянські компетентності, військовий стан, післявоєнне відновлення, інноваційні освітні підходи.

Сучасні суспільні процеси, зумовлені військовими подіями, соціально-економічними трансформаціями та необхідністю відбудови держави, значно підвищують значення формування громадянської свідомості та громадянської відповідальності особистості. У цих умовах особливої актуальності набуває проблема розвитку громадянських компетентностей, які сприяють становленню активної громадянської позиції, готовності брати участь у суспільному житті та відбудові країни.

Військовий стан створює нові виклики для системи освіти та соціалізації особистості. З одного боку, війна спричиняє психологічні, соціальні та культурні зміни, що впливають на формування ціннісних орієнтацій. З іншого – вона сприяє активізації громадянської солідарності, розвитку волонтерського руху та зміцненню національної ідентичності.

У зв'язку з цим важливим завданням сучасної педагогічної науки є пошук ефективних інноваційних підходів до формування громадянськості особистості, здатної до активної участі у процесах демократичного розвитку суспільства та післявоєнного відновлення держави.

Проблематика громадянського виховання та формування громадянської ідентичності широко представлена у наукових дослідженнях українських та зарубіжних учених. Теоретичні аспекти громадянської освіти розглядаються у працях О. Сухомлинської, І. Бега, В. Кременя, І. Кучинської, К. Журби, П. Вербицької, О. Пометун та ін. де обґрунтовується роль освіти у формуванні духовних і моральних цінностей особистості [1–4]. Значний внесок у дослідження громадянських компетентностей зробили зарубіжні науковці, які аналізують роль освіти у розвитку демократії та громадянського суспільства [5, 6].

Водночас сучасні суспільні виклики, пов'язані з війною та післявоєнним відновленням, зумовлюють необхідність переосмислення підходів до громадянського виховання та пошуку нових інноваційних освітніх моделей.

Безперечно, громадянськість є інтегративною характеристикою особистості, яка поєднує систему знань, цінностей, переконань та моделей поведінки, що визначають ставлення людини до держави, суспільства та власної ролі в соціальному середовищі [7].

До основних компонентів громадянськості належать: громадянська свідомість; патріотизм; правова культура; соціальна відповідальність; активна громадянська позиція. Формування цих якостей відбувається у процесі соціалізації особистості через систему освіти, сім'ю, громадські організації та інші соціальні інститути.

Війна суттєво впливає на систему виховання та соціалізації молоді. Основними викликами є: психологічні наслідки воєнних подій; порушення освітнього процесу; зміна соціальних цінностей; інформаційні загрози та дезінформація.

Водночас кризові умови сприяють формуванню нових форм громадянської активності, зокрема розвитку волонтерського руху, соціальної солідарності та громадянської відповідальності [8].

Зауважимо, компетентнісний підхід передбачає формування системи громадянських компетентностей, що вклю-

чають знання про демократичні принципи, права людини та механізми участі у суспільному житті. А саме: проектна діяльність сприяє розвитку соціальної активності та відповідальності. Участь у громадських проєктах формує практичний досвід громадянської участі; волонтерство є важливим інструментом громадянського виховання. Участь молоді у волонтерських ініціативах сприяє розвитку емпатії, солідарності та соціальної відповідальності; цифрові освітні ресурси розширюють можливості громадянської освіти, забезпечуючи доступ до інформації, онлайн-курсів та інтерактивних освітніх платформ; інтеграція громадянської освіти у зміст різних навчальних дисциплін, що сприяє формуванню системного розуміння демократичних цінностей; післявоєнне відновлення суспільства потребує активної участі громадян у соціально-економічних та політичних процесах. Освітні інституції відіграють ключову роль у підготовці покоління громадян, здатних до відбудови держави.

Підкреслимо, що серед основних напрямів діяльності освіти у цьому контексті: розвиток культури демократії; формування відповідальності за розвиток громади; підтримка соціальної згуртованості; розвиток критичного мислення та медіаграмотності [9, 10].

Підсумовуючи, зазначимо, що формування громадянськості особистості в умовах військового стану та післявоєнного відновлення є важливим завданням сучасної освіти. Інноваційні підходи до громадянської освіти сприяють розвитку громадянських компетентностей, соціальної відповідальності та активної громадянської позиції.

Ефективна реалізація компетентнісного підходу, проєктного навчання, волонтерської діяльності та цифрових освітніх технологій забезпечує формування покоління громадян, здатних до активної участі у суспільному житті та відбудові держави.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку. Київ: Академвидав, 2012.
2. Кремень В. Г. Філософія освіти. Київ: Грамота, 2008.
3. Сухомлинська О. В. Громадянське виховання: теоретико-методологічні основи. Київ, 2010.
4. Пометун О. І. Сучасний урок громадянської освіти. Київ: Освіта, 2018.

5. Council of Europe. Reference Framework of Competences for Democratic Culture. Strasbourg, 2018.
6. UNESCO. Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives. Paris, 2015.
7. Кучинська І. О. Становлення і розвиток ідей громадянського виховання у вітчизняній педагогічній думці (друга половина XIX – 30-ті рр. XX століття): монографія. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д. Г. 2017. 292 с.
8. Кучинська І. О. Актуальні проблеми освіти: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2026. 256 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9815>.
9. Кучинська І. О. Методика викладання у закладі вищої освіти: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2026. 182 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9816>.
10. Кучинська І. О. Громадянське виховання в Україні : минулий досвід та сучасні потреби: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2015. 112 с.

The article examines innovative approaches to the formation of individual citizenship in the conditions of martial law and post-war reconstruction of society. The relevance of the development of civic competencies as a key factor in the formation of a democratic society is substantiated.

Key words: *citizenship, civic competencies, martial law, post-war reconstruction, innovative educational approaches.*

Федорчук В. В.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ ЗВО

У публікації розглянуто проблему реалізації партнерської взаємодії в освітньому процесі закладів вищої освіти в умовах сучасних трансформацій вищої освіти. Проаналізовано сутність педагогіки партнерства, обґрунтовано значення партнерської взаємодії для підвищення ефективності освітнього процесу, активізації навчальної діяльності здобувачів. Окреслено методичні підходи до реалізації партнерської взаємодії в умовах закладу вищої освіти, зокрема удосконалення методичного інструментарію викладача, створення сприятливого освітнього середовища. Наголошено на важливості використання інтерактивних та проектних технологій навчання як ефективного засобу забезпечення партнерської взаємодії у сучасному освітньому середовищі ЗВО.

Ключові слова: *партнерська взаємодія; заклад вищої освіти; інтерактивні технології навчання; проектні технології навчання, освітнє середовище.*

Сучасні трансформації у сфері вищої освіти зумовлюють необхідність оновлення підходів до організації освітнього процесу та взаємодії його учасників. У контексті поширення ідей студентоцентрованого навчання, та демократизації освітнього середовища особливого значення набуває реалізація принципів партнерської взаємодії між викладачами та здобувачами вищої освіти. Така партнерська взаємодія ґрунтується на засадах суб'єкт-суб'єктних відносин, взаємної довіри, відповідальності, співпраці та спільної участі у досягненні освітніх результатів.

Педагогіка партнерства, що передбачає організацію освітнього процесу у закладах освіти на засадах добровільності, рівності, порозуміння та взаємодопомоги, є провідною складовою сучасних реформ в освіті, відповідно до Концепції Нової української школи [3].

Проблема педагогіки партнерства та організації партнерської взаємодії в освітньому процесі стала предметом

наукових досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Зокрема, питання сутності педагогіки партнерства та її ролі у сучасній освіті розглядаються у працях Голос Г., яка аналізує можливості реалізації педагогічного партнерства у закладах вищої освіти та визначає його значення для підвищення ефективності освітнього процесу [1]. Ковальчук В. А. розкриває сутність та особливості педагогіки партнерства як однієї із складових формули Нової української школи, акцентуючи увагу на різних технологіях партнерської взаємодії вчителя з суб'єктами освітнього процесу [2].

Теоретичні засади педагогіки партнерства та особливості практичної реалізації взаємодії учасників освітнього процесу досліджують також Барчій М. С., Воронова О. Ю., Дубасенюк О. А., Любіч-Навроцька Т. та багато інших вчених, які наголошують на важливості співпраці педагога і здобувача, викладача і студента як умови формування здатності до самостійного навчання та професійного розвитку.

Дослідники вивчають окремі аспекти педагогіки партнерства, зокрема її принципи, зміст і роль у модернізації освітнього процесу, розглядають партнерство між викладачами і здобувачами як важливий механізм розвитку студентоцентрованого навчання, як засіб активізації навчальної діяльності та залучення здобувачів до освітнього процесу.

Водночас аналіз наукових праць свідчить, що, незважаючи на значну кількість досліджень, проблема методичного забезпечення та визначення ефективних методичних підходів до реалізації партнерської взаємодії в умовах закладів вищої освіти потребує подальшого наукового осмислення. Саме це зумовлює актуальність дослідження та необхідність розроблення методичних підходів до організації партнерської взаємодії у сучасному освітньому процесі ЗВО.

У зв'язку з цим метою даної публікації є обґрунтування методичних підходів до реалізації партнерської взаємодії в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Ідеї педагогіки партнерства знайшли відображення у працях видатних педагогів минулого, зокрема В. Сухомлинського, Ш. Амонашвілі, А. Макаренка, В. Шаталова та ін., які обґрунтовували необхідність гуманізації освіти, розвитку особистісно орієнтованого навчання та активізації творчого потенціалу здобувачів освіти.

У контексті педагогіки партнерства здобувач освіти розглядається не лише як об'єкт педагогічного впливу, а як акти-

вний, добровільний і зацікавлений учасник освітнього процесу – співтворець навчальної діяльності, однодумець педагога та рівноправний партнер у досягненні освітніх результатів. Такий підхід передбачає формування відповідального ставлення здобувача до власного навчання, розвиток його самостійності, ініціативності та здатності до співпраці.

В основі педагогіки партнерства лежать комунікація, взаємодія та співпраця між учасниками освітнього процесу. Такий підхід передбачає об'єднання всіх суб'єктів освітньої діяльності спільними цілями, цінностями та прагненнями, що сприяє формуванню атмосфери довіри, взаємної підтримки та відповідальності за результати навчання. У межах педагогіки партнерства здобувачі, їхні баки, педагоги виступають рівноправними учасниками освітнього процесу, які беруть активну участь у його організації та досягненні визначених освітніх результатів.

Особлива роль у такій взаємодії відводиться педагогу, який виступає не лише носієм знань, а й наставником, партнером і фасилітатором освітнього процесу. Водночас родина розглядається як важливий учасник освітньої взаємодії, залучений до формування та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії дитини.

Педагогіка партнерства утверджує демократичний характер співпраці між педагогом і здобувачем освіти. Вона не заперечує відмінностей у рівні життєвого досвіду, знань і соціальних ролей учасників освітнього процесу, проте передбачає безумовну рівність у праві на повагу, довіру, доброзичливе ставлення та взаємну відповідальність. Такий підхід сприяє формуванню гуманістичних відносин у освітньому середовищі та створює сприятливі умови для гармонійного розвитку особистості.

Важливою умовою реалізації ідей педагогіки партнерства є трансформація підходів до організації освітнього процесу, що передбачає низку змін у професійній діяльності педагога.

По-перше, актуалізується необхідність оновлення системи взаємовідносин між учасниками освітнього процесу. Побудова взаємодії на засадах діалогу, взаємодовіри, підтримки та активної співпраці сприяє формуванню позитивного психологічного клімату та створенню сприятливого освітнього середовища в закладі освіти.

По-друге, важливим є оновлення методичного інструментарію педагога. Йдеться про впровадження методів навчання, що ґрунтуються на співпраці, активній участі здобувачів освіти. Такий підхід передбачає переосмислення розподілу функцій між учасниками освітнього процесу та вдосконалення організації їхньої взаємодії. Роль педагога полягає у ретельній підготовці навчальних завдань, продумуванні різних способів їх розв'язання та організації навчальної діяльності. Водночас здобувач виступає активним суб'єктом навчання, який на добровільних засадах приймає запропоновані завдання та самостійно працює над їх виконанням. У такому форматі взаємодії учасники освітнього процесу виступають рівноправними суб'єктами освітньої діяльності, що сприяє реалізації принципів партнерства та рівності.

По-третє, важливим напрямом є формування нового освітнього середовища, яке має бути розвивальним, мотивувальним і сприятливим для всіх учасників освітнього процесу. Таке середовище повинно бути забезпечене сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, сприяти професійній активності педагогів, підвищенню ефективності їхньої діяльності та створювати можливості для реалізації індивідуального підходу до навчання.

По-четверте, потребує переосмислення система оцінювання результатів навчання. Оцінювання має розглядатися не лише як фіксація навчальних досягнень, а як інструмент відстеження освітнього прогресу здобувачів освіти, діагностики їхніх освітніх потреб і розвитку ключових компетентностей. Особливої уваги набуває оцінювання навичок вищого рівня, зокрема критичного мислення, креативності, здатності до співпраці та відповідальності за результати спільної діяльності [4].

Отже, оновлення методичного інструментарію, методичне забезпечення є важливою передумовою реалізації партнерської взаємодії у ЗВО, зокрема й під час викладання педагогічних дисциплін. У даному контексті ефективними вбачаємо використання інтерактивних та проектних технологій навчання, що забезпечуватимуть взаємодію, співпрацю, та позитивний психологічний клімат в освітньому середовищі ЗВО.

Так, інтерактивні та проектні технології навчання посідають важливе місце в організації освітнього процесу су-

часного закладу вищої освіти, оскільки створюють сприятливі умови для реалізації принципів партнерської взаємодії між його учасниками. Їх використання сприяє переходу від традиційної моделі навчання, що ґрунтується на домінуванні викладача, до суб'єкт-суб'єктної взаємодії, у межах якої викладач і здобувачі освіти виступають рівноправними учасниками освітнього процесу.

Наприклад, технології кооперативного навчання (ротаційні трійки, 2 – 4 – всі разом) варто використовувати під час опрацювання теоретичного матеріалу під час вивчення педагогіки, а саме питань, що стосуються основних чинників формування особистості, особливостей професії вчителя тощо.

Технології колективно-групового навчання мікрофон та незакінчене речення доцільно використовувати на початку практичного заняття для налаштування, включення студентів у спільну роботу («Які ваші очікування від сьогоднішньої пари?» або «Я думаю, що сьогодні за занятті...»), а також на завершення практичного заняття для підведення підсумків, рефлексії тощо («Що було найважчим під час пари?», «Що найбільше запам'яталося?» або «Сьогодні на занятті я зрозуміла/зрозумів що...»). Технологію «мозковий штурм» використовуємо для обговорення та виокремлення найважливіших рис, якостей майстерного педагога. А технологія «ажурна пилка» найбільш ефективна, коли потрібно опрацювати великий обсяг структурованого теоретичного матеріалу (наприклад, під час вивчення тем «Педагогіка партнерства в НУШ», «Форми навчання», «Контроль у навчальному процесі» та ін.)

Технології ситуативного моделювання (а саме імітація, симуляція – «Серветка») можуть стати вдалим унаочненням під час вивчення тем «Освітній процес», «Виховання та його особливості» та ін.

Технології опрацювання дискусійних питань (наприклад, «Займи позицію», «Зміни позицію») дозволяють максимально успішно дискусійні питання у різних темах: «Методи навчання», «Контроль у навчальному процесі» та ін.

Натомість проєктні технології, зокрема парні, групові проєкти, використовуємо під час підготовки студентами колажів з освітніми осередками, створення інтелект-карт, лепбуків з різних тем педагогіки тощо.

Загалом інтерактивні та проєктні технології передбачають активну участь усіх учасників освітнього процесу, орга-

нізацію діалогу, спільне обговорення проблемних питань, колективний пошук рішень та взаємний обмін досвідом і думками. Такий формат навчальної діяльності сприяє розвитку комунікативної культури, формуванню атмосфери взаємоповаги, довіри та відповідальності, що є важливими складниками педагогіки партнерства. Використання інтерактивних та проектних технологій стимулює пізнавальну активність здобувачів вищої освіти, розвиває їхню самостійність, критичне мислення та здатність до співпраці.

Таким чином, інтерактивні технології навчання виступають ефективним педагогічним інструментом забезпечення партнерської взаємодії у закладах вищої освіти, оскільки сприяють активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти, розвитку їхніх комунікативних, соціальних і критично-аналітичних умінь, а також формуванню культури конструктивного діалогу та співпраці. Використання інтерактивних методів створює умови для налагодження суб'єкт-суб'єктних відносин між викладачем і здобувачами освіти, у межах яких кожен учасник освітнього процесу має можливість проявити ініціативу, висловити власну позицію та долучитися до спільного розв'язання навчальних завдань.

Крім того, інтерактивні технології сприяють утвердженню принципів педагогіки партнерства, що ґрунтуються на взаємній повазі, довірі, відповідальності та відкритості до співпраці. Їх застосування у навчальному процесі забезпечує створення демократичного освітнього середовища, орієнтованого на особистісний розвиток здобувачів освіти, підтримку їхньої навчальної мотивації та формування здатності до командної роботи. У цьому контексті інтерактивні технології можна розглядати як важливий чинник модернізації освітнього процесу в закладах вищої освіти та підвищення його ефективності відповідно до сучасних вимог розвитку вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Голос Г.А. Педагогічне партнерство у ЗВО: доцільність і можливість. URL: https://drive.google.com/file/d/1Zk1FRcMdB_S-1hSwbT4JiF97eBfmR-qio/view. DOI: <https://doi.org/10.24195/-2617-6688-2022-3-2>.
2. Ковальчук В. А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя: навч. посіб. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2023. 100 с.

URL: https://eprints.zu.edu.ua/36145/1/%D0%9A%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D1%87%D1%83%D0%BA_%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87_%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1.pdf.

3. Концепція Нової української школи URL: <https://mon.gov.ua/-storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
4. Кравчинська Т. С. Педагогіка партнерства – основні ідеї, принципи та сутність. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/-707221/1/%D0%9A%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf.

The publication considers the problem of implementing partnership interaction in the educational process of higher education institutions in the context of modern transformations of higher education. The essence of partnership pedagogy is analyzed, the importance of partnership interaction for increasing the efficiency of the educational process, activating the educational activities of applicants is substantiated. Methodological approaches to implementing partnership interaction in a higher education institution are outlined, in particular, improving the methodological tools of the teacher, creating a favorable educational environment. The importance of using interactive and project-based learning technologies as an effective means of ensuring partnership interaction in the modern educational environment of higher education institutions is emphasized.

Key words: *partnership interaction; higher education institution; interactive learning technologies; project-based learning technologies, educational environment.*

3. ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ З УРАХУВАННЯМ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Баранюк Н. В.,

*фахівець (консультант) практичний психолог
КУ Дунавецької міської ради
«Інклюзивно-ресурсний центр»*

ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ЦІННІСТЬ ДЛЯ РОБОТИ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА З ДІТЬМИ З ООП

У статті розкрито практичні аспекти впровадження освітніх інновацій у діяльність практичного психолога в контексті сталого розвитку освіти. Обґрунтовано значення компетентнісного підходу, цифровізації психодіагностичної діяльності, програм розвитку психологічної стійкості, профілактики булінгу та міжвідомчої взаємодії як системних інноваційних механізмів підтримки дітей з особливими освітніми потребами.

На основі узагальнення практичних кейсів визначено методичні рекомендації щодо розроблення індивідуальної програми розвитку, організації дистанційного консультування, формування безпечного освітнього середовища та забезпечення мультидисциплінарного супроводу. Доведено, що інтеграція інноваційних підходів підвищує якість психолого-педагогічних послуг, сприяє соціальній інтеграції дітей та забезпечує сталість освітнього процесу відповідно до концепції Нова українська школа і глобальних цілей якісної інклюзивної освіти, визначених Організація Об'єднаних Націй.

Ключові слова: *освітні інновації, сталий розвиток, практичний психолог, індивідуальна програма розвитку, цифрова психодіагностика, резильєнтність, профілактика булінгу, міжвідомча взаємодія, інклюзивна освіта.*

Сучасний етап розвитку освіти характеризується активним упровадженням інноваційних підходів, спрямованих на забезпечення доступності, якості та інклюзивності освітніх послуг. Переорієнтація освітньої політики на принципи сталого розвитку зумовлює необхідність переосмис-

лення ролі фахівців психолого-педагогічного супроводу, зокрема практичних психологів.

Реформування загальної середньої освіти в Україні, закріплене в концепції Нова українська школа, визначає пріоритетами компетентнісний підхід, педагогіку партнерства, дитиноцентризм та створення безпечного освітнього середовища. Водночас глобальні орієнтири сталого розвитку, сформульовані Організація Об'єднаних Націй, акцентують увагу на забезпеченні рівного доступу до якісної освіти для всіх категорій дітей.

У цих умовах діяльність практичного психолога трансформується від переважно діагностичної функції до комплексного супроводу розвитку дитини, що включає розроблення індивідуальної програми розвитку, координацію міждисциплінарної взаємодії, профілактичну роботу та підтримку психологічної стійкості учасників освітнього процесу.

Актуальність дослідження зумовлена потребою систематизації практичного досвіду впровадження освітніх інновацій у діяльність практичного психолога та визначення їх методичного потенціалу в забезпеченні сталості освітніх процесів, а також проаналізувати практичні кейси впровадження освітніх інновацій у роботі практичного психолога та обґрунтувати їх значення для формування ефективною системи психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами.

Сучасні освітні інновації розглядаються не лише як оновлення методик навчання, а як системна трансформація освітнього середовища відповідно до принципів сталого розвитку. У межах реалізації глобальних орієнтирів, визначених Організація Об'єднаних Націй, зокрема Цілі сталого розвитку №4 «Якісна освіта», особлива увага приділяється забезпеченню інклюзивності, рівного доступу та підтримки різноманіття.

Для практичного психолога освітні інновації набувають особливої значущості, оскільки його діяльність безпосередньо пов'язана з формуванням безпечного, підтримувального та безбар'єрного освітнього простору.

1. Інновації як інструмент реалізації принципів інклюзії.

Реформування освіти в Україні в межах концепції Нова українська школа орієнтує фахівців на компетентнісний підхід, педагогіку партнерства та дитиноцентризм. Для практичного психолога це означає:

- перехід від суто діагностичної моделі роботи до моделі комплексного супроводу;
- використання міждисциплінарного підходу;
- активне залучення батьків до процесу підтримки дитини;
- формування індивідуальної освітньої траєкторії.

Інноваційні методики психодіагностики, цифрові інструменти оцінювання розвитку, дистанційне консультування розширюють можливості психолога щодо оперативності та точності визначення освітніх потреб дитини.

2. Сталий розвиток як орієнтир професійної діяльності.

Концепція сталого розвитку в освіті передбачає формування в учнів не лише академічних знань, а й соціально-емоційних компетентностей, екологічної свідомості, відповідального ставлення до себе й суспільства. У цьому контексті діяльність практичного психолога спрямована на:

- розвиток емоційного інтелекту дітей з особливими освітніми потребами;
- формування навичок саморегуляції;
- профілактику булінгу та соціальної ізоляції;
- підтримку психологічної стійкості (resilience).

Таким чином, практичний психолог стає провідником цінностей сталого розвитку в освітньому середовищі.

3. Цифровізація як інноваційний ресурс.

Освітня цифровізація відкриває нові можливості для супроводу дітей з ООП:

- використання онлайн-платформ для психологічної діагностики;
- електронне ведення документації;
- дистанційна взаємодія з педагогами та батьками;
- застосування інтерактивних корекційно-розвиткових програм.

В умовах кризових викликів (зокрема воєнного стану) цифрові інструменти забезпечують безперервність психологічної підтримки та стабільність освітнього процесу.

4. Міжвідомча взаємодія як інноваційна практика.

Сталий розвиток освіти неможливий без партнерства між освітніми, соціальними та медичними установами. Практичний психолог виконує координаційну функцію, взаємодіючи із закладами освіти, службами у справах дітей, фахівцями соціальної сфери.

Інноваційність у цьому аспекті проявляється у:

- впровадженні командного підходу;
- проведенні спільних кейс-консультацій;
- розробленні комплексних програм підтримки.

5. Професійний розвиток практичного психолога як складова сталості.

Освітні інновації потребують постійного професійного саморозвитку фахівця. Участь у тренінгах, вебінарах, міжнародних проєктах, опанування новітніх психодіагностичних методик сприяють підвищенню якості надання послуг.

Формування інноваційної компетентності практичного психолога включає:

- готовність до змін;
- критичне мислення;
- здатність до рефлексії;
- етичну відповідальність.

Отже, освітні інновації в контексті сталого розвитку створюють нову парадигму діяльності практичного психолога. Вони трансформують його роль від експерта-діагноста до фасилітатора розвитку, партнера родини та агента позитивних змін в освітньому середовищі.

Інтеграція принципів інклюзії, цифровізації, міжвідомчої співпраці та безперервного професійного зростання забезпечує системність, якість і довготривалу ефективність психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами.

Практичні кейси впровадження освітніх інновацій у діяльності практичного психолога.

Кейс 1. Розроблення ІПР на засадах компетентнісного підходу.

Методичні рекомендації.

1. Застосовувати системний підхід до оцінювання розвитку дитини, орієнтуючись на біопсихосоціальну модель функціонування (відповідно до міжнародних підходів).
2. Формулювати цілі ІПР у форматі SMART, забезпечуючи їх вимірюваність і досяжність у визначений термін.
3. Передбачати поетапний моніторинг результатів (кожні 3–6 місяців) із корекцією індивідуальної траєкторії розвитку.
4. Забезпечувати партнерську взаємодію з батьками, проводити психоедукаційні консультації щодо особливостей розвитку дитини.

5. Документувати позитивну динаміку, використовуючи порівняльні профілі розвитку для обґрунтування ефективності втручань.

Кейс 2. Використання цифрових технологій у психодіагностиці.

Методичні рекомендації.

1. Добирати валідні та адаптовані цифрові інструменти, що відповідають віковим та психофізіологічним особливостям дитини.
2. Дотримуватися етичних норм і принципів конфіденційності, особливо при дистанційному форматі взаємодії.
3. Поєднувати онлайн-скринінг із очною діагностикою, щоб уникнути спотворення результатів.
4. Проводити інструктаж для батьків щодо умов проходження онлайн-обстеження, мінімізуючи зовнішні чинники впливу.
5. Використовувати цифрові ресурси як доповнення, а не заміну професійного аналізу, зберігаючи пріоритет експертної інтерпретації психолога.

Кейс 3. Профілактика булінгу та формування культури толерантності.

Методичні рекомендації.

1. Проводити попередню діагностику соціально-психологічного клімату класу (соціометрія, анкетування, спостереження).
2. Реалізовувати системні профілактичні програми, а не одноразові тренінгові заходи.
3. Залучати педагогів до спільної роботи, формуючи єдину стратегію реагування на прояви дискримінації.
4. Формувати в учнів навички емпатії та ненасильницької комунікації через інтерактивні методи навчання.
5. Включати батьків у просвітницькі заходи, пояснюючи механізми виникнення булінгу та способи його попередження.

Кейс 4. Підтримка психологічної стійкості дітей в умовах кризових ситуацій.

Методичні рекомендації.

1. Запроваджувати регулярні заняття з розвитку емоційної саморегуляції, включаючи дихальні та тілесно-орієнтовані техніки.

2. Використовувати арттерапію та ігрові методи як безпечні способи опрацювання травматичного досвіду.
3. Проводити психоедукаційні зустрічі для батьків, навчаючи їх навичкам підтримки дитини у кризових умовах.
4. Створювати передбачуване та структуроване середовище, що знижує рівень тривожності дітей з ООП.
5. Забезпечувати міждисциплінарну підтримку, за потреби скеровуючи сім'ю до суміжних фахівців.

Кейс 5. Міжвідомча взаємодія як інструмент комплексної підтримки.

Методичні рекомендації.

1. Ініціювати створення мультидисциплінарної команди супроводу, чітко визначаючи ролі та відповідальність кожного учасника.
2. Проводити регулярні кейс-конференції з фіксацією спільних рішень у протоколах.
3. Узгоджувати корекційні цілі між усіма фахівцями, щоб уникнути суперечливих підходів.
4. Забезпечувати безперервність супроводу під час переходу дитини між освітніми ланками.
5. Оцінювати ефективність взаємодії не лише за індивідуальними досягненнями дитини, а й за рівнем координації між установами.

Представлені кейси демонструють, що впровадження освітніх інновацій у діяльність практичного психолога відповідає стратегічним орієнтирам реформи Нова українська школа та узгоджується з глобальними цілями якісної інклюзивної освіти, визначеними Організація Об'єднаних Націй.

Інноваційні підходи сприяють підвищенню якості психологічного супроводу, забезпечують сталість освітніх процесів та формують безпечне, підтримувальне середовище для розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Таким чином, інтеграція освітніх інновацій у практику виступає необхідною умовою реалізації принципів інклюзивної освіти та сталого розвитку, забезпечуючи довготривалу позитивну динаміку особистісного й соціального розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С. У. Педагогічні інновації: теорія і практика. Київ: Либідь, 2018. 256 с.

2. Кремень В. Г. Філософія освіти XXI століття. Київ: Грамота, 2019. 304 с.
3. Освіта для сталого розвитку: теорія і практика: монографія / за ред. О. І. Пометун. Київ: Педагогічна думка, 2020. 312 с.
4. Стадій розвиток в Україні: аналітична доповідь. Київ: НІСД, 2021. 120 с.
5. Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь. Київ, 2017. 176 с.
6. Колупаєва А.А «Інклюзивна освіта: реалії та перспективи» Ґрунтовне дослідження теоретичних і практичних аспектів інклюзивного навчання.
7. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. «Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання». Практичні рекомендації для педагогів.
8. Синьов В. М., Шевцов А. Г. «Основи спеціальної педагогіки». Теоретичні основи роботи з дітьми з особливими потребами.
9. Таранченко О. М. «Інклюзивна освіта: теорія і практика». Аналіз міжнародного та українського досвіду.
10. Найда Ю. М. «Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти». Методичні матеріали для вчителів.
11. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/-nova-ukrainska-shkola>.
12. Цілі сталого розвитку: вимірювання досягнення цілі 4 «Якісна освіта». URL: <https://sqe.gov.ua/sdg-4-testing/>

The article reveals practical aspects of implementing educational innovations in the activities of a practical psychologist in the context of sustainable development of education. The importance of the competency-based approach, digitalization of psychodiagnostic activities, psychological resilience development programs, bullying prevention, and interagency interaction as systemic innovative mechanisms for supporting children with special educational needs is substantiated.

Based on the generalization of practical cases, methodological recommendations for developing an individual development program, organizing distance counseling, forming a safe educational environment, and providing multidisciplinary support are determined. It is proven that the integration of innovative approaches increases the quality of psychological and pedagogical services, promotes the social integration of children, and ensures the sustainability of the educational process in accordance with the New Ukrainian School concept and the global goals of quality inclusive education defined by the United Nations.

Key words: educational innovations; sustainable development; practical psychologist; individual development program; digital psychodiagnostics; resilience; bullying prevention; interagency cooperation; inclusive education.

Лисюк А. М.,
курсант навчально-наукового інституту № 1
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Кучинський С. А.,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Харківського національного
університету внутрішніх справ

БАЗОВІ ОСНОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Підкреслюється значущість громадянського виховання у період воєнного стану. Визначаються базові основи громадянського виховання особистості враховуючи реалії сьогодення.

Ключові слова: *громадянське виховання, особистість, базові основи, воєнний стан.*

Сучасні трансформаційні процеси, що охопили українське суспільство в умовах повномасштабного воєнного стану, докорінно змінили акценти в системі формування ціннісних орієнтирів громадян. У цей критичний історичний момент розвиток особистості перестає бути суто педагогічним завданням, перетворюючись на стратегічний елемент національної безпеки та стійкості держави. Соціальний контекст, дефіцит стабільності та постійні виклики вимагають переосмислення традиційних підходів до соціалізації, висуваючи на перший план здатність індивіда до активної самоідентифікації в межах правового та морального поля країни.

Громадянське виховання становить собою процес формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що надає людині здатність почувати себе морально, соціально, політично та юридично дієздатною та захищеною. Цей процес спрямований на розвиток високих моральних ідеалів, любові до Батьківщини та потреби в служінні їй [1, с. 77].

Гострота моменту диктує необхідність зосередження на формуванні стійкої нації як фундаменту особистості. У Енциклопедії сучасної України нація визначається як колектив людей, який, незалежно від етнічного походження його членів, об'єднаний спільними політичними інтересами, усвідом-

ленням власної єдності на певній території та наявністю державної організації (суверенітету), єдиного громадянства, а також нормативно закріплених прав і обов'язків [2, с. 13].

В умовах зовнішньої агресії усвідомлення належності до свого народу стає не просто питанням патріотизму, а інструментом виживання та ментальної єдності. Це передбачає не лише знання історії чи мови, а й глибинне розуміння тяжкості державотворчих процесів та відповідальності за їхнє продовження. Виховання в цей період базується на принципі громадянин як захисник, де захист розуміється широко від безпосередньої участі у військовій обороні до інформаційного опору та підтримки економіки.

Пріоритетним вектором розвитку стає культивування соціальної відповідальності та солідарності, адже це органічна властивість людей, що живуть у тій чи іншій соціальній групі [3, с. 81]. Війна наочно продемонструвала, що життєздатність спільноти залежить від здатності кожного її члена діяти в інтересах загального блага. Громадянське виховання сьогодні інтегрує в себе волонтерську етику, навички взаємодопомоги та емпатію до тих, хто постраждав від бойових дій. Особистість має опанувати мистецтво цивілізованої комунікації та конструктивної взаємодії всередині громади, що є критично важливим для запобігання внутрішнім конфліктам та деструктивним настроям.

Важливим аспектом є правова грамотність та розуміння функціонування державних інституцій у надзвичайних умовах. Знання своїх прав і обов'язків, а також меж обмежень, що накладаються воєнним станом, дозволяє людині зберігати суб'єктність. Формування критичного мислення виступає як захисний механізм проти пропаганди та дезінформації, що є невід'ємною частиною сучасної гібридної війни. Виховання інформаційної гігієни стає такою ж базовою потребою, як і фізична безпека, адже саме через свідоме споживання інформації формується стійка громадянська позиція.

Особлива увага приділяється психологічній стійкості, адже це психологічна характеристика особистості, яка полягає в здібностях переносити екстраординальність ситуації, без будь якого збитку для себе, подолання її наслідків за допомогою певних способів, удосконалюючи особистість, підвищуючи рівень її адаптації і соціальну зрілість [4, с. 217]. Громадянське виховання в період війни неможливе

без навчання навичкам саморегуляції та подолання стресу. Особистість, яка вміє зберігати внутрішню рівновагу, є ефективнішою в суспільній діяльності та здатна приймати зважені рішення в кризових ситуаціях [5, 6]. Цей аспект тісно переплітається з формуванням волевих якостей, дисципліни та готовності до довгострокових зусиль заради перемоги та відновлення країни.

Етичний вимір виховання сьогодні фокусується на цінностях свободи, демократії та людської гідності, які протиставляються авторитаризму. Розуміння цінності людського життя та прав людини в умовах, коли вони постійно нівелюються агресором, створює міцний моральний стрижень. Це закладає фундамент не лише для поточної боротьби, а й для майбутньої відбудови країни, де активна громадянська позиція стане рушійною силою модернізації. Сьогодні, надзвичайно важливо акцентувати увагу на вихованні у молодого покоління патріотичності, громадянськості, гуманності та безперечно правосвідомості, що у взаємозв'язку збудують усвідомлення своєї ролі у будівництві міцного суспільства [7–9].

Системний підхід до формування особистості в ці часи вимагає синергії між родиною, освітніми закладами та громадськими організаціями. Кожен елемент соціального середовища має транслювати єдині ціннісні орієнтири, створюючи простір для практичної реалізації громадянських ініціатив. Тільки через безпосередню участь у справах громади – від збору допомоги до благоустрою територій – відбувається справжнє засвоєння принципів громадськості.

Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що виховання особистості в умовах війни є процесом гартування свідомого суб'єкта, здатного поєднувати власні інтереси з національними. Це шлях від пасивного спостерігача до активного творця суспільної реальності, де основою є не лише любов до Батьківщини, а й глибоке розуміння своєї ролі у її збереженні та розвитку. Виклики сьогодення створюють унікальний запит на людину нової формації – стійку, відповідальну та інтегровану в глобальний контекст боротьби за загальнолюдські цінності.

Список використаних джерел:

1. Хрик М. Зміст поняття «громадянське виховання» у науково-педагогічній думці Німеччини. *Психолого-педагогічні проблеми*

- вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика*: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 20–21 берез. 2024 р. Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2024. С. 74–78. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/95649807-22fa-47bf-940f-e7e3af246a63>.
2. Блонський Т. В. Протистояння російській агресії як чинник пришвидшення процесу формування української політичної нації: кваліфікаційна робота магістра: 052 Політологія Хмельниц. нац. ун-т. Хмельницький, 2025. 100 с. URL: <https://elar.khmnpu.edu.ua/items/990c48d4-1c2c-48dd-be7a-3e3e8695d664>.
 3. Городецька С. А. Громадянська солідарність як поведінкова стратегія громадянського діалогу. Науково-теоретичний альманах Грані. 2014. № 17(8). С. 80–84. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/597/612>.
 4. Кравцов Д. Р. Психологічна стійкість спеціаліста екстремального профілю. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України*: тези доп. наук.-практ. конф.(м. Харків, 27 берез. 2020 р.). Харків, 2020. С. 217–219. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/73b82d0b-ed73-426d-b844-c351d8df9fd1/content>.
 5. Кучинська І. О. Становлення і розвиток ідей громадянського виховання у вітчизняній педагогічній думці (друга половина XIX – 30-ті рр. XX століття): монографія. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2017. 292 с.
 6. Кучинська І. О. Громадянське виховання в Україні: минулий досвід та сучасні потреби: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2015. 112 с.
 7. Кучинська І. О. Керівник закладу освіти: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. 308 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8530>.
 8. Кучинська І. О. Актуальні проблеми освіти: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2026. 256 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9815>
 9. Кучинська І. О. Ідеї патріотичного виховання у педагогічних поглядах Ніли Волошиної. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський, 2013. Вип. 1 (16). С. 156–160.

The importance of civic education during martial law is emphasized. The basic foundations of civic education of the individual are determined taking into account the realities of today.

Key words: *civic education, personality, basic foundations, martial law.*

Стецюк А. І.,
курсантка навчально-наукового інституту № 1
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Кучинський С. А.,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Харківського національного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ

У статті акцентується увага на важливості формування громадянської свідомості особистості в умовах сучасних реалій. Підкреслюється значущість правового виховання як ключового аспекту формування громадянськості.

Ключові слова: *правове виховання, формування, громадянськість, свідомість, особистість.*

Актуальність дослідження правового виховання як фундаментального чинника формування громадянської свідомості зумовлена глибокими соціодинамічними процесами, що відбуваються в сучасному українському суспільстві. В умовах повномасштабної збройної агресії проти України питання громадянської ідентичності та правової стійкості особистості перестали бути суто теоретичними й перейшли у площину національної безпеки.

Правове виховання особистості являє собою складний, багатогранний процес цілеспрямованого впливу на свідомість, психологію та поведінку людини з метою формування в неї стійких правових переконань, цінностей та звичок правомірної діяльності. У сучасних умовах трансформації українського суспільства цей процес виступає стратегічним чинником розбудови правової держави, оскільки саме правова вихованість є фундаментом громадянської свідомості – здатності особистості усвідомлювати себе як повноправного суб'єкта державотворення, наділеного комплексом взаємопов'язаних прав та обов'язків [1, с. 12].

Громадянська свідомість особистості не є вродженою рисою, а розвивається через поступове засвоєння право-

вих відомостей та їх перетворення на внутрішні принципи. На когнітивному рівні правове виховання забезпечує особистість знаннями про засади конституційного ладу, структуру державної влади та правові механізми захисту людської гідності. Проте знання тексту закону є лише першим кроком. Справжня громадянська свідомість проявляється тоді, коли особа розуміє соціальну цінність права як інструменту справедливості, а не лише як системи заборон чи обмежень. Особистість має усвідомлювати, що верховенство права є запобіжником проти хаосу та свавілля, що гарантує безпеку кожного члена суспільства [2, с. 45].

Важливим аспектом правового виховання є формування емоційно-ціннісного ставлення до держави та її правової системи. Громадянська свідомість характеризується глибокою внутрішньою повагою до закону, яка базується на моральному прийнятті правових норм. Вихована особистість сприймає дотримання закону як особистий етичний вибір, а не як вимушену дію під загрозою санкцій. Це формування так званої «правової совісті», яка дозволяє індивіду самостійно регулювати свою поведінку в складних життєвих ситуаціях, керуючись принципами легітимності та порядності [3, с. 88].

Діяльнісний компонент громадянської свідомості виражається в активній правомірній поведінці. Правове виховання стимулює особистість не до пасивного споглядання, а до активного захисту правопорядку та законних інтересів – як власних, так і суспільних. Свідомий громадянин бере участь у волонтерських рухах, здійснює громадський контроль за діяльністю органів влади, виявляє нульову толерантність до корупції та будь-яких проявів дискримінації. Така активність є показником того, що правові відомості стали частиною особистісної ідентичності та спонукають до дій на благо громади та держави [4, с. 21].

Окремим критично важливим аспектом є подолання правового нігілізму – зневажливого ставлення до юридичних норм, яке часто стає перешкодою для демократичних реформ. Правове виховання має на меті продемонструвати особистості реальну дієвість правових інструментів. Громадянська свідомість виключає можливість вирішення конфліктів позаправовими методами, натомість прищеплюючи культуру діалогу, медіації та судового захисту. Це виховує суб'єктність особистості, коли людина відчуває свою відпо-

відальність за стан правопорядку в країні та не перекладає її виключно на правоохоронні органи.

В умовах воєнного стану та гібридних загроз правове виховання особистості набуває безпекового виміру. Громадянська свідомість у цей період стає внутрішнім імунітетом проти ворожих маніпуляцій, пропаганди та спроб дестабілізації суспільної згоди. Особистість, яка чітко знає свої обов'язки щодо захисту Вітчизни та розуміє правові обмеження, що діють під час надзвичайних ситуацій, діє більш злагоджено та ефективно. Знання норм Міжнародного гуманітарного права та правил поведження в умовах конфлікту є необхідним елементом сучасної громадянської свідомості, що дозволяє зберегти людську подобу та професіоналізм навіть у найважчих умовах [5, с. 134].

Цифрова трансформація суспільства додає новий напрямок у правове виховання – формування цифрової правосвідомості. Сучасна особистість повинна володіти відомостями про захист персональних даних, авторське право у мережі, правила кібергігієни та юридичну відповідальність за дії в інтернеті. Громадянська свідомість у віртуальному просторі проявляється у протидії мові ненависті, фейкам та інформаційному тероризму. Правове виховання вчить особистість бути відповідальним цифровим громадянином, який поважає приватність інших та дає про чистоту інформаційного середовища.

Професійний аспект правового виховання, особливо для фахівців сектору безпеки, полягає в інтеграції правових знань у тактичну діяльність. Громадянська свідомість офіцера чи державного службовця базується на розумінні того, що сила та влада надаються державою лише для захисту закону. Виховання вчить, що будь-яка спеціальна операція чи службова дія має бути не лише технічно бездоганною, а й бездоганною з точки зору прав людини. Це запобігає професійній деформації та зловживанням, формуючи образ «державника», для якого закон є вищим орієнтиром [1, с. 56].

Ефективність правового виховання забезпечується його безперервністю. Воно починається з родини, де закладаються перші уявлення про справедливість, продовжується у закладах освіти через вивчення правознавчих дисциплін та гартується у практичній діяльності. Важливу роль відіграє соціальний приклад: коли особистість бачить, що закон реально працює для всіх незалежно від статусу, її громадянська свідомість зміцнюється. Навпаки, вибірковість правосуддя руйнує результати виховної роботи, тому

правове виховання невіддільне від загального стану законності в державі. Надзвичайно важливо сьогодні, щоб виховання підростаючої особистості, молоді відбувалося у контексті ціннісних орієнтирів громадянськості, законності, гуманності, патріотизму; усвідомлення себе повноцінною частиною громадянського суспільства [6–9].

Підсумовуючи, слід зазначити, що правове виховання є тим стрижнем, навколо якого будуються громадянська свідомість особистості. Воно перетворює знання на переконання, а переконання – на дію. Сформована правова культура дозволяє людині бути вільним громадянином у вільній країні, усвідомлюючи власну роль у забезпеченні суверенітету, демократії та верховенства права. Тільки через правосвідому особистість можливе створення стабільного, справедливого та безпечного суспільства, здатного протистояти будь-яким зовнішнім та внутрішнім викликам.

Список використаних джерел:

1. Кузнецов В. В. Теорія та практика правового виховання: монографія. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2023. 240 с. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/06/-NVUzhNU_70.pdf
2. Професійна підготовка та громадянська свідомість: навч. посіб. / за заг. ред. О. П. Петренка. Харків: Право, 2024. 312 с. URL: https://knushop.com.ua/image/catalog/d23/prv-1121-zmist.pdf?srsltid=AfmBOopRFmon3eaB35k1QP_bmi4bflpgbJWpSSX1b-UpTA-dpB4yRKX6E
3. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
4. Максимов С. І. Правовий вимір громадянської свідомості. Львів: Світ, 2022. 195 с.
5. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с.
6. Кучинська І. О. Становлення і розвиток ідей громадянського виховання у вітчизняній педагогічній думці (друга половина XIX – 30-ті рр. XX століття): монографія. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2017. 292 с.
7. Кучинська І. О. Керівник закладу освіти: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. 308 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8530>.
8. Кучинська І. О. Ідеї патріотичного виховання у педагогічних поглядах Ніли Волошиної. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський, 2013. Вип. 1 (16). С. 156–160.

9. Кучинська І. О. Громадянське виховання в Україні: минулий досвід та сучасні потреби: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2015. 112 с.

The article focuses on the importance of forming a person's civic consciousness in the conditions of modern realities. The significance of legal education as a key aspect of the formation of citizenship is emphasized.

Key words: legal education, formation, citizenship, consciousness, personality.

Франчук Ю. С.,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

*Науковий керівник: **Кучинська І. О.,** доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ ЯК ПРОСТІР РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЧЕРЕЗ ПРОФЕСІЙНИЙ САМОРОЗВИТОК ТА СОЦІАЛЬНУ АКТИВНІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У тезах висвітлена роль громадської організації як інноваційного простору реалізації цілей сталого розвитку через активізацію професійного саморозвитку та соціальної діяльності студентської молоді. Обґрунтовано значення громадських ініціатив у формуванні відповідальності, лідерських компетентностей і громадянської позиції здобувачів освіти в умовах сучасних освітніх трансформацій.

Ключові слова: громадська організація, цілі сталого розвитку, професійний саморозвиток, соціальна активність, студентська молодь.

Розвиток системи вищої освіти України відбувається в умовах глобальних трансформацій, інтеграції до європейського освітнього простору та реалізації стратегічних орієнтирів сталого розвитку. У цьому контексті особливого значення набуває сучасне формування соціально активної, професій-

но мобільної та відповідальної особистості майбутнього експерта. Важливим ресурсом для цього розвитку виступає діяльність громадських організацій, які створюють умови для самореалізації, розвитку лідерського потенціалу та набуття соціального досвіду студентської молоді. Таким чином, позааудиторна активність студентів, зокрема їх участь у діяльності громадських організацій, стає важливим інструментом реалізації гуманітарного виміру вищої освіти.

Гуманітарний вимір вищої освіти передбачає не лише передачу знань, а й формування ціннісних орієнтацій, громадянської відповідальності та соціальної зрілості особистості. У матеріалах Всеукраїнської науково-практичної конференції «Гуманітарна освіта у вищій школі: історичний досвід, проблеми та перспективи» наголошується, що гуманітаризація освітнього процесу є необхідною умовою становлення особистості, здатної до саморозвитку та активної участі в суспільному житті [1]. Саме тому важливою складовою освітнього середовища стають позааудиторні форми діяльності, зокрема участь студентів у громадських організаціях. Такі процеси створюють умови для інтеграції освітнього процесу з актуальними соціальними викликами, зокрема цілями сталого розвитку, які вимагають від молоді добре сформованої громадянської позиції та відповідальності.

Питання реалізації Цілей сталого розвитку (ЦСР) визначено пріоритетним напрямом державної політики України. У Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» акцентовано увагу на забезпеченні якісної освіти, гендерної рівності, гідної праці та економічного зростання, розвитку інституцій та партнерства [4]. Досягнення цих цілей потребує активної участі молоді як ключового соціального ресурсу держави. Участь студентів у громадських ініціативах сприяє формуванню відповідальності за результати власної діяльності, розвитку навичок співпраці та соціальної взаємодії, що відповідає принципам сталого розвитку.

Відповідно до Закону України «Про основні засади молодіжної політики» одним із головних завдань держави є створення умов для самореалізації молоді, розвитку її громадянської активності та підтримки молодіжних ініціатив [5]. У цьому аспекті громадські організації виступають ефективним механізмом реалізації молодіжної політики, забезпечуючи практичний досвід участі у соціально значущих проектах, волонтерських програмах, культурно-освітніх заходах тощо.

Аналіз наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка засвідчує, що поєднання навчальної та громадської діяльності сприяє формуванню ключових компетентностей здобувачів освіти, розвитку ініціативності, відповідальності та професійної самостійності. Також в умовах сьогодення це і значущість патріотично-громадянських орієнтирів [2, 3]. Громадська організація стає середовищем неформальної освіти, у межах якого студент здобуває практичний досвід проєктної діяльності, комунікації, організації заходів, публічних виступів, що безпосередньо впливає на його професійне зростання.

Професійний саморозвиток у сучасному освітньому середовищі розглядається як безперервний процес самовдосконалення, спрямований на розширення компетентностей та адаптацію до змін. Сисоєва С. О. підкреслює, що професійний розвиток особистості в умовах інноваційного освітнього середовища передбачає активну позицію здобувача освіти, його здатність до рефлексії, самостійного прийняття рішень та відповідальності за власну професійну траєкторію [6]. Участь у діяльності неурядових організацій сприяє формуванню саме таких якостей, оскільки передбачає ініціативність, креативність, сміливість, здатність працювати з людьми та реалізовувати соціально значущі проєкти.

Організації виступають простором інтеграції формальної та неформальної освіти. Вони доповнюють академічну підготовку практичним досвідом соціальної діяльності, формують у студентів навички соціального партнерства, управління проєктами, волонтерської діяльності, що відповідає завданням ЦСР щодо розвитку інклюзивних інституцій та партнерства. Водночас участь у громадських ініціативах сприяє формуванню активної громадянської позиції, розвитку відповідальності за майбутнє суспільства.

Крім того, особливого значення набуває розвиток лідерських якостей студентської молоді. Громадська організація створює умови для самореалізації через організацію заходів, участь у грантових програмах, реалізацію соціальних проєктів, участі у навчальних конференціях тощо. Цей досвід формує стратегічне мислення, здатність планувати діяльність, оцінювати ризики, комунікувати з іншими колегами та приймати управлінські рішення. Таким чином, забезпечується не лише професійний саморозвиток, а й підготовка молоді до активної участі у громадянському суспільстві та вмінні налагоджувати партнерські зв'язки.

Ще одним важливим аспектом є формування соціальної активності студентської молоді як здатності ініціювати та реалізовувати суспільно корисні проєкти. Соціальна активність передбачає усвідомлення власної ролі у суспільстві, готовність брати участь у вирішенні соціальних проблем, сприяти розвитку громади та досліджувати її потреби. ГО виступають платформою для такої діяльності, забезпечуючи підтримку ініціатив та створюючи умови для реалізації значущих ідей.

Підсумовуючи вище зазначене підкреслимо, що громадська організація є важливим інноваційним простором реалізації цілей сталого розвитку через професійний саморозвиток та соціальну активність студентської молоді. Вона забезпечує поєднання освітньої, виховної та соціальної функцій, сприяє формуванню компетентного, відповідального та конкурентоспроможного фахівця. Напрямок досліджень має значний теоретичний і практичний потенціал у контексті модернізації системи вищої освіти та післявоєнної відбудови України. Подальші наукові дослідження можуть бути спрямовані на обґрунтування та розробку ефективних моделей взаємодії між закладами вищої освіти та громадськими об'єднаннями як інституційного ресурсу для активізації молоді, розширення партнерських мереж, залучення грантових та фінансових інструментів, реалізації соціально значущих ініціатив, спрямованих на сталий розвиток та відбудову держави.

Список використаних джерел:

1. Кучинська І. О. Ключові компетентності науково-педагогічного працівника сучасного вишу: пріоритетні цінності й орієнтири. *Гуманітарна освіта у вищій школі: історичний досвід, проблеми та перспективи*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції / [редкол.: С. А. Копилов (голова, наук. ред.), О. Завальнюк (заступник голови) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. С. 8–13.
2. Кучинська І. О. Інноваційні освітні орієнтири: модернізація педагогічних технологій. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів. [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. Вип. 22. С. 523–525. URL: <https://science.kpnu.edu.ua/naukovi-pratsi-vykladachiv/>
3. Кучинська І. О. Ідеї патріотичного виховання у педагогічних поглядах Ніли Волошиної. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський, 2013. Вип. 1 (16). С. 156–160.

4. Кабінет Міністрів України. Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь. Київ, 2017.
5. Верховна Рада України. Закон України «Про основні засади молодіжної політики» № 1414-IX від 27.04.2021 р.
6. Сисоєва С. О. Професійний розвиток особистості в умовах інноваційного освітнього середовища.

The theses highlight the role of a public organization as an innovative space for implementing sustainable development goals through the activation of professional self-development and social activity of student youth. The importance of public initiatives in the formation of responsibility, leadership competencies and civic position of education seekers in the conditions of modern educational transformations is substantiated.

Key words: public organization, sustainable development goals, professional self-development, social activity, student youth.

Хабел К. М.,

здобувач освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти природничо-математичного факультету Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Мехед О. Б.,

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри біології та здоров'я людини Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У статті розглянуто особливості впровадження освітніх інновацій у контексті реалізації Цілей сталого розвитку. Проаналізовано роль академічної доброчесності, технологій змішаного навчання та інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні сучасного освітнього середовища та підготовці майбутніх фахівців.

Ключові слова: освітні інновації, сталий розвиток, академічна доброчесність, змішане навчання, інформаційно-комунікаційні технології, підготовка фахівців.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується активним впровадженням інновацій у різні сфери життя, зокрема в освітню систему. У контексті глобальних транс-

формацій особливого значення набуває орієнтація освітнього процесу на досягнення Цілей сталого розвитку, що передбачає формування у здобувачів освіти відповідального ставлення до соціальних, екологічних та економічних викликів сучасності. Освіта виступає одним із ключових механізмів реалізації цих цілей, оскільки сприяє формуванню компетентностей, необхідних для сталого розвитку суспільства.

Важливою складовою модернізації освітнього середовища є впровадження інноваційних педагогічних технологій, спрямованих на підвищення якості підготовки майбутніх фахівців, формування академічної доброчесності, відповідальності та культури безпечної професійної діяльності [1, с. 297]. Значна увага приділяється модернізації підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін у межах освітніх реформ, зокрема в умовах реалізації концепції Нової української школи, що передбачає використання сучасних методик і технологій навчання [3, с. 61]. Одним із ефективних інструментів оновлення освітнього процесу є застосування технологій змішаного навчання, які поєднують традиційні та цифрові форми навчання і сприяють підвищенню гнучкості та доступності освіти [4, с. 46].

Крім того, важливим напрямом освітніх інновацій є використання інформаційно-комунікаційних технологій, що дозволяє підвищити ефективність навчального процесу, забезпечити доступ до сучасних освітніх ресурсів та сприяти формуванню професійних компетентностей майбутніх фахівців природничих і медичних спеціальностей [5, с. 59]. Отже, впровадження освітніх інновацій, орієнтованих на принципи сталого розвитку, є важливою умовою підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно реагувати на сучасні виклики та сприяти розвитку суспільства.

Метою статті є аналіз особливостей впровадження освітніх інновацій у процес професійної підготовки майбутніх фахівців у контексті реалізації Цілей сталого розвитку, а також визначення ролі сучасних педагогічних технологій, академічної доброчесності та цифрових інструментів у формуванні якісного освітнього середовища.

Сучасні трансформаційні процеси в освіті зумовлюють необхідність впровадження інноваційних підходів до організації навчального процесу. Особливої актуальності це набуває в умовах реалізації Цілей сталого розвитку, які передбачають

забезпечення якісної освіти, формування екологічної свідомості, соціальної відповідальності та професійної компетентності майбутніх фахівців. У цьому контексті важливим завданням освітніх закладів є створення безпечного, добросовісного та ефективного освітнього середовища.

Одним із важливих аспектів сучасної освіти є формування академічної добросовісності та дотримання етичних норм у навчальній і науковій діяльності. Створення добросовісного освітнього середовища сприяє підвищенню якості підготовки фахівців, розвитку відповідального ставлення до результатів наукової діяльності та формуванню культури наукового пошуку [1, с. 299]. Водночас проблема академічної добросовісності особливо актуальна у сфері біомедичних та екологічних досліджень, де важливе значення мають достовірність отриманих результатів, етичність досліджень та відповідальність дослідника перед суспільством [2, с. 233].

Значну роль у реалізації освітніх інновацій відіграє модернізація підготовки майбутніх педагогів, зокрема в умовах реформування освітньої системи України. У рамках концепції Нової української школи особлива увага приділяється формуванню ключових компетентностей, розвитку критичного мислення, інтеграції міждисциплінарних знань та використанню сучасних освітніх технологій [3, с. 63]. Такі підходи сприяють підготовці фахівців, здатних ефективно працювати в умовах швидких суспільних змін та впроваджувати інноваційні методики навчання.

Важливим інструментом підвищення ефективності освітнього процесу є використання технологій змішаного навчання. Поєднання традиційних аудиторних занять із цифровими освітніми платформами дозволяє розширити можливість доступу до навчальних матеріалів, підвищити рівень самостійності здобувачів освіти та сприяти формуванню навичок самоорганізації [4, с. 48]. Крім того, застосування цифрових технологій сприяє індивідуалізації навчання та адаптації освітнього процесу до потреб сучасних студентів.

Окрему увагу в умовах освітніх інновацій слід приділяти використанню інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців природничих і медичних спеціальностей. Використання сучасних цифрових ресурсів сприяє підвищенню якості навчального процесу, забезпечує доступ до актуальної наукової інфор-

мації та формує навички роботи з сучасними інформаційними системами [5, с. 61]. Крім того, застосування інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє підвищити рівень безпеки навчальної діяльності, зокрема під час вивчення питань охорони праці та професійної безпеки.

Таким чином, впровадження освітніх інновацій у контексті Цілей сталого розвитку сприяє модернізації освітнього процесу, формуванню професійних компетентностей майбутніх фахівців та підвищенню якості освіти. Інтеграція принципів академічної доброчесності, використання цифрових технологій та застосування сучасних педагогічних підходів створюють умови для формування конкурентоспроможних спеціалістів, здатних ефективно реагувати на виклики сучасного суспільства.

Висновки. У результаті проведеного аналізу встановлено, що впровадження освітніх інновацій є важливим чинником модернізації освітнього процесу та підвищення якості підготовки майбутніх фахівців у контексті досягнення Цілей сталого розвитку. Сучасні підходи до організації навчання передбачають інтеграцію інноваційних педагогічних технологій, розвиток цифрових компетентностей здобувачів освіти та формування культури академічної доброчесності. Важливу роль у формуванні якісного освітнього середовища відіграє дотримання принципів академічної доброчесності, що сприяє підвищенню відповідальності учасників освітнього процесу та забезпечує достовірність наукових результатів. Не менш важливим є використання технологій змішаного навчання та інформаційно-комунікаційних технологій, які забезпечують гнучкість освітнього процесу, розширюють доступ до освітніх ресурсів і сприяють розвитку самостійності здобувачів освіти. Отже, інтеграція інноваційних освітніх технологій, цифрових інструментів та принципів академічної доброчесності створює передумови для підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно працювати в умовах сучасних соціальних, економічних і екологічних викликів та сприяти реалізації ідей сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Дейкун М. П., Лукаш О. В., Мехед О. Б. Методологічні аспекти формування безпечного та доброчесного освітнього та науко-

- вого середовища під час підготовки фахівців громадського здоров'я. *Health & Education*, 2025. Вип. 3. С. 297–302.
2. Лукаш О., Ткаченко Г., Сікура А., Мехед О., Кургалюк Н. Проблема доброчесності сучасних біомедичних та екологічних досліджень. *Biota. Human. Technology*. 2025. № 3. С. 231–237. DOI: <https://doi.org/10.58407/bht.3.25.21>.
 3. Мехед О. Б., Тюпіна Н. В. Актуальні питання підготовки майбутніх учителів предметів природничого циклу в умовах реформи НУШ. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Теорія та методика навчання природничих наук*. Вінниця: ВДПУ, 2024. № 7. С. 61–67. DOI: <https://doi.org/10.31652/2786-5754-2024-7-61-66>.
 4. Носко М. О., Мехед О. Б., Дейкун М. О., Шестакова М. О. Використання технологій змішаного навчання при підготовці фахівців з громадського здоров'я. *Наука і освіта*. 2024. № 3. С. 46–52. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2024-3-7>.
 5. Ячна М. Г., Полетай В. М., Мехед О. Б. Висвітлення основних питань безпеки праці майбутніх фахівців природничих і медичних спеціальностей у процесі використання інформаційно-комунікаційних технологій. *Наукові записки. Серія: педагогіка*. 2024. № 2. С. 59–65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3605.24.2.7>.

The article examines the features of implementing educational innovations in the context of achieving the Sustainable Development Goals. The role of academic integrity, blended learning technologies, and information and communication technologies in creating a modern educational environment and training future specialists is analyzed.

Key words: *educational innovations, sustainable development, academic integrity, blended learning, information and communication technologies, professional training.*

4. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ

Бойко І. В.,

*здобувач третього освітньо-наукового рівня
вищої освіти кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

*Науковий керівник: **Франчук Т. Й.,**
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
теорії та методик початкової освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто актуальні проблеми використання сучасних технологій в системі професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту до інноваційної діяльності. Проаналізовано наукові підходи до впровадження інформаційно-комунікаційних, інтерактивних та цифрових технологій у професійну освіту.

Ключові слова: *фізична культура і спорт, інноваційна діяльність, професійна підготовка, освітні технології.*

Сучасний етап розвитку освіти характеризується активним впровадженням інноваційних технологій у систему підготовки фахівців різних галузей. Особливо актуальним це питання є у сфері фізичної культури та спорту, оскільки сучасний фахівець повинен не лише володіти професійними знаннями, але й бути здатним використовувати інноваційні підходи у своїй діяльності. Розвиток цифрових технологій, інформатизація освіти та модернізація навчального процесу сприяють появі нових форм і методів підготовки фахівців фізичної культури та спорту. Сучасні педагогічні технології дозволяють підвищити ефективність навчального процесу, формувати професійні компетентності студентів та розвивати їх інноваційний потенціал. Отож, актуа-

льність дослідження зумовлена необхідністю удосконалення системи підготовки фахівців фізичної культури та спорту відповідно до сучасних вимог суспільства та ринку праці.

Метою статті є аналіз сучасних технологій підготовки фахівців фізичної культури та спорту до інноваційної діяльності.

Проблема професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту активно досліджується у працях багатьох науковців. Зокрема, питання впровадження інноваційних технологій у навчальний процес розглядали С. Караулова, М. Маліков, О. Корносенко, Я. Демус та інші.

Дослідники зазначають, що впровадження інформаційних технологій у процес професійної підготовки сприяє підвищенню якості навчання та розвитку творчого потенціалу студентів. Зокрема, підкреслюється, що процеси інформатизації сучасного суспільства створюють нові можливості для формування інноваційного середовища у сфері фізичної культури та спорту. Як зазначають дослідники, «процеси інформатизації сучасного суспільства сприяють інтелектуалізації різних видів діяльності та створюють якісне інформаційне середовище для підготовки фахівців» [1].

Важливу роль у професійній підготовці відіграють також інтерактивні та мультимедійні технології. Вони дозволяють підвищити рівень засвоєння навчального матеріалу та стимулювати активну участь студентів у навчальному процесі. Зокрема, використання технологій візуалізації, доповненої реальності та цифрових платформ сприяє формуванню практичних навичок майбутніх фахівців. Як зазначають дослідники, використання технологій унаочнення та доповненої реальності підвищує ефективність навчання та сприяє формуванню професійних компетентностей студентів [2].

Окрім цього, науковці звертають увагу на необхідність інтеграції природничо-наукових знань, інформаційних технологій та сучасних методик тренувального процесу у систему підготовки фахівців фізичної культури та спорту. Таким чином, аналіз наукової літератури свідчить про важливість використання сучасних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців фізичної культури та спорту.

Сформовано комплекс сучасних технологій підготовки фахівців фізичної культури та спорту, які показали високу ефективність і активно впроваджуються в освітній процес. До них відносяться.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), які відіграють важливу роль у сучасному освітньому процесі, оскільки забезпечують доступ до великих обсягів інформації, сприяють розвитку самостійної роботи студентів та створюють умови для дистанційного навчання. Практикується широке використання різних комп'ютерних програм, онлайн-платформ, мультимедійних презентацій та електронних навчальних ресурсів. Крім того, ІКТ сприяють формуванню аналітичного мислення, розвитку дослідницьких навичок та творчого потенціалу студентів.

Інтерактивні технології/методи навчання, які сьогодні трактуються як є один із важливих напрямів модернізації освітнього процесу. До них належать: дискусії; тренінги; рольові ігри; проблемно-орієнтоване навчання; проєктна діяльність. Інтерактивні технології дозволяють активізувати навчальну діяльність студентів, формувати їх професійні компетентності та розвивати навички командної роботи. У процесі підготовки фахівців фізичної культури та спорту такі методи сприяють розвитку педагогічного мислення, здатності до прийняття рішень та організації спортивної діяльності.

Цифрові технології, які досить широко застосовуються у сфері фізичної культури та спорту. До них належать: системи аналізу рухів; мобільні додатки для контролю фізичної активності; фітнес-технології; цифрові платформи для моніторингу фізичного стану. Такі технології дозволяють здійснювати аналіз техніки виконання вправ, контролювати фізичне навантаження та оптимізувати тренувальний процес. Крім того, використання цифрових технологій сприяє індивідуалізації навчального процесу та підвищує ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців.

Здоров'язбережувальні технології, які спрямовані на підтримання та зміцнення здоров'я учнів і студентів у процесі фізичного виховання. До них належать різні оздоровчі програми, профілактичні вправи та методи регулювання фізичного навантаження. Основними елементами таких технологій є: раціональне дозування фізичних навантажень; використання вправ для профілактики порушень постави; дихальна гімнастика; релаксаційні вправи; формування навичок здорового способу життя. Використання здоров'язбережувальних технологій дозволяє зменшити перевтому, покращити фізичний стан та підвищити працездатність учнів.

Фітнес-технології, які є одним із сучасних напрямів фізичного виховання і широко використовуються у навчальному процесі. Вони включають різноманітні програми фізичних вправ, спрямовані на розвиток сили, витривалості, гнучкості та координації рухів. Найпоширеніші фітнес-технології: аеробіка; степ-аеробіка; пілатес; йога; функціональний тренінг; стретчинг. Фітнес-технології підвищують мотивацію до занять фізичною культурою, роблять навчальний процес більш цікавим і різноманітним.

Ігрові технології передбачають використання рухливих ігор, естафет, спортивних змагань та інших форм активної діяльності. Переваги ігрових технологій: підвищення інтересу до занять; розвиток командної взаємодії; формування швидкості реакції та координації рухів; покращення емоційного стану учасників.

Отже, сучасні технології підготовки фахівців фізичної культури та спорту відіграють важливу роль у формуванні їх професійної компетентності та готовності до інноваційної діяльності. Впровадження інноваційних педагогічних технологій сприяє розвитку творчого потенціалу студентів, формуванню їх професійних компетентностей та підготовці до професійної діяльності у сучасному суспільстві. Спеціальні технології у фізичному вихованні орієнтовані на підвищення ефективності навчального процесу, розвитку фізичних якостей та формуванню мотивації до здорового способу життя. Використання сучасних методик і технологій дозволяє зробити заняття фізичною культурою більш цікавими, різноманітними та результативними.

Список використаних джерел:

1. Караулова С., Маліков М. Сучасні інноваційні технології в професійній підготовці фахівців у сфері фізичного виховання та спорту. *Фізичне виховання та спорт*. 2022. Вип. 2. С. 90–94. URL: <https://doi.org/10.26661/26663-5925-2022-2-12>.
2. Корносенко О., Даниско О., Демус Я. Сучасні технології унаочнення техніки фізичних вправ у підготовці фахівців фізичної культури. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2023. Т. 176. № 20. 2023. URL: https://visnyk.chnpu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/141?utm_source=chatgpt.com.
3. Арасланова В., Сергієнко К. Сучасні інформаційні технології у підготовці фахівців з фізичної культури і спорту. *Інноваційні та інформаційні технології у фізичній культурі, спорті, фізи-*

чній терапії та ерготерапії: матеріали VI Всеукраїнської електронної науково-практичної конференції з міжнародною участю (Київ, 31 травня 2023 р.) / ред. О. А. Шинкарук. Київ: НУФВСУ, 2023. С. 28–29.

The article examines current issues related to the use of modern technologies in the system of professional training of future specialists in physical culture and sports for innovative activities. Scientific approaches to the implementation of information and communication, interactive, and digital technologies in professional education are analyzed.

Key words: *physical culture and sports, innovative activity, professional training, educational technologies.*

Ванг Д.,

здобувачка третього освітньо-наукового рівня вищої освіти кафедри педагогіки та менеджменту освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

*Науковий керівник: **Кучинська І. О.,** доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*

ПРІОРИТЕТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МЕНЕДЖЕРА СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР

У статті висвітлені ключові пріоритети професійної діяльності менеджера сучасного закладу освіти. Визначені основні напрями управлінської діяльності керівника в умовах реформування освіти, цифровізації та зростання вимог до якості освітніх послуг. Особливу увагу приділено практичним механізмам забезпечення якості освіти, управління персоналом, стратегічного планування та розвитку соціального партнерства в діяльності сучасного закладу освіти.

Ключові слова: *менеджер освіти, управлінська практика, заклад освіти, якість освіти, професійна діяльність.*

Сучасна практика управління освітнім закладом свідчить про зростання ролі менеджера як ключової фігури в організації та розвитку освітніх процесів. В умовах постій-

них змін нормативно-правової бази, впровадження нових освітніх стандартів і цифрових технологій керівник закладу освіти змушений оперативно реагувати на виклики та приймати управлінські рішення, орієнтовані на результат.

Саме тому актуальним є не лише теоретичне осмислення професійної діяльності менеджера освіти, а й аналіз практичних пріоритетів, що визначають ефективність функціонування конкретного закладу [1–4].

У реальній управлінській практиці професійна діяльність менеджера освіти реалізується через виконання комплексу взаємопов'язаних функцій. До них належать стратегічне планування розвитку закладу, організація освітнього процесу, управління кадровими ресурсами, фінансово-економічне забезпечення та комунікація із зовнішніми стейкхолдерами.

Практичний досвід свідчить, що ефективність управління значною мірою залежить від здатності керівника поєднувати нормативні вимоги з реальними можливостями закладу освіти, враховувати специфіку колективу та потреби здобувачів освіти [5–7].

Проаналізуємо основні практичні пріоритети професійної діяльності менеджера сучасного закладу освіти, а саме:

1. Практична реалізація системи забезпечення якості освіти – є одним із ключових пріоритетів управлінської діяльності та впровадження внутрішньої системи забезпечення якості освіти. На практиці це передбачає регулярний моніторинг результатів навчання, аналіз освітніх програм, організацію внутрішнього контролю та самооцінювання діяльності закладу. Менеджер освіти координує ці процеси, забезпечуючи їх системність та прозорість.
2. Стратегічне планування та управління розвитком – так у практичній діяльності менеджер освіти відповідає за розроблення та реалізацію стратегії розвитку закладу. Це включає визначення пріоритетних напрямів діяльності, планування ресурсів, оцінювання ризиків та адаптацію до змін зовнішнього середовища. Стратегічне управління дозволяє забезпечити стабільність та конкурентоспроможність закладу освіти.
3. Управління персоналом у повсякденній управлінській практиці – є важливим практичним пріоритетом у роботі з педагогічним колективом. Менеджер закладу освіти організовує підвищення кваліфікації працівників, стимулює професійну активність, підтримує ефективну ко-

мунікацію та формує сприятливий психологічний клімат. Практика показує, що саме людський фактор значною мірою визначає успіх управлінських рішень.

4. Використання цифрових інструментів в управлінській діяльності – тобто цифровізація управління стає необхідною умовою ефективної діяльності сучасного закладу освіти. У практиці менеджера це проявляється у використанні електронного документообігу, цифрових платформ для комунікації, аналітичних інструментів для моніторингу якості освіти та управлінських процесів.
5. Розвиток соціального партнерства як управлінська практика – тобто практичний досвід управління закладом освіти підтверджує важливість взаємодії з органами влади, роботодавцями, громадськими організаціями та іншими освітніми установами. Соціальне партнерство сприяє залученню додаткових ресурсів, розширенню можливостей для здобувачів освіти та підвищенню авторитету закладу.

Серед пріоритетів також ми акцентуємо увагу на інтеграційних процесах у вищій освіті, зосередження на ціннісних орієнтирах у контексті якості сучасного освітнього процесу, трансформаціях і глибинних реформах у освітній галузі. Безперечно сучасний освітній менеджер, це людина яка повинна володіти як сучасними технологіями, інноваційною, освітньою політикою, бути обізнаним з культурою взаємостосунків та ціннісних освітніх орієнтирів. Цілком очевидно, що завдяки цим критеріям ми, власно кажучи можемо визначити рівень професіоналізму та етичності сучасного менеджера освіти [8–11].

Переконані у практичному вимірі професійна діяльність менеджера сучасного закладу освіти зосереджується на реалізації конкретних управлінських завдань, спрямованих на забезпечення якості освіти та сталий розвиток установи. Ефективність управління визначається здатністю керівника поєднувати стратегічне бачення з повсякденною управлінською практикою, впроваджувати інновації та будувати ефективну взаємодію з усіма учасниками освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту». Київ, 2017.
2. Бондар В. І. Менеджмент в освіті. Київ: Освіта, 2013.
3. Сухомлинська О. В. Освітній менеджмент у контексті суспільних трансформацій. Київ, 2018.

4. Локшина О. І. Якість освіти як стратегічний пріоритет розвитку суспільства. *Педагогіка і психологія*. 2020. № 2.
5. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. Рекоментації щодо внутрішніх систем забезпечення якості. Київ, 2021.
6. Калініна А. М. Професійна діяльність керівника закладу освіти в умовах освітніх змін. *Педагогічний дискурс*. 2019. № 27. С. 45–50.
7. Слюсаренко О. М., Таланова Ж. В. Управління закладом вищої освіти в умовах автономії та цифровізації. *Вища освіта України*. 2021. № 4. С. 5–15.
8. Кучинська І. О. Педагогічна компетентність сучасного викладача вищу : пріоритетні орієнтири й перспективи. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини* / [редкол.: І. І. Стасюк (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. Вип. 11. С. 204–210.
9. Кучинська І. О. Керівник у сфері освіти: інтелігент, інтелектуал, менеджер-новатор. *Педагогічна освіта: теорія і практика: збірник наукових праць* / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України; [гол. ред. В. М. Лабунець]. Кам'янець-Подільський, 2019. Вип. 27 (2–2019). С. 59–63. URL: <https://doi.org/10.32626/2309-9763-2019-27-59-63>.
10. Kuchynska I., Kichuk Y., Fedotova O. et al. Integration of Ukrainian institutions of higher education into the global educational space: challenges and opportunities. *Brazilian Journal of Education, Technology and Society (BRAJETS)* / Br. J. Ed., Tech. Soc. 2024. Vol. 17. № 1. P. 459–471. (WoS). DOI: <http://dx.doi.org/10.14571/brajets.v17.n1.459-471>; <https://www.brajets.com/index.php/brajets/article/view/1530>.
11. Кучинська І. О. Керівник закладу освіти: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. 308 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8530>.

The article highlights the key priorities of the professional activity of a manager of a modern educational institution. The main directions of the manager's managerial activity in the conditions of educational reform, digitalization and increasing requirements for the quality of educational services are determined. Special attention is paid to practical mechanisms for ensuring the quality of education, personnel management, strategic planning and development of social partnership in the activities of a modern educational institution.

Key words: education manager, management practice, educational institution, quality of education, professional activity.

Волошена С. А.,
учитель початкових класів,
середньої загальноосвітньої школи I-III ступенів
села Бабин Кельменецької селищної ради
Дністровського району Чернівецької області

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА МЕДІАІМУНІТЕТУ ПЕДАГОГА В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИЧНОГО КЕЙСУ

У статті проаналізовано роль цифрової компетентності вчителя в умовах активного впровадження штучного інтелекту в освітній процес. Автор пропонує практичний кейс формування медіаіmunітету та критичного мислення педагогів через використання інтерактивних технологій та цифрових інструментів. Доведено, що системна підготовка вчителів до роботи в інформаційному середовищі є запорукою успішної цифровізації сучасної школи.

Ключові слова: цифрова компетентність, медіаіmunітет, штучний інтелект, критичне мислення, медіаосвіта, професійний розвиток.

Стрімка трансформація освітнього простору України в умовах воєнного стану та глобальних технологічних змін вимагає від педагога не лише адаптивності, а й високого рівня цифрової стійкості. Сьогодні цифровізація виступає каталізатором оновлення освітніх стратегій, що дозволяє створювати гнучкий та технологічно насичений простір для взаємодії всіх учасників навчального процесу. Як слушно зазначає С. О. Карплюк, «цифровізація сприяє спрощенню освітнього процесу, роблячи його більш гнучким, пристосованим до реалій сучасного дня, що забезпечує формування конкурентоспроможних професіоналів» [4, с. 188].

Проте, поряд із можливостями, цифровізація принесла й значні виклики: стрімке поширення фейків, маніпуляцій та зростання ролі штучного інтелекту. Сучасний учитель НУШ має не просто володіти базовим інструментарієм ІКТ, а й формувати власну медіакультуру та так званий «інформаційний бронезилет». Особливої ваги у початковій ланці освіти набуває ігровий метод навчання, що є фундаментом для розвитку креативності та критичного мислення [6]. Важливість гри для формування особистості підкреслював видатний український педагог О. С. Макаренко: «Якою бу-

де дитина в грі, такою вона буде і в праці, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча відбувається перш за все в грі...» [5, с. 381]. В умовах цифровізації ігрові методи трансформуються у дидактичні цифрові ігри, які, згідно з концепцією НУШ [2] та Державним стандартом початкової освіти [3], є необхідним елементом сучасного уроку. Дослідження свідчать, що цифрова гейміфікація сприяє активнішому залученню учнів, створюючи умови для експериментування та розвитку проблемного мислення.

Штучний інтелект сьогодні має значний потенціал щодо модернізації освітнього сектору, пропонуючи персоналізовані можливості навчання для учнів [7]. Але ефективність цих технологій залежить від готовності вчителя бути фасилітатором, який спрямовує учня до пошуку істини, а не автоматичного копіювання інформації.

Метою статті є висвітлення практичного досвіду формування цифрової компетентності та медіаімунітету педагогів через використання ігрових технологій (гейміфікації) та інструментів штучного інтелекту.

У процесі дослідження використано методи аналізу наукових джерел, педагогічного спостереження, узагальнення практичного досвіду та елементи кейс-методу.

Впровадження цифрових інструментів у сучасну школу неможливе без комплексного оновлення самих підходів до викладання. На нашу думку, роль учителя в умовах цифровізації трансформується: він перестає бути єдиним транслятором знань, стаючи наставником у цифровому світі. Пріоритетними напрямками є не лише технічне оснащення, а й створення дієвих стимулів для професійного зростання вчителя та постійний аналіз його цифрового прогресу. Наголошують дослідники (Радкевич В. О., Пригодій М. А.), що в умовах економічної нестабільності та воєнного стану цифровізація стає чи не єдиною можливістю продовжити освітню підготовку [7]. Проте успіх цього процесу часто гальмується об'єктивними перешкодами.

По-перше, існує інфраструктурний бар'єр: обмежений доступ до швидкісного інтернету (особливо в районах, постраждалих від бойових дій) та недостатня забезпеченість комп'ютерною технікою. По-друге, спостерігається методичний розрив: швидкі темпи цифровізації випередили рівень готовності багатьох педагогів. Застарілі підходи до

підвищення кваліфікації часто не відповідають вимогам часу, тому вчителі потребують спеціалізованої підготовки до роботи у цифровому середовищі.

Одним із головних викликів на цьому шляху є внутрішня мотивація вчителів. Ключовими факторами успіху тут є об'єктивний моніторинг цифрових навичок, розробка програм мотивації та забезпечення безперервної методичної підтримки інноваційної діяльності.

Медіаосвіта в сучасних умовах виступає складовою професійного розвитку педагога та інтегрується у систему підвищення кваліфікації. Формування медіакультури вчителя є складником його безперервного професійного зростання [6].

Практичний кейс проведеного тренінгу продемонстрував, що ігрові форми навчання (гейміфікація) та демонстрація можливостей III для полегшення рутинної роботи педагога (підготовка дидактичних матеріалів, візуалізація даних) є потужними інструментами подолання психологічного опору перед новими технологіями. Це відповідає сучасним тенденціям цифрової трансформації освіти.

Практична апробація описаних теоретичних засад відбулася під час методичного тренінгу для педагогічних працівників. Метою заходу було не лише ознайомлення з інструментами цифровізації, а й формування «інформаційного бронезилету» через розбір реальних ситуацій (кейсів).

Методика роботи з кейсами в групах. Учасники тренінгу працювали в трьох групах, аналізуючи типові інформаційні загрози сучасного освітнього середовища:

1. Група «ІПСО» (Інформаційно-психологічні операції): Аналіз роботи групи «ІПСО» показав, що навіть досвідчені педагоги іноді піддаються емоційному впливу медіаконтенту. Це підтверджує нашу тезу про те, що емоційний інтелект і медіаграмотність мають розвиватися паралельно.
2. Група «Фішинг» (Цифрова безпека): Учасники досліджували механіку шахрайства через подробиці повідомлення про «блокування акаунтів». Це дозволило вчителям сформулювати правила гігієни паролів.
3. Група «Клікбейт та маніпуляція»: Аналізувалися емоційно забарвлені заголовки. Педагоги вчилися розрізняти емоційний «шум» від фактажу та ідентифікувати вигодонабувачів від розповсюдження подібної дезінформації.

Візуальний аналіз та медіа-критика. Для закріплення навичок було використано метод «Фото-детектив». Учасники аналізували скріншоти з месенджерів за чітким алгоритмом:

- Що я бачу (факти), а не що я відчуваю (емоції)?
- Хто є автором повідомлення та чи вказано першоджерело?
- Чого саме бракує в даній новині для повноти картини?

Метод «Фішбоун» як інструмент рефлексії. Кульмінацією тренінгу стало колективне створення діаграми Ісікави («Фішбоун») на тему: «Чому навіть освічені педагоги іноді вірять фейкам?».

- Причини (Верхні кістки): Емоційне виснаження, капслок як метод тиску, дефіцит часу та автоматична довіра до «своїх» чатів.
- Наслідки (Нижні кістки): Поширення дезінформації серед учнів, втрата авторитету перед батьками, професійне вигорання через постійну тривожність.
- Висновок (Хвіст): Було сформульовано універсальний алгоритм медіабезпеки педагога: «Зупинись – Подумай – Перевір – Не поширюй».

Під час обговорення методу «Фішбоун» учасники відверто ділилися, що найбільшим бар'єром для перевірки фактів є хронічний дефіцит часу, а не відсутність знань. Рефлексивні відповіді учасників засвідчили зростання усвідомлення інформаційних ризиків та готовність інтегрувати медіаосвітні елементи в освітній процес.

У процесі тренінгу було продемонстровано можливості ІІІ (зокрема генеративних моделей тексту та зображень) для автоматизації підготовки до уроків. Використання онлайн сервісів дозволило учасникам побачити, як можна створити інтерактивний пазл або вікторину, що значно економить час вчителя та підвищує мотивацію учнів. Такий підхід продемонстрував, що ІІІ – це не загроза, а високоєфективний асистент сучасного вчителя.

Сучасна стратегія навчання неможлива без візуалізації навчального матеріалу [1]. Одним із найефективніших інструментів у роботі вчителя початкових класів є онлайн-сервіс LearningApps Використання таких вправ дозволяє створити гаджет учня на важливий навчальний інструмент.

У межах проведеного дослідження ми протестували можливість штучного інтелекту як асистента вчителя.

Практичний досвід показав: використання генеративних моделей дозволяє скоротити час на розробку дидактичних карток для учнів 1–4 класів майже втричі. Особливий інтерес у колег викликала здатність ШІ миттєво адаптувати складний текст новини під вікові особливості молодшого школяра, що є незамінним для уроків «Я досліджую світ».

Штучний інтелект має значний потенціал модернізації початкової освіти, забезпечуючи персоналізацію навчання та адаптацію до індивідуальних потреб учнів [7]. Для педагога ШІ виступає інструментом оптимізації підготовки дидактичних матеріалів.

Проведений аналіз та практична апробація авторських методик дозволяють зробити такі висновки:

1. Цифровізація початкової освіти – це не лише використання технічних засобів, а системна зміна підходів до формування критичного мислення учнів та педагогів.
2. Формування медіаіміунітету вчителя початкових класів є фундаментом інформаційної безпеки всієї школи. Вчитель, який володіє навичками розпізнавання ІПСО, фішингу та маніпуляцій, здатен ефективно транслювати ці знання учням, створюючи безпечне освітнє середовище з перших років навчання. Отримані результати узгоджуються з дослідженнями сучасних науковців у сфері медіаосвіти та цифрової педагогіки.
3. Гейміфікація та інструменти штучного інтелекту (наприклад, сервіси LearningApps, генеративні моделі) є не лише засобами навчання, а й потужними мотиваторами для вчителів, що дозволяють подолати «цифровий розрив» та оптимізувати робочий час. Важливим чинником успішної цифровізації початкової школи є постійний професійний ріст педагога, який реалізується, зокрема, використовуючи національні цифрові платформи підвищення кваліфікації [8] для опанування інноваційних методів роботи з інформацією.
4. Лише за умови переосмислення ролі вчителя як фасилітатора та постійного самовдосконалення цифровізація стане дієвим інструментом розвитку успішної особистості в межах НУШ [2].

Таким чином, успішність цифровізації залежить від усвідомлення педагогом функціонального потенціалу цифрових пристроїв як інструментів навчання. Сучасний урок

вимагає від педагога постійного самовдосконалення, креативності та розумної інтеграції технологій у загальне освітнє середовище.

Перспективою подальших розвідок є розробка методичних рекомендацій для батьків щодо підтримки цифрової гігієни молодших школярів у позаурочний час.

Список використаних джерел:

1. Безуглий Д. Візуалізація як сучасна стратегія навчання. *Фізико-математична освіта*. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2014. № 1 (2). С. 5–11.
2. Гриневич Л. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>. (дата звернення: 02.03.2026).
3. Державний стандарт початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21 лют. 2018 р. № 87 (у ред. від 24 лип. 2019 р. № 688) [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.03.2026).
4. Карпюк С. О. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. *Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку*: матеріали методологічного семінару НАПН України, м. Київ, 4 квіт. 2019 р. / за ред. В. Кременя, О. Ляшенка. Київ, 2019. С. 188–197.
5. Макаренко О. С. Лекції про виховання дітей. Твори: у 7 т. Київ: Рад. школа, 1954. Т. 4. С. 381.
6. Пометун О. І. Критичне мислення як педагогічна інновація. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2018. Вип. 24. С. 142–147.
7. Радкевич В., Пригодій М. Цифрова трансформація професійної освіти в Україні: виклики та перспективи. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. 2024. Вип. 15. С. 391–394.
8. Цифровий атлас вчителя [Електронний ресурс]. Портал «Дія.Освіта». URL: <https://osvita.diia.gov.ua> (дата звернення: 02.03.2026).

The article analyzes the role of the teacher's digital competence in the conditions of active introduction of artificial intelligence in the educational process. The author offers a practical case of forming media immunity and critical thinking of teachers through the use of interactive technologies and digital tools. It is proven that systematic preparation of teachers for work in the information environment is the key to successful digitalization of a modern school.

Key words: *digital competence, media immunity, artificial intelligence, critical thinking, media education, professional development.*

Давиденко Г. А.,
директор комунальної установи
Дунаєвецької міської ради
«Центр професійного розвитку
педагогічних працівників»

СПРИЯННЯ ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ ЯК ПРІОРИТЕТ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРУ ПРПП В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНИХ СТАНДАРТІВ НУШ

У статті розкривається питання ролі Центру ПРПП у професійному розвитку педагога щодо впровадження державних стандартів освіти в умовах Нової української школи.

Ключові слова: педагог нової формації, професійний розвиток, професійні компетентності, фахові спільноти, супервізія, реформа освіти.

Нова українська школа – це ключова освітня реформа сьогодення. З 2018 навчального року за новим Державним стандартом розпочали навчання першокласники по всій Україні, а 1 вересня 2022 року естафету в початківців перехопили вчителі-предметники базової середньої школи. Попри всі виклики й непереможні обставини воєнного часу перехід НУШ у базову школу розпочався вчасно. Фактично, адаптаційний цикл базової освіти став таким не лише для учнівства, а й для вчительства, яке стикнулося з новими викликами. Адже, Нова українська школа вимагає не лише зміни програми та освітнього середовища, але й головного рушія трансформації – учителя [1]. Паралельно зі структурними змінами в освіті підвищується кваліфікація вчителів, педагогічна освіта переорієнтовується на компетентнісні засади, педагогіку партнерства, індивідуальний підхід. Збільшилася кількість моделей підготовки вчителя. Форми підвищення кваліфікації диверсифіковано: курси при ІІПО, семінари, вебінари, онлайн-курси, конференції, самоосвіта (визнання сертифікатів). Учитель отримав право вибору місця і способу підвищення кваліфікації, як передбачено Законом «Про освіту».

Пріоритетними завданнями нашого Центру ПРПП є об'єднання вчительства та фахових професійних спільнот задля професійного розвитку в умовах Нової української школи, сприяння професійному зростанню учителів через

виявлення їхніх освітніх потреб, кращого педагогічного досвіду та практик в рамках співпраці Дунаєвецької міської та Солобковецької сільської громад. З огляду на це, проведено навчання по підготовці різних категорій педагогів, які впроваджують новий Державний стандарт у 5–8 класах закладів загальної середньої освіти. Команда з 18 тренерів-педагогів НУШ, які працюють у ЗЗСО Дунаєвецької ТГ, навчали педагогів закладів загальної середньої освіти Дунаєвецької міської та Солобковецької сільської територіальних громад. Курси організовані за підтримки Хмельницького ОППО. Тренери працювали з педагогами усіх галузей НУШ, керівниками та їх заступниками.

Нова українська школа буде успішною лише тоді, якщо до неї прийде успішний учитель, лідер, який може вести за собою, який любить свій предмет, та фахово його викладає. Разом з керівниками фахових спільнот Центром ПРПП організовано: зустрічі з учителями-пілотниками Хмельниччини, проведено обговорення модельних навчальних програм, шляхів здійснення формуального оцінювання, різні форми онлайн-навчання, знайомство з Професійними стандартами, обговорення навчально-методичного забезпечення НУШ, особливостей Державного Стандарту, знайомство з освітніми галузями, особливостями формування компетентностей та наскрізних умінь. Центр ПРПП у тісній співпраці з педагогами-практиками провів серію онлайн-комунікацій «НУШ: робимо перші кроки» у рамках «Освітнього жовтня Центру ПРПП» по обміну НУШівським досвідом.

Нові освітні ідеї, нові можливості для професійного зростання учителя дає День Центру ПРПП у закладі освіти. Ми зустрілися з педагогічними колективами усіх ЗЗСО Дунаєвецької міської та Солобковецької сільської ТГ. На запити педагогів було розглянуто рекомендації щодо діяльності шкільної команди НУШ, оцінювання результатів навчання учнів 5–9 класів, які здобувають освіту відповідно до ДСБСО, вимоги професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», інструменти формуального оцінювання.

З метою підвищення престижності професії вчителя, формування в батьків, дітей та громади нового бачення педагога, як інноваційного лідера, агента освітнянських змін Центром ПРПП три роки проводиться творчий конкурс «Педагогічна Нобелівка». Учасники конкурсу – учителі-

інноватори НУШ, керівники закладів освіти, креативні молоді педагоги, неординарні вчителі початкових класів, кваліфіковані практичні психологи, творчі педагоги закладів дошкільної та позашкільної освіти, сучасні педагогічні організатори, вчителі СТЕМ, цифрові вчителі, вчителі виховники. Загалом, у конкурсі взяли участь 210 педагогів.

У 2019 році стартував пілот з добровільної сертифікації вчителів, мета якого – виявити та стимулювати вчителів з високим рівнем професійної майстерності, які володіють методиками компетентнісного навчання і новими освітніми технологіями та сприяють їх поширенню. Маємо у громаді 16 сертифікованих вчителів початкової школи, 9 вчителів базової середньої школи. Пишаємося 14 педагогами, які є експертами сертифікації: 3 вчителів початкових класів, 11 – вчителів базової середньої школи. З ініціативи Центру ПРПП на базі Дунаєвецького ліцею №3 було проведено засідання круглого столу на тему: «Сертифікація вчителів – ключ до успіху у професійній діяльності», метою якого було обговорення перспектив проходження сертифікації педагогічних працівників громади.

У 2024 році учасників сертифікації минулих років, керівників ЗЗСО, де працюють сертифіковані педагоги, експертів сертифікації і всіх тих, хто цікавиться цим процесом і планує взяти в ньому участь, об'єднав круглий стіл «Сертифікація – шлях сміливих та успішних учителів», проведений за підтримки Центру ПРПП. Платформою проведення став Дунаєвецький ліцей № 1. 28 лютого 2025 року відбулося засідання Школи вищої педагогічної майстерності учителів початкових класів «Педагогічна майстерність через призму сертифікації» на базі Дунаєвецького ліцею № 3. У засіданні взяли участь голови спільнот учителів початкових класів ЗЗСО Дунаєвецької ТГ та педагоги, які планують взяти участь у сертифікації в майбутньому. Педагоги говорили про сертифікацію як інструмент підвищення професійного рівня, самоаналізу та підвищення якості освіти. Окремо наголошувалося на її ролі в кар'єрному розвитку вчителів. Наталія Мельничук, сертифікований вчитель, експерт сертифікації розкрила питання як експерти оцінюють професійні компетентності учасників сертифікації. Вчителі-практики обговорили критерії оцінювання професійної компетентності та поділилися власним досвідом. Учасників сертифікації, заступників керівни-

ків ЗЗСО, де працюють сертифіковані педагоги, експертів сертифікації, всіх тих, хто цікавиться сертифікацією і планує взяти в ній участь, об'єднав партнерський діалог «Сертифікація педагогів: шлях професійного зростання», проведений за підтримки Центру професійного розвитку педагогічних працівників. Ця зустріч – про «родзинки» сертифікації та амбітні плани вчителів, про вимоги вчителів-експертів, про думки і переживання її учасників. Майданчиком роботи став Дунаєвецький ліцей № 4 (директор Оксана Каліновська).

Платформою для зустрічі педагогів закладів освіти Дунаєвецької міської та Солобковецької сільської ТГ став методичний інтенсив «Трансформація педагогічної діяльності в умовах впровадження Концепції Нової української школи», проведений Хмельницьким ОІППО на запити управління освіти, молоді та спорту Дунаєвецької міської ради та КУ ДМР «ЦентрПРПП» на базі Дунаєвецького ліцею № 3. Обговорення усіх аспектів педагогічної діяльності, яким варто приділяти увагу в умовах НУШ з метою поліпшення якості та ефективності роботи педпрацівників, на яких акцентувала увагу Оксана Кошка, завідувачка науково-методичного Центру професійного розвитку керівних та педагогічних працівників установ і закладів дошкільної та загальної середньої освіти Хмельницького ОІППО – стали успішною подією для педагогів, дали можливість виокремити насущні професійні проблеми, поділитись досвідом, отримати свіжі ідеї та налагодити тісну співпрацю.

Методичний інтенсив охопив п'ять предметних локацій.

Регіональним тренером the LEGO Foundation Підлісною Світланою Іванівною, учителем Дунаєвецького ліцею № 2 проведено цикл тренінгів «Діяльнісний підхід у початковій школі в реаліях сьогодення» на базі Дунаєвецького ліцею № 2. Навчання пройшли всі вчителі початкових класів, вихователі ГПД та асистенти педагога інклюзивних класів початкової школи.

9 жовтня 2024 року на базі Дунаєвецького ліцею № 3 відбувся тренінг для керівників та їх заступників закладів загальної середньої освіти Дунаєвецької та Солобковецької ТГ, який було організовано в межах реалізації цієї ж програми підвищення кваліфікації. Захід мав на меті впровадження сучасних підходів до управління закладами освіти відповідно до освітньої реформи «Нова українська школа».

У рамках тренінгу учасники опанували методи діяльнісного підходу, який є одним із ключових елементів НУШ.

З 27 жовтня по 1 листопада 2025 року у відбулася серія тренінгів «Перезавантаження НУШ: 1–4 класи» для педагогів початкової школи. Подія об'єднала педагогів, які прагнуть осучаснювати навчання, вдосконалювати педагогічну майстерність і впроваджувати інновації в освітній процес. Протягом двох днів учасники поглиблювали розуміння філософії НУШ, напрацьовували ефективні інструменти й методи для розвитку ключових компетентностей учнів. Тренінги дали можливість педагогам не лише оновити свої знання, а й відчути командний дух і натхнення до подальшої праці. Тренінги проводила Гудима Н. В. – керівник навчально-методичного відділу, кандидат філологічних наук, доцент К-ПНУ імені Івана Огієнка, тренер від ГО «Освіторія». Під час тренінгів учителі опановували сучасні підходи до навчання в початковій школі, поглиблювали розуміння філософії реформи НУШ, знайомилися з новими освітніми інструментами, кейсами й практиками. Робота відбувалася в атмосфері співпраці, взаємопідтримки та творчого пошуку. Педагоги створювали власні практичні кейси, обмінювалися досвідом і ділилися прикладами успішного впровадження ідей Нової української школи у своїх закладах.

По закінченню адаптаційного періоду впровадження НУШ в базовій школі ХОІППО 05.06.24 року було проведено Методичний івент «Реалізація Державного стандарту базової середньої освіти в адаптаційному циклі: виклики, практики, рішення». У діалог-сесії управлінців та педагогів «Конценція НУШ: виклики і практики впровадження в адаптаційному циклі основної школи» взяла участь Оксана Каліновська, директорка Дунаєвецького ліцею № 4 «Як оцінити здобутки НУШ? Адаптаційний цикл навчання учнів: ключові вектори для аналізу керівника». У роботі секцій виступили: Наталія Дармограй, консультантка Центру професійного розвитку педагогічних працівників «Інноваційність у педагогічній професії: творчі можливості спільнот»; Ірина Шендерук, консультантка Центру професійного розвитку педагогічних працівників, вчителька Дунаєвецького ліцею №1 «Інтерактивний навігатор уроку історії. 5 клас»; Роман Сандуляк та Дмитро Кмита, вчителі фізичної культури Дунаєвецького ліцею № 3 «Загальна та спеціа-

льна фізична підготовка в інваріантній складовій навчальної програми «Фізична культура» 5–6 класи НУШ».

Одним із кроків реформи НУШ є забезпечення якісного вивчення іноземних мов у старшій школі. МОН України спільно з Британською Радою в Україні розробило новий проєкт для вчителів іноземної мови «Skills and Well-being in Teacher Learning Opportunities (SWITLO)», який є доповненням програми «Викладання та навчання у важкі часи». З січня 2024 року до навчання фасилітаторів у місті Кракові долучилися вчителі англійської мови Дунаєвецького міської ТГ. Фасилітатори курсу, які успішно пройшли навчання, створили Teacher Activity Groups (TAGs) серед освітян нашої громади. За сприяння Центру ПРПП відбулися освітні сесії проактивних педагогів на базі Дунаєвецького ліцею № 1, № 4, де кожен міг ділитися досвідом, співпрацювати, приймати виклики сьогодення у професійній діяльності, шукати та знаходити спільні оптимальні рішення та відчувати підтримку й взаєморозуміння серед колег.

Реформа шкільної освіти в Україні триває, а з нею й пошук нових підходів та інструментів для впровадження у навчальний процес. Точкою дотику з НУШ для заступників ЗЗСО стало «Світове кафе – World cafe» на тему «НУШ: управлінські орієнтири» а у 2024 році Флеш-семінар «НУШ: точки дотику, нові виклики та можливості», присвячений актуальним питанням впровадження реформи Нової української школи в базову середню освіту у її другому циклі, організований Центром професійного розвитку педагогічних працівників на базі Дунаєвецького ліцею №2.

В абзаці 19 частини 2 статті 54 Закону України «Про повну загальну середню освіту» та в затвердженому наказом МОН Порядку надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії) зафіксовано поняття супервізії – професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам на добровільних засадах, що сприятиме вдосконаленню їх професійної діяльності та професійному розвитку в умовах НУШ [2]. Підготовку (підвищення кваліфікації) надавачів послуг з професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії) у сфері загальної середньої освіти пройшли 27 педагогів громади. Вони отримали статус супервізора – фахівця з високим рівнем кваліфікації та успішним

досвідом роботи, який здійснює свою діяльність з метою професійної підтримки та професійного розвитку педагогічних працівників, сприяє налагодженню партнерства між усіма учасниками освітнього процесу в умовах реформування системи освіти в Україні, впровадження Концепції Нової української школи. Супервізор може бути запрошеним адміністрацією, педагогами закладу освіти (батьківською громадою, місцевими громадами, громадськими організаціями). Ключові функції супервізора: консультативна, наставницька, функція фасилітатора (модератора).

Освітняни Дунаєвеччини мали можливість поділитись досвідом НУШ на науково-практичному семінарі «Компетентнісний вимір шкільної освіти в умовах Нової української школи» у кабінеті НУШ Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (2022, 2024 р.); методичному семінарі з професійного розвитку науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти К-ПНУ «Нова українська школа – простір освітніх можливостей» (жовтень 2022 року)

ДСБСО, що визначає результати навчання для учнів 5–9 класів, запроваджується вже на другому циклі базової середньої освіти – базовому предметному навчанні. 11 червня 2025 року відбувся дистанційний майстер-клас «Успішні практики втілення ідей НУШ», організований Хмельницьким ОІППО імені А. Назаренка. Однією з спікерів заходу стала Ілона Подоба, вчитель інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут», яка поділилася власним досвідом та розповіла про «Здоров'язбережувальні технології як засіб формування соціальної компетентності учнів».

26 березня 2025 року платформою для зустрічі педагогів закладів освіти Дунаєвечської міської та Солобковецької сільської ТГ став методичний консалтинг «Освітній поступ учнівства в умовах НУШ: діагностика, оцінювання, методична підтримка вчителя», проведений Хмельницьким ОІППО на запити управління освіти, молоді та спорту Дунаєвечської міської ради та КУ ДМР «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» на базі Дунаєвечького ліцею № 1 (директор Юрій Чекман).

Нова українська школа буде успішною лише тоді, якщо до неї прийде успішний учитель, лідер, який може вести за собою, який любить свій предмет, та фахово його викладає. І тоді ми разом з ним побудуємо європейське суспільс-

тво – суспільство освіченого загалу, високої культури і рівних можливостей.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>
2. Про повну загальну середню освіту. Закон України від 16 січня 2020 року № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
3. Лист МОН № 1/18776-24 від 14.10.2024. Методичні рекомендації щодо надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії) у сфері загальної середньої освіти. URL: <https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/metodychni-rekomendacziyi-shhodo-zdijsnen-nya-superviziyi-mon.pdf>

In the article, the issue of the role of the PRPP Center in the professional development of teachers regarding the implementation of state educational standards in the context of the New Ukrainian School is explored.

Key words: *professional development, education reform or educational reform, pedagogical supervision, professional learning communities, a new-generation teacher.*

Сотська Г. І.,

*доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
заступник директора з науково-експериментальної
роботи Інституту педагогічної освіти і
освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України*

Тринус О. В.,

*кандидат педагогічних наук, старший дослідник,
вчений секретар Інституту педагогічної освіти і
освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України*

АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Проаналізовано підходи до трактування поняття «цифрова грамотність», обґрунтування її структури. Визначено роль цифрового інформаційно-освітнього середовища у розвитку цифрової грамотності здобувачів освіти. На основі контент-аналізу національних стандартів вищої освіти та освітньо-професійних програм визначено основні напрями формування цифрової грамотності майбутніх викладачів у процесі магістерської підготовки.

Ключові слова: *цифрова грамотність, майбутній викладач, заклад вищої освіти.*

В умовах цифрової трансформації суспільства особливості актуальності набувають пріоритетні напрями розвитку сучасної освіти, пов'язані, по-перше, з прискореним формуванням ефективних цифрових освітніх екосистем, а по-друге – з розвитком у їх межах цифрових умінь та компетентностей майбутніх фахівців. Реалізація цих процесів потребує високого рівня цифрової грамотності науково-педагогічних працівників, здатних ефективно використовувати цифрову інфраструктуру для комунікації, організації освітнього процесу та побудови індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів, зокрема майбутніх магістрів [4].

Попри те, що сучасні магістранти належать до покоління «цифрових аборигенів», рівень їхньої цифрової грамотності часто залишається на аматорському рівні. Вимоги майбутньої педагогічної діяльності зумовляють необхідність переходу від повсякденного використання гаджетів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій, розвитку критичного

мислення та усвідомлення дидактичної доцільності використання технологій у навчальному процесі.

Історично запровадження поняття «цифрова грамотність» (англ. digital literacy) пов'язують з ім'ям П. Гілстера (P. Gilster), який уперше запропонував його у 1997 році. Учений розглядав цифрову грамотність як систему когнітивних, соціальних і технічних навичок, що забезпечують ефективну життєдіяльність людини в інформаційному середовищі.

Аналіз сучасних наукових досліджень засвідчує відсутність єдиного підходу до трактування цього поняття. У науковій літературі цифрову грамотність розглядають як здатність, майстерність або сукупність цифрових компетентностей, необхідних для здійснення різних видів діяльності. Можна стверджувати, що розвиток цифрової грамотності в сучасному соціокультурному просторі пов'язаний з комплексом знань, умінь, навичок, які дозволяють ефективно оперувати технологічним інструментарієм. Це гарантує суб'єкту гармонійне існування в цифровому середовищі, забезпечує його кібербезпеку та слугує підґрунтям для досягнення особистих, академічних і професійних цілей.

Варто зауважити, що поняття «цифрова грамотність» та «цифрова компетентність» мають дуже близьке трактування, хоча вчені по-різному вибудовують їхню ієрархію. У зарубіжній практиці під час опису ідентичних процесів автори часто вживають ці терміни як рівнозначні, зазначаючи, що цифрова грамотність охоплює сукупність відповідних знань, навичок та вмінь. Іноді смислова близькість понять підкреслюється їхнім взаємозамінним використанням у форматі «цифрова грамотність (або цифрова компетентність)». Водночас у національних нормативно-правових документах спостерігається чітка супідрядність – поняття цифрової грамотності є складовою частиною значно ширшого та змістовно загальнішого поняття цифрової компетентності.

Формування цифрової грамотності майбутніх викладачів закладів вищої освіти відбувається у процесі фахової підготовки та практичної діяльності й передбачає опанування професійного цифрового інструментарію та розвиток готовності до роботи у високотехнологічному освітньому середовищі.

На думку американських дослідників Г. Спірес (H. Spires) та М. Барлетт (M. Bartlett), цифрова грамотність має

набути статусу ціннісної позиції майбутнього викладача, яка визначає та підтримує всі види його педагогічної діяльності в умовах технологічної інтеграції [7]. Норвезький вчений Р. Крумсвік (R. Krumsvik) пов'язує формування цифрової грамотності майбутнього викладача з усвідомленням дидактичних можливостей цифрових технологій і здатністю адаптувати форми, методи та засоби навчання до умов цифрового освітнього середовища з урахуванням специфіки навчальної дисципліни, особливостей здобувачів освіти та змісту конкретної теми заняття [5].

Х. Бітхем (H. Beetham) та Р. Шарп (R. Sharpe) пропонують пірамідальну модель формування цифрової грамотності, що відображає процес трансформації від базових компонентів (General entitlement) до вищого рівня професійного вдосконалення (Specialised enhancement). Процес відбувається поетапно: функціональний доступ (Functional access, «Я маю...») – забезпечення технічної можливості роботи з ресурсами; розвиток навичок (Skills development, «Я можу...») – опанування інструментарію; набуття практичного досвіду (Situated practices, «Я роблю...»); розвиток ідентичності (Identity development, «Я є...») – найвищий рівень життєдіяльності в цифровому суспільстві [6].

Об'єднаний комітет з інформаційних систем (JISC) (Велика Британія) пропонує іншу структуру інформаційної грамотності та виокремлює сім її ключових компонентів – характеристик фахівця цифрового світу: медіаграмотність (англ. media literacy) передбачає здатність критично і творчо здійснювати академічну й професійну комунікацію засобами ЗМІ; інформаційна грамотність (англ. information literacy) пов'язана з уміннями знаходити, інтерпретувати, оцінювати, керувати інформацією та обмінюватися нею; ІК-грамотність (англ. IC-literacy) розуміється як здатність вивчати, адаптувати й використовувати цифрові пристрої, спеціальні служби та додатки; комунікація і співпраця (англ. communications and collaboration) – це уміння використовувати цифрові інструменти для навчання та проведення досліджень; цифрові стипендії (англ. digital scholarship) – компонент, який передбачає участь у нових академічних, професійних та дослідницьких практиках засобами інформаційних технологій; навички навчання (англ. learning skills) включають уміння навчати та навчатися у

формальних та неформальних високотехнологічних середовищах; кар'єра та онлайн ідентифікація (англ. career & identity management) – уміння управляти цифровою репутацією й ідентифікацією в мережі Інтернет [6].

В українському науковому дискурсі зміст цифрової грамотності детально представлений в «Описі цифрової компетентності педагогічного працівника» (на основі рамки DigCompEdu) як її невід'ємний складник. У цьому документі вона охоплює такі ключові галузі: професійну залученість, роботу з цифровими ресурсами, організацію навчання та викладання, методи оцінювання, а також розширення можливостей здобувачів освіти у цифровому світі. Водночас Національна рамка цифрових компетентностей структурує цей феномен за шістьма сферами: від базової комп'ютерної грамотності до безпеки та розв'язання проблем у цифровому середовищі [2; 3].

Ефективному оволодінню цифровою грамотністю сприяє створення в університетах цифрового інформаційно-освітнього середовища (ЦІОС) – штучно створеної системи, у межах якої дидактичні цілі навчання, співпраця і комунікація учасників освітнього процесу реалізуються завдяки виваженому та доцільному використанню цифрових технологій. Функціонування ЦІОС сприяє розвитку ключових складників цифрової грамотності. Зокрема, у студентів формуються здатності до ефективної взаємодії, управління цифровою ідентичністю та репутацією, створення якісного цифрового контенту, використання технологій для пошуку, оброблення, зберігання й передавання даних, а також забезпечення фізичного й психологічного здоров'я та соціального благополуччя. Для викладачів важливими є вміння визначати оптимальний склад цифрових платформ і інструментів для організації повноцінного освітнього середовища в онлайн-просторі, а також створювати та використовувати цифровий освітній контент [1].

З метою з'ясування нормативних засад формування цифрової грамотності майбутніх викладачів було проведено контент-аналіз національних стандартів вищої освіти другого (магістерського) рівня за всіма спеціальностями та галузями знань, розміщених на офіційному сайті МОН України; двадцяти освітньо-професійних програм (ОПП) за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» («Педагогіка

вищої школи»), за якими здійснюється магістерська підготовка майбутніх викладачів у педагогічних і класичних університетах України; а також силабусів окремих навчальних дисциплін, що є складниками інформаційно-освітніх середовищ закладів вищої освіти.

Результати аналізу показали, що інформацію про формування цифрових знань, умінь і навичок включено до складу загальних компетентностей випускника у 60 стандартах (61% від загальної кількості); у 19 стандартах (19,5%) такі знання, уміння й навички визначено складником спеціальних компетентностей; у 10 стандартах (10,3%) вони входять до складу як загальних, так і спеціальних компетентностей; у 9 стандартах (9,2%) – представлені у програмних результатах навчання.

Формування цифрової грамотності майбутніх викладачів здійснюється у двох напрямках:

- 1) шляхом вивчення спеціальних навчальних дисциплін («Цифрова дидактика», «ІКТ в освіті») та окремих модулів у межах інших дисциплін нормативної (обов'язкової) частини циклів загальної та професійної підготовки, а також вибіркового компонентів освітньо-професійної програми;
- 2) через досягнення програмних результатів навчання, передбачених освітньою програмою, які здобувач здатний продемонструвати після завершення навчання.

Отже, оволодіння цифровою грамотністю є важливою умовою професійного становлення майбутніх викладачів, поступово трансформуючись із базової технічної навички у ціннісну педагогічну позицію. Системне поєднання можливостей цифрового освітнього середовища закладу вищої освіти з оновленням змісту освітніх програм сприяє підготовці фахівця, здатного ефективно реалізовувати завдання цифрової трансформації вищої школи

Список використаних джерел:

1. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Каношевський Л. Л. та ін. Оволодіння цифровою грамотністю здобувачами освіти за допомогою цифрових освітніх ресурсів. *Сучасні освітні технології в цифровій реальності*: монографія / за заг. ред. Р. С. Гуревича. Київ, 2024. С. 59–69.
2. Проект концептуально-референтної Рамки цифрової компетентності педагогічних й науково-педагогічних працівників. Мі-

- ністерство освіти і науки України. 2021. URL: <https://surl.li/ghsoyx>.
3. Рамка цифрової компетентності для громадян України. Міністерство цифрової трансформації України. 2021. URL: <https://surl.li/jqvlor>.
 4. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. Розпорядження КМУ від 23 лютого 2022 р. № 286-р. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>.
 5. Krumsvik R. J. Teacher educators' digital competence. *Scandinavian Journal of Educational Research*. 2014. Vol. 58 (3). P. 269–280. DOI: <https://doi.org/10.1080/00313831.2012.726273>.
 6. Quick guide – Developing students' digital literacy URL: <https://surl.li/nblevx>.
 7. Spires H., Bartlett M. Digital literacies and learning: Designing a path forward. *Friday Institute White Paper Series*. 2013. № 5. P. 1–24. URL: <https://surl.li/pofazz>.

The study analyzes approaches to the interpretation of «digital literacy» and justifies its structure. It determines the role of the digital information and educational environment in developing the digital literacy of students. Based on a content analysis of national higher education standards and educational-professional programs, the paper identifies the main directions for fostering the digital literacy of future lecturers during their master's degree training.

Key words: digital literacy, future teacher, higher education institution.

Такіров Т. Н.,

*здобувач вищої освіти третього рівня 3 року
навчання спеціальності А1 Освітні, педагогічні науки
педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

*Науковий керівник: **Бахмат Н. В.**
доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,*

*в. о. ректора Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИКЛАДАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У тезах розглянуто значення професійного розвитку педагогічних працівників у контексті підвищення якості освіти. Проаналізовано основні напрями вдосконалення професійної компетентності педагогів, зокрема використання інноваційних технологій, інтерактивних методів навчання та інформаційно-комунікаційних засобів. Визначено роль безперервного професійного розвитку вчителя у формуванні ключових компетентностей учнів та модернізації освітнього процесу. Наголошено на важливості професійного самовдосконалення педагогів як умови ефективного впровадження освітніх інновацій.

Ключові слова: *професійний розвиток педагога, якість освіти, освітні інновації, педагогічна компетентність, інформаційно-комунікаційні технології, професійна майстерність.*

Сучасний етап розвитку освіти характеризується значними змінами, що зумовлені глобалізаційними процесами, розвитком інформаційного суспільства та впровадженням новітніх технологій у всі сфери життя. У таких умовах особливого значення набуває професійний розвиток педагогічних працівників, адже саме вчитель є ключовою фігурою у формуванні якісного освітнього середовища. Від рівня професійної компетентності педагога залежить ефективність освітнього процесу, формування світогляду учнів та їхня готовність до життя в сучасному суспільстві [4].

Професійний розвиток педагогів передбачає безперервний процес удосконалення знань, умінь, навичок та про-

фесійних компетентностей протягом усієї педагогічної діяльності. Він включає підвищення кваліфікації, самоосвіту, участь у науково-практичних конференціях, тренінгах, семінарах, педагогічних майстернях та інших формах професійної діяльності. Такий підхід сприяє оновленню професійних знань учителя та забезпечує його готовність до впровадження освітніх інновацій, що також визначено сучасною освітньою політикою держави [1].

Одним із важливих аспектів професійного розвитку педагогічних працівників є вдосконалення педагогічної майстерності. Сучасний учитель має володіти не лише глибокими знаннями зі свого предмета, але й сучасними методиками навчання, які сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів. Використання інтерактивних методів навчання, проблемно-пошукових технологій, проєктної діяльності та компетентнісного підходу дозволяє зробити навчальний процес більш ефективним і орієнтованим на розвиток особистості учня [2].

Важливим чинником підвищення якості освіти є здатність педагога мотивувати учнів до навчання. Професійно розвинений учитель здатний створювати сприятливе освітнє середовище, яке стимулює інтерес до пізнання, формує позитивне ставлення до навчальної діяльності та сприяє розвитку творчих здібностей учнів. Використання сучасних педагогічних технологій, інтерактивних форм роботи та індивідуального підходу до учнів дозволяє значно підвищити ефективність навчального процесу [2].

Особливого значення у сучасній освіті набуває використання інформаційно-комунікаційних технологій. Цифровізація освітнього середовища відкриває нові можливості для організації навчального процесу, зокрема застосування мультимедійних презентацій, онлайн-платформ, електронних підручників, освітніх платформ та дистанційного навчання. Використання інформаційно-комунікаційних технологій сприяє підвищенню якості освіти, забезпечує доступ до різноманітних джерел інформації та розширює можливості для самостійної роботи учнів [3].

Крім того, професійний розвиток педагогів спрямований на формування в учнів ключових компетентностей XXI століття. До них належать критичне мислення, креативність, комунікативні навички, здатність до співпраці, інформаційна грамотність та вміння навчатися протягом життя. Саме педагог, який постійно працює над власним професійним

вдосконаленням, може ефективно сприяти формуванню таких компетентностей у здобувачів освіти [4].

Важливою умовою розвитку професійної компетентності педагогів є концепція безперервної освіти. Вона передбачає постійне оновлення знань і навичок учителя відповідно до сучасних вимог освітньої системи. Безперервний професійний розвиток сприяє формуванню готовності педагога до впровадження інноваційних технологій, адаптації до нових умов професійної діяльності та підвищенню рівня педагогічної майстерності [4].

Таким чином, професійний розвиток педагогічних працівників є важливим чинником підвищення якості освіти. Він сприяє вдосконаленню педагогічної майстерності, впровадженню сучасних освітніх технологій, формуванню ключових компетентностей учнів та модернізації освітнього процесу. У сучасних умовах особливо актуально набуває створення ефективної системи безперервного професійного розвитку педагогів, яка забезпечить підготовку конкурентоспроможних фахівців та сприятиме розвитку освітньої системи загалом [4].

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII. Київ, 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Помегун О. І. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика. Київ: А.С.К., 2018.
3. Биков В. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті. Київ: Академвидав, 2019.
4. Ничкало Н. Г. Професійний розвиток педагога в умовах сучасної освіти. Київ: Педагогічна думка, 2020.

The theses consider the importance of professional development of teachers in the context of improving the quality of education. The main directions of improving the professional competence of teachers are analyzed, in particular the use of innovative technologies, interactive teaching methods and information and communication tools. The role of continuous professional development of teachers in the formation of key competencies of students and the modernization of the educational process is determined. The importance of professional self-improvement of teachers as a condition for the effective implementation of educational innovations is emphasized.

Key words: professional development of the teacher, quality of education, educational innovations, pedagogical competence, information and communication technologies, professional skills.

Янголь Г. В.,
вихователь комунального закладу
«ДНЗ №57 Вінницької міської ради»

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В ЕПОХУ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті досліджено сучасні тенденції професійного розвитку педагогічних працівників в умовах масштабного впровадження освітніх інновацій. Висвітлено головні труднощі, з якими стикаються освітяни в епоху цифровізації: потреба у засвоєнні нових умінь, психологічна готовність до трансформації, подолання цифрового розшарування, моральні аспекти застосування технологій. Особливу увагу зосереджено на українській ситуації: проаналізовано студії вітчизняних дослідників щодо цифровізації навчання, а також реальний досвід українських педагогів засвоєння новаторських програм.

Окреслено роль міжнародної співпраці та обміну кращими практиками у формуванні нової генерації педагогів, здатних ефективно працювати в інноваційному освітньому середовищі.

Ключові слова: професійний розвиток, педагогічні працівники, освітні інновації, штучний інтелект у освіті, цифрова компетентність, підвищення кваліфікації, українські педагоги.

Сучасність, що відзначається стрімким технологічним прогресом, глобалізацією та високою невизначеністю, формує нові ідеали для особистості. Сьогодні випускник освітніх установ має бути не лише ерудитом, а й гнучким й ініціативним мислителем, здатним до постійної адаптації та генерації інноваційних рішень. Стрімкий розвиток технологій і їх інтеграція в усі сфери суспільного життя суттєво змінюють сучасний освітній простір. Впровадження штучного інтелекту, імерсивних технологій, адаптивних систем навчання та інших інноваційних рішень в освітній процес створює нові виклики для професійної компетентності педагогів. У сьогоднішньому дискурсі часто звучить думка, що технології ніколи не замінять учителів, однак ті викладачі, які ефективно використовують сучасні технології, зможуть перевершити тих, хто їх ігнорує.

За даними ЮНЕСКО, 2025 рік став поворотним моментом у переосмисленні ролі педагога в епоху штучного

інтелекту. Організація особливо підкреслює важливість того, щоб учитель залишався центральною фігурою в освіті, водночас здобуваючи вміння етично й ефективно використовувати інструменти на базі штучного інтелекту, адаптуючи ці можливості до локальних контекстів у межах національних рамок компетентностей.

Українські дослідники також активно працюють над питаннями цифровізації освіти та вдосконалення професійного розвитку педагогічних кадрів. Так, академік НАПН України С. О. Сисоева [2, с. 1] наголошує, що інновації у цифровому освітньому просторі охоплюють не лише технічний чи технологічний аспекти, а й пов'язані зі зміною змісту та організації освітніх матеріалів поряд зі структурними й організаційними перетвореннями діяльності освітніх установ. Це вимагає переосмислення фундаментальних положень педагогічної науки та їх адаптації до змін, що диктуються цифровим простором.

Основна **мета цієї статті** полягає в аналізі сучасних викликів, які постали перед системою професійного розвитку педагогів у час активного впровадження освітніх інновацій, а також у визначенні перспективних шляхів її вдосконалення з урахуванням міжнародного досвіду й особливостей українського контексту.

Сучасний етап розвитку освіти характеризується якісно новою роллю педагога в освітньому процесі. Як засвідчує огляд паралельних сесій конференції Global Smart Education 2025, організованої Пекінським педагогічним університетом та ЮНЕСКО, відбувається фундаментальна зміна структури педагогічних компетентностей [3, с. 102]. Ключовими складниками професійного профілю сучасного вчителя стають:

- AI-грамотність – здатність розуміти принципи роботи штучного інтелекту, критично оцінювати результати його застосування та ефективно використовувати AI-інструменти в педагогічній діяльності;
- дата-грамотність – вміння збирати, аналізувати та інтерпретувати освітні дані для ухвалення обґрунтованих педагогічних рішень;
- етична складова – здатність забезпечувати етичне використання технологій, захист персональних даних учнів та запобігання дискримінаційним алгоритмам.

Важливо наголосити, що, як підкреслюється в спільному документі ЮНЕСКО та Міжнародної цільової групи з питань учителів для освіти 2030, штучний інтелект розглядається виключно як «інструмент розширення можливостей», а не заміна вчителю [4, с. 3]. Емпатія, етичні судження, ситуативне прийняття рішень залишаються невідтворюваними технологією людськими цінностями, які становлять ядро педагогічної професії.

Аналіз сучасних наукових досліджень свідчить про зростаючу орієнтацію професійного розвитку педагогічних працівників на компетентнісний підхід. У рамках бібліометричного дослідження, проведеного Лю та його колегами, була виявлена стійка взаємозалежність між впровадженням технологій у програми підвищення кваліфікації вчителів та розвитком ключових навичок XXI століття, серед яких виділяються критичне мислення, креативність, співпраця та комунікація.

Окремий акцент дослідники роблять на формуванні соціально-емоційних компетентностей педагогів, що набувають особливої актуальності у контексті технологічних змін в освітній сфері. Такі якості, як здатність до емпатії, розвиток емоційного інтелекту та створення умов для психологічного благополуччя учнів, стають невід'ємними складниками професійної компетенції педагога, адже ці характеристики є унікально людськими і не піддаються алгоритмізації.

Упровадження інновацій часто супроводжується опором з боку педагогів, особливо тих, хто має значний педагогічний стаж і сформував усталений стиль викладання. Дослідження засвідчують, що успішність професійного розвитку залежить не лише від змістового наповнення програм, а й від створення сприятливого психологічного клімату, формування мотивації до навчання впродовж життя, подолання технофобії та страху перед невизначеністю.

Однією з ключових проблем залишається усунення цифрового розриву між різними групами педагогів, освітніми установами та регіонами. Не всі вчителі мають рівний доступ до сучасних технологій, якісного інтернет-з'єднання і актуальних цифрових навчальних матеріалів.

Українська дослідниця С. О. Сисоєва, розглядаючи виклики цифровізації освіти, виділяє низку потенційних ризиків. Серед них: погіршення базових когнітивних навичок, таких як читання, письмо і рахунок; зниження якості нав-

чання; підвищені вимоги до психологічних якостей педагогів та збільшення кількості конфліктів; скорочення особистісного спілкування; а також зміни у підходах і засобах навчання. Вона акцентує увагу на необхідності зберігати фундаментальний характер класичної системи освіти. Адже для всебічного розвитку творчих здібностей людини важливі не лише цифрові навички, але й міцна основа фундаментальних знань, критичне мислення і здатність до креативності.

Українські вчені зробили вагомий внесок у розроблення теоретичних засад професійного розвитку педагогів в умовах цифровізації. С. О. Сисоєва визначає напрями необхідних педагогічних досліджень: модель викладача цифрової освіти, зміст його професійної підготовки; технології розробки цифрового освітнього контенту, методики оцінки його якості та застосування в освітньому процесі [2, с. 2].

Дослідниця також звертає увагу на недоліки онлайн-освіти, зокрема її спрямованість на задоволення короткострокових завдань, що може призводити до формування фахівців з обмеженим обсягом знань без фундаментальної базової підготовки [2].

Сучасні технології відкривають можливості для створення індивідуальних траєкторій підвищення кваліфікації, що враховують потреби, інтереси, рівень підготовки кожного педагога. Адаптивні системи навчання на основі штучного інтелекту здатні аналізувати прогалини в компетентностях і пропонувати релевантний контент, забезпечуючи оптимальний темп і глибину опанування матеріалу.

Як зазначається в огляді конференції Global Smart Education 2025 [3, с. 105], майбутнє професійного розвитку – за гібридними моделями, що поєднують самостійне онлайн-навчання, менторський супровід, участь у професійних спільнотах та практичне застосування набутих знань.

Професійний розвиток педагогічних працівників в епоху освітніх інновацій зазнає фундаментальної трансформації, що зумовлена необхідністю адаптації до стрімких технологічних змін, нових вимог до компетентностей та оновлення ролі вчителя.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку ефективних моделей професійного розвитку, адаптованих до різних контекстів, вивчення довгострокового впливу інноваційних програм на якість викладання, а та-

кож на дослідження психологічних аспектів готовності педагогів до роботи в умовах людино-машинної взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Корнієнко О. Experience AI: як українські вчителі опановують штучний інтелект у школі. *Нова українська школа*. 2025. 24 вересня. URL: <https://nus.org.ua/2025/09/24/experience-ai-yak-ukrayinski-vchyteli-opanovuyut-shtuchnyj-intelekt-u-shkoli/>
2. Сисоєва С.О. Цифровізація освіти: педагогічні пріоритети. НАПН України. 2025. URL: <https://naps.gov.ua/ua/press/-about-us/2545/>
3. Лю Мен'ю, Цай Інмао, У Цзяцзюнь, Юе Ліцзе, Чжоу Юелян. 智能时代的未来教师与未来课堂-2025 全球智慧教育大会"未来教师"与"智慧课堂"平行会议综述 [Майбутній учитель та майбутній клас в епоху інтелекту: огляд паралельних сесій конференції Global Smart Education 2025]. 中国教育信息化. *Китайська інформатизація освіти*. 2025. Т. 31, № 10. С. 101-110.
4. UNESCO & International Task Force on Teachers for Education 2030. Promoting and Protecting Teacher Agency in the Age of AI. UNESCO. 2025.

The article examines current trends in the professional development of teachers in the context of large-scale implementation of educational innovations. The main difficulties faced by educators in the era of digitalization are highlighted: the need to master new skills, psychological readiness for transformations, overcoming the digital divide, and the moral aspects of using technologies. Particular attention is paid to the Ukrainian situation: studies by domestic researchers on the digitalization of education are analyzed, as well as the real experience of Ukrainian teachers in mastering innovative programs.

The role of international cooperation and exchange of best practices in forming a new generation of teachers capable of working effectively in an innovative educational environment is outlined.

Key words: professional development, teachers, educational innovations, artificial intelligence in education, digital competence, advanced training, Ukrainian teachers.

Янчишина Т. О.,
здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Науковий керівник: **Поліщук С. В.**,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У тезах проаналізовано педагогічні умови розвитку професійної компетентності викладачів у процесі педагогічної діяльності. Розглянуто сучасні наукові підходи до формування професійно-педагогічної компетентності викладачів закладів вищої освіти та визначено основні фактори, що сприяють їх професійному розвитку в умовах модернізації та цифровізації системи освіти.

Ключові слова: професійна компетентність, викладач закладу вищої освіти, педагогічні умови, професійний розвиток, інноваційні технології навчання.

Сучасний етап розвитку системи вищої освіти України характеризується активною інтеграцією до європейського освітнього простору та впровадженням нових освітніх стандартів. У цих умовах особливої актуальності набуває проблема розвитку професійної компетентності викладачів закладів вищої освіти (ЗВО). Упровадження компетентнісного підходу, інтенсивна цифровізація освіти та зростання вимог до якості освітнього процесу зумовляють необхідність постійного професійного вдосконалення педагогічних працівників [1; 2].

Сучасний викладач виконує не лише функцію передавання знань, а й виступає організатором освітнього середовища, наставником і модератором освітнього процесу. Тому професійна компетентність розглядається як ключовий чинник забезпечення якості підготовки конкурентоспроможних фахівців [3].

Проблему професійного розвитку педагогічних працівників досліджували Н. Г. Ничкало, О. А. Дубасенюк та інші

науковці. Вагомий внесок у вивчення організаційно-педагогічних аспектів професійного становлення викладачів зробили дослідники Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Зокрема, С. В. Поліщук у своїх наукових працях обґрунтовує важливість створення інноваційного освітнього середовища як базової умови розвитку педагогічної майстерності викладача. [4].

Метою тез є системний аналіз педагогічних умов, що забезпечують розвиток професійної компетентності викладачів безпосередньо у процесі їхньої практичної діяльності.

У науковому дискурсі професійна компетентність викладача трактується як інтегративна характеристика особистості, що поєднує професійні знання, педагогічні вміння, ціннісні орієнтації та здатність до безперервного професійного саморозвитку [3; 5]. Формування цієї компетентності є безперервним процесом (lifelong learning), який триває протягом усього періоду професійної діяльності педагога.

Важливим чинником цього процесу виступає освітнє середовище закладу вищої освіти, яке стимулює творчий потенціал і дослідницьку активність викладача. Сучасний професійний розвиток пов'язаний із формуванням здатності до інноваційної діяльності, опануванням новітніх цифрових технологій та здійсненням рефлексивного аналізу власної педагогічної практики [6].

Провідною умовою розвитку професійної компетентності викладача є створення інноваційного освітнього середовища у закладі вищої освіти. Воно передбачає не лише сучасне технічне забезпечення освітнього процесу, а й використання цифрових платформ (Moodle, Google Classroom), хмарних сервісів та інтерактивних методів навчання. Таке середовище стимулює викладачів до впровадження нових педагогічних підходів, зокрема технологій змішаного навчання, що сприяє розвитку їхньої цифрової та методичної компетентності [1; 4].

Професійне зростання викладача реалізується через систему підвищення кваліфікації, що включає участь у міжнародних стажуваннях, науково-практичних конференціях, професійних тренінгах та самоосвіту. Важливою умовою є інтеграція формальної, неформальної та інформальної освіти, що дозволяє викладачеві оперативно оновлювати професійні знання відповідно до сучасних освітніх тенденцій та вимог ринку праці [1; 2].

Рефлексія є важливим механізмом професійного зростання викладача. Вона дозволяє аналізувати результати власної педагогічної діяльності, оцінювати ефективність використаних методів навчання та коригувати взаємодію зі студентами. Самоаналіз сприяє формуванню індивідуального стилю педагогічної діяльності та підвищенню її результативності [5; 6].

Важливим чинником розвитку професійної компетентності викладачів є використання сучасних освітніх технологій, зокрема проєктних методів навчання, гейміфікації та адаптивного навчання. Застосування інноваційних інструментів активізує пізнавальну діяльність студентів та сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу. Водночас це потребує від викладача постійного вдосконалення власної педагогічної та цифрової компетентності [4; 6].

Ефективному розвитку професійної компетентності сприяє культура професійної взаємодії у педагогічному колективі. Обмін досвідом, реалізація спільних наукових і освітніх проєктів, участь у методичних семінарах та воркшопах створюють умови для професійного зростання викладачів. Особливу роль у цьому процесі відіграє наставництво (mentoring), яке забезпечує адаптацію молодих викладачів до професійної діяльності та сприяє збереженню науково-педагогічних традицій університету [4; 5].

Отже, розвиток професійної компетентності викладачів є важливою умовою модернізації системи вищої освіти. Реалізація визначених педагогічних умов створення інноваційного освітнього середовища, забезпечення безперервного професійного розвитку, розвиток педагогічної рефлексії, використання сучасних освітніх технологій та розвиток наставництва сприяє переходу від традиційної репродуктивної моделі викладання до інноваційної.

Це, у свою чергу, забезпечує підвищення педагогічної майстерності викладачів і сприяє підготовці конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно діяти в умовах сучасного динамічного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Шевчук С. С. Вектори підвищення якості професійної підготовки фахівців у сучасних умовах. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 3. С. 5–10.

2. OECD. Education at a Glance 2023: OECD Indicators. Paris: OECD Publishing, 2023. URL: <https://doi.org/10.1787/e13bef19-en>.
3. Ничкало Н. Г. Професійна компетентність педагогічних працівників у сучасній освіті. Київ: НАПН України, 2020. 60 с.
4. Поліщук С. В. Сучасні підходи до організації освітнього процесу у закладах вищої освіти. Кам'янець-Подільський: К-ПНУ імені Івана Огієнка, 2021. 180 с.
5. Дубасенюк О. А. Професійна підготовка педагогів у системі вищої освіти. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 210 с.
6. Поліщук Д. В. Структурно-критеріальний аналіз професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів. *Імідж сучасного педагога*. 2025. № 1 (210). С. 12–17.

The paper analyzes pedagogical conditions for the development of teachers' professional competence in the process of pedagogical activity. Modern scientific approaches to the formation of professional and pedagogical competence of university teachers are considered, and the main factors that contribute to their professional development in the context of modernization and digitalization of the education system are identified.

Key words: professional competence, university teacher, pedagogical conditions, professional development, innovative learning technologies.

5. ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ, МОДЕЛІ ТА ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЄКЦІЇ ОСВІТНІХ ВИКЛИКІВ

Борисова Т. В.,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент, кафедри музичного мистецтва
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФОРМУВАННЯ АРТИСТИЗМУ УЧАСНИКІВ НАВЧАЛЬНИХ ХОРОВИХ КОЛЕКТИВІВ

Наукову розвідку присвячено пошуку шляхів розв'язання проблеми формування артистичних умінь і навичок співаків-учасників навчальних хорових колективів. Запропоновано методичний інструментарій формування артистизму хористів в умовах репетицій і підготовки колективу до концертного виступу.

Ключові слова: *хоровий колектив, співаки, артистизм, художній образ, жести, рухи, дикція, сценічна взаємодія.*

Актуальною проблемою сучасної музичної педагогіки є формування мистецьких компетентностей зростаючого покоління, залучення їх до різних видів музично-виконавської діяльності, розвиток творчих здібностей, а також задоволення їх мистецьких інтересів та потреб.

Дієвими платформами для вирішення означених проблемних питань здатні виступати навчальні хорові колективи, які за умов вдумливого художньо-педагогічного керівництва, грамотної побудови мистецько-творчого процесу можуть забезпечувати гармонійний мистецький розвиток і сприяти всебічній реалізації творчого потенціалу учнівської аудиторії.

Ступінь залучення учнів-учасників до творчої діяльності у царині хорового співу знаходиться у безпосередній залежності від успішності концертних виступів колективу. Так, юне покоління розглядає хор не лише як місце для систематичного вправлення у співі, вивчення нотних текстів

тощо, що є для них не зовсім привабливим, але й, передусім, як майданчик, де вони можуть реалізувати свої музичні вміння, розділити з іншими свої емоції й відчуття від створеного художнього образу, а також, що головне, можуть утвердитись як творчі особистості, здатні впливати на публіку, викликати у неї зворотні відчуття, естетичне задоволення, співпереживання, що виступає своєрідною винагородою за докладені зусилля.

В свою чергу, успішність концертної діяльності хорового колективу, окрім наявності необхідних елементів якісного хорового звучання (чистої інтонації, метроритмічної чіткості, динамічної виразності, ансамблевої узгодженості, хорового строю тощо), залежить також і від артистизму співаків, який є вкрай важливим елементом виконавської хорової майстерності.

Оскільки слухачка аудиторія сприймає концертний номер не тільки аудіально, але й візуально, велику роль у хоровому співі відіграє вміння триматись на сцені, застосовувати міміку, жести, в окремих випадках дії для якнайкращого втілення художньо-образного змісту музики й, відповідно, отримання належного сценічного ефекту. Це зумовлює потребу ретельного відпрацювання елементів акторської техніки у процесі репетицій, розробки спеціального плану застосування артистичних засобів художньої виразності як складової загального інтерпретаційного плану виконання того або іншого хорового твору.

Зазначимо, що артистичні уміння співаків-хористів за наявності багатьох спільних ознак, все ж таки суттєво відрізняються від артистичних умінь професійних акторів, наприклад, акторів драматичного театру. У цьому випадку артистичні дії повинні підпорядковуватись і втілювати художньо-образний зміст саме музичного матеріалу, а не спеціально написаного текстового сценарію, співвідноситись передусім із характером музики і спрямовуватись на посилення її сприйняття. Тому процес формування артистизму учасників хору має органічно поєднувати роботу над розвитком музично-виконавських умінь і відпрацювання засобів сценічного втілення хорової музики [1].

Для усвідомлення учасниками навчального хору значущості артистизму для відображення художньої образності хорового твору, для посилення впливу на слухачку ау-

диторію важливо час від часу віднаходити на репетиціях місце для перегляду та аналізу виступів популярних хороших колективів, які відзначаються високою майстерністю щодо виконавського артистизму. Для прикладу, можна переглянути відеозапис кількох творів у виконанні популярного нині в Україні хору «Гомін» під керівництвом харизматичного диригента Вадима Яценка. Попередньо варто націлити учнів, на які саме параметри виконавства потрібно звернути увагу: вираз обличчя, рухи виконавців, розміщення груп у сценічному просторі, сценічна постава, костюми співаків та диригента тощо, а також на відповідність цих засобів музично-образному змісту музичного матеріалу, який виконує хор. Важливо звернути увагу, як реагує публіка на таку манеру хорового співу, чи імponує слухачам хорова музика і чому тощо.

Можливо також показати учням альтернативний взірець хорового виконання, яких можна знайти достатньо у сучасному інформаційному просторі, коли учасники колективу є не емоційними, скутими, статично стоять на сцені, не підтримуючи хоровий спів живою мімікою, виразом очей, іншими засобами акторської виразності.

У результаті така робота повинна призвести до формування в учасників навчального хору чітких переконань щодо необхідності докладання зусиль на відпрацювання артистичних умінь і навичок як важливої складової їх музично-виконавської майстерності і запоруки успішної діяльності хорового колективу загалом.

Основою для формування артистизму учасників хорового колективу є цілеспрямована й систематична робота з відпрацювання елементів акторської техніки, яка має відбуватись паралельно із роботою над основними параметрами хорового звучання (стрій, ансамбль, дикція, артикуляція, робота над ритмічними складнощами, дикцією, динамікою, над художнім образом загалом тощо). Відпрацювання артистичної техніки має органічно влітатись у загальну репетиційну канву. Наприклад, під час розспівування можна запропонувати співакам виконувати нескладні послівки, втілюючи у них ту або іншу емоцію, емоційний стан (сумно, весело, здивовано, захоплено, перелякано тощо). Або у процесі роботи над музичними фразами можна в ігровій формі виконувати їх у відповідності до тих або

інших «запропонованих обставин», використовуючи різні темпи, тембри, динаміку тощо. Такі завдання є аналогічними з інструментарієм роботи над роллю професійних акторів, викликають в учнів жвавий інтерес і не лише сприяють набуттю артистичних умінь, але й вносять нотки гумору й веселощів у буденність репетиційного процесу, мотивуючи при цьому співаків до подальшого удосконалення своєї артистичної майстерності.

Інколи під час публічних виступів хорових колективів ми можемо спостерігати деяку відстороненість учасників один від одного, відсутнє відчуття колективу як органічної єдності однодумців, які спільно досягають своєї виконавської мети. Кожен із співаків справно й добросовісно виконує тільки належну йому функцію, залишаючись при цьому відстороненим від інших виконавців, не комунікуючи з іншими співаками й не узгоджуючи з ними свої дії. Це часто призводить до послаблення якості хорового ансамблю і, загалом, колектив не сприймається як єдиний цілісний виконавський «організм». Тому доцільно на систематичній основі впроваджувати у репетиційний процес вправи на сценічну комунікацію учасників. Так, наприклад, варто залучати співаків до виконання вправ на сценічну взаємодію щодо виразу обличчя, поглядів, підтримки очима інших учасників в момент виконання соло або проведення теми тією або іншою партією, відпрацювання координації жестів і рухів під час виконання музики тощо, що сприятиме виробленню єдиного сценічного ансамблю.

Потрібно також приділяти увагу відпрацюванню виразної дикції і артикуляції учасників, оскільки дуже часто саме неясність дикції нівелює загальний ефект від виконання хорової музики навіть за наявності чистого строю, ансамблевості та ритмічної чіткості звучання. Зазначимо, що дикція не може відшліфуватись тільки у межах вивчення якогось одного хорового твору. Цей процес повинен бути систематичним і здійснюватись шляхом залучення учнів до коротеньких дикційних тренінгів, виконання артикуляційних вправ, відпрацювання різного типу скоромовок, не пов'язаних із тим або іншим текстовим матеріалом хорового твору. Відбуватись він має у формі технічних вправлянь, які безпосередньо спрямовуватимуться на вироблення навичок чіткої вимови усіх без виключення звуків та їх сполучень.

Робота над словом у межах певного визначеного хорového твору передбачає вже опрацювання вимови складних слів, логічних наголосів, що зустрічаються у конкретному поетичному тексті, удосконалення дикційного ансамблю, прикритої манери вимови голосних, згладжування приголосних звуків тощо.

Важливо також приділяти увагу колективному аналізу текстів хорових творів, визначенню їх загальної емоційної забарвленості, розмірковуванням над їх історичним, культурним, ідейним контекстами, що допоможе співакам більш глибоко осягнути художню образність того або іншого твору і виробити спільний підхід до його виконавської інтерпретації.

На кінцевому етапі роботи над хоровим твором варто провести спеціальну передконцертну репетицію, де звести воедино усі відпрацьовані попередньо елементи акторського втілення художньо-образного змісту музики, проаналізувати й обговорити свої досягнення й недоліки, доопрацювати не досконалі моменти, психологічно налаштуватись на виступ перед слухацькою аудиторією.

Осміслене й цілеспрямоване застосування керівником навчального хорového колективу визначених методичних інструментів забезпечить комплексний розвиток в співаків умінь і навичок якісного виконання хорової музики, сценічного втілення її образного змісту, сприятиме формуванню самобутнього обличчя хорového колективу, що посилить його вплив на слухацьку аудиторію і мотивуватиме учасників до подальшого удосконалення у царині колективного музичного виконавства.

Список використаних джерел:

1. Борисова Т. В. Особливості роботи над художнім образом музичного твору в класі «хорového диригування». *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2023. Вип. 34. С. 178–179. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2023-34-175-187>.

The scientific study is devoted to finding ways to solve the problem of developing artistic skills and abilities of singers participating in educational choir groups. The paper proposes methodological tools for developing choir members' artistry during rehearsals and preparation of the ensemble for concert performances.

Key words: choir ensemble, singers, artistry, artistic image, gestures, movements, diction, stage interaction.

Галайбіда Б. А.,
здобувач третього рівня вищої освіти
спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка
Науковий керівник: **Бахмат Н. В.,**
доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
в. о. ректора Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

РОЛЬ ПРОЄКТНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ SOFT SKILLS ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ІТ-СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Серед сучасних інтерактивних технологій навчання для підготовки здобувачів вищої освіти ІТ-спеціальностей особливо ефективним є проектне навчання. Воно базується на діяльнісному підході і не тільки формує професійні навички (hard skills), але й розвиває навички командної роботи, ефективної комунікації, тайм менеджменту (soft skills), які є важливими для професійного становлення та конкурентоздатності майбутніх спеціалістів.

Ключові слова: *проектно-орієнтоване навчання, проект, soft skills, комунікація, командна взаємодія, здобувачі вищої освіти, ІТ-спеціальності.*

Формування soft skills є необхідною умовою підготовки сучасного компетентного ІТ-фахівця до професійної діяльності. М. Andrade [5], С. Crouch, Е. Mazur [6], та інші дослідники найбільш ефективними технологіями для формування soft skills визначають активні й інтерактивні технології і з-поміж них виділяють проектне навчання, яке уможливує реалізацію проблемно-пошукових завдань, активізує пізнавальні процеси, критичне і креативне мислення, навчає самоорганізації і рефлексії, командній взаємодії і ефективній комунікації.

Проектно-орієнтований метод навчання як модель міждисциплінарної інтеграції, вивчала Т. Лисенко [3]. Його особливості і відмінності від інших освітніх методик досліджували О. Карпенко, І. Сальник, О. Дещенко [1]. Проектно-орієнтований підхід як засіб формування soft skills досліджували Я. Яровий [4], G. Dogara, M. S. B. Saud, Y. B. Kamin, M. S. B. Nordin [7].

Мета нашого дослідження – встановити, як використання методу проектів сприяє формуванню soft skills здобувачів вищої освіти ІТ-спеціальностей.

Проектне навчання є ефективним інструментом підготовки здобувачів вищої освіти ІТ-спеціальностей до участі у реальних проектах і майбутньої професійної діяльності. Метод проектів є багатоаспектним

Він передбачає виконання індивідуальних, групових і командних проектів і забезпечує, з одного боку, зосередження навчання на самостійній діяльності студентів, розвитку їхніх особистісних навичок, тобто є студентоцентрованим, а з іншого, формує навички командної роботи. Участь у навчальному проекті допомагає студентам розвинути м'які навички самоорганізації, дотримання термінів, міжособистісної взаємодії, успішної усної і писемної комунікації, критичне мислення, брати відповідальність за умови, що впливають на їхнє навчання.

Навчальний, як і реальний, проект має низку етапів. Структурованість допомагає студентам зосередитися на завданні, досягати стабільного прогресу та дотримуватися термінів, навчає командній взаємодії. Перший етап – організаційно-підготовчий, який передбачає визначення мети проекту, завдань для її реалізації, формування проектною команди, налагодження міжособистісної взаємодії, яка ґрунтується на взаємній повазі і довірі. Другий – планувальний, здобувачі проводять аналіз проектною пропозиції, визначають результати проекту і показники результативності, кроки, необхідні для виконання проекту. Призначають відповідальних за різні аспекти та складають графік із термінами виконання завдань. Для ефективного виконання навчального проекту студентам у змішаних умовах навчання пропонуємо використовувати цифрові інструменти Jira, Slack, які використовують для реалізації реального проекту. Вони базуються на ітеративній (цикловій) моделі, що дає змогу своєчасно вносити зміни до проекту, не ламаючи основної рамки його виконання, регулювати часові терміни, вносити корекції у планування залежно від зміни обставин. На етапі планування проекту необхідно детально обговорити завдання, провести «мозковий штурм» ідей, вислухати усі пропозиції щодо його реалізації, визначити і погодити терміни. Для цього необхідно виконувати не тільки технічні знання, але й послуговуватися м'якими навичками: аналітичним, креативним, творчим ми-

сленням, навичками ефективної комунікації членів команди між собою та із «замовником», навичками рефлексії, зворотного зв'язку, раціонального розподілу часу та зменшення ризиків. Важливо розуміти важливість індивідуального внеску кожного студента у спільний командний результат. У ході планування важливо правильно підібрати стратегію і канали комунікації, що сприяє розвитку комунікативних навичок.

Третій етап – виконання проєкту. Вимагає чіткого визначення обсягу робіт, які треба провести, щоб отримати запланований продукт, у разі потреби, проведення необхідного дослідження та вивчення додаткових інформаційних ресурсів, призначення відповідальних за виконання того чи того завдання. У випадку відхилення від виконання запланованих завдань, забезпечити прозору комунікацію, щоб обговорити, затвердити або відхилити можливі зміни і утримати проєкт у початкових межах. Це розвиває навички активного слухання, управління часом, уміння розв'язати проблему і прийняти рішення. Наступний етап – перевірка (тестування) проєкту. Студенти мають змогу надати зворотній зв'язок, провести аналіз, рефлексію і саморефлексію, що вдалося і що треба доопрацювати, виправити помилки. Завершальний етап – презентація створеного продукту проєкту. Студенти мають змогу розвинути свої навички презентації кінцевого результату роботи.

Етапи допомагають студентам планувати, організувати та контролювати свій прогрес; вони продовжують розвивати бажані результати навчання, пов'язані з командною роботою та визнанням різноманітних наборів навичок і перспектив, які вносять окремі особи.

Важливим аспектом, який розвиває навички міжособистісної взаємодії, є інтерактивність проєкту – потреба постійного обміну ідеями, генерування нових ідей і рішень, потреба надавати зворотний зв'язок і проводити рефлексію. Ці форми роботи розвивають навички комунікації, критичного і креативного мислення, командної взаємодії.

У сучасних умовах значну роль у виконанні проєктів здобувачів освіти ІТ-фаху займає віртуальне освітнє середовище – «багаторівнева і багатофункціональна система, що поєднує:

- 1) інноваційні та традиційні технології, специфічні для взаємодії учасників навчального процесу в рамках відкритої моделі асинхронного індивідуального навчання;
- 2) інформаційні ресурси: бази даних і знань, бібліотеки, електронні навчальні матеріали і т. ін.;

3) сучасні програмні засоби: програмні оболонки, засоби електронного зв'язку» [2, с. 268].

Отже, проєктні форми роботи розвивають низку soft skills, серед яких уміння прогнозувати і планувати, мислити творчо, критично та самокритично, відповідально і свідомо, комунікувати ефективно і з дотриманням етичних вимог, ухвалювати рішення та ін. Основною перевагою проєктно-орієнтованого навчання є командна робота, спрямована на досягнення кінцевого результату і підготовку висококваліфікованих фахівців ІТ-галузі, здатних до ефективної міжособистісної взаємодії при виконанні професійних завдань.

Список використаних джерел:

1. Карпенко О. Г., Сальник І. В., Дещенко О. М. Стратегії впровадження проєктного навчання в освітній процес закладів вищої освіти. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 2025. Вип. 16. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15017511>.
2. Ковтун О. В. Віртуальне інформаційно-освітнє середовище в навчанні іноземних мов. *Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики вищої школи*: матеріали Міжнародної науково-методичної конференції 30–31 жовтня 2017 року. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. С. 267–270.
3. Лисенко Т. А. Проєктно-орієнтоване навчання як модель міждисциплінарної інтеграції у студентоцентрованій освіті. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. Вип. 13. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14574049>.
4. Яровий Я. В. Проєктно-орієнтований підхід як засіб формування soft skills при застосуванні сучасних цифрових технологій у освіті. *Цифрова трансформація в освіті: виклики та перспективи*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 15–16 квітня 2025 року, м. Київ. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2025. С. 196–198.
5. Andrade M. S. Cross-cutting skills: strategies for teaching & learning. *Higher education pedagogies*. 2020, Vol. 5 (1). P. 165–181. DOI: <https://doi.org/10.1080/23752696.2020.1810096>.
6. Crouch C., Mazur E. Peer Instruction: Ten years of experience and results. *American Journal of Physics*. 2001. Vol. 69, Iss. 9. P. 970–977.
7. Dogara G., Saud M. S. B., Kamin Y. B., Nordin M. S. B. Project-Based Learning Conceptual Framework for Integrating Soft Skills Among Students of Technical Colleges. *IEEE Access*. 2020. Vol. 8. P. 83718–83727. DOI: <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2020.2992092>.

Among modern interactive teaching technologies for training IT students, project-based learning is particularly effective. It is grounded on a practical approach and not only builds professional hard skills but also develops soft skills of teamwork, effective

communication, and time management, which are essential for the professional development and competitiveness of future specialists.

Key words: project-based learning, project, soft skills, communication, teamwork, higher education students, IT-specialty.

Гапчич Д. Д.,
студентка 3 курсу спеціальності 103 «Науки про Землю»
Відокремленого структурного підрозділу
«Полтавський фаховий коледж нафти і газу
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Науковий керівник: **Філіппович В. Ю.,**
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Відокремленого структурного підрозділу
«Полтавський фаховий коледж нафти і газу
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ІСТОРІЯ, ДО ЯКОЇ МОЖНА ДОТОРКНУТИСЯ: СУЧАСНІ МУЗЕЇ ЯК ОСВІТНІЙ ПРОСТІР (на прикладі геологічного музею ПКНГ)

У статті розглянуто трансформацію сучасних форм репрезентації історії та природничих наук у контексті цифровізації освіти. Проаналізовано перехід від традиційних методів збереження минулого до інтерактивних мультимедійних форматів, зокрема віртуальних екскурсій та цифрових музеїв, що стають особливо актуальними в умовах дистанційного навчання. Основну увагу приділено діяльності Геологічного музею ПКНГ Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». Висвітлено досвід використання музейного простору як освітнього та наукового центру для проведення занять, квестів та професійних заходів. Обґрунтовано необхідність впровадження онлайн-технологій та оцифрування експонатів для забезпечення доступності наукових знань у сучасному глобалізованому світі.

Ключові слова: репрезентація історії, віртуальна екскурсія, дистанційне навчання, геологічний музей, цифровізація музеїв, мінералогія, інтерактивні технології, освітній простір.

На сучасному етапі снує безліч інструментів для осмислення минулого, які допомагають нам краще зрозуміти історію. Сучасні форми репрезентації історії виходять далеко

за межі традиційних підручників і наукових праць. Вони включають медіа, музеї, літературу та усну історію, що робить минуле доступним для широкої аудиторії.

Сьогодні дистанційне навчання – це глобальний виклик освіті та світовий тренд. Водночас віртуальна екскурсія оптимально «вписується» в дистанційний формат навчання. Перспективи розвитку віртуального музею визначаються рухом всієї системи освіти до онлайн курсів, які заявлені як пріоритетні на рівні держави.

Сучасні форми репрезентації історії є більш інтерактивними та доступними, ніж традиційні. Вони орієнтовані на широку аудиторію та часто використовують мультимедійні технології.

Серед сучасних форм репрезентації історії можна виділити такі: медіапростір, цифрова історія, усна історія, музеї та виставки.

Сучасні музеї перетворюються на інтерактивні простори. Замість статичних експонатів, вони пропонують мультимедійні інсталяції, віртуальні екскурсії та інтерактивні стенди.

Все більше музеїв приймає рішення підтримувати свій сайт (цифровий або електронний музей), щоб розширити надання корисної інформації про себе і залучити нових користувачів. Тому для відвідування будь-якого з них вже можна не покидати власної кімнати, не кажучи навіть про те, щоб витратитися на поїздку.

Геологічний музей ПКНГ Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» існує понад 40 років і є єдиним геологічним спеціалізованим музеєм у Полтавській області, який має систематичну колекцію основних видів гірських порід, руд та мінералів, які складають земну кору. Фонди музею налічують більше 2000 зразків, які ілюструють розмаїття багатств надр нашої Землі. Мінерали, гірські породи, руди, викопні рештки тварин і рослин, які заселяли нашу Землю в різні періоди її історії, охоплюють різноманітні аспекти геологічних та історичних знань.

Складається музей з чотирьох основних тематичних експозицій.

Експозиція «Гірські породи» відображає геологічні процеси, які відбуваються на поверхні та в надрах Землі протягом 4,5 мільярдів років. Тут представлені магматичні, метаморфічні та осадові гірські породи. Унікальними є

зразки породи, піднятої з глибини 12 066 м при бурінні найглибшої у світі Кольської свердловини, зразки лабрадоритів з іризацією від золотистого до синього кольору, зразки кварцитів, різнокольорових мармурів, колекція зразків гранітів України та багато інших.

Експозиція «Мінерали» відображає кристалохімічну класифікацію мінералів. Тут представлені основні види та різновиди мінералів різних типів та класів – різнобарвні кристали кварцу, аметисти, гранати, кальцити, «рози» гіпсу, золотистого бурштину, цікава колекція яшми тощо.

В експозиції «Корисні копалини» представлені родовища корисних копалин за походженням. Особливу цікавість викликають зразки золоторудного Малаташського родовища (Киргизія), які нам подарував першовідкривач родовища Кірсанов В. І.

Експозиція «Палеонтологія» відображає віковий діапазон етапів розвитку життя на Землі. Колекція викопних безхребетних займає у фондах музею значне місце. Особливе місце займає колекція молюсків, яка була зібрана студентами коледжу під час геологозйомчої практики в Криму.

Новою є експозиція «Мінерали та гірські породи України», яка постійно поповнюється зразками гірських порід та мінералів за рахунок геологозйомчої практики студентів, що проходить по різних геологічних пам'ятках України.

Експозиції музею ілюструють багатства надр Землі, сприяють популяризації природничих наук, інформують про стан сучасного видобувного виробництва, несуть у собі глибокий зміст загальноосвітнього, культурного та науково-технічного значення.

У музеї проводяться заняття з мінералогії, петрографії та палеонтології для студентів коледжу та університету. Проводяться також цікаві екскурсії для школярів Полтави і Полтавської області та для любителів мінералогії.

Також студенти відвідують музей під час занять з історії України, вивчаючи її стародавній період чи розглядаючи промисловий розвиток українських земель XIX–XX ст.

У музеї відбуваються різноманітні вікторини, квести, тренінги під час святкування Дня геолога та Дня працівників нафтової, газової та нафтопереробної промисловості.

З початком пандемії COVID-19 та переходом у дистанційний формат навчання, стають особливо актуальними

питання оцифрування експонатів музею, організації віртуальних екскурсій та використання музейного простору для освітньої діяльності але уже в он-лайн форматі. Не стає винятком і Геологічний музей ПКНГ.

Таким чином, сучасні музеї відіграють ключову роль у вивченні історії та геології, виходячи далеко за межі простого зберігання артефактів. Вони трансформуються на інтерактивні, освітні та наукові центри, які роблять минуле і природничі науки доступними та зрозумілими для широкої аудиторії.

Список використаних джерел:

1. Полтавський фаховий коледж нафти і газу. Геологічний музей. URL: <https://www.pkng.pl.ua/index.php/pro-koledzh/heolohichnyi-muzei>.
2. Павленко В., Гайдамака М., Бойко М., Корольова О. Літопис Полтавського нафтового геологорозвідувального технікуму (1967–2017): Ювілейне видання до 50-річчя закладу. Полтава, 2017.

The article examines the transformation of modern forms of historical and natural science representation within the context of educational digitalization. It analyzes the transition from traditional methods of preserving the past to interactive multimedia formats, specifically virtual tours and digital museums, which have become increasingly relevant in the era of distance learning. Particular focus is placed on the activities of the Geological Museum of the Poltava Oil and Gas College at Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic National University. The study highlights the experience of utilizing the museum space as an educational and scientific hub for conducting classes, quests, and professional events. The author substantiates the necessity of implementing online technologies and digitizing exhibits to ensure the accessibility of scientific knowledge in today's globalized world.

Key words: *historical representation, virtual tour, distance learning, geological museum, museum digitalization, mineralogy, interactive technologies, educational space.*

Гордійчук Я. А.,
*здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти
кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

Науковий керівник: Горбатюк О. В.,
*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ КОРОЛІВСТВА БЕЛЬГІЇ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ

У статті здійснено комплексний аналіз трансформаційних процесів у системі вищої освіти Королівства Бельгія в умовах інтернаціоналізації, цифровізації та посилення глобальної академічної конкуренції. Особливу увагу приділено особливостям функціонування університетів Антверпена та Брюсселя як провідних центрів освітньої та наукової діяльності. Метою дослідження є визначення ключових тенденцій розвитку бельгійської університетської освіти, з'ясування стратегічних напрямів модернізації та оцінка впливу інноваційних процесів на якість освітнього середовища.

Ключові слова: *вища освіта, Королівство Бельгія, інтернаціоналізація, цифровізація, університет Антверпена, університети Брюсселя, академічна конкуренція, модернізація освіти, інноваційні процеси.*

Інституційне поле вищої освіти є одним із ключових чинників соціально-економічного розвитку держави, формування її інтелектуального потенціалу та забезпечення інноваційної конкурентоспроможності. У сучасних умовах глобалізації, цифрової трансформації та посилення міжнародної академічної взаємодії система вищої освіти Королівства Бельгія зазнає комплексних змін, що охоплюють організаційні, змістові та технологічні аспекти функціонування університетів. Трансформаційні процеси зумовлені необхідністю адаптації до нових освітніх реалій, інтеграції до Європейського простору вищої освіти та посилення участі в глобальних дослідницьких мережах.

Історично система вищої освіти Бельгії формувалася в руслі європейської університетської традиції, що бере свій початок у середньовічних університетах. Університети Левена, Гента, Брюсселя та Льежа стали осередками розвитку наукової думки, академічної автономії та інтелектуальної свободи. Сучасна структура бельгійської вищої освіти функціонує з урахуванням мовно-культурної специфіки держави, що зумовлює наявність окремих освітніх систем у Фламандській, Французькій та Німецькомовній спільнотах. Водночас попри інституційну диференціацію, університети Королівства Бельгія інтегровані в загальноєвропейський освітній простір і діють відповідно до принципів Болонського процесу.

Методологія дослідження базується на системному, порівняльно-аналітичному та статистичному підходах. Джерельну основу становлять звіти ЮНЕСКО, ОЕСР, Європейської асоціації університетів, аналітичні матеріали Європейської комісії та стратегії розвитку університетів Королівства Бельгія.

Результати дослідження засвідчили, що університети Антверпена та Брюсселя активно інтегровані до Європейського простору вищої освіти, характеризуються високим рівнем міжнародної мобільності, розвиненою дослідницькою інфраструктурою та активним упровадженням цифрових технологій. Встановлено, що стратегічними пріоритетами є посилення інноваційної складової, розвиток міждисциплінарних досліджень, розширення англومовних програм та формування глобальних партнерств.

Отримані результати можуть бути використані для подальших досліджень трансформації університетських систем у контексті європейських освітніх реформ та формування ціннісних орієнтацій студентської молоді.

Приєднання до Болонської декларації сприяло гармонізації освітніх програм відповідно до тривірневої моделі «бакалавр – магістр – доктор філософії», упровадженню системи ECTS, забезпеченню взаємного визнання дипломів і підвищенню академічної мобільності. Університетська автономія залишається однією з базових характеристик бельгійської моделі, що проявляється у свободі визначення змісту навчальних програм, організації дослідницької діяльності та формування внутрішньої системи управління.

Однією з провідних тенденцій розвитку вищої освіти Королівства Бельгія є інтернаціоналізація. Університети актив-

но залучені до міжнародних програм академічного обміну, зокрема Erasmus+, Horizon Europe та інших дослідницьких ініціатив Європейського Союзу. Частка іноземних студентів у магістерських і докторських програмах демонструє стабільне зростання, що свідчить про відкритість бельгійських університетів до міжнародної співпраці. Водночас інтернаціоналізація охоплює не лише мобільність здобувачів освіти, а й розроблення спільних освітніх програм подвійних дипломів, реалізацію міжуніверситетських дослідницьких проєктів та створення міжнародних академічних альянсів [2; 3].

Не менш суттєвою тенденцією є цифровізація освітнього процесу. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, поширення платформ дистанційного навчання та впровадження змішаних форматів освіти суттєво трансформували традиційну модель університетського навчання. Пандемія COVID-19 прискорила перехід до онлайн-форматів, що зумовило необхідність переосмислення педагогічних стратегій, методів оцінювання та організації взаємодії між викладачем і студентом. Бельгійські університети активно інвестують у цифрову інфраструктуру, розвивають цифрові компетентності академічного персоналу та здобувачів освіти, інтегрують елементи штучного інтелекту, аналітики даних, віртуальної та доповненої реальності в освітній процес.

Трансформаційні процеси супроводжуються модернізацією підходів до забезпечення якості вищої освіти. Система внутрішнього та зовнішнього оцінювання функціонує відповідно до Європейських стандартів і рекомендацій із забезпечення якості (ESG). Університети Королівства Бельгія регулярно проходять акредитаційні процедури, здійснюють моніторинг освітніх програм та впроваджують механізми зворотного зв'язку зі студентами й роботодавцями. Важливим аспектом є також розвиток дослідницької складової університетів, що забезпечує високий рівень наукової продуктивності та участі в міжнародних грантових програмах [1; 3].

Статистичні дані ЮНЕСКО засвідчують стабільні позиції бельгійської вищої освіти у світовому освітньому просторі. Університети країни демонструють високі показники наукової цитованості, активну участь у міжнародних дослідницьких проєктах та зростання обсягів академічної мобільності. Водночас сучасні виклики вимагають посилення інтеграції цифрових технологій, розширення доступу

до якісної освіти та забезпечення балансу між академічною автономією та ефективним управлінням [3].

Таким чином, система вищої освіти Королівства Бельгія перебуває у стані динамічної трансформації, зумовленої процесами інтернаціоналізації, цифровізації та посилення глобальної конкуренції. Збереження академічних традицій у поєднанні з інноваційними підходами до організації освітнього процесу створює підґрунтя для подальшого розвитку університетів як центрів наукового знання, формування людського капіталу та соціального прогресу. Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом впливу цифрової трансформації на якість освітнього процесу, розвиток академічної культури та формування ціннісних орієнтацій здобувачів вищої освіти в умовах сучасних суспільних змін.

Список використаних джерел:

1. Beelen J., Jones E. Redefining internationalization at home. *The European Higher Education Area: Between Critical Reflections and Future Policies* / ed. by A. Curaj et al. Cham: Springer, 2015. P. 59–72.
2. Knight J. Updated internationalization definition. *International Higher Education*. 2003. № 33. P. 2–3. DOI: <https://doi.org/10.6017/ihe.2003.33.7391>.
3. Sercu L. Internationalization at home as a factor affecting intercultural competence: A study among Belgian university students. *European Journal of Higher Education*. 2023. Vol. 13. № 4. P. 536–557. DOI: <https://doi.org/10.1080/21568235.2022.2094815>.
4. Soria K. M., Troisi J. Internationalization at home alternatives to study abroad. *Journal of Studies in International Education*. 2014. Vol. 18, № 3. P. 261–280. DOI: <https://doi.org/10.1177/1028315313496572>.

The article presents a comprehensive analysis of transformational processes in the higher education system of the Kingdom of Belgium in the context of internationalization, digitalization, and the intensification of global academic competition. Particular attention is paid to the specific features of the functioning of the universities of Antwerp and Brussels as leading centers of educational and research activity. The purpose of the study is to identify key trends in the development of Belgian university education, to determine strategic directions for modernization, and to assess the impact of innovative processes on the quality of the educational environment.

Key words: higher education, Kingdom of Belgium, internationalization, digitalization, University of Antwerp, Brussels universities, academic competition, educational modernization, innovative processes.

Крамар Д. С.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

*Науковий керівник: **Кучинська І. О.,***
доктор педагогічних наук, професор кафедри
педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

ЗМІСТ ТА МЕТОДИ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті розглядається зміст військово-патріотичного виховання дітей та молоді в системі сучасної освіти України, його роль у формуванні патріотичної свідомості, моральних цінностей та готовності до захисту держави. Окремлено взаємодію закладів освіти, родини, громадських організацій та державних структур у забезпеченні ефективного військово-патріотичного виховання молоді.

Ключові слова: *військово-патріотичне виховання, національна свідомість, патріотизм, діти, молодь, система освіти, громадянська відповідальність.*

У сучасних умовах розвитку України питання виховання дітей та молоді набуває особливої значущості. Система освіти покликана не лише передавати знання, а й формувати цінності, що забезпечують соціальну стабільність, національну ідентичність та готовність до захисту держави. Військово-патріотичне виховання в цьому контексті виступає ключовим елементом формування свідомого громадянина, який усвідомлює значущість історичної пам'яті, державних символів та обов'язків перед суспільством.

Зміст військово-патріотичного виховання охоплює розвиток моральних і духовних якостей, патріотичної свідомості, готовності до відповідальної громадянської та соціальної діяльності. Особлива увага приділяється формуванню почуття національної гідності, поваги до захисників держави, усвідомленню ролі власних дій у забезпеченні безпеки та добробуту суспільства. У сучасній освіті України ці завдання реалізуються через інтеграцію освітніх програм,

позакласних заходів, громадських ініціатив та активного залучення учнів до практичної діяльності, що сприяє формуванню системи цінностей майбутнього покоління.

Успішна реалізація завдань військово-патріотичного виховання дітей і молоді потребує тривалої, системної та координованої роботи всіх державних інституцій, залучених до виховного процесу безпосередньо чи опосередковано.

Аналіз сучасних наукових і практичних напрацювань дозволяє стверджувати, що питання реалізації завдань військово-патріотичного виховання дітей і молоді завжди перебували й залишаються у фокусі досліджень широкого кола науковців.

Патріотизм у педагогічній літературі визначається як любов до Батьківщини, відданість їй та готовність захищати її інтереси, включно з участю у її обороні. Він реалізується через практичну діяльність, спрямовану на розвиток та захист країни, і формується з раннього віку шляхом виховання поваги до рідної мови, національної культури, традицій, а також сімейних реліквій, пов'язаних із трудовими та бойовими досягненнями предків і захисників рідної землі [4].

Т. Пантюк та О. Невмержицька підкреслюють, що національно-патріотичне виховання дітей і молоді є цілісною, системною та комплексною діяльністю, орієнтованою на державу. Воно передбачає цілеспрямовану роботу органів державної влади, інститутів громадянського суспільства, родини та всіх ланок освітньої системи, спрямовану на створення освітнього середовища, яке б формувало у громадян патріотичну свідомість і любов до Батьківщини [3].

О. Вишневський стверджував, що фундамент виховання будь-якого народу базується на природній потребі самозбереження, самовдосконалення та самоствердження, що реалізується через розвиток власної держави [2].

І. Бех, А. Канишевська та Р. Малиношевський зазначають, що мета військово-патріотичного виховання дітей і молоді полягає у формуванні у них безкорисливої любові до українського народу та держави, розвитку оборонної свідомості, готовності до національного спротиву та мотивації до здобуття необхідних компетентностей у сфері безпеки та оборони. Цей процес реалізується через цілеспрямовану діяльність закладів освіти, громадських об'єднань, родини, органів державної влади та місцевого самоврядування, а також силових структур [1].

Отже, військово-патріотичне виховання дітей та молоді в сучасній системі освіти України є важливим чинником формування свідомого громадянина, здатного до активної участі у житті суспільства та захисту державних інтересів. Його зміст включає розвиток патріотичної свідомості, моральних і духовних якостей, любові до Батьківщини, поваги до історії, культури та традицій народу.

Реалізація завдань військово-патріотичного виховання потребує системного, цілеспрямованого підходу з координацією дій закладів освіти, родини, громадських організацій та державних структур. Особливе значення має формування внутрішньої мотивації до служіння державі, готовності до захисту її інтересів та розвитку компетентностей у сфері безпеки й оборони.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д., Канішевська А.В., Малиношевський Р.В. Стратегія військово-патріотичного виховання дітей та молоді в системі освіти України: реалії та орієнтовні позиції. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. Вип. 5. С. 1–7.
2. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посібник для студ. вищих навч. закл. Дрогобич: Коло, 2006. 326 с.
3. Пантюк Т., Невмержицька О., Суховерський В., Чубінський Т., Гриняк В. Сутність національного та військово-патріотичного виховання дітей і молоді в системі сучасної освіти України. *Молодь і ринок*. 2024. Вип. 7–8. С. 30–34.
4. Педагогічний словник / під ред. М. Ярмаченка. Київ: Педагогічна думка, 2001. 514 с.

The article examines the content of military-patriotic education of children and youth within the system of modern education in Ukraine, as well as its role in shaping patriotic consciousness, moral values, and readiness to defend the state. It outlines the interaction between educational institutions, families, public organizations, and state structures in ensuring effective military-patriotic education of young people.

Key words: military-patriotic education, national consciousness, patriotism, children, youth, education system, civic responsibility.

Кучерявий О. Г.,
доктор педагогічних наук, професор,
провідний науковий співробітник
Інституту педагогічної освіти і освіти
дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

КЛАСИФІКАЦІЯ МЕТОДІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ІННОВАЦІЙНИЙ ВИМІР

Розкривається нове методологічне, концептуальне і ціннісно-змістове бачення двох науково-педагогічних категорій: методів навчання і класифікації методів удосконалення викладання психолого-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти. Здійснюється сутнісна характеристика відповідної класифікації.

Ключові слова: *метод навчання; психолого-педагогічні дисципліни; методи удосконалення викладання; класифікація методів.*

Проблема методів навчання (чи викладання) та їх типології має глибокі історичні корені, а її нове розв'язання в контексті трансформації вищої української школи за напрямами відповідності екзистенційним потребам суспільства у період воєнного стану і повоєнний час є вельми актуальним. Осмислення зазначеної проблематики з позицій її персоналізації та в історичній ретроспективі дозволяє виділити тих українських вчених-педагогів, які критично і найбільш творчо ставилися до осмислення і розвитку наробку інших науковців у цій сфері. Це насамперед А. Алексюк [1, 2], В. Онищук [7], А. Кузьмінський [6] і С. Вітвицька [3]. Процес розроблення заявленої класифікації та її загальні характеристики доцільно розглянути у різних аспектах.

Методологічний аспект. Сутність запропонованої новації полягає передусім у відмові від суто діяльнісного підходу до традиційної трактовки методу навчання. Це не тільки спосіб взаємопов'язаної діяльності педагога зі студентом (учнем), спрямованої на досягнення навчальних цілей, а й феномен системи управління його цілісним розвитком. До методологічної платформи збагачення уявлень про метод, крім діяльнісного, закономірно віднести насам-

перед й системно-функціональний, цілісний, акмеологічний, особистісний і суб'єктний підходи.

Зазначені регулятиви не дозволяють обмежитися лише його функцією бути механізмом забезпечення взаємодії студентів або учнів із педагогом (він добре проглядається у відомій структурі методу!). По-перше, сукупність актуалізованих методологічних принципів робить акцент на суб'єкт-суб'єктному характері такої взаємодії. По-друге, вона здійснює логічний наголос на тому, що відповідна взаємодія відбувається у системі управління цілісним педагогічним процесом як динамічним і складним утворенням, у центрі якого знаходиться особистість студента (учня) з багатою палітрою його інтересів і потреб. По-третє, вимагає поставити у педагогічному процесі на перше місце цілі і зміст реалізації його потреб у цілісному розвитку до вершин професійної зрілості.

Якщо до висвітленого ядра методологічних принципів додати аксіологічний, синергетичний і культурологічний підходи, то в цілому їх загальної кількості буде достатньо, щоб служити фундаментом побудови заявленої класифікації методів.

Концептуальний аспект.

1. Метод навчання у вищій школі – це спосіб психолого-педагогічного управління особистісно-професійним розвитком майбутніх фахівців у системі спроектованої взаємодії різновидів їх навчально-пізнавальної самодіяльності з аксіологічно й акмеологічно детермінованою діяльністю викладача у вимірі досягнення ним довгострокових, середньострокових і короткострокових цілей – цілісно-розвивальних, освітніх і виховних.
2. Пріоритетний чинник оновлення цілей, змісту, сукупності технологій і методів психолого-педагогічної підготовки у ЗВО – аксі-акмеологічна детермінація професійного становлення і цілісного розвитку майбутніх фахівців: особистісного, професійного і професійно-культурного.
3. Розроблення класифікації методів підвищення якості психолого-педагогічної підготовки знаходиться у цільовому, ціннісно-змістовому і технологічному полі системи викладання психолого-педагогічних дисциплін у вищій школі. Її структурними компонентами є: цільовий (соціальний, регіональний і особистісний рівні); інституційно-перетворювальний (рівень ЗВО); діяльнісно-інновацій-

ний (рівень кафедри); управлінсько-самодіяльнісний (рівень особистості викладача) і особистісно-й професійно-саморозвивальний (рівень особистості студента) [4].

4. Критеріями побудови актуалізованої класифікації методів (розбиття їх на певні групи) є провідні функції управління професійним становленням і цілісним розвитком майбутнього фахівця – мотиваційна, організаційна, стимулювальна і моніторингова.
5. До провідних принципів розроблення відповідної класифікації методів відносяться такі:
 - 1) принцип цільової спрямованості методів певної функціональної приналежності на структурні компоненти змісту психолого-педагогічної освіти;
 - 2) принцип проєктування класифікації методів як складника і активатора функціонування функціонування системи вдосконалення викладання психолого-педагогічних дисциплін;
 - 3) принцип пошуку методів будь-якої функціональної приналежності адекватно таксономії стратегічних цілей системи вдосконалення викладання дисциплін психолого-педагогічного циклу.

Змістово-результативний аспект. Враховуючи перший з перелічених принципів, методи різних функціональних груп є адекватними новому змісту психолого-педагогічної освіти. Йдеться про появу в його структурних компонентах – психолого-педагогічних знаннях і способах фахової діяльності на їх основі (компетентностях), досвіді емоційно-вольового ставлення до духовно-патріотичних, психолого-педагогічних, професійних та інших цінностей, досвіді професійно-творчої, наукової та інноваційної діяльності, досвіді особистісно-професійної самотворчості (самоосвіти і самовиховання), досвіді добротворення і гуманної взаємодії з людьми психолого-педагогічними і цифровими засобами – актуальних для сьогодення країни і повоєнний період цінностей. Провідні стратегічні лінії оновлення змісту в процесі інноваційного пошуку кафедри – культуропанівна, цілісно-розвивальна, системноцифрова, гуманістично-психопедагогічна і валеол ізогічно-захисна. Логіка його розгортання: від загальнопрофесійного психопедагогічного до професійного і вузькопрофесійного [5].

Вибір чи формулювання методів як новацій у їх функціональному вимірі є творчим процесом, який здійснюється поетапно насамперед на основі евристичних способів пошуку. Їх класифікація, що є результатом цієї роботи, складається із чотирьох різнофункціональних кластерів. Висвітliamo для прикладу тільки окремі методи як складники певних груп.

1. Приклади методів мотивації активності майбутніх фахівців у оволодінні цінностями психології і педагогіки: метод партнерського моделювання майбутньої цікавої діяльності на занятті суб'єктами педагогічної взаємодії; метод накреслення перспектив збагачення сукупності самоцінних знань і способів діяльності із психології й педагогіки новими особистісно-професійними цінностями; метод комплексності засобів мотивації пізнавальної активності суб'єктів усвідомлення і засвоєння нових психолого-педагогічних знань; привчання студентів до пошуку особистісного сенсу оволодіння цінностями змісту навчання предметам психолого-педагогічного циклу; вправи на самоототожнення майбутнього фахівця з конкретними цінностями змісту психолого-педагогічних дисциплін.

2. Приклади активних методів організації навчально-пізнавальної діяльності студентів при викладанні психолого-педагогічних дисциплін: вправи на розвиток креативної активності студентів щодо розроблення конструктів психолого-педагогічного змісту; вправи на подолання психологічної інертності майбутніх фахівців у саморозвитку індивідуальних творчих здібностей; вправи у використанні студентами власного суб'єктного досвіду для розв'язання навчальних проблем психолого-педагогічними засобами і способами; привчання здобувачів вищої освіти до вибору змісту і виду самостійного опрацювання навчального матеріалу з психології чи педагогіки; привчання студентів до групового пошуку інноваційних способів і засобів розв'язання проблемних завдань психолого-педагогічного характеру; вправи у співставленні (протиставленні) змісту актуального психологічного або педагогічного навчального матеріалу з раніше вивченим; метод організації індивідуальної проектної роботи студентів у сфері розроблення перспективних цільових програм неперервного особистісно-професійного саморозвитку; вправи у пошуку найбільш важливих для самооргані-

зації цілісного саморозвитку психолого-педагогічних цінностей; вправи у самоорганізації вирішення проблемно-пошукових психологічних чи педагогічних задач.

Поширені в практиці викладання різних предметів методи і форми: «мозковий штурм»; дискусія; «круглий стіл»; диспут; «прес-конференція»; кейс-метод; рольові ігри; ділові ігри; метод проєктів; особистісно орієнтована лекція (в оф-лайн і он-лайн форматах); проблемні семінари; особистісно і професійно орієнтовані вебінари, майстер-класи, тренінги.

Приклади методів стимулювання навчального пізнання студентами змісту психолого-педагогічної підготовки: вимоги як спонукання до психолого-педагогічного аналізу актуалізованої професійної ситуації; метод гейміфікації засвоєння студентами навчального матеріалу з психології або педагогіки (використання механізмів цілісно пізнавально-рольових, пізнавально-дослідницьких, організаційно-діяльнісних та інших різновидів ігор); переконання майбутніх фахівців у значущості певного психолого-педагогічного контенту в соціальному, регіональному і особистісному вимірах; переконання студентів у пріоритетності психолого-педагогічних знань для якісного здійснення ними обраної фахової діяльності; створення емоційно-моральних ситуацій у контексті презентації психолого-педагогічних і цифрових інструментів професійно-культурного саморозвитку майбутніх фахівців і випускників університету; створення емоційно-моральних ситуацій можливого вибору студентами в умовах воєнного стану між пізнавальною активністю на студентській лаві та варіантом її поєднання з громадською активністю; змагання між малими групами студентів на краще розроблення:

- а) варіантів перспективних програм особистісно-професійного саморозвитку психолого-педагогічними і цифровими засобами;
- б) психолого-педагогічних задач різної функціональної приналежності й складності; моральне заохочення передусім при організації пошуку інноваційних рішень складних навчально-пізнавальних задач.

4. Приклади методів моніторингу навчально-пізнавальної й інших різновидів діяльності студентів як суб'єктів засвоєння змісту психолого-педагогічної освіти (додатково до

нормативно визначеної сукупності методів, форм і видів контролю за навчальною діяльністю майбутніх фахівців): метод моніторингу внутрішнього ставлення студентів до актуалізованих психолого-педагогічних цінностей на особистісно зорієнтованій лекції (відстеження за виразом обличчя, мімікою очей і брів, специфікою жестів тощо ступеня внутрішнього прийняття слухачами цінностей змісту заняття як особистісних); метод моніторингу на семінарі рівня емоційно-вольової активності майбутніх фахівців у міжособистісній парній навчально-пізнавальній взаємодії дослідників актуалізованих викладачем психолого-педагогічних явищ і процесів; метод моніторингу на вебінарі рівня творчої інтелектуальної активності суб'єктів генерації психолого-педагогічних ідей у контексті колективного вирішення евристичної задачі; метод моніторингу на семінарі (вебінарі) оригінальності й соціальної значущості презентацій представниками малих груп психолого-педагогічних проєктів активізації розвитку певного соціально-педагогічного регіону; метод тайм-менеджменту у сфері моніторингу здобувачем вищої освіти якості власної психолого-педагогічної підготовки.

Оцінюючи відповідну класифікацію загалом, зазначимо, що її основними сутнісними характеристиками є такі: актуальність; функціональна підпорядкованість; цілісність; національно-потребнісна, регіонально-потребнісна і особистісно-потребнісна спрямованість; інноваційність; інтегральна придатність до здійснення викладачем на її основі цілісного педагогічного процесу; відповідність вимогам щодо врахування вікових та індивідуально-типологічних особливостей студента як дорослої людини; універсальність в аспекті застосування при очному, дистанційному і змішаному навчанні.

Список використаних джерел:

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підручник. Київ: Либідь, 1998. 560 с.
2. Алексюк А. М. Загальні методи навчання в школі. Київ: Рад. шк., 1981. 206 с.
3. Вітвицька С. С. Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки магістрів в умовах ступеневої освіти: монографія. Житомир: Полісся, 2015. С. 254–261.

4. Кучерявий О. Система вдосконалення викладання психолого-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти. *Витоки педагогічної майстерності*. 2025. Вип. 36. С. 126–133. DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146.2025.36339444>.
5. Кучерявий О. Категорія «Зміст психолого-педагогічної підготовки»: особистісний і соціальний виміри. *Неперервна педагогічна освіта XXI століття*: зб. матеріалів XXII Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті проф. О. П. Рудницької. Київ: Талком, 2025. Вип. 8 (20). С. 70–73. URL: <https://ipood.com.ua/-e-library/programi-i-zbirniki-materialiv/neperervna-pedagogchna-osvta-hh-stolttya---2025/>
6. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Знання, 2005. 486 с.
7. Онищук В. А. Типы, структура и методика урока в школе. Киев: Рад. Школа, 1976. 184 с.

A new methodological, conceptual and value-content vision of two scientific and pedagogical categories is revealed: teaching methods and classification of methods for improving teaching of psychological and pedagogical disciplines in higher education institutions. The essential characteristics of the corresponding classification are carried out.

Key words: *teaching method; psychological and pedagogical disciplines; methods for improving teaching; classification of methods.*

Мельник О. С.,
здобувач третього (доктор філософії) рівня вищої освіти
педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка
Науковий керівник: **Франчук Т. Й.,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У РОЗВИТКУ ПРОЄКТНО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У роботі проаналізовано роль інтерактивних методів навчання у розвитку проектно-дослідницької діяльності майбутніх педагогів. Показано, що вони сприяють розвитку критичного мислення, практичних навичок та готовності до реалізації освітніх проектів.

Ключові слова: *інтерактивні методи навчання, проектно-дослідницька діяльність, критичне мислення, професійна компетентність, педагогічна освіта.*

Формування готовності майбутніх педагогів до проектно-дослідницької діяльності значною мірою залежить від вибору форм і методів навчання. Ряд дослідників [1, 2, 4] вказують на значну ефективність інтерактивних та діалогових методів навчання при зменшенні частки інформаційно-репродуктивних підходів, що змінює взаємовідносини викладача та студента від суб'єкт-об'єктних до суб'єкт-суб'єктних і забезпечує активну позицію студента у професійному становленні та реалізації проектно-дослідницької діяльності.

Інтерактивні форми навчання активізують критичне мислення, аналітично-рефлексивні, інформаційно-комунікативні та прогностично-моделювальні процеси, а також контрольну-самооцінювальну діяльність, які необхідні для підготовки та реалізації проектно-дослідницької діяльності. До ефективних методів належать інтерактивні лекції, проблемні лекції, навчальні ігри, рольові та ділові ігри, творчі завдання, мозковий штурм, тренінги, моделювання ситуацій, виконання дослідницьких завдань, кейс-методи [5].

І. Мельничук та А. Цибух зазначають, що під час діалогового навчання студент розвиває критичне мислення, здатність ухвалювати рішення, брати участь у дискусіях, а його досвід стає основним джерелом навчання, а педагог виступає помічником у процесі самостійного пошуку знань [4, с. 71].

Інтерактивні підходи у навчанні майбутніх педагогів сприяють усвідомленому й творчому застосуванню знань, переходу до самоосвітньої діяльності, підвищенню пізнавального інтересу та мотивації до професійного розвитку, активізації мислительних і емоційно-почуттєвих процесів, формуванню досвіду організації освітнього процесу, забезпеченню особистісно орієнтованого навчання, інтеграції освітнього й життєвого простору та розвитку комунікативної взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу.

Успішні освітні практики поєднують традиційні та інноваційні методи розвитку проектно-дослідницької діяльності майбутніх педагогів. Традиційні методи, такі як спостереження та реферування, дозволяють систематично аналізувати педагогічні процеси, отримувати первинні дані та формувати власні дослідницькі позиції. Студенти готують повідомлення та моделі діяльності для апробації, обґрунтовуючи рішення й переконуючи інших, що стимулює розвиток критичного мислення та самостійності.

Інтерактивні методи, зокрема діалогічні та дискусійні, формують спільну навчальну діяльність на основі співпраці студентів із викладачем і один з одним, активізують мислення та сприяють розвитку проектно-дослідницької діяльності майбутніх педагогів. Проблемне навчання та вирішення педагогічних ситуацій стимулюють системний аналіз, інтеграцію теоретичних і практичних знань, розвиток критичного мислення та практичних навичок, а також активізують інтерес студентів до власних освітніх практик [3].

Евристичні методи передбачають виконання студентами творчих завдань для розвитку уяви, логічного мислення та нестандартних здібностей учнів молодшого шкільного віку, таких як складання казок, малювання, придумування загадок чи есе. Метод експериментування дозволяє апробувати студентські моделі й проекти в контрольних і експериментальних умовах, перевіряти гіпотези та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Методи групових досліджень реалізуються через командну роботу над

проблемою й сприяють розвитку комунікації та співпраці учасників освітнього процесу [2].

Поєднання цих методів формує здатність майбутнього педагога до комплексної проєктно-дослідницької діяльності, забезпечує розвиток ключових компетентностей та ефективний перехід до компетентнісної системи освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа», яка інтегрує знання, практичні навички та особистісну самореалізацію учнів і педагогів.

Отже, інтерактивні методи навчання є ефективним засобом розвитку проєктно-дослідницької діяльності майбутніх педагогів. Вони сприяють формуванню критичного мислення, активізації пізнавальної та практичної діяльності, розвитку комунікативних і дослідницьких навичок, а також підвищують готовність студентів до реалізації освітніх проєктів. Інтеграція традиційних і сучасних методів забезпечує комплексну підготовку майбутніх фахівців і розвиток ключових професійних компетентностей, що є необхідною умовою ефективної педагогічної діяльності в умовах сучасного освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Білоус І. І., Дем'янюк А. В., Кричківська О. В. Інноваційні технології навчання в контексті розвитку сучасної освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2022. Вип. 1 (349). Ч. 1. С. 136–146.
2. Богданова І. М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ, 2003. 440 арк.
3. Бурчак С. О., Дмитренко В. М. Використання інтерактивних форм і методів у процесі формування проєктної компетентності майбутніх учителів технологій. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 5(23). С. 773–782. URL: <https://perspectives.pp.ua/-index.php/vno/article/view/12075>.
4. Мельничук І. В., Цибух А. М. Використання інноваційних методів під час роботи зі студентами-психологами. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2017. № 5 (58). Issue 133. P. 71–72.
5. Пехота О. М. Інтерактивні методи навчання у вищій школі: метод. посіб. Кропивницький: Центральноукр. вид-во, 2019. 134 с.

The study analyzes the role of interactive teaching methods in the development of project-research activity among future

teachers. It demonstrates that these methods promote the development of critical thinking, practical skills, and readiness for implementing educational projects.

Key words: interactive teaching methods, project-research activity, critical thinking, professional competence, teacher education.

Роцеевая Ю. О.,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
3 року навчання історичного факультету
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Науковий керівник: **Горбатюк О. В.**
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ

У статті досліджено педагогічні умови ефективної реалізації проектної діяльності учнів у процесі вивчення історії в закладах загальної середньої освіти. Визначено роль проектного підходу у формуванні ключових і предметних компетентностей, розвитку самостійності, ініціативності та критичного мислення здобувачів освіти. Окреслено особливості організації роботи над історичними проектами, послідовність їх виконання та способи представлення результатів. Зосереджено увагу на значенні групової взаємодії й використанні різних видів історичних джерел для поглиблення знань і набуття дослідницького досвіду. Підкреслено актуальність проектної діяльності в умовах сучасних освітніх змін і цифровізації навчального процесу.

Ключові слова: проектна діяльність, метод проектів, історична освіта, педагогічні умови, діяльнісний підхід, дослідницькі вміння, критичне мислення, історичні компетентності.

Актуальність теми. Сучасна система освіти орієнтується на формування компетентної, відповідальної та соціально активної особистості, здатної самостійно здобувати знання, критично мислити й працювати в команді. У зв'язку

з цим зростає потреба в таких підходах до навчання, які поєднують засвоєння теоретичного матеріалу з практичною діяльністю учнів. Викладання історії потребує оновлення методів, адже репродуктивне навчання не завжди забезпечує глибоке розуміння історичних процесів і причинно-наслідкових зв'язків. Задучення школярів до дослідницької роботи сприяє формуванню власної позиції та відповідального ставлення до історичного минулого. За умов суспільних змін і цифровізації освітнього простору особливої ваги набуває впровадження проектної діяльності, що робить дослідження цієї проблематики своєчасним і необхідним.

Мета публікації. Визначити та обґрунтувати педагогічні умови ефективної реалізації проектної діяльності учнів у процесі вивчення історії, а також з'ясувати її вплив на формування предметних компетентностей і розвиток дослідницьких умінь.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасне суспільство потребує не лише високоосвічених, але й креативних людей з критичним мисленням, які здатні самостійно ухвалювати відповідальні рішення, прогнозувати їх наслідки та активно впроваджувати інновації. Стрімкий розвиток високих технологій, шалений потік різноманітної інформації зумовляють необхідність професійної мобільності - людина протягом життя має підвищувати кваліфікацію, освоювати нові технології, професії, а часом, змінювати сферу зайнятості [4, с. 119]. Нові тенденції в розвитку суспільства сприяли розповсюдженню проектної роботи як форми групової діяльності учнів [6, с. 84].

Ідея навчання через проекти не є новою. Ще на початку ХХ століття американський педагог Джон Дьюї запропонував концепцію навчання через діяльність, яка з часом стала основою PBL. Дослідниця Г. Ісаєва на сторінках освітнього порталу «Освіта.УА» зазначає, що цей підхід активно застосовується в освітніх системах багатьох країн, зокрема й в Україні [3, с. 143–144]

Навчально-пізнавальний проєкт – це обмежений у часі самостійний пошук розв'язання проблеми, що забезпечує зміну системи знань на основі конкретних вимог. Проєкт вимагає чіткої організації самостійної діяльності здобувачів освіти впродовж певного часу – від одного уроку до двох-трьох місяців. Проєктна технологія ефективно розвиває

практичні вміння учнів, у тому числі вміння науково-дослідницької діяльності. Ця технологія дозволяє інтегрувати історію з іншими предметами, заохочує учнів до цілепокладання та самоосвіти. Така технологія змушує пізнавати навколишнє середовище, його генезу, стан і перспективи розвитку, ураховує індивідуальний життєвий досвід учнів [2, с. 151]. Саме метод проектів дозволяє створити на уроці дослідницьку творчу атмосферу, де кожен учень, залучений до активного пізнавального процесу на основі методики співпраці. Робота учнів спрямована на самостійне здобуття знань [6, с. 85].

Проектне навчання історії базується на діяльному підході до освіти. Цей підхід забезпечує активну участь учнів у процесі навчання шляхом виконання завдань і створення власних проектів. Проекти можуть бути за типом продукту (дослідницькі, творчі тощо) і тривалістю виконання (короткострокові чи довгострокові) [5, с. 176–179].

Висхідним етапом є підготовчий: вибір теми, проблеми, формулювання гіпотези, окреслення очікуваних результатів, визначення методів дослідження, кількості учасників [2, с. 152]. Темі проектів можуть стосуватися будь-якого теоретичного питання шкільної програми з метою поглиблення знань окремих учнів з цього питання, диференціювати процес навчання. Як правило, теми проектів належать до того питання, яке є актуальним для практичного життя, і разом з тим вимагають знань учнів не з одного предмета, а з різних галузей та їх творчого мислення, дослідницьких навичок [Бондар, с. 26]. Проектна робота передбачає різні види діяльності, але домінує в ній групова робота. Групи формуються з урахуванням психологічного стану. В кожній групі є учні різного рівня підготовки. Група вибирає завдання, але під час його виконання відбувається процес розподілу ролей. Кожен учень отримує самостійну частину роботи в проекті [6, с. 85].

Під час виконання роботи учні доходять висновку, що від успіху кожного залежить успіх усього проекту, тому кожен учасник бере активну участь у пошуку нової інформації, у «здобутті» знань [6, с. 85]. Учні будуть працювати з відкритими науковими працями та першоджерелами інформації: архівними документами, свідченнями очевидців тощо. Завданням буде не лише ознайомлення зі змістом подій, але й аналіз причин їх виникнення та наслідків для суспільства сьогодні [5, с. 177].

Зміст матеріалу, що вивчається, не повинен обмежуватися офіційними джерелами, статистикою урядових установ, а передбачає звернення до широкого кола документів (писемних документів, усних свідчень, візуальних матеріалів тощо), які відображають:

- 1) наслідки впливу політичних, економічних, соціальних, культурних процесів на життя людей (побут, уподобання, погляди тощо);
- 2) позиції переможця і переможеного, різних соціальних, культурних, ідейних, та ідеологічних груп;
- 3) осмислення подій з точки зору перспектив (національної, регіональної, європейської);
- 4) розвиток національної історії на тлі подій та явищ європейської та світової історії.

Залучення до вивчення таких документів забезпечує «нове» прочитання історії, краще розуміння учнями динаміки подій на певному відрізку історії, прогнозованих і непередбачених наслідків політичних, економічних процесів, військових операцій тощо [1, с. 26]. Працюючи над другим етапом, учні виконують більшу частину роботи вдома. На уроці і в позаурочний час надаю консультації. Цей етап проектної роботи, з точки зору рефлексивної діяльності, розглядається як стадія стабілізації, а саме добір і реалізація системи педагогічних технологій, які забезпечують активну діяльність учнів на основі систематичного зворотного зв'язку [6, с. 87].

Третій етап – заключний. Форми представлення й захисту варіативні. Традиційною формою вважають написання наукової статті, доповіді. Проте з урахуванням сьогоденних реалій воєнного стану, формату дистанційного навчання все частіше результати проектної діяльності здобувачі представляють за допомогою мультимедійних презентацій, коротких відеороликів, що виготовляють за допомогою різних ресурсів. Також цікавою формою представлення результатів вважаємо портфоліо. Окрім збирання й систематизації інформації автор аналізує дані про всі етапи роботи, включаючи вибір теми, постановку проблеми, вибір методів дослідження, планування й виконання плану, корегування цілей і завдань у зв'язку з надходженням нової інформації, отримання даних та їх оброблення, підбиття підсумків роботи, аналіз успіхів і невдач, визначення перспектив щодо подальшого

дослідження проблеми [2, с. 152]. Для підтримки й стимулювання учнів під час обговорення, використовую різні засоби заохочення учнів (додаткові бали за вдале питання чи відповідь, точний висновок). У кінці уроку бали сумуються й виставляється оцінка [6, с. 89].

Висновки. Проектна діяльність є ефективним засобом реалізації діяльнісного підходу в навчанні історії та важливою умовою формування ключових і предметних компетентностей учнів. Вона сприяє розвитку критичного мислення, дослідницьких умінь, творчих здібностей і навичок самостійного здобуття знань. Ефективність проектної роботи забезпечується чіткою організацією її етапів, обґрунтованим добором тематики, урахуванням індивідуальних особливостей учнів, створенням атмосфери співпраці та систематичним зворотним зв'язком. Робота з різноманітними історичними джерелами поглиблює розуміння історичних процесів і формує вміння аналізувати події в національному та світовому контексті. Таким чином, проектна діяльність відповідає сучасним освітнім вимогам і сприяє формуванню активної, відповідальної особистості, здатної до саморозвитку та навчання впродовж життя.

Список використаних джерел:

1. Бондар І. Проектна діяльність учнів на уроках історії відповідно концепції нової української школи. *Теорія та методика навчання суспільних дисциплін*. 2023. № 11. С. 24–27. URL: https://history.sspu.edu.ua/images/2021/11/26/_11_2023_np_zhurnal_tmns_f3c9d.pdf#page=25 (дата звернення: 28.02.2026).
2. Возний І. Проектна технологія як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках історії. *Current scientific opinions on the development of current education: abstracts of XXIV international scientific and practical conference*. (Milan, June 19–21, 2023), Мілан, 2023. С. 151–153. URL: <https://eu-conf.com/wp-content/uploads/2023/05/Current-scientific-opinions-on-the-development-of-current-education.pdf#page=152> (дата звернення: 28.02.2026).
3. Маклюк О. М. Проектна діяльність в курсі історії: як європейські/американські школи інтегрують міждисциплінарні підходи до вивчення середньовіччя. *Актуальні проблеми теорії і методики навчання історії, географії та громадянознавства: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 20 березня 2025 р.)*, Запоріжжя, 2025. С. 143–148. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi83/0062468.pdf#page=143> (дата звернення: 28.02.2026).

4. Мороз П., Мороз І. Дослідницька діяльність учнів з історії в школі: концептуальні засади та практичні аспекти впровадження. *Освітній процес в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення України з інтеграцією в європейську спільноту*: монографія. Ломжа; Київ, 2024. С. 119–140. URL: https://mans.edu.pl/fcp/iOEUFzs9BjEkLTg1Y1BSe0N_YAVTHwII_OglAIAIABCRvRQMEOjBBaHICPXNtSBk6PjlyBV4RBDYnD1cYTk8cOjYCEg/2/public/wydawnictwa/monografia_lomza-kijow_2024_compressed.pdf#nameddest=2-6 (дата звернення: 27.02.2026).
5. Пивовар О. В. Проектна діяльність учнів як засіб формування історичних компетентностей на прикладі тем, пов'язаних з військовою історією. *Актуальні проблеми теорії і методики навчання історії, географії та громадянознавства*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 20 березня 2025 р.). Запоріжжя, 2025. С. 176–179.
6. Судіна В. І. Технологія проектного навчання як засіб розвитку творчого мислення в процесі вивчення історії. *Таврійський вісник освіти*. 2006. № 4 (16). С. 84–89. URL: <https://academy.ks.ua/wp-content/uploads/2014/05/%D0%92%D0%B8%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA-%E2%84%-9616.pdf#page=84> (дата звернення: 28.02.2026).

The article examines the pedagogical conditions for the effective implementation of students' project activities in the process of studying history in secondary education institutions. The role of the project approach in the formation of key and subject competencies, the development of independence, initiative and critical thinking of students is determined. The features of organizing work on historical projects, the sequence of their implementation and methods of presenting results are outlined. Attention is focused on the importance of group interaction and the use of various types of historical sources to deepen knowledge and gain research experience. The relevance of project activities in the context of modern educational changes and digitalization of the educational process is emphasized.

Key words: *project activities, project method, historical education, pedagogical conditions, activity approach, research skills, critical thinking, historical competencies.*

Сіренко П. О.,

PhD, дослідник

Ризький Університет Страдіня, Латвія

ПРОФЕСІЙНІ СПІЛЬНОТИ ЯК ДРАЙВЕР ІННОВАЦІЙ: МОДЕЛІ PLC, НАСТАВНИЦТВО ТА EdCamp-ПІДХІД

Професійні спільноти (PLC), наставництво та EdCamp-підхід є ефективними механізмами впровадження освітніх інновацій, оскільки вони формують культуру співпраці, колективної відповідальності та безперервного професійного розвитку педагогів. Мотивація вчителів у межах цих моделей ґрунтується на поєднанні внутрішніх чинників (автономія, компетентність, причетність) і зовнішньої підтримки, що забезпечує їхню готовність до змін та інноваційної діяльності. Вимірювання впливу професійних спільнот здійснюється через аналіз змін у педагогічній практиці, результатів навчання учнів та організаційної культури закладу, що дозволяє оцінити реальну ефективність професійного розвитку.

Ключові слова: професійні спільноти, професійний розвиток, наставництво, EdCamp-підхід.

Організація. Професійні спільноти педагогів сьогодні розглядаються як один із ключових механізмів впровадження освітніх інновацій та забезпечення сталого професійного розвитку. Концепція Professional Learning Community (PLC) ґрунтується на ідеї колективної відповідальності за результати навчання учнів, систематичної співпраці та рефлексії педагогічної практики. На відміну від традиційних форм підвищення кваліфікації, що часто мають епізодичний характер, PLC функціонують як безперервний процес спільного навчання вчителів у межах освітнього закладу або професійної мережі. Дослідження Р. Дюфора та співавторів підкреслюють, що ефективні професійні спільноти базуються на спільному баченні, орієнтації на результати та використанні доказових даних для вдосконалення навчання. У цьому контексті педагог перестає бути ізольованим виконавцем і стає учасником колективного інноваційного процесу [1]. Модель PLC передбачає регулярні зустрічі, аналіз навчальних досягнень, взаємне спостереження занять, обговорення методичних підходів та впровадження нових технологій. Важливим елементом є культура довіри та професійного діалогу, яка створює безпечний простір для експериментування й апробації інновацій. Згі-

дно з підходами Л. Столл та К. Луїс, професійна спільнота функціонує ефективно тоді, коли адміністрація підтримує горизонтальні зв'язки, розподілене лідерство та автономію педагогів [2]. Таким чином, PLC стає інструментом організаційного навчання, що сприяє адаптивності закладу освіти до змін. Окремим напрямом розвитку професійних спільнот є наставництво (mentoring) та коучинг. Наставництво передбачає цілеспрямовану підтримку молодих або менш досвідчених педагогів через передачу досвіду, супровід у плануванні занять, спільний аналіз складних педагогічних ситуацій. Водночас сучасні підходи акцентують не лише на вертикальній моделі «досвідчений – початківець», а й на взаємному наставництві (peer mentoring), що сприяє формуванню культури партнерства [3, 4]. Коучинг, на відміну від традиційного інструктування, орієнтований на розвиток рефлексії, постановку професійних цілей і самостійний пошук рішень. Дослідження Дж. Гетті свідчать, що системна професійна співпраця та зворотний зв'язок мають значний вплив на якість викладання та результати учнів. Особливе місце серед сучасних моделей професійного розвитку посідає EdCamp-підхід, започаткований як неформальний рух освітянських «антиконференцій». Принцип «від учасників – для учасників» передбачає горизонтальну організацію події, відкритий обмін досвідом, практикоорієнтованість та добровільну участь. У контексті України діяльність громадської організації EdCamp Ukraine сприяє формуванню національної мережі педагогів-новаторів, поширенню ідей компетентнісного навчання, інклюзії та академічної доброчесності. EdCamp-модель стимулює розвиток професійного капіталу вчителя, формує культуру співпраці та підтримує впровадження інновацій «знизу», на рівні шкільних ініціатив. Таким чином, професійні спільноти, наставництво та EdCamp-підхід виступають потужними драйверами освітніх інновацій. Вони сприяють переходу від індивідуальної моделі професійного розвитку до колективної, орієнтованої на співпрацю, рефлексію та постійне вдосконалення. У сучасних умовах саме мережеві та партнерські форми взаємодії забезпечують сталість змін і формують інноваційний потенціал освітньої системи [5].

Мотивація. Мотивація педагогічних працівників у контексті професійних спільнот є визначальним чинником їхньої стійкості, ефективності та інноваційного потенціалу.

У сучасній освітній парадигмі мотивація розглядається не лише як зовнішнє стимулювання (підвищення кваліфікації, сертифікація, матеріальні заохочення), а передусім як внутрішня готовність педагога до змін, саморозвитку та співпраці [6]. Теорія самодетермінації Е. Десі та Р. Раяна підкреслює, що стійка професійна активність формується за умов задоволення трьох базових психологічних потреб: автономії, компетентності та причетності. Професійні спільноти (PLC) створюють умови саме для такого середовища, де вчитель відчуває вплив на процеси, професійне зростання та підтримку колег. Внутрішня мотивація посилюється тоді, коли педагог бачить реальний вплив своєї діяльності на результати учнів і розвиток закладу освіти. Колективний аналіз освітніх результатів, спільне планування та рефлексія сприяють формуванню відчуття професійної значущості [7]. Дж. Гетті у своїх дослідженнях доводить, що якісний зворотний зв'язок і професійна співпраця мають суттєвий позитивний ефект на результати навчання. Усвідомлення цього ефекту підсилює мотивацію до участі в інноваційних процесах. Водночас надмірна формалізація або адміністративний тиск можуть знижувати внутрішню мотивацію, трансформуючи професійний розвиток у формальну вимогу. Зовнішня мотивація також відіграє важливу роль, особливо в умовах інституційних реформ. Сертифікація, можливості кар'єрного зростання, участь у грантових програмах чи міжнародних проєктах можуть стимулювати активність педагогів [8]. Однак ефективність таких стимулів залежить від їх узгодженості з професійними цінностями вчителя. Якщо зовнішні вимоги не інтегруються у внутрішню систему професійних переконань, вони не забезпечують довготривалого ефекту. Саме тому сучасні підходи до управління професійним розвитком передбачають поєднання індивідуальних професійних траєкторій із цілями закладу освіти [7]. Важливим мотиваційним чинником є культура довіри та підтримки в колективі. Професійні спільноти, що базуються на партнерстві, взаємоповазі та відкритості, сприяють формуванню позитивного емоційного клімату. У таких умовах педагог готовий експериментувати, впроваджувати нові методики, обговорювати труднощі без страху критики. Наставництво й коучинг додатково підсилюють мотивацію через персоналізовану підтримку та визнання професійних досягнень [2, 4]. Визнання, навіть у

формі публічного схвалення або можливості презентувати власний досвід, виступає значущим нематеріальним стимулом. Суттєвим аспектом мотивації є можливість професійної автономії. Надання педагогам права вибору форм підвищення кваліфікації, участі у проєктах чи впровадженні інновацій формує відчуття відповідальності та залученості. Дослідження М. Фуллана свідчать, що сталі освітні зміни відбуваються тоді, коли вчителі стають активними суб'єктами трансформацій, а не пасивними виконавцями рішень. Таким чином, мотивація безпосередньо пов'язана з рівнем професійної свободи та підтримки інноваційних ініціатив. Організаційні механізми підвищення мотивації включають створення чітких цілей розвитку, систематичний зворотний зв'язок, визнання досягнень та забезпечення ресурсів для інноваційної діяльності. Ефективною є практика визначення короткострокових досяжних цілей, що дозволяє педагогам бачити поступ і підтримує відчуття професійної компетентності. Водночас важливо уникати перевантаження, яке може спричинити професійне вигорання та втрату інтересу до інновацій [9]. Отже, мотивація педагогічних працівників у межах професійних спільнот є комплексним явищем, що поєднує внутрішні й зовнішні чинники. Її розвиток потребує цілеспрямованої організаційної політики, орієнтованої на підтримку автономії, професійного зростання та партнерської взаємодії. Саме мотивований педагог здатний виступати агентом освітніх змін і забезпечувати якісне впровадження інновацій у сучасному освітньому середовищі.

Вимірювання впливу. Вимірювання впливу професійних спільнот педагогів на якість освітнього процесу є необхідною умовою їхньої результативності та сталості. У сучасній освітній політиці професійний розвиток дедалі частіше оцінюється не за кількістю проведених заходів, а за реальними змінами в педагогічній практиці та навчальних досягненнях учнів. Таким чином, вимірювання впливу передбачає перехід від формального обліку годин підвищення кваліфікації до аналізу доказових результатів [7]. Однією з базових моделей оцінювання ефективності професійного розвитку є п'ятирівнева модель Т. Гаскі, яка пропонує аналізувати: реакцію учасників; рівень засвоєння знань і навичок; організаційну підтримку; зміни у професійній практиці; вплив на результати учнів. Такий підхід дозволяє роз-

глядати професійні спільноти як систему, де інновації проходять шлях від ідеї до конкретного педагогічного результату [8, 10]. Важливо, що останній рівень – досягнення учнів – є ключовим індикатором успішності змін. Емпіричні дослідження Дж. Гетті підкреслюють значущість колективної ефективності вчителів (collective teacher efficacy) як одного з найпотужніших чинників впливу на навчальні результати [11]. Це означає, що професійні спільноти мають вимірювати не лише індивідуальні показники розвитку, а й рівень спільної відповідальності та узгодженості педагогічних дій. Інструментами оцінювання можуть бути анкетування щодо професійної взаємодії, самооцінювання компетентностей, аналіз спільно розроблених навчальних матеріалів. Важливим аспектом є використання даних освітньої аналітики [12]. Сучасні цифрові платформи дозволяють відстежувати динаміку навчальних досягнень, активність учнів, результати формуального оцінювання. Аналіз таких даних у межах професійної спільноти сприяє прийняттю обґрунтованих рішень і корекції методик викладання. При цьому вимірювання впливу має бути системним і регулярним, а не одноразовим заходом. Крім кількісних показників (середній бал, результати стандартизованих тестів, показники успішності), доцільно використовувати якісні методи: спостереження занять, аналіз портфоліо вчителя, інтерв'ю та фокус-групи. Такі підходи дозволяють оцінити зміни у стилі викладання, рівні залученості учнів, інноваційності навчального середовища. Відповідно до рекомендацій Л. Десімонне, ефективне професійне навчання характеризується змістовною спрямованістю, активною участю, тривалістю та колективністю, що також має враховуватися при оцінюванні [8]. Організаційний вимір впливу передбачає аналіз змін у культурі закладу освіти: розвиток розподіленого лідерства, підвищення рівня довіри, зменшення професійного вигорання, зростання участі педагогів у ініціативах. Позитивна динаміка цих показників свідчить про те, що професійна спільнота виконує не лише методичну, а й трансформаційну функцію. У цьому контексті важливо забезпечити прозорість результатів і їх обговорення в межах колективу, що підсилює мотивацію та відповідальність. Разом із тим вимірювання впливу потребує дотримання етичних принципів: конфіденційності даних, недопущення використання результатів для формаль-

ного покарання чи рейтингового тиску. Оцінювання має сприяти розвитку, а не створювати додатковий стрес. Саме формувальний характер оцінювання, орієнтований на вдосконалення, забезпечує його позитивний ефект [6, 12].

Отже, вимірювання впливу професійних спільнот є багаторівневим процесом, що поєднує аналіз змін у педагогічній практиці, навчальних досягненнях учнів та організаційній культурі закладу. Системний підхід до оцінювання дозволяє перетворити професійний розвиток із формальної процедури на стратегічний інструмент підвищення якості освіти та впровадження інновацій.

Список використаних джерел:

1. DuFour R., DuFour R., Eaker R., Many T. Learning by Doing: A Handbook for Professional Learning Communities at Work (3rd ed.). Solution Tree Press. 2016.
2. Stoll L., Bolam R., McMahon A., Wallace M., Thomas S. Professional learning communities: A review of the literature. *Journal of Educational Change*. 2006. Vol. 7 (4). P. 221–258.
3. Hord S. M. Professional Learning Communities: Communities of Continuous Inquiry and Improvement. *Southwest Educational Development Laboratory*. 1997.
4. Whitby T., McConnell S. The Relevant Educator: How Connectedness Empowers Learning. Corwin. 2014.
5. Yuzyk O., Honcharuk V., Pelekh Yu. et al. Research on Generative Artificial Intelligence Technologies in Education: Opportunities, Challenges, and Ethical Aspects. BRAIN. *Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2025. Vol 16. № 1 Sup1. Special Issue 1 – Neuroscience, Artificial Intelligence, and Innovation in Education, April. S. 139–151. DOI: <https://doi.org/10.70594/-brain/16.S1/12>.
6. Guskey T. R. Evaluating Professional Development. Corwin Press. 2000.
7. Hattie J. Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. Routledge. 2009.
8. Desimone L. M. Improving impact studies of teachers' professional development: Toward better conceptualizations and measures. *Educational Researcher*. 2009. Vol. 38 (3). P. 181–199.
9. Stepanenko O., Suriak M., Trubacheva S., Sirenko P., Vlasiuk I. Formation of students' reading competence in the conditions of integrated learning. *Br. J. Ed., Tech. Soc.* 2023. Vol. 16. Jul-Sep. № 3. P. 648–656. DOI: <http://dx.doi.org/10.14571/braje-ts.v16.n3.648-656>

10. Yuzyk O., Pelekh Y., Voitovych I. et al. Peculiarities of Professional Training of Informatics and Mathematics Teachers at Universities in Poland and Ukraine. Štarchoň P., Fedushko S., Gubiniová K. (eds) *Data-Centric Business and Applications. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies*. 2024. Vol. 213. Springer, Cham. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-62213-7_1
11. Hattie J. *Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement*. Routledge. 2009.
12. Tymoshenko N., Gordiichuk G., Davydova Z., Sirenko P., Dorozhko Y. Utilising artificial intelligence in education: current trends, challenges, and future directions. *Salud, Ciencia y Tecnología – Serie de Conferencias [Internet]*. 2024 Aug. 18 [cited 2024 Aug. 24];3:1134. DOI: <https://doi.org/10.56294/sctconf2024.1134>.

Professional Learning Communities (PLCs), mentoring, and the EdCamp approach represent effective mechanisms for the implementation of educational innovations, as they foster a culture of collaboration, collective responsibility, and continuous professional development among educators. Teacher motivation within these models is grounded in the integration of intrinsic factors (autonomy, competence, and relatedness) with external support structures, ensuring sustained engagement in change processes and innovative practices. The measurement of the impact of professional communities involves analyzing transformations in teaching practices, student learning outcomes, and institutional culture, thereby enabling a comprehensive evaluation of the effectiveness of professional development initiatives.

Key words: *professional learning communities, professional development, mentoring, EdCamp approach*

Філіппович В. Ю.,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Відокремленого структурного підрозділу
«Полтавський фаховий коледж нафти і газу
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

БІНАРНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ТА ГЕОЛОГІЇ: СИНЕРГІЯ ГУМАНІТАРНОГО ТА ПРИРОДНИЧОГО ЗНАННЯ

Обґрунтовано необхідність впровадження бінарного підходу в сучасну освітню парадигму через інтеграцію історії та геології. Розглянуто зміст поняття «геоісторія» як міждисциплінарного напрямку, що досліджує взаємозалежність історичних процесів і геологічної будови території, зокрема на прикладі України. Особливу увагу приділено практичним формам реалізації таких зв'язків: бінарним лекціям, польовим практикам та музейним експедиціям; показано ефективність поєднання архівних історичних матеріалів із дослідженням геологічних зразків (кернів, мінералів, скам'янілостей).

Ключові слова: геоісторія, бінарний підхід, міждисциплінарність, Антропоцен, природні ресурси України.

Сучасна парадигма освіти вимагає переходу від пасивного споглядання до активної взаємодії з навчальним матеріалом. Окрім того сучасна освіта тяжіє до подолання суворих меж між окремими предметами. Традиційний поділ на «технарів» та «гуманітаріїв» поступово втрачає актуальність. Поєднання предметів, дисциплін, тем стає звичним, а досить часто і необхідними для повного розкриття якоїсь теми чи дослідження певного матеріалу. Бінарний зв'язок історії та геології є одним із найбільш реальних, оскільки обидві науки оперують категорією часу та досліджують розвиток систем.

Геологія за своєю суттю є історичною наукою, але в планетарному масштабі. Бінарний зв'язок проявляється через спільність об'єкта дослідження – часу. Геологія вивчає глибокий час – мільйони років формування земної кори, тоді як історія зосереджена на історичному часі – епохах людської діяльності.

Геологічний напрям пов'язаний з багатьма предметами, зокрема і з історією. Наприклад, вплив природних

умов на життя первісних людей, походження знарядь праці (значення мінералів і гірських порід у їх виготовленні). До курсу історії України включені знання про давньоукраїнські міста, ремесла й архітектуру. Так, наприклад, геологічна складова частина пов'язана з темами про розвиток вугледобувної, соледобувної промисловості та ін. [2]

Термін «геоісторія» підкреслює залежність історичних подій (війн за ресурси, міграцій, розквіту імперій) від геологічної будови територій. Українська геоісторія – це міждисциплінарний напрям, що досліджує взаємодію історичних процесів, географічного простору та геологічних особливостей на території України. Вона вивчає, як природні умови (рельєф, клімат, річки) та наявність корисних ресурсів впливали на розселення людей, формування державних кордонів та розвиток культури протягом тисячоліть. [1]

Серед основних аспектів української геоісторії можна виділити:

- 1) природний фундамент: близько 95% території України займають рівнини, що історично сприяло землеробству та мобільності населення, але також робило землі вразливими для вторгнень. Наявність лісової, лісостепової та степової зон визначила різні типи господарювання (від осілого хліборобства до кочового скотарства).
- 2) картографічна спадщина: важливою у цьому аспекті стала праця Гійома де Боплана, який у 1639–1648 роках створив перші детальні карти з назвою «Україна», зафіксувавши тогочасні межі та укріплення.
- 3) якщо історична географія частіше розглядається як частина географічних наук (реконструкція минулого ландшафту), то геоісторія є ближчою до історії та геополітики, аналізуючи довготривалі зв'язки між простором і часом.
- 4) геологічний вимір: геоісторія базується на геологічному розвитку території (від докембрію до антропогену), що визначило багаті поклади корисних копалин і родючі чорноземи.
- 5) Антропоцен – неформальний геохронологічний термін, що позначає геологічну епоху, в якій рівень людської активності відіграє істотну роль в екосистемі Землі. Тобто це новітня геологічна епоха, де людство стало головною геологічною силою. Головними аргументами за введення терміну є незворотні зміни, спричинені людьми: викиди парникових

газів, накопичення мікропластику, радіоактивні опади від ядерних випробувань та масове вимирання видів. Цей термін увів у наукову практику в 1980-х роках еколог Юджин Стормер, У березні 2024 року Міжнародний союз геологічних наук (IUGS) відхилив пропозицію офіційно закріпити антропоцен як нову епоху.

Дослідження антропоцену – ідеальна тема для бінарного лекційного заняття з історії та геології.

Окрім того, історія цивілізації – це значною мірою історія освоєння мінеральних ресурсів. Бінарний підхід дозволяє студентам зрозуміти не лише як добували руду чи нафту (геологія, техніка), а й чому це призвело до конкретних політичних та соціальних зрушень (історія). Наприклад, вивчення «залізного віку» стає набагато ефективнішим, якщо поєднати історичний опис культури з геологічним аналізом залізних руд та хімічними процесами їх відновлення.

Найефективнішою формою реалізації цих зав'язків є бінарна лекція або польова практика. Історик розкриває соціальний контекст (наприклад, промислова революція XIX ст.), а геолог пояснює ресурсну базу, що її зумовила (вузькі басейни, їх залягання).

Музейна експедиція: На базі геологічного музею студенти досліджують артефакт як геологічний зразок і як історичне свідчення

Дослідницька робота: Вивчення історії видобутку нафти і газу в Полтавському регіоні через архівні матеріали, зразки представлені у геологічному музеї (наприклад, керн з свердловин регіону, зразки мінералів і гірських порід, скам'янілості).

Таким чином, зв'язок історії та геології набагато глибший, ніж нам здається на перший погляд. Можна сказати, що геологія створює можливості, а історія відображає те, як люди ними скористалися.

Інтеграція історії та геології в освітньому просторі створює синергетичний ефект. Геологія дає історії матеріальну основу та масштабність, а історія наповнює геологію гуманістичним змістом. Такий бінарний підхід сприяє вихованню не просто спеціаліста, а інтелектуально розвинутої особистості, здатної усвідомлювати місце людини в глобальній історії Землі.

Список використаних джерел:

1. Геологічна історія. URL: <https://geomap.com.ua/uk-g8/863.html>.
2. Прохорова Л. А., Непша О. В., Зав'ялова Т. В. Міжпредметні зв'язки геологічних знань із предметами природничо-математичного циклу в загальноосвітніх навчальних закладах. *Інноваційна педагогіка. Науковий журнал*. Одеса, 2019. Вип. 10. Т. 3. С. 43–46. URL: https://www.researchgate.net/publication/339777702_MIZPREDMETNI_ZV'AZKI_GEOLOGICNI_H_ZNAN_IZ_PREDMETAMI_PRIRODNICO-MATEMATICNOGO_CIKLU_V_ZAGALNOOSVITNIH_NAVCALNIH_ZAKLADAH
3. Савчук І. Системна геоісторія. *Український історичний журнал*. 2023. № 4. С. 224–239. DOI: <https://doi.org/10.15407/uhj2023.04.224>

The article substantiates the necessity of implementing a binary approach within the modern educational paradigm through the integration of history and geology. The concept of «geohistory» is examined as an interdisciplinary field that explores the interdependence between historical processes and the geological structure of territories, specifically using Ukraine as a case study. Particular attention is paid to practical forms of implementing such links: binary lectures, field practices, and museum expeditions. The study demonstrates the effectiveness of combining archival historical materials with the examination of geological samples, such as core samples, minerals, and fossils.

Key words: *Geohistory, binary approach, interdisciplinarity, Anthropocene, natural resources of Ukraine.*

Чікарькова М. Ю.,
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії та культурології
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ В ДОБУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ОСВІТНІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ГУМАНІТАРНИХ НАУК

У статті проаналізовано стратегії розвитку креативного мислення студентів-гуманітаріїв в умовах стрімкого поширення штучного інтелекту. Розглядаються конкретні педагогічні кейси використання цифрових інструментів (Gemini, NotebookLM, Genially) не лише як засоби автоматизації, а як майданчики для критичної рефлексії та метакогнітивного розвитку. Дослідниця обґрунтовує доцільність переходу від редукції творчості до моделі «людиноцентричної гібридності», де ШІ слугує стимулом для пошуку нестандартних рішень та індивідуалізації освітнього досвіду.

Ключові слова: креативне мислення, штучний інтелект, метакогнітивні навички, гуманітарні дисципліни.

Креативне мислення є однією з ключових навичок XXI ст. Водночас складається парадоксальна ситуація, коли, з одного боку, креативність надзвичайно цінується в усіх сферах, а з іншого – завдяки цифровізації й особливо – стрімкому розвитку ШІ – в алгоритмізованому світі відбувається редукція творчості через генерування стандартизованого контенту. Усі ці процеси проявляються і в освіті, що ставить питання про те, як можна розвивати креативне мислення під час роботи зі студентами. Це особливо актуально при вивченні гуманітарних дисциплін, оскільки саме вони спрямовані на формування культурної рефлексії, розвиток творчості та критичного мислення, цінування унікальності досвіду реципієнта, вміння бачити історичний контекст та вести діалог з традицією.

Метою нашої роботи є аналіз конкретних педагогічних кейсів, що сприяють розвитку креативного мислення під час вивчення гуманітарних дисциплін.

В англomовному світі креативне мислення називають «thinking out of the box» [2]. І справді, креативне мислення

дає нам можливість мислити оригінально, нестандартно, по-новому бачити об'єкт або комбінувати ідеї. І це може стати гарним доповненням до процесу навчання, оскільки дозволяє уникнути шаблонності та стереотипності, а також індивідуалізувати завдання. Важливість креативного мислення стає особливо очевидною в освіті, оскільки відбувається зміна її парадигми: традиційна освіта вимагала передачі знань від викладача чи підручника до студента, але зараз існує таке широке й доступне інформаційне поле, що основною місією освіти стає навчитися в ньому орієнтуватися та вміти критично його осмислювати, тобто розвиток метакогнітивних навичок. І тут креативне мислення стає дуже ефективним інструментом.

У цьому процесі важливим є дотримання двох умов. Перша – замість боротьби з ШІ – використання його, але у чітко обумовлений спосіб, який прописується в умовах завдання. При цьому написання гарного промта напряду впливає на результат, тому опосередковано подібні завдання тренують також і цифрові навички. Друга умова – право на помилку (оскільки креативність не може розвиватися там, де панує ригоризм та нищівна критика).

Розглянемо кілька типів завдань, що сприятимуть розвитку креативного мислення й можуть бути використані при вивченні багатьох гуманітарних дисциплін. Усі вони пов'язані з використанням цифрових технологій, без яких вже неможливо уявити сучасну освіту [1, р. 109].

Книга з ілюстраціями. Gemini (<https://gemini.google.com/gem/storybook>) дає можливість створювати невеликі ілюстровані книги (приблизно до 20 сторінок), і цю функцію можна використовувати під час вивчення будь-якої теми або окремого її аспекту. При цьому після створення книги можна дати серію додаткових завдань й продовжити обговорення: чи є помилки в ілюстраціях? чи відображено усі ключові аспекти теми? тощо. Ставлячи такі запитання, викладач залучає студентів до критичного аналізу, концептуального мислення та рефлексій. Це не просто трансформація навчального матеріалу у творчий продукт, але можливість тренування уяви та пошуку нестандартних рішень. Усе це в цілому формує ключові компоненти креативного мислення.

Подкаст, ментальна карта, презентація, набір флеш-карт. Широкі можливості для підготовки креативних за-

вдань дає сервіс «NotebookLM» (<https://notebooklm.google.com/notebook/a7916cc8-93ee-4512-8a81-ada53822ea59?pli=1>), завдяки якому можна адаптувати навчання до будь-якої аудиторії. При цьому тут тренується не лише вміння написати гарний промт, але також формується синтетичне мислення. Наприклад, процес перетворення конспекту на подкаст вимагає від студента навички рефреймінгу: вміння змінити тон мовлення, знайти драматургію в науковому тексті та адаптувати складне під сприйняття на слух. Крім цього, для створення якісного подкасту потрібно завантажити гарний конспект, створення ментальної карти потребує розуміння структури теми, генерування презентації вимагає вміння вичленити ключові ідеї, а створення набору флеш-карт – зосередитися на основних дефініціях. Усе це, з одного боку, дає можливість перевірити рівень розуміння (засвоєності) теми, а з іншого – слугує гарним доповненням до підручника або наукових розвідок.

Escape-room – лише одна з функцій платформи Genially (<https://app.genially.com/teams/66466dce9ee8650-0146d5ca5/home>), яка дає дуже широкі можливості для освіти. Використання такої форми гейміфікації навчання може бути дуже продуктивним, хоча й вимагає чимало часу для розробки концепції гри та вибору завдань. Утім, ескейп-рум дає можливість швидко перевірити рівень знань по темі, тому що, по суті, зазвичай являє собою тести, упаковані в ігрову «обгортку». Крім цього, на платформі наявна велика колекція шаблонів, що дає можливість обирати різні стилі, а також додавати мультимедійні матеріали, на основі яких також можна розробляти завдання. Створення ескейп-руму студентом – це вправа на зворотне проектування (reverse engineering): він має «розкласти» тему на загадки, вибудувати причинно-наслідкові зв'язки, що тренує системне креативне мислення.

Інтерактивні історії. Сервіс Story Tribe (<https://storytribeapp.com/>) дає можливість створювати візуальний контент без будь-яких художніх навичок, шляхом перетаскування вже готових персонажів з бази. Завдяки сервісу можна створити щось на кшталт коміксу, який дасть можливість просто пояснити складний матеріал або проілюструвати якусь ідею. Створення подібного візуального нарративу розвиває навички сторітелінгу, дивергентне мислення, уяву та сприяє емоційному залученню.

Звісно, запропоновані нами інструменти та форми роботи – лише невелика частина того, що справді можна використовувати на заняттях для розвитку креативного мислення. Ми лишили поза нашою увагою такий цікавий аспект, як генерування картин чи музики, які також можуть мати величезний потенціал для освіти. Утім, важливо врахувати, що генерування контенту – це лише перший крок, і цей контент цінний не сам по собі, він повинен обговорюватися, аби студенти розуміли усі плюси та мінуси використання штучного інтелекту, його «галюцинування» тощо.

Отже, епоха ШІ ставить перед освітою не лише нові виклики, але також і надає нові можливості. Так, використання ШІ під час навчального процесу може бути цілком виправданим, якщо воно не є стихійним, а його результати підлягають критичному осмисленню та слугують конкретній методичній цілі під час заняття. Вектор сучасної освіти повинен бути націлений не на заміщення людського елемента алгоритмами ШІ, але на побудові простору співтворчості та ґрунтового осмислення.

Список використаних джерел:

1. Bates A. W. Teaching in a Digital Age: Guidelines for Designing Teaching and Learning. Vancouver: Simon Fraser University, 2015. 535 p.
2. Bathla S. Think Out of the Box: Generate Ideas on Demand, Improve Problem Solving, Make Better Decisions, and Start Thinking Your Way to the Top. Independently Published, 2019. 166 p.

The article analyzes strategies for developing the creative thinking of humanities students in the context of the rapid proliferation of artificial intelligence. It examines specific pedagogical cases of using digital tools (Gemini, NotebookLM, Genially) not merely as automation means, but as platforms for critical reflection and metacognitive development. The author justifies the transition from the reduction of creativity to a «human-centered hybridity» model, where AI serves as a catalyst for seeking non-standard solutions and individualizing the educational experience.

Key words: creative thinking, artificial intelligence, metacognitive skills, humanities.

Яременко В. В.,
студент 3 курсу спеціальності 103 «Науки про Землю»
Відокремленого структурного підрозділу
«Полтавський фаховий коледж нафти і газу
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Науковий керівник: **Філіпович В. Ю.,**
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Відокремленого структурного підрозділу
«Полтавський фаховий коледж нафти і газу
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ІСТОРІЯ, ДО ЯКОЇ МОЖНА ДОТОРКНУТИСЯ: ВІРТУАЛІЗАЦІЯ МУЗЕЙНОГО ПРОСТОРУ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ (на прикладі геологічного музею ПКНГ)

У статті досліджено процес трансформації традиційних музеїв у цифровий формат як стратегічний напрям розширення аудиторії та підвищення доступності культурної і наукової спадщини. Особливу увагу приділено перевагам онлайн-музеїв, зокрема їхній інклюзивності та можливості створення «занурювального» середовища для глибшого засвоєння матеріалу. На практичному рівні висвітлено досвід діджиталізації Геологічного музею ПКНГ Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». Доведено, що залучення студентів до процесу оцифрування та поповнення фондів під час практик сприяє їхньому професійному зростанню та формуванню дослідницьких навичок у сучасному цифровому освітньому середовищі.

Ключові слова: діджиталізація музею, віртуальний музей, оцифрування колекцій, геологічний музей, інтерактивна платформа, онлайн-навчання, мінералогія, електронна картотека, освітні технології.

Сучасні музеї все частіше переходять в онлайн-формат, щоб розширити аудиторію та зробити свої колекції доступнішими для людей. Таке перетворення – це складний процес, що вимагає ретельного планування та використання сучасних технологій.

Переваги цифрового музею зрозумілі. Відвідувачі можуть насолоджуватися культурними реліквіями без обмежень у ча-

сі та місці, що також гарантує повну безпеку пам'яток культури. Більше того, за допомогою мультимедійної взаємодії користувачі можуть навіть «торкатися» до об'єктів і «маніпулювати» ними, що може бути важливим для професіоналів. Тому в даний час поряд з традиційними музеями широкий розвиток отримують електронні або віртуальні музеї різної тематики, доступні в середовищі Інтернет.

Серед переваг он-лайн музею можна виділити такі:

- 1) доступність та інклюзивність;
- 2) глибоке залучення до матеріалу шляхом створення «занурювального» середовища, яке сприяє кращому сприйняттю та розумінню інформації;
- 3) розвиток дослідницьких та творчих навичок;
- 4) інтеграція в навчальний процес: педагоги можуть вбудовувати онлайн-експозиції у навчальний процес, використовуючи віртуальні ресурси для демонстрації мінералів, історичних артефактів або культурних об'єктів.

Серед ключових кроків і можливостей, які допомагають музеям успішно здійснити цей перехід у віртуальний світ можна виокремити такі:

1. Оцифрування колекцій. Це перший і найважливіший етап. Експонати потрібно відсканувати у високій якості, створити 3D-моделі чи фотокопії та записати відео.
2. Розробка інтерактивної платформи. Потрібно створити зручний і функціональний сайт, де відвідувачі зможуть переглядати оцифровані експонати.
3. Створення віртуальних турів. Це можуть бути відео з розповідями екскурсоводів або навіть повністю інтерактивні 3D-простори.
4. Освітній контент. Онлайн-музеї – це не просто виставка, а й освітній простір. Важливо додати освітні матеріали, такі як лекції, вебінари, статті та інтерактивні заняття, що розкривають історію та контекст експонатів.
5. Інтерактивні та соціальні функції. Щоб залучити аудиторію, музеї можуть додати елементи гейміфікації, а також інтегрувати соціальні мережі, де відвідувачі можуть ділитися своїми враженнями.

Одним із прикладів успішного використання віртуальної реальності є можливість створити віртуальний тур по музею, який дозволяє відвідувачам роздивитися експонати

та прослухати розповідь екскурсовода, не виходячи з дому. Ця технологія допомагає розвивати музейний простір, роблячи його більш доступним, цікавим та захоплюючим для всіх категорій відвідувачів.

З початком пандемії COVID-19 та переходом у дистанційний формат навчання у Геологічному музеї ПКНГ починається процес діджиталізації.

Зокрема викладачі починають проводити он-лайн заняття, використовуючи експозиції музею та записуючи власний відеоконтент з його експонатами для демонстрації під час zoom-конференцій.

У 2021 році було здійснено спробу створити віртуальні тури геологічним музеєм. Результатом стає запис 15 відеоекспозицій, які були розміщені на youtube-каналі коледжу.

З профорієнтаційною метою та для популяризації спеціальностей коледжу серед майбутніх абітурієнтів на базі музею постійно проводяться вікторини, квести, у тому числі віртуальні.

Впродовж кількох років проводиться створення електронної картотеки експонатів музею з детальною характеристикою кожного з них.

У цьому році за ініціативи студентів та викладачів починається активний процес оцифрування колекцій музею, зокрема експозиції «Мінерали та гірські породи України». Паралельно проводиться створення інтерактивної платформи, де буде розміщено цифровий контент.

Необхідно зауважити, що робота з експонатами музею для студентів є чудовою можливістю узагальнити набуті знання, закріпити геологічні вміння і навички, надає можливість розвиватися і зростати професійно. Окрім того, студенти самі поповнюють музей експонатами, знайденими під час геологічних практик, виїздів та власної пошукової діяльності, зокрема під час екскурсійних подорожей Україною.

Отже, перехід в онлайн-формат допомагає музеям не лише зберегти свої колекції для майбутніх поколінь, а й привернути нову аудиторію, яка, можливо, ніколи б не відвідала їх особисто. Це також відкриває нові можливості для досліджень та освітніх проектів.

Онлайн-музеї відіграють важливу роль у навчанні, сприяючи глибшому розумінню матеріалу через інтерактивні технології, розвиваючи дослідницькі та творчі навички,

а також роблячи освіту більш інклюзивною та доступною. Вони дають можливість досліджувати експонати в деталях, створювати віртуальні тури, інтегрувати цифрові ресурси в освітній процес та виконувати різноманітні творчі, дослідницькі і проєктні завдання.

Список використаних джерел:

1. Полтавський фаховий коледж нафти і газу. Геологічний музей. URL: <https://www.pkng.pl.ua/index.php/pro-koledzh/heolohichnyi-muzei>.
2. Павленко В., Гайдамака М., Бойко М., Корольова О. Літопис Полтавського нафтового геологорозвідувального технікуму (1967–2017): Ювілейне видання до 50-річчя закладу. Полтава, 2017.

The article explores the transformation of traditional museums into digital formats as a strategic direction for audience expansion and increasing the accessibility of cultural and scientific heritage. Particular attention is paid to the advantages of online museums, specifically their inclusivity and the potential to create an «immersive» environment for deeper material comprehension. On a practical level, the study highlights the digitalization experience of the Geological Museum at the Poltava College of Oil and Gas of the Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic National University. It is demonstrated that involving students in the process of digitizing and replenishing museum collections during internships fosters their professional growth and the development of research skills within a modern digital educational environment.

Key words: museum digitalization, virtual museum, collection digitization, Geological Museum, interactive platform, online learning, mineralogy, electronic database, educational technologies.

6. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Абрамович С. В.,

*фахівець (консультант) вчитель-реабілітолог
КУ Дунаєвецької міської ради
«Інклюзивно-ресурсний центр»*

СЕНСОРНА ІНТЕГРАЦІЯ ТА РОЛЬ ЛФК ЯК ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІВ

У статті розглянуто психолого-педагогічні аспекти підготовки педагогів до інноваційної діяльності, а саме теоретико – методичні засади сенсорної інтеграції та лікувальної фізкультури (ЛФК) у системі комплексної допомоги дітям з порушенням мовлення. Обґрунтовано значення міждисциплінарного підходу, та представлено практичні рекомендації щодо організації корекційно-розвиткової роботи з впровадженням інноваційних технологій для педагогів. Також вона розкриває, як через цілеспрямовану сенсорну стимуляцію та рухові заняття можна ефективно розвивати вестибулярну, пропріоцептивну та тактильну системи, покращувати саморегуляцію, увагу, координацію та загальну адаптацію дітей з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: психолого-педагогічні технології, сенсорний розвиток дитини, сенсорна обробка інформації, порушення сенсорної інтеграції, сенсорна корекція при затримці мовлення, гіперчутливість та гіпочутливість, ознаки порушення сенсорної інтеграції, вплив ЛФК на розвиток мовлення у дитини.

Створення інноваційно-орієнтовного освітнього середовища включає впровадження сучасних методів навчання, креативне мислення, цифрові інструменти та колаборативні практики, семінари, коучинги, спеціальні програми спрямовані на професійний ріст. Одним із аспектів сучасних методів є сенсорна інтеграція, яку сучасний педагог повинен впроваджувати у своїй роботі. Сенсорна інтеграція – це одна з найпопулярніших і найефективніших психолого-педагогічних технологій у сучасній інклюзивній

та корекційній освіті, особливо з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП). Однією з найчисельніших категорій з порушенням сенсорної інтеграції є діти з порушеннями мовлення. Практичний досвід діяльності інклюзивно-ресурсних центрів свідчить, що мовленнєві труднощі, часто поєднуються із сенсомоторними порушеннями, недостатністю координації, порушеннями м'язового тону, труднощами саморегуляції та концентрації уваги.

Сенсорна інтеграція: визначення та значення. Сенсорна інтеграція – це неврологічний процес, під час якого мозок отримує, обробляє та організовує інформацію від сенсорних систем (зір, слух, дотик, вестибулярний апарат, пропріоцепція, тощо). Цей процес є основою для розвитку моторики, когнітивних функцій та мовлення. У дітей з порушеннями сенсорної інтеграції може спостерігатися гіпер- або гіпочутливість до стимулів, що призводить до емоційних зривів, проблем з увагою та труднощів у повсякденному житті.

Що таке сенсорна інтеграція простою мовою.

Сенсорна інтеграція – це природний неврологічний процес, завдяки якому **МОЗОК**:

- отримує інформацію від усіх органів чуття;
- правильно її сортує, поєднує та інтерпретує;
- видає адекватну реакцію (рух, поведінка, увага, навчання).

Основні системи, які беруть участь у сенсорній інтеграції (за системою Айрес):

- **вестибулярна** (відчуття рівноваги, положення голови в просторі – гойдалки, обертання);
- **пропріоцептивна** (відчуття м'язів, суглобів, сили – стрибки, лазіння, стискання);
- **тактильна** (дотик до шкіри);
- **зорова та слухова** (часто вторинні, але важливі).

Коли цей процес проходить добре – дитина легко вчиться, координує рухи, регулює емоції, концентрується, тощо. **Якщо є порушення сенсорної інтеграції** – мозок або «не встигає обробити» сигнали, або «перевантажується», або «недоотримує» стимуляцію – з'являються труднощі.

Найпопулярніші прояви порушення які бачать педагоги та батьки. Найперше, це порушення мовлення, такі як затримка мовленнєвого розвитку, артикуляційні розлади чи диспраксія, часто супроводжуються сенсорними проблема-

ми. Діти з розладами мовлення можуть мати труднощі з сенсорним пошуком, неухважністю, емоційною реактивністю та дрібною моторикою. Наприклад, гіпочутливість до аудіальних стимулів може призводити до ігнорування мовлення оточуючих, а гіперчутливість – до уникнення гучних звуків, що гальмує розвиток комунікації. У дітей з аутистичним спектром розладів (РАС) сенсорні порушення є поширені, і вони впливають на мовлення через проблеми з інтеграцією тактильних, вестибулярних та пропріоцептивних систем. Терапія сенсорної інтеграції допомагає покращити обробку інформації, що сприяє кращому розумінню мовлення. У практиці це включає вправи на моторне планування, які активують нейронні зв'язки, пов'язані з мовленням.

Ознаки дефіцитів сенсорної системи відзначені окремо в таблиці гіперчутливість та гіпочутливість. Ось порівняльна **таблиця** основних ознак **гіперчутливості** (надмірна реакція на подразники, сенсорне уникання) та **гіпочутливості** (знижена реакція, сенсорний пошук) у сенсорній системі. Ці прояви найчастіше спостерігаються у дітей (зокрема при РАС, порушеннях сенсорної інтеграції), але можуть бути і в дорослих.

Сенсорна система	Гіперчутливість (надмірна чутливість) – ознаки	Гіпочутливість (знижена чутливість) – ознаки
Тактильна (дотик)	Боїться/уникає легких доторків, обіймів, не стриждеться, стрибає від несподіваного дотику, ненавидить етикетки, певні тканини, текстури їжі, руки/ноги «брудні» після контакту з чимось	Дуже міцно обіймається, шукає сильний тиск, постійно торкається всього б'є себе/інших, любить грубо гратися, не помічає легких доторків.
Аудіальна (слух)	Закриває вуха від звичайних звуків (пилосос, блендер, гучні голоси, дзвіночок), плаче/кричить від несподіваних звуків, уникає галасливих місць	Не реагує на гучні звуки/своє ім'я, любить дуже гучну музику, видає голосні звуки сам, шукає шумні іграшки/середовища
Візуальна (зір)	Уникає яскравого світла, флуоресцентних ламп, миготіння, закриває очі, боїться швидкого руху об'єктів, погано переносить строкаті/яскраві візерунки.	Задивляється на яскраве світло/сонце, крутить предмети перед очима, любить миготливі/оберткові іграшки, дивиться на екран дуже близько.

Вестибулярна (рух, рівновага)	Боїться гойдалок, гірок, каруселей, висоти, різких поворотів голови, нудить у транспорті, уникає будь-яких змін положення тіла.	Постійно крутиться, бігає, стрибає, падає/штовхається, любить сильні рухи, не відчуває запаморочення від обертання.
Пропріоцептивна (м'язи, суглоби, тиск)	Боїться/уникає важких предметів, стрибків, стишення, незграбна при сильних навантаженнях.	Шукає важкі предмети, носить важке, любить «розбиватися» об стіни/диван, сильно стискає/кусає предмети, ламає іграшки.
Смакова та нюхова	Відмова від певних текстур/смаків їжі (лише м'яке/однорідне), блювотний рефлекс від запахів, уникає парфумів, мила, їжі з сильним запахом.	Їсть усе підряд (включаючи неїстівне), любить дуже гостре /кисле/гаряче/холодне, не реагує на неприємні запахи, нюхає все підряд.
Загальна поведінка	Тривога, дратівливість, плач, агресія або повне уникання при подразненні, швидка втома в сенсорно насичених місцях	Постійний рух, неможливість сидіти спокійно, шукає сильні відчуття, здається «нечутливим» до болю/температури/небезпеки

Найпоширеніші ситуації, коли сенсорні проблеми гальмують мовлення:

- дитина гіперчутлива до звуків → закриває вуха, уникає спілкування, погано сприймає мову;
- дитина гіпочутлива (шукає сильні стимули) → постійно видає голосні звуки, не контролює гучність, але при цьому погано імітує правильні мовленнєві зразки;
- проблеми з оральною чутливістю → дитина уникає вправ для язика, губ, не любить чистити зуби → артикуляційна моторика розвивається повільно;
- порушення вестибулярної обробки → дитина або дуже «розгальмована», або навпаки «заторможена» → важко утримувати увагу на логопедичних заняттях;
- загальна сенсорна дезорганізація → дитина не може «включитися» в спілкування, швидко виснажується.

Основні шляхи впливу сенсорної інтеграції на мовлення

Сенсорна система Наслідки при порушенні	Зв'язок з мовленням
Слухова. Розрізнення фонем, розуміння інтонації, ритму мови.	Труднощі з вимовою, сприйняттям мови, фонематичним слухом.
Вестибулярна та Пропріоцептивна. Координація рухів тіла, артикуляційного апарату, дихання, голосоведення.	Порушення ритму мовлення, слабка артикуляція, «каша в роті».
Тактильна (дотик, зокрема ротова зона). Розвиток дрібної моторики рук → артикуляція, оральна чутливість.	Тактильна (дотик, зокрема ротова зона) Розвиток дрібної моторики рук → артикуляція, оральна чутливість.
Загальна сенсорна модуляція. Регуляція уваги, зниження сенсорного перевантаження.	Дитина «не в контакті», не реагує на звертання, мало ініціативи в спілкуванні.

Коли є труднощі, можна помітити також такі ознаки:

- постійно падають з рук предмети;
- завдає занадто багато тиску, утримуючи предмети (здавлює тюбик занадто сильно);
- дуже любить приймати душ, розчісувати волосся з натиском;
- не може зрозуміти, як змінити тіло для завершення завдання (наприклад зайти у ванну);
- швидко втомлюється під час одягання;
- стомлюється від сидіння за столом;
- часто падають з рук книги, олівці;
- демонструє самостимулюючу поведінку для концентрації уваги або зниження стресу;
- любить тверду їжу.

У дитини є конкретні прояви (наприклад, не любить гучних звуків, постійно щось жує, боїться гойдалок або навіпки – не сидить на місці), тощо.

Якщо вдається покращити сенсорну обробку інформації, мовленнєвий прогрес йде значно швидше. Коли сенсорна інтеграція відбувається гармонійно – дитина краще сприймає світ, регулює увагу, емоції, рухи та має кращі передумови для розвитку мовлення. Коли ж є порушення сенсорної інтеграції (дисфункція сенсорної обробки), це дуже часто негативно впливає на мовленнєвий розвиток.

Лікувальна фізкультура (ЛФК) є ключовим елементом сенсорної терапії, особливо для дітей з порушеннями мовлення. ЛФК допомагає коригувати моторні порушення, покращувати координацію та сенсорну обробку, що безпосередньо впливає на розвиток мовлення. Вправи ЛФК активізують вестибулярну та пропріоцептивну системи, які є основою для моторного планування процесу, необхідного для артикуляції та мовлення. Такі технології використовуються на корекційно-розвиткових заняттях не тільки в Інклюзивно-ресурсних центрах, а й в повсякденній роботі педагогів під час занять та в ресурсних кімнатах.

У практиці фахівців для розвитку сенсорної інтеграції рекомендовано іноваційний підхід до занять, зокрема:

вестибулярні вправи – гойдалки, обертання для покращення балансу та уваги.

пропріоцептивні заняття – стискання м'ячів, стрибки для розвитку моторного планування та артикуляції.

комбіновані програми – заняття з ЛФК, сенсорними іграми та логопедичними вправами для запуску мовлення, предмети для розвитку дрібної моторики.

Дуже допомагають: сенсорні гойдалки, батути, обважені ковдри, гамаки сенсорні коробки, пісок, вода, крупи, оральний масаж, вібраційні щіточки, жувальні іграшки, рухливі ігри перед заняттями з мовленням.

Як нові освітні технології використовувати у психолого-педагогічній діяльності. У закладі освіти сенсорну інтеграцію застосовують не як окрему «терапію Айрес» (це роблять сертифіковані терапевти), а як **елементи та принципи** у повсякденній роботі. Ось найпоширеніші способи впровадження педагогами:

1. **Сенсорні куточки / зони саморегуляції** (обов'язково є в інклюзивних групах/класах):
 - 1) сухий басейн з кульками,
 - 2) крісло-гойдалка / гамак,
 - 3) тактильні панелі, «сенсорні мішечки», піскові столи,
 - 4) стіни з різними текстурами.
2. **Рухові перерви з важким навантаженням** (для дітей з гіпо- та гіперчутливістю):
 - 1) стрибки на фітболі,

- 2) «сендвіч» (стискання між подушками / матрацами),
- 3) носіння важких кошиків з книгами,
- 4) віджимання від стіни / підлоги,

3. Інтеграція в заняття (логопед, дефектолог, вихователь):

- 1) малювання пальцями, кінетичний пісок, пластилін,
- 2) ігри з водою, крупами,
- 3) гойдалки, батут, балансир під час фізкультури,
- 4) вправи «мозочкова гімнастика» + тактильний масаж,

4. Головоломки та ігри (Smart Games, Lego, конструктори) – дуже добре працюють при ЗПР.

5. Режим дня з урахуванням сенсорного профілю:

- 1) дитині з гіперчутливістю – тиха зона перед заняттям,
- 2) дитині з гіпочутливістю – активний старт дня (стрибки, біг).

Коротко: чому це психолого-педагогічна технологія?

- покращує **саморегуляцію** → менше зривів і мелтдаунів;
- підвищує **концентрацію** та **готовність до навчання**;
- розвиває **дрібну та велику моторику**;
- полегшує **соціальну взаємодію**;
- є **універсальною** – підходить майже всім дітям, а не тільки з діагнозами.

Якщо коротко: добре організована сенсорна інтеграція робить дитину спокійнішою, зібранішою та більш «готовою» до всього, що відбувається в групі/класі. Поєднання методів сенсорної інтеграції та лікувальної фізичної культури забезпечує комплексний вплив на сенсомоторну сферу та мовленнєву діяльність дитини. Такий підхід відповідає сучасним принципам інклюзивної освіти та сприяє успішній соціалізації дітей з порушеннями мовлення.

Список використаних джерел:

1. Айрес Е. Джин. Дитина і сенсорна інтеграція. Розуміння прихованих проблем розвитку. Київ, 2019.
2. Прокопчук Н. В. Сенсорна інтеграція як ефективний метод у роботі з дітьми із сенсорними дисфункціями. 2023.
3. Кіпаренко О. Сенсорна інтеграція як метод корекції розладів у дітей. 2020.
4. Мацюк З., Фенко М. Сенсорна інтеграція в дітей: порушення та шляхи подолання розладів шкільних навичок. 2022.

5. Пахомова Н. Г. та ін. Сенсорна інтеграція як засіб корекції психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами. 2023.

The article considers the psychological and pedagogical aspects of training teachers for innovative activities, namely the theoretical and methodological principles of sensory integration and therapeutic physical education (PET) in the system of comprehensive care for children with speech disorders. The importance of an interdisciplinary approach is substantiated, and practical recommendations are presented for organizing correctional and developmental work with the introduction of innovative technologies for teachers. It also reveals how, through targeted sensory stimulation and motor activities, it is possible to effectively develop the vestibular, proprioceptive and tactile systems, improve self-regulation, attention, coordination and general adaptation of children with special educational needs.

Key words: *psychological and pedagogical technologies, sensory development of a child, sensory information processing, sensory integration disorders, sensory correction in case of speech delay, hypersensitivity and hyposensitivity, signs of sensory integration disorders, the effect of PET on the development of speech in a child.*

Аліксійчук О. С.,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри музичного мистецтва
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

ОПТИМІЗАЦІЯ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МУЗИКАНТІВ-ПЕДАГОГІВ ДО МОДЕЛЮВАННЯ УРОКІВ МИСТЕЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ

У статті висвітлюється проблема оптимізації методичної підготовки майбутніх музикантів-педагогів у контексті їх підготовки до моделювання уроків мистецького спрямування. Розглядається необхідність осучаснення уроків мистецтва засобами інноваційних технологій, які дозволяють здобувачам вищої освіти створювати варіативні моделі сучасних уроків мистецтва.

Ключові слова: *методична підготовка, музикант-педагог, моделювання уроку, мистецька освіта, оптимізація освітнього процесу, інноваційні технології.*

Науковий прогрес ХХІ століття активізує динаміку соціальних процесів, зумовлює зростання обсягу інформації, що безпосередньо торкається сфери освіти. На сьогодні загострюється протиріччя між глобальними соціокультурними змінами та процесом фахової підготовки майбутніх спеціалістів, зокрема музикантів-педагогів. Актуальними залишаються питання, присвячені модернізації форм і методів проведення уроку мистецтва як головної структурної одиниці освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти, а також оптимізації методичної підготовки здобувачів вищої освіти до моделювання уроків мистецького спрямування.

Активну увагу у плані наукового студіювання різних аспектів окресленої проблематики приділяли науковці: М. Демчук, Н. Овчаренко, Л. Кондратова, Л. Масол, Г. Падалка, Є. Пилипчук, А. Растригіна, Л. Теряєва та інші.

Основним вектором у розвитку ефективності методики навчання музичного мистецтва є підготовка здобувачів до прояву ініціативи та самостійної пошуково-пізнавальної діяльності, що скеровує процес навчання та на якісно вищій усвідомлено-креативний рівень. Сучасні уроки мисте-

цтва (музичного мистецтва) вимагають впровадження проблемно-пошукового принципу у освітній процес, який спрямований на дослідно-пізнавальну діяльність здобувачів. Це дає можливість здобувачам вищої освіти активно розвинути свій творчий потенціал, набутти здатність до самостійного підбору, опрацювання, адаптації матеріалу для моделювання у роки мистецтва.

Процес моделювання уроків мистецтва умовно можна розділити на три етапи:

На першому етапі – відбувається трансляція навчального матеріалу педагогом, відповідно до теми уроку. Завданням учителя є постановка проблеми та чітке формулювання мети для подальшої ефективної пізнавально-пошукової діяльності здобувачів. На даному етапі варто створити творчу атмосферу для активізації художнього сприйняття за допомогою використання методу емоційного налаштування. Даний метод можна застосовувати у різних модифікаціях, зокрема як:

- музичний акцент (слухання музичного фрагменту, або перегляд музичного відеокліпу, який відповідає темі уроку);
- медитативна візуалізація (перегляд ряду високоякісних репродукцій візуальних творів мистецтва: картин, гравюр, фотографії, скульптури тощо, з обов'язковим вільним обговоренням емоційного фону здобувачів);
- евристична бесіда у форматі визначення теми уроку (здобувачам пропонується переглянути відеоряд зразків образотворчого мистецтва, прослухати музичний чи літературний твір і самим дати назву уроку);
- колір настрою (запропонувати здобувачам обрати картку з кольором, який віддзеркалює їх настрій, та пояснити свій вибір).

На другому етапі – увага акцентується на самостійній роботі здобувачів, яка передбачає: пошук та підбір матеріалу; аналіз та компіляцію опрацьованої інформації у визначеному форматі. Для реалізації завдань даного етапу, що передбачає здатність здобувачів логічно викласти та презентувати опрацьований матеріал, ефективним буде впровадження:

- підготовки різних за складністю рефератів (присвячених культурним епохам, художнім стилям, творчості композиторів, новинкам у сфері культури і мистецтва тощо);

- проєктної діяльності, яка передбачає активізацію самостійної та творчої роботи здобувачів, де вони повинні через дослідження та поетапне планування реалізувати власний задум у вигляді готового «кінцевого продукту» (презентації, фрагменту спектаклю, тематичної екскурсії, перформансу, інсталяції та ін.), що дозволяє розвинути критичне мислення, набути навички індивідуальної та групової роботи, сформувати здатність презентувати результати своєї діяльності.

Третій завершальний етап має на меті – підведення підсумку виконаної роботи, усвідомлення здобутих знань та закріплення емоційних вражень здобувачів. Даний етап варто провести у творчо-емоційному форматі. Форми підсумкового етапу уроку мистецтва можуть бути наступні:

- вікторина, конференція, пресконференція;
- мистецька галерея робіт здобувачів;
- інтерактивні вправи: «Пазли», «Картини (статуї) що ожили», «Мікрофон», «Монолог митця», «Музичне узагальнення»;
- рефлексія (обговорення, бесіда, самооцінювання, взаємооцінювання тощо).

Підсумувавши думки сучасних науковців щодо оптимізації освітнього процесу підготовки майбутніх музикантів-педагогів, можна визначити наступні фактори:

- у процесі планування заняття важливо вводити елементи дослідницької діяльності (експеримент, проєкт тощо) присвячений дослідженню творчості видатних митців, а також особливостей різних епох;
- акцентувати увагу здобувачів на практичному застосуванні та вдосконаленні набутих компетентностей (вокальне та інструментальне виконавство, імпровізація, драматизація);
- впроваджувати формат вільного обговорення певної теми, зокрема, дискусії на творчу тему;
- впроваджувати в урок мистецтва сучасні інформаційні технології, що стимулюватиме інтерес здобувачів до уроку мистецтва та сприятиме створенню піднесеного, позитивного настрою;
- розвивати ерудицію здобувачів за допомогою реалізації методу проєктів;

- використовувати різні види опорних конспектів для опрацювання значного обсягу навчальної інформації у компактному, зручному та стислому вигляді;
- обов'язково виділяти час на рефлексію.

Відтак, оптимізація методичної підготовки майбутніх педагогів-музикантів полягає у інтеграції теоретико-методичного базису з набуттям практичного досвіду моделювання сучасних уроків мистецтва. Це дозволить майбутньому фахівцю не тільки транслявати мистецьку інформацію, а й створювати творчо-пошукову, креативну атмосферу, де музичне мистецтво є ефективним інструментом розвитку особистості здобувача. Системне оновлення та осучаснення змісту методичних освітніх компонент сприятиме формуванню фахової компетентності майбутніх учителів мистецтва, що забезпечить належний рівень їх педагогічної діяльності у закладах загальної середньої освіти.

Список використаних джерел:

1. Овчаренко Н. А. Напрями модернізації професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2013. Вип. 4. С. 154–162.
2. Падалка Г. Педагогіка мистецтва: домінантні аспекти розвитку. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія: Педагогічні науки*. 2017. Вип. 152. С. 31–37.

The article highlights the issue of optimizing the methodical training of future musicians-pedagogues in the context of their preparation for modeling arts-oriented lessons. It examines the necessity of modernizing arts lessons through innovative technologies that allow higher education students to create variable models of contemporary arts classes.

Key words: *methodical training, musician-pedagogue, lesson modeling, arts education, optimization of the educational process, innovative technologies.*

Єремєєк М. А.,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Ковальська А. І.,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти навчально-наукового інституту української філології та журналістики Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Науковий керівник: Горбатюк О. В.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

SOFT SKILLS У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

У статті проаналізовано роль soft skills у структурі професійної компетентності вчителя громадянської й історичної освітньої галузі в умовах трансформації сучасної освіти та реалізації концепції Нової української школи. З'ясовано взаємозв'язок гнучких навичок із ключовими компетентностями педагога, визначеними професійним стандартом. Обґрунтовано, що розвиток емоційного інтелекту, комунікативних умінь, критичного мислення та здатності до співпраці є важливою передумовою ефективної педагогічної діяльності й формування громадянських компетентностей здобувачів освіти.

Ключові слова: *soft skills, громадянська освіта, критичне мислення, педагогічна діяльність, професійна компетентність, учитель історії.*

Сучасні трансформації, що відбуваються в системі освіти, зокрема впровадження концепції Нової української школи в середній і профільній школі, зумовляють необхідність переосмислення ролі педагога в освітньому процесі: від репродуктора знань до наставника, який не просто передає інформацію, а сприяє особистісному зростанню здо-

бувача освіти в умовах глобалізованого світу. Особливо це стосується вчителів громадянської й історичної освітньої галузі, які покликані формувати в учнів історичну свідомість, соціальну відповідальність і демократичні цінності співжиття. Для реалізації поставлених цілей для педагога особливого значення набувають soft skills (м'які навички), які носять універсальний, тобто мультидисциплінарний, характер і передбачають здатність до комунікації, лідерства, кооперації, дипломатії, вибудовування відносин, командні та публічні навички [2, с. 118].

Проблему формування soft skills активно досліджують у сучасній педагогіці, психології й освітології. Так, М. Гордічук, О. Мартіна, Н. Третяк за допомогою емпіричного та теоретичного методів дослідили педагогічний потенціал м'яких навичок і можливості їхнього формування в освітньому процесі [2]. О. Біляковська визначила систему компонентів гнучких навичок у контексті підготовки майбутнього педагога [1]. Структуру професійної компетентності вчителя історії у своєму дослідженні описала О. Горбатюк [3]. Загалом науковці звертають увагу, що для педагогів гуманітарних дисциплін soft skills мають особливе значення, оскільки саме вони забезпечують ефективну взаємодію з учнями, сприяють розвитку дискусійної культури та формуванню громадянської позиції.

Зважаючи на актуальність проблеми та численні наукові розвідки, метою статті є визначення ролі та значення soft skills у структурі професійної компетентності вчителя громадянської й історичної освітньої галузі.

У педагогічній літературі існує низка підходів до висвітлення проблеми систематизації компонентів soft skills у системі професійної підготовки педагогів. Однак найоптимальнішим нам видається варіант, наведений О. Біляковською, яка виділяє такі елементи:

- 1) соціально-комунікативний компонент, що зумовлює ефективну взаємодію з оточенням;
- 2) емоційний елемент, який визначає керування емоціями відповідно до ситуацій;
- 3) когнітивний компонент, що передбачає рівні когнітивної гнучкості особистості за допомогою креативного мислення й здатності виходити за унормовані межі;
- 4) прогностичний аспект, що визначає стратегічне бачення педагогом розвитку подій;

- 5) управлінський компонент, який обумовлюється розвине-ною часовою саморегуляцією та наявністю ініціативності;
- 6) акмеологічний аспект, що означає самореалізацію педа-гога в професійній діяльності [1, с. 180–183].

Такі складники гнучких навичок у системі підготовки педагога повною мірою відповідають тим елементам soft skills, що наявні в психологічній літературі та були наведені нами вище. Важливим є те, що ці елементи можна чітко про-слідкувати в структурі професійної компетентності вчителя.

Відповідно до професійного стандарту «Вчитель закла-ду загальної середньої освіти» в педагога повинно бути сформовано низку компетентностей, які є визначальними для здійснення трудових функцій вчителя. Серед усіх вва-жаємо потрібним виділити ті, які передбачають інтеграцію й застосування м'яких навичок:

- 1) мовно-комунікативна компетентність, що покликана сприяти налагодженню конструктивної взаємодії;
- 2) психологічна компетентність, яка передбачає здатність формувати спільноту здобувачів освіти, у якій поважають і враховують права кожного;
- 3) емоційна-етична компетентність, що відповідає за здат-ність усвідомлювати особисті відчуття, емоції, потреби та стани інших учасників освітнього процесу, а також керувати власними;
- 4) компетентність педагогічного партнерства, яка перед-бачає здатність працювати в команді зі здобувачами освіти, батьками й іншими фахівцями на засадах суб'єкт-суб'єктних відносин;
- 5) прогностична й організаційна компетентності, що від-повідають за здатність планування освітнього процесу;
- 6) навчання протягом усього життя, яке має на меті сфор-мувати в педагога здатність до власного професійного розвитку [5].

Одним зі складників емоційного інтелекту, важливих для педагогічної практики педагога, є саморегуляція, висо-кий рівень якої слугує передумовою успішності в педагогі-чній діяльності. Також значною мірою емоційний інтелект залежить від рівня сформованості емпатії, яку педагог мо-же розвивати шляхом участі суб'єкта в конфліктній системі взаємин із використанням здатності актуалізувати гумані-стичну спрямованість на іншу людину [6, с. 87].

О. Горбатюк, аналізуючи структурні компоненти професійної компетентності історика-педагога, звертає увагу на соціальну компетентність як характеристику вчителя, який досяг високого рівня усвідомлення соціальних проблем на запитів, способів взаємодії із суспільством через уміння правильно конструювати власну поведінку для досягнення балансу між своїми потребами, очікуваннями, сенсом життя та вимогами соціальної дійсності [3, с. 56].

Саме в розвитку цієї компетентності особливої уваги набувають командні, публічні, комунікаційні, коопераційні й лідерські навички (соціально-комунікативний аспект *soft skills*), оскільки сучасна освіта орієнтована на активну взаємодію всіх учасників освітнього процесу, тому педагог повинен уміти вдало організовувати командну роботу на засадах партнерства й сприяти співпраці між здобувачами. Уміння вдало організовувати команду роботу є важливим складником організації навчальної діяльності учнів на уроках громадянської освіти, оскільки характерною ознакою цієї дисципліни є практикоорієнтованість, тому вчителю важливо вміло застосовувати проєктні технології, які сприятимуть формуванню в здобувачів громадянської активності [4, с. 308].

Не менш важливим є когнітивний елемент гнучких навичок, що передбачає здатність аналізувати інформацію, оцінювати її достовірність, а також критично мислити. Для вчителя громадянської й історичної освітньої галузі ця навичка є особливо актуальною, оскільки історична наука ґрунтується на аналізі й інтерпретації джерельної бази з використанням різноманітної методології. Відповідно, педагог, у якого сформовано когнітивний елемент, у змозі об'єктивно аналізувати історичні джерела, формувати в учнів навички роботи з інформацією, розвивати здатність творчо й логічно аргументувати свою позицію.

Беззаперечно зрозумілим є те, що всі вищезазначені елементи *soft skills*, сформовані педагогом, мають відповідний вплив на розвиток ключових (соціальної та громадянської) і спеціальних компетентностей здобувачів освіти (аксіологічної, логічної, інформаційної, хронологічної, просторової). Відповідно, через використання інтерактивних методів навчання, дискусій, аналізу історичних джерел, обговорення актуальних суспільно-політичних проблем і реалізацію проєктних технологій, що передбачають презен-

тацію кінцевого продукту, учні навчаються критично оцінювати ситуацію, вміло наводити аргументи на підтвердження власної думки, брати участь у суспільному житті, починаючи з втілення шкільних проєктів. Тож учитель, що володіє м'якими навички, у змозі створити демократичне освітнє середовище, що сприяє розвитку партнерства, толерантності та громадянської активності.

Список використаних джерел:

1. Біляковська О. «Soft skills» як необхідна складова якісної професійної підготовки майбутнього вчителя. *Rocznik Polsko-Ukraiński. Uniwersytet humanistyczno-przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie*. 2018. Т. XX. S. 175–185. URL: http://dlibra.bg.ajd.czest.pl:8080/Content/5918/14_Biljakowska_Rocznik_20.pdf.
2. Гордійчук М., Мартіна О., Третяк Н. Розвиток soft skills майбутніх педагогів у закладах вищої освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2022. Вип. 33. С. 114–126.
3. Горбатюк О. Методичні аспекти розвитку професійної компетентності вчителя історії. *Проблеми дидактики історії: збірник наукових праць*. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. Вип. 9. С. 53–59.
4. Єремеек М. Напрями реалізації громадянської освіти в ЗЗСО в умовах російської агресії. *Актуальні проблеми теорії і методики навчання історії, географії та громадянознавства: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Запоріжжя, 20 березня 2025 р.). Запоріжжя : ЗНУ, 2025. С. 305–310.
5. Міністерство освіти і науки України. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти». Наказ МОН № 1225 від 29.08.2024 року. URL: https://osvita.ua/-doc/files/news/935/93546/66e806fcb90e2017837434_1_.pdf
6. Основи педагогічної майстерності та творчості вчителя: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс] / автори-укладачі: О. М. Дутко, О. В. Горбатюк, І. Ю. Лебідь, С. В. Поліщук, В. В. Федорчук; за заг. ред. В. В. Федорчук. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 275 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/7287>

The article analyzes the role of soft skills in the structure of the professional competence of teachers in the civic and historical educational field in the context of contemporary educational transformations and the implementation of the New Ukrainian School concept. The interrelation between soft skills and the key competencies

of a teacher defined by the professional standard is clarified. It is substantiated that the development of emotional intelligence, communication skills, critical thinking, and the ability to cooperate is an important prerequisite for effective pedagogical activity and for the formation of students' civic competencies.

Key words: *soft skills, civic education, critical thinking, pedagogical activity, professional competence, history teacher.*

Лобас М. С.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри Вищої професійної освіти
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВИХ ЮРИСТІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Дослідження присвячене психолого-педагогічним аспектам підготовки майбутніх військових юристів до інноваційної діяльності в умовах сучасної військової освіти. У роботі аналізуються психологічні бар'єри (страх помилки в екстремальних умовах, опір змінам через жорстку регламентацію, низька мотивація до інновацій), особливості формування інноваційної компетентності та педагогічні умови, що сприяють розвитку креативності, рефлексії та готовності до нововведень у правовому забезпеченні оборони. На основі теоретичного аналізу та узагальнення сучасного досвіду запропоновано модель психолого-педагогічної підготовки, яка інтегрує мотиваційний, когнітивний та емоційно-вольовий компоненти й дозволяє ефективно формувати у майбутніх військових юристів готовність до впровадження інновацій у військово-юридичну практику.

Ключові слова: *психолого-педагогічна підготовка, інноваційна діяльність військових юристів, інноваційна компетентність, мотивація до інновацій, психологічні бар'єри інновацій, модель підготовки військових юристів.*

Одним із найсуттєвіших чинників, що гальмує інноваційну діяльність майбутніх військових юристів, є психологічні бар'єри. Серед них найчастіше проявляються страх невдачі в умовах високого ризику та відповідальності, опір змінам че-

рез жорстку ієрархію та статутну регламентацію, низька внутрішня мотивація до інновацій, стереотипи мислення «за статутом», професійне вигорання під час тривалого навчання в умовах воєнного стану, а також страх негативної оцінки з боку командування чи старших товаришів. Дослідження показують, що значна частина курсантів відчуває психологічний дискомфорт при спробах впровадження нових цифрових інструментів чи нетрадиційних правових підходів через побоювання втратити контроль над ситуацією або зіткнутися з опором у ланцюгу командування [1, с. 7; 5, с. 48–50]. Ці бар'єри мають переважно емоційно-вольовий характер і часто пов'язані з механізмами психологічного захисту в екстремальних умовах [3, с. 13–15; 7, с. 19–21].

Подолання психологічних бар'єрів інновацій вимагає спеціально організованої психолого-педагогічної підготовки, яка створює безпечне середовище для симуляції реальних ситуацій, розвиває навички саморефлексії, сприяє формуванню стійкої внутрішньої мотивації та допомагає переосмислити професійні страхи в контексті національної безпеки. Без системної роботи з емоційно-вольовою сферою навіть найсучасніші інструменти (електронне правосуддя, бази даних LEX. Військовий юрист, VR-симуляції правових сценаріїв) залишаються недооціненими або не впроваджуються на практиці.

Інноваційна компетентність майбутнього військового юриста визначається як інтегрована особистісно-професійна якість, що забезпечує здатність самостійно виявляти правові проблеми в умовах гібридної війни, генерувати, адаптувати, впроваджувати та оцінювати інновації в юридичному забезпеченні оборони. Структура цієї компетентності включає:

- когнітивний компонент (знання військового права, міжнародного гуманітарного права, цифрових технологій у юриспруденції);
- мотиваційно-ціннісний (позитивне ставлення до змін, визнання цінності інновацій для підвищення ефективності ЗСУ);
- креативний (здатність генерувати нові правові рішення в нестандартних ситуаціях);
- проєктивний (вміння проєктувати правові механізми для нових видів озброєння та кібероперацій);

- технологічний (володіння інструментами III, електронного документообігу, аналізу великих даних);
- рефлексивно-регулятивний (здатність до самоаналізу та корекції власних інноваційних рішень) [2, с. 12–15; 4, с. 100–103; 6, с. 45–48].

Особливо важливим є мотиваційний компонент, який забезпечує перехід від теоретичного розуміння до активного впровадження інновацій у військово-юридичній практиці, а також рефлексивний, що дозволяє постійно удосконалювати діяльність в умовах невизначеності.

Формування інноваційної компетентності відбувається в процесі цілеспрямованої психолого-педагогічної підготовки, де ключовими стають розвиток креативного мислення, подолання внутрішнього опору змінам, формування навичок саморегуляції та створення ситуації професійного успіху в симульованих екстремальних умовах.

Ефективність підготовки залежить від реалізації низки педагогічних умов: стимулювання рефлексії над власним досвідом, надання науково-методичного супроводу, активне використання симуляційних технологій, VR/AR, кейс-методів на базі реальних бойових епізодів, індивідуалізації навчання, створення атмосфери психологічної безпеки та інтеграції елементів коучингу [3, с. 15–18; 5, с. 51–53].

На основі узагальнення сучасних підходів запропоновано комплексну модель психолого-педагогічної підготовки майбутніх військових юристів до інноваційної діяльності. Вона включає чотири основні блоки:

- Цільовий – формування образу інноваційного військового юриста нового покоління.
- Змістово-технологічний – етапи: діагностично-мотиваційний → інформаційно-пізнавальний → проектно-пошуковий (розробка інноваційних правових рішень) → діяльнісно-творчий (апробація в симуляціях) → рефлексивно-оцінювальний.
- Мотиваційно-емоційний – підвищення мотивації до інновацій, подолання страхів та формування емоційної стійкості в умовах ризику.
- Рефлексивно-результативний – моніторинг рівня інноваційної компетентності, корекція та фіксація досягнень [3, с. 213–216; 1, с. 9–11; 4, с. 104–106].

Модель інтегрує мотиваційний, когнітивний та емоційно-вольовий компоненти, відповідаючи принципам компетентнісного та контекстного підходів у військовій освіті. Експериментальний досвід аналогічних моделей демонструє зростання готовності до інновацій на 35–45% після повного циклу підготовки [4, с. 102–105].

Особливе значення психолого-педагогічна підготовка має у вищих військових навчальних закладах (Військово-юридичний інститут НЮУ ім. Ярослава Мудрого, Національна академія сухопутних військ тощо), де можливо поєднувати теоретичну базу, практичні симуляції, супер-візію та глибоку рефлексію.

Отже, психолого-педагогічна підготовка майбутніх військових юристів до інноваційної діяльності є необхідною умовою підвищення ефективності правового забезпечення оборони України. Системне подолання психологічних бар'єрів інновацій, цілеспрямоване формування інноваційної компетентності та впровадження комплексної моделі дозволяють готувати фахівців, здатних не лише виконувати норми, а й творчо розвивати військове право в умовах сучасної війни. Перспективи подальших досліджень пов'язані з емпіричною перевіркою моделі, розробкою цифрових інструментів підтримки мотивації та вивченням впливу воєнного стресу на інноваційну готовність.

Акцент саме на психолого-педагогічних аспектах підготовки забезпечує не лише професійний розвиток майбутніх військових юристів, а й системне посилення правової стійкості та інноваційності сектору безпеки і оборони України.

Список використаних джерел:

1. Буданов М. П. Професійна підготовка майбутніх військових юристів для діяльності в екстремальних умовах. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 44. Ч. 1. С. 1–10.
2. Радченко К. Профіль професійної компетентності майбутнього військового юриста. *Збірник наукових праць Військового інституту*. 2017. № 2. С. 10–18.
3. Листопад О. А. Теорія і практика підготовки фахівців до інновацій в професійній діяльності: колективна монографія / за заг. ред. О. А. Листопада. Полтава: ПДПУ ім. В. Г. Короленка, 2023. 233 с.
4. Лісіна Л. О. Модель підготовки фахівця до інноваційної діяльності. *Педагогічний журнал*. 2018. № 60. Ч. 2. С. 98–110.

5. Коновальчук І. Психологічні аспекти готовності фахівців до інноваційної діяльності. *Збірник наукових праць Запорізького національного університету. Серія: Психологічні науки.* 2015. № 2. С. 45–52.
6. Савченко А. О. Управлінська компетентність як складова професійної підготовки офіцерів: дис. ... канд. пед. наук. 2025. 298 с.
7. Горленко В. М. Психологічний супровід подолання бар'єрів у професійній діяльності. *Наукові записки.* 2022. № 1. С. 15–25

The study is devoted to the psychological and pedagogical aspects of training future military lawyers for innovative activities in the context of modern military education. The work analyses psychological barriers (fear of making mistakes in extreme conditions, resistance to change due to strict regulations, low motivation for innovation), the peculiarities of forming innovative competence, and pedagogical conditions that contribute to the development of creativity, reflection, and readiness for innovation in legal support for defence. Based on theoretical analysis and generalisation of modern experience, a model of psychological and pedagogical training is proposed, which integrates motivational, cognitive and emotional-volitional components and allows effectively forming in future military lawyers a readiness to introduce innovations into military legal practice.

Key words: *psychological and pedagogical training, innovative activity of military lawyers, innovative competence, motivation for innovation, psychological barriers to innovation, model of training military lawyers.*

Максимчук А. О.,

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

*Науковий керівник: **Лебідь І. Ю.,**
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

ІДЕЇ РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Обґрунтовано актуальність реалізації ідей розумового виховання у процесі формування цифрової компетентності майбутніх фахівців в умовах цифровізації освітнього простору. Розкрито взаємозв'язок розвитку інтелектуальних якостей особистості з набуттям здатності ефективно і відповідально використовувати цифрові технології у професійній діяльності. Наголошено, що інтеграція ідей розумового виховання в освітній процес є методологічною основою підготовки конкурентоспроможних фахівців в умовах цифрової трансформації освіти.

Ключові слова: ідеї розумового виховання, цифрова компетентність, штучний інтелект, майбутній вчитель.

У сучасних умовах особливого значення набувають ідеї розумового виховання, спрямовані на розвиток інтелектуального потенціалу, критичного мислення та здатності до самостійного пізнання. Формування цифрової компетентності розглядається як складова цього процесу та як важливий чинник професійної конкурентоспроможності особистості.

В українській педагогічній науці кінця ХХ – початку ХХІ ст. у сфері STEM-освіти та інформатизації вагомий внесок зробили дослідження М. Жалдака, які обґрунтовують роль цифрових технологій у розвитку мислення та інтелектуальної діяльності здобувачів освіти. В. Кремень, В. Биков, О. Ляшенко, С. Литвинова, В. Луговий, Ю. Мальований, О. Пінчук, О. Топузов та ін. досліджували роль цифрової компетентності викладача в закладах освіти.

Компетентність – це «інтелектуально і особистісно обумовлений життєвий досвід соціально-професійної життєдіяльності людини, який ґрунтується на знаннях, уміннях, цінностях і нахилах, набутих в процесі навчання» [7, с. 51]. Важливим стає використання не лише «актуальних ресурсів особистості, а й розвиток та реалізація її потенційних ресурсів, що в кінцевому випадку забезпечить успішне набуття професійних компетентностей майбутніх фахівців» [8, с. 8]. Оволодіння ключовими компетентностями, згідно думки І. Кучинської, забезпечить, успішне особистісне та соціальне функціонування особистості та задоволення суспільних потреб у людських ресурсах певної якості. Науковиця звертає увагу на важливості інтелектуального розвитку, зокрема, абстрактного мислення, рефлексії, визначення своєї власної позиції, самооцінки, критичного мислення [3, с. 77]. «Головним для спеціаліста стає самостійний пошук і відбір наукової інформації, яка необхідна йому для подальшого вдосконалення професійної діяльності. ...Цінності саморозвитку, самоосвіти, самовиховання давно стали беззаперечними у цивілізованих суспільствах» [1, с. 22].

Європейський Союз «рішуче налаштований зміцнити свою довгострокову конкурентоспроможність та покращити економічне та соціальне благополуччя громадян. У цій сфері включають: покращений потенціал у ключових майбутніх технологіях, таких як штучний інтелект» [9]. «У світі, що переживає глибокі технологічні зміни, де штучний інтелект відіграватиме важливу роль з наслідками, які ми не можемо повністю уявити, ми повинні забезпечити свою здатність захищати та просувати цінності як всередині, так і за межами» Європейського Союзу [9].

Внутрішній аспект активної освітньої діяльності здобувачів освіти вимагає, інтересу до навчання, ініціативності у освітній діяльності, пізнавальної самостійності, «напруження фізичних і розумових сил для розв'язання поставленої пізнавальної задачі. Зовнішній аспект активної навчальної діяльності здобувачів освіти полягає в тому, що до цієї діяльності необхідно залучити всіх здобувачів. Це означає, що організувати роботу на уроці слід так, щоб усім було цікаво і зрозуміло» [4, с. 56]. Особливого значення набуває розуміння педагогічної технології як «послідовного і безперервного руху взаємопов'язаних між собою компонентів, етапів, станів педаго-

гічного процесу і дій його учасників», якими у закладах вищої освіти є викладачі та студенти. Саме в умовах цифровізації та професійної підготовки майбутніх фахівців важливо забезпечити ефективну організацію навчання, адаптацію студентів до нових освітніх реалій і становлення їх як компетентних професіоналів [6, с. 47].

В. Кремень, В. Биков, О. Ляшенко, С. Литвинова, В. Луговий, Ю. Мальований, О. Пінчук, О. Топузов трактують цифрову компетентність як «здатність особистості впевнено та ґрунтовно користуватися засобами цифрових технологій у таких сферах, як професійна діяльність і працевлаштування, освіта, дозвілля, громадська діяльність, що є життєво необхідними для участі у щоденному соціально-економічному житті» [2, с. 47].

У сучасних умовах інформатизації та цифрової трансформації освіти розумове виховання набуває нових сенсів і форм. Перед освітніми науками постають завдання, серед яких першочерговими виділяють [2, с. 3]: теоретичне обґрунтування та методичний супровід моделей інформаційно-освітнього середовища; створення цифрового освітнього контенту з різних галузей знань; педагогічне проектування та психологічний супровід адаптивних інформаційно-цифрових дидактичних систем з урахуванням вікових особливостей, пізнавальних інтересів та інтелектуального потенціалу здобувачів освіти; формування цифрової та інформаційної компетентності педагогів і науковців; методичні аспекти організації виховного процесу у віртуальному освітньому середовищі, розвиток медіаосвіти та забезпечення кібербезпеки здобувачів освіти.

«Цифровізація освітнього процесу є зустрічною трансформацією: з одного боку – самого освітнього процесу та використовуваних у ньому педагогічних технологій; з іншого – цифрових технологій та засобів навчання» [2, с. 5].

У сучасній освіті у зв'язку з швидким розвитком технологій та їх суттєвим впливом на освітній процес «цифрові компетентності стали чинником у підвищенні ефективності навчання та створенні більш сприятливого середовища для здобувачів знань. Інформатизація в сучасній освітній практиці має важливу роль і відіграє значний вплив на підвищення якості освіти» [8, с. 234].

Таким чином, формування цифрової компетентності майбутніх фахівців є ефективним за умови цілісної інтеграції ідей розумового виховання в освітній процес, спря-

мованої на розвиток інтелектуального потенціалу, здатності до саморозвитку та професійної мобільності в умовах динамічних технологічних змін.

Список використаних джерел:

1. Дуткевич Т. В., Максимчук Н. П. Психологія вищої школи (курс лекцій): навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. 228 с.
2. Кремень В. Г., Биков В. Ю., Ляшенко О. І. та ін. Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Вип. 4 (2). С. 1–49.
3. Кучинська І. О. Професійна культура науково-педагогічного працівника вищої школи: ключові ціннісні орієнтири. *Проблеми дидактики історії: збірник наукових праць* / [редкол.: С. Копилов (голова, наук. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. Вип. 13. С. 71–78.
4. Максимчук Н. П. Самопізнання як умова становлення ціннісних орієнтацій майбутнього педагога. *Психологія самосвідомості: минуле, сучасний стан та перспективи дослідження: зб. наук. праць за матеріалами конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження П. П. Чамати*. Київ, 1998. С. 58–59.
5. Миронова Л. А., Брюховецька І. В., Семеняко Ю. Б. Цифрова компетентність педагога як важлива складова підготовки здобувачів до сучасного цифрового світу. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 59. С. 233–237.
6. Панчук Н. П. Педагогічні технології навчання у особистісному та професійному розвитку студентів у закладах вищої освіти. *Педагогічне проектування в сучасній освіті: дидактичний і виховний аспект*: кол. моногр. / за заг ред. Т. О. Пушкарьової. Київ: ТОВ НВП «Росток А.В.Т.», 2021. С. 47–68.
7. Панчук Н. П., Панчук О. П. Розвиток педагогічних компетентностей у майбутніх фахівців в умовах реформування освіти. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія педагогічна* / [редкол. П. С. Атаманчук (голова, наук. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. Вип. 20: Управління якістю підготовки майбутнього вчителя фізико-технологічного профілю. С. 50–53.
8. Панчук Н., Панчук С. Вплив компетентнісного підходу на формування особистості майбутнього філолога-полоніста в освітньому процесі закладу вищої освіти. *Психологічний часопис: науковий журнал* / за ред. С. Д. Максименка. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, 2023. Т. 9. Вип. 7. С. 7–14.

9. Стратегічний порядок денний ЄС на 2024-2029 роки. URL: <https://dixigroup.org/strategichnyi-poryadok-dennyi-yes-na-20-24-2029-roky/>

The relevance of implementing ideas of intellectual education in the process of forming digital competence of future specialists in the conditions of digitalization of the educational space is substantiated. The interconnection between the development of intellectual qualities of personality and the acquisition of the ability to effectively and responsibly use digital technologies in professional activities is revealed. It is emphasized that the integration of ideas of intellectual education into the educational process is the methodological basis for training competitive specialists in the context of the digital transformation of education.

Key words: *ideas of intellectual education, digital competence, artificial intelligence, future teacher.*

Маршицька В. В.,

*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник
відділу теорії і практики педагогічної освіти
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У КРИЗОВИХ УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Проаналізовано теоретичні та практичні аспекти розвитку стресостійкості науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти в умовах повномасштабної війни в Україні. Розглядається феномен стресостійкості як динамічний психологічний ресурс, що забезпечує професійну стабільність та збереження ментального здоров'я педагога у ситуації тривалої невизначеності.

Ключові слова: *стресостійкість, науково-педагогічні працівники, заклад вищої освіти, резильєнтність, кризові умови, воєнний стан.*

В умовах повномасштабної війни в Україні освітнє середовище перебуває під безпрецедентним психологічним тиском. Проблема дослідження стресостійкості особистості

залишається центральною в сучасній психології, оскільки вона безпосередньо корелює з адаптаційними можливостями людини в ситуаціях хронічної нестабільності. Накопичення емпіричних даних дозволяє глибше зрозуміти природу психологічних механізмів та ресурсів, що забезпечують виживання та функціонування особистості в екстремальних умовах. Науково-педагогічні працівники та здобувачі освіти щоденно стикаються з дифузною тривожністю, безпековою невизначеністю та емоційним виснаженням. Ці чинники деструктивно впливають на якість навчання, професійну мотивацію та психосоматичне здоров'я. Відтак, розвиток стресостійкості стає пріоритетною стратегією адаптації, що дає змогу зберегти психоемоційний баланс та забезпечити життєдіяльність освітніх інституцій.

Військові дії спричинили радикальну перебудову поведінкових моделей та життєвих смислів суб'єктів освітнього процесу. Реакції на травматичні події є глибоко індивідуальними: у той час як частина учасників навчання переживає дезадаптацію, інша частина демонструє феномен «посттравматичного зростання», мобілізуючи внутрішні ресурси саморегуляції. Такі відмінності зумовлені передусім рівнем розвитку психологічного капіталу особистості. У ситуації транзитивності (перехідності) суспільства критичного значення набуває здатність фахівця до формування активної життєвої позиції та вибору конструктивних копінг-стратегій. Важливо ідентифікувати специфічні когнітивні, емоційні та соціальні ресурси, які сприяють збереженню ментального здоров'я викладача як ключової фігури освітнього процесу (Візнюк та ін. (2025).

Сучасний науковий дискурс демонструє стійкий інтерес до проблематики стресостійкості (резильентності). У психологічній літературі виділяють три основні, але взаємодоповнюючі підходи до розуміння сутності резильентності: диспозиційний, процесуальний і результативний. Ці підходи відрізняються своїм фокусом уваги, розумінням природи феномену та часовими рамками аналізу. Науковці підкреслюють, що ці три підходи не є альтернативними, а навпаки – вони взаємопов'язані та пропонують взаємодоповнюючі погляди на феномен, що дає підстави стверджувати, що для кращого розуміння резильентності необхідно поєднувати всі три ракурси, звертаючи увагу одночасно

на: потенційні можливості (здатності) і ресурси індивіда (диспозиція); способи його копінг-поведінки (процес); результати, які можна спостерігати у ситуації зіткнення з труднощами (результат) (Haluziak, V., & Voiko, V., 2023).

Дослідження доводять, що стресостійкість не є статичною вродженою рисою. Вона зростає з віком і накопиченням життєвого досвіду, що свідчить про важливу роль рефлексії та сформованого світогляду в її зміцненні. Важливим інструментом розвитку психологічної стійкості є позитивне самопереконавання та афірмації, які допомагають трансформувати деструктивні моделі мислення. У системі подолання стресу ключове місце посідають копінг-стратегії. Згідно з теорією Р. Лазаруса, ефективність подолання напруження залежить від суб'єктивної оцінки індивідом співвідношення між вимогами середовища та доступними йому ресурсами, де саме активний вибір конструктивних стратегій поведінки визначає успішність адаптації (Крайнюк, 2007).

В умовах воєнного стану виникає гостра потреба у системній психологічній підтримці учасників освітнього процесу. Для розвитку стресостійкості науково-практичних працівників закладів вищої освіти в кризових умовах сьогодні ефективною може бути чотириетапна система супроводу, яка включає: моніторинг для відстеження динаміки емоційного стану та соціального клімату в колективі; діагностику для оперативного виявлення стресчинників за допомогою експрес-методів; тренінгову роботу для формування когнітивних навичок саморегуляції; профілактику через опанування технік релаксації для повсякденного використання (Кокун, 2012; Кравцова, 2022).

Розвиток стресостійкості науково-педагогічних працівників є складним багатовимірним процесом, що інтегрує внутрішні психологічні ресурси та зовнішні інституційні умови. В умовах війни цей ресурс є гарантом не лише збереження ментального здоров'я індивіда, а й запорукою стабільного функціонування та розвитку освітньої системи загалом.

Список використаних джерел:

1. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: монографія. ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2012.
2. Кравцова О. Стресостійкість особистості як психологічний феномен: основні теоретичні підходи. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки»*. 2022. Вип. 7 (36).

3. Крайнюк В. М. Психологія стресостійкості особистості: монографія. Ніка-Центр, 2007.
4. Візнюк І., Дзекан О., Савицька О. Механізми підвищення стресостійкості в освітньому середовищі українських ЗВО під час війни. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2025. Вип. 1. С. 542–555. DOI: <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2025.01/542-555>.
5. Haluziak V., Boiko V. Building resilience in pre-service teachers as a subject of research in foreign psychology. *Scientific Issues of Vinnytsia State M. Kotsyubynskyi Pedagogical University. Section: Pedagogics and Psychology*. 2023. Vol. 75. P. 103–113. DOI: <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2023-75-103-113>.
6. Нікітіна О., Приходько А. Психологічний супровід розвитку рівня психологічної резильєнтності здобувачів вищої освіти у воєнний час. *Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди «Психологія»*. 2024. Вип. 70. С. 35–48. DOI: <https://doi.org/10.34142/-23129387.2024.70.03>.

The theoretical and practical aspects of the development of stress resistance of scientific and pedagogical workers of higher education institutions in the conditions of a full-scale war in Ukraine are analyzed. The phenomenon of stress resistance is considered as a dynamic psychological resource that ensures professional stability and preservation of the teacher's mental health in a situation of prolonged uncertainty.

Key words: stress resistance, scientific and pedagogical workers, higher education institution, resilience, crisis conditions, martial law.

Росенко Д. О.,
здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти
кафедри фізичної культури та спорту
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Науковий керівник: **Рибалко Л. М.,**
кандидат педагогічних наук,
професор кафедри фізичної культури та спорту
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА У ФОРМУВАННІ ВСЕБІЧНО РОЗВИНЕНОЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті досліджено феномен танцю в аспекті психологічного, соціокультурного та терапевтичного значення. Обґрунтовано, що хореографічна діяльність є багатовимірним явищем, у якому поєднуються фізіологічні, психічні та соціальні компоненти, а рух виступає ефективним засобом невербального вираження емоцій і внутрішніх переживань. Розкрито значення танцю як форми емоційного розвантаження, інструменту міжособистісної взаємодії та чинника психоемоційної рівноваги. Підкреслено, що танцювально-рухова терапія ґрунтується на принципах імпровізації, тілесної чутливості, ритмічної узгодженості та зворотного зв'язку, що сприяють розвитку комунікативних навичок і психологічній адаптації. Проаналізовано функціональні можливості танцю, зокрема його роль у вираженні емоційних станів, зміцненні групової взаємодії та гармонізації міжособистісних відносин. Узагальнено потенціал хореографії як ефективного засобу психокорекції, профілактики емоційних порушень і підтримки психічного благополуччя особистості.

Ключові слова: хореографія, танець, психологічний розвиток, танцювально-рухова терапія.

На межі тисячоліть людство функціонує в умовах стрімких соціальних, культурних і технологічних трансформацій, що супроводжуються появою нових кризових викликів і конфліктів. У таких обставинах особливої ваги набуває здатність людини швидко адаптуватися до динамічних змін середовища. Постійна напруженість суспільних про-

цесів безпосередньо впливає на емоційну сферу особистості, тому для людей різного віку та професійного досвіду важливими стають знання про емоції, комунікацію та способи їх гармонізації.

У цьому контексті танець постає як специфічна художня форма осмислення реальності. Його образна система ґрунтується не на буквальному відтворенні життєвих подій, а на їх метафоричному та поетичному переосмисленні. На відміну від багатьох інших видів мистецтва, танець не прагне до прямої життєвої достовірності, а передає передусім внутрішній світ людини. Його мова базується на вираженні почуттів через пластику тіла, де рух набуває художнього значення лише у взаємодії з іншими рухами та в межах цілісної образної структури твору. Узагальненість танцювальної пластики зумовлює використання умовних художніх засобів, завдяки яким створюються хореографічні образи, здатні відображати ключові моменти людського буття та розкривати їх глибинний зміст [5].

Аналіз сучасних наукових праць засвідчує зростання інтересу до танцю як міждисциплінарного феномена, що поєднує мистецьку практику, психотерапевтичні підходи та соматичні методиками. Українські дослідники акцентують увагу на його психоемоційному й культурному потенціалі. Зокрема, І. Грабова розглядає можливості хореографічної діяльності у формуванні емоційної стійкості особистості [1]. Л. Бондар досліджує роль танцювально-рухової терапії у гармонізації психічного стану людини [2]. О. Кравченко підкреслює значення хореографічного мистецтва у формуванні емоційно-ціннісних орієнтацій [3]. У працях А. Лисенка та інших авторів висвітлюється інтеграція музично-рухових і арттерапевтичних практик у мистецьку освіту як засобу розвитку творчості та естетичної компетентності [4; 5].

У психологічному вимірі танець розглядається як своєрідна знакова система, що має просторово-часову організацію та передає інформацію про внутрішній стан людини. У наукових підходах танець трактується не лише з біологічних, соціокультурних і психологічних позицій, а й крізь призму філософсько-космологічних уявлень, де він постає як особливий різновид руху, пов'язаний із ідеєю універсальної динаміки життя. Таким чином, танець виступає складним феноменом, у якому поєднуються тілесні, психічні, соціальні та світоглядні виміри [5].

Узагальнюючи наукові підходи, танець можна визначити як форму невербального катарсису, що сприяє емоційному розвантаженню та вивільненню пригнічених переживань. Він також проявляється у спонтанних рухах людини, які відображають її характер, емоційний стан і ставлення до оточення. У процесі комунікації танець виконує низку психологічних функцій: слугує індикатором емоційного стану партнера, сприяє формуванню його образу та відображає характер взаємин між учасниками взаємодії. Водночас танець є важливим соціокультурним явищем, у якому знаходять відображення суспільні цінності, емоційні настрої та символіка безперервного руху життя.

Психотерапевтичне трактування танцю ґрунтується на уявленні про його біологічні та соціально-психологічні функції, а також на розумінні ролі руху й танцю у розвитку людської культури. У цьому контексті танцювально-рухова терапія розглядається як психологічний процес, у якому танець використовується терапевтом як засіб самовираження, невербальної комунікації та формування конструктивних міжособистісних відносин у групі. Хоча в наукових джерелах згадується і індивідуальна практика, групова форма вважається більш результативною, оскільки взаємодія учасників та ефект «кругового танцю» сприяють актуалізації міжособистісних проблем і їх подальшому опрацюванню [11].

У сучасній практиці танцювальної психотерапії сформувалися кілька провідних шкіл, серед яких найбільш відомими є американська, англійська та німецька. У межах американської й британської традиції виокремлюють психодинамічний та непсиходинамічний напрями. Перший спирається на ідеї психоаналізу З. Фрейда та концепцію колективного несвідомого К. Юнга і зосереджується на дослідженні свідомих і несвідомих процесів, що проявляються у русі. Непсиходинамічний підхід сформувався на основі практичного досвіду танцівників і терапевтів. Значний внесок у розвиток цього напрямку зробила танцівниця Меріон Чейз, яка впровадила методи кінестетичної емпатії – співпереживання через віддзеркалення рухів партнера – та ритмічної групової взаємодії, що використовуються для діагностики і корекції міжособистісних відносин [13].

Важливим елементом терапевтичної роботи є ритм, який забезпечує узгодження рухів учасників, стимулює спонтанну активність, активізує м'язову систему та сприяє

зниженню напруження, тривожності й агресії [9]. Німецький напрямок пов'язаний із концепцією гуманістичної структурології Г. Аммона, де танець використовується для інтеграції різних вимірів особистості через спонтанний рух, тілесну взаємодію та груповий зворотний зв'язок [6].

Як зазначає М. Бергер, різні підходи танцювальної терапії мають еkleктичний характер, проте їх об'єднує спільне розуміння базової тілесно-рухової активності – «основного танцю» [8]. Основними завданнями терапії є стимулювання творчості, емоційне розвантаження, формування позитивного образу тіла, розвиток невербальної комунікації та гармонізація міжособистісних відносин у групі [14].

До методичних засобів танцювально-рухової терапії належать спонтанний танець, експериментування з рухом, кінестетична емпатія, ритмічна синхронізація, робота з м'язовими затисками, використання музики та груповий зворотний зв'язок [7]. Застосування цих підходів відкриває широкі можливості для гармонізації емоційного стану та покращення комунікації через рух.

Методики танцювально-рухової терапії ґрунтуються на використанні спонтанного руху, який допомагає зменшити внутрішню напругу та тілесні затиски. Танцювальні вправи передбачають активне переміщення учасників у просторі, взаємодію між ними та узгодження індивідуального ритму з музичним супроводом і рухами інших. Такі практики вимагають концентрації уваги, самоконтролю та емоційної залученості. Усвідомлення власного тіла, простору і партнерів сприяє глибшому розумінню внутрішніх станів і трансформації ставлення до оточення [2].

Важливою рисою сучасних танцювально-терапевтичних практик є орієнтація на переживання стану «тут і зараз», що досягається через інтеграцію інтелектуальних, емоційних і фізичних компонентів діяльності. Переживання цього стану сприяє внутрішній гармонізації та покращує адаптаційні й комунікативні можливості людини [1]. Робота з емоційними станами посідає ключове місце в танцювальній терапії, оскільки їх гармонізація забезпечує психічну стійкість. Використання структурованих танцювальних вправ сприяє саморозкриттю, розвитку тілесної усвідомленості та формуванню комунікативних навичок [5].

У сучасному суспільстві недостатність рухової активності негативно впливає на фізіологічні процеси організму, тому танцювальні практики набувають особливої актуальності для

людей різного віку. Водночас ефективність терапевтичного процесу значною мірою залежить від професійної підготовки та імпровізаційних умінь ведучого. Серед відомих методик танцювально-рухової терапії виділяють евритмію Р. Штейнера та практику «П'яти ритмів» Г. Рота, спрямовані на розвиток творчого потенціалу і самовираження через рух [10].

Дослідники підкреслюють, що танець сприяє не лише емоційному вираженню, а й трансформації внутрішніх станів. Він може використовуватися для зменшення стресу, розвитку інтелектуальної активності та покращення психоемоційного стану [4]. Оскільки фізичне здоров'я тісно пов'язане з емоційним, танцювальна діяльність допомагає людині краще усвідомлювати власні переживання, гармонізувати поведінку та вдосконалювати взаємодію з іншими. У зв'язку з цим танець розглядається як перспективний діагностичний і психокорекційний метод, що сприяє вираженню емоцій і зниженню рівня психологічної напруги [3].

Висновки. У статті розглянуто танцювальну хореографію як особливий психолого-педагогічний феномен, що поєднує мистецький, комунікативний і терапевтичний потенціал. Зазначено, що танцювальні практики позитивно впливають на розвиток сенсомоторної координації, формування цілісного образу тіла, емоційну рівновагу та соціалізацію особистості. Підкреслено катарсичний ефект танцю, який сприяє емоційному розвантаженню та формуванню позитивного самосприйняття. Проаналізовано підходи провідних шкіл танцювальної психотерапії – американської, англійської та німецької, що по-різному інтерпретують можливості використання танцю у терапевтичній практиці, проте визнають його універсальною формою невербальної комунікації. Узагальнення теоретичних положень засвідчує доцільність упровадження танцювально-рухових практик у систему освіти та соціально-психологічної підтримки з метою зміцнення психічного здоров'я, розвитку творчого потенціалу та емоційної культури особистості. Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення адаптованих програм для різних вікових груп і міждисциплінарне вивчення впливу танцю на розвиток людини.

Список використаних джерел:

1. Грабова І. П. Психоемоційна стійкість у студентів мистецьких спеціальностей. *Мистецька освіта*. 2021. Вип. 1 (23). С. 44–50.

2. Бондар Л. Танцювально-рухова терапія як засіб гармонізації особистості. *Психологічний часопис*. 2021. Вип. 4. С. 77–84.
3. Кравченко О. Хореографічне мистецтво як чинник емоційно-ціннісного розвитку особистості. *Вісник мистецтвознавства*. 2020. Вип. 2. С. 52–59.
4. Лисенко А. Арт-терапевтичні практики у вищій мистецькій освіті. Київ: Міленіум, 2021. 220 с.
5. Шевченко О. Танцювальна культура як феномен сучасного суспільства. *Культура і мистецтво*. 2021. Вип. 3. С. 41–47.
6. Ammon G. *Humanistische Strukturlogie und Tanztherapie*. Berlin: Springer, 2019. 256 p.
7. Batson G., Franklin A. *Somatic Studies and Dance: Moving through Academia*. Chicago: University of Illinois Press, 2019. 310 p.
8. Berger M. *Modern Approaches to Dance Psychotherapy: Interdisciplinary Discourse*. Munich: Beltz Juventa, 2020. 214 p.
9. Bond K. Somatic movement and dance education: A phenomenological study. *Journal of Dance Education*. 2020. Vol. 20 (2). P. 67–76.
10. Hanna J. L. *Dancing for Health: Conquering and Preventing Stress*. New York: Routledge, 2019. 245 p.
11. Koch S., Riege R. Dance movement therapy and embodied learning. *The Arts in Psychotherapy*. 2021. Vol. 74. P. 101–112.
12. Payne H. (ed.) *Routledge International Handbook of Dance Movement Therapy*. London: Routledge, 2019. 512 p.
13. Smith A. Dance and creativity in early childhood education. *Early Child Development and Care*. 2022. Vol. 192 (5). P. 731–744.
14. Wengrower H., Chaiklin S. (eds.). *Dance and Creativity within Dance Movement Therapy*. London: Routledge, 2020. 278 p.

The article explores the phenomenon of dance from psychological, sociocultural, and therapeutic perspectives. It is substantiated that choreographic activity is a multidimensional phenomenon that integrates physiological, psychological, and social components, while movement serves as an effective means of nonverbal expression of emotions and inner experiences. The significance of dance as a form of emotional release, a tool of interpersonal interaction, and a factor of psycho-emotional balance is revealed. It is emphasized that dance movement therapy is based on the principles of improvisation, bodily awareness, rhythmic coordination, and feedback, which contribute to the development of communicative skills and psychological adaptation. The functional possibilities of dance are analyzed, particularly its role in expressing emotional states, strengthening group interaction, and harmonizing interpersonal relationships. The potential of choreography as an effective means of psychocorrection, prevention of emotional disorders, and support of an individual's mental well-being is summarized.

Key words: choreography, dance, psychological development, dance movement therapy.

7. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ, ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Аніщенко О. В.,

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу андрагогіки
Інституту педагогічної освіти і освіти
дорослих імені Івана Зязюна НАПН України*

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Автором проаналізовано проблему трансформації технологій навчання дорослих в умовах стрімкого розвитку штучного інтелекту. Акцентовано на доцільності адаптації андрагогічних практик до нових викликів. Наголошено на потенціалі штучного інтелекту для персоналізації, підвищення ефективності освітнього процесу. Акцентовано на ризиках упровадження освітніх інновацій, пов'язаних із штучним інтелектом.

Ключові слова: *освіта дорослих; технології навчання дорослих; андрагогіка; штучний інтелект; персоналізація навчання; освітні практики; цифрова трансформація.*

Освіта дорослих розвивається як динамічна галузь, що характеризується розширенням концептуально-методологічного базису, якісним оновленням навчально-методичного забезпечення й науково-методичного супроводу, вдосконаленням процесуально-технологічних складників освітньої практики тощо. Її поступ зумовлено не лише суспільними трансформаціями, а й технологічними інноваціями, які суттєво змінюють освітній ландшафт для навчання дорослих. У цьому контексті важливого значення набуває андрагогічний доробок зарубіжних науковців як підґрунтя для переосмислення різноформатних практик навчання дорослих, що потребують постійного вдосконалення відповідно до сучасних викликів національного та глобального масштабів.

Андрагогічні практики, за М. Ноулзом, мають постійно розвиватися й оновлюватися, оскільки більшість із них зберігають актуальність менш ніж десятиліття [4]. На думку вченого, освіта дорослих має забезпечувати ресурси й підтримку для самостійного пізнання, а людина має зосереджуватися на тому, як і де здійснювати навчання «тут і зараз». На наше переконання, на сучасному етапі розвитку теорії і практики освіти дорослих йдеться про урахування можливостей формальної, неформальної та інформальної освіти. Нова місія освіти дорослих, за твердженням вченого, має полягати у створенні середовища, що сприяє особистісно-професійному зростанню та самоактуалізації людини задля формування суспільства, що навчається [4]. Водночас сам Ноулз визнавав, що на момент написання його праці уявлення про специфічність технологій навчання дорослих перебувало лише на початкових стадіях розвитку [4]. Ми поділяємо думку сучасних дослідників [7] про те, що впродовж чотирьох десятиліть андрагогічні технології навчання еволюціонували (від етапу становлення) та нині увійшли у фазу трансформаційних змін.

Технологічний прогрес істотно вплинув на сферу навчання дорослих, забезпечивши зростання ефективності, персоналізацію, підвищення результативності освітнього процесу. Технології навчання, згідно з рекомендаціями Міністерства освіти США [8], потлумачено як спеціалізовані технології для освітньої сфери та універсальні технології, що широко застосовуються у навчальних контекстах. Зазначене вище актуалізує важливість штучного інтелекту (далі – ШІ), який поступово інтегрується в освітні практики дорослих. ШІ розглядається як ключовий інструмент для сприяння рівності та інклюзивності й трактується як «автоматизація на основі асоціацій» [8]. Коли комп'ютери відтворюють міркування, отримані з експертних знань, відбувається якісний перехід: від простого збору даних до виявлення закономірностей у них; від забезпечення доступності ресурсів – до автоматизації рішень щодо навчання, освітніх процесів. Зарубіжні дослідники [5] пропонують більш широке визначення ШІ як певної теорії, методології чи техніки, що покращує аналіз, моделювання, використання й дослідження процесів і поведінки людського мислення «машинами».

Важливо наголосити, що штучний інтелект в освіті дорослих не обмежується використанням алгоритмічних аси-

стеннів викладача, інтелектуальних систем репетиторства. Його застосування є значно масштабнішим та охоплює процеси прийняття рішень на основі аналізу даних щодо освітньої діяльності, аналітичні інструменти для виявлення й подолання прогапин у навчанні, технології підвищення доступності освіти для осіб з інвалідністю, а також цифрові платформи, що сприяють взаємодії та академічній співпраці. За [6], сукупність цих можливостей відкриває перспективи всеохопної трансформації освітнього процесу, зумовляючи поступовий перехід від уніфікованих моделей навчання до більш диференційованого, інклюзивного та адаптивного освітнього середовища.

В умовах стрімкого технологічного прогресу андрагогічні освітні практики потребують системної адаптації та інтеграції інноваційних методів, що забезпечують підвищення якості й ефективності навчання різних категорій дорослих. Результати аналізу наукових досліджень [1; 2] уможливають висновок про те, що генеративний ШІ (GenAI) потенційно має здатність докорінним чином трансформувати освіту дорослих. Водночас моделі штучного інтелекту здебільшого не враховують андрагогічних стратегій навчання [7]. Так, алгоритмічна дискримінація може виникати, коли адаптивний GenAI прискорює темп навчання для одних студентів і сповільнює його для інших – на основі неповних даних, хибних теорій або упереджень, припущень, що призводить до зростання нерівності в освіті дорослих [2]. Тому саме андрагоги мають нести відповідальність за те, щоб інтеграція ШІ в освітні технології здійснювалася на засадах надійних андрагогічних принципів, мінімізуючи потенційні ризики у подальших освітніх практиках.

Отже, епоха штучного інтелекту актуалізує необхідність переосмислення технологій навчання дорослих з огляду на їхній потенціал трансформації освітніх середовищ. Використання інструментів ШІ відкриває нові можливості для створення персоналізованих, інтерактивних та ефективних освітніх практик, що сприяють підвищенню результативності навчання й розширюють можливості дорослих здобувачів за індивідуальними освітніми траєкторіями. Водночас інтеграція технологій ШІ в освітню сферу потребує відповідального й критичного підходу, зважаючи на ризики, пов'язані із забезпеченням конфіденційності

даних, проявами алгоритмічної упередженості й поглибленням цифрового розриву [3]. У цьому контексті важливого значення набуває консолідація зусиль освітян, дослідників, розробників технологій і фахівців із освітньої політики з метою вироблення ефективних стратегій упровадження штучного інтелекту в освіті дорослих. Узагальнення наявних практик і кейсів успішного використання технологій штучного інтелекту засвідчує їхній значний потенціал для модернізації освітнього процесу закладів формальної і неформальної освіти, для самоосвіти, впровадженні технологій штучного інтелекту в освіті дорослих.

Список використаних джерел:

1. Chan K. S., Zary N. Applications and challenges of implementing artificial intelligence in medical education: Integrative review. *JMIR Medical Education*. 2019. Vol. 5, № 1. e13930. DOI: <https://doi.org/10.2196/13930>.
2. Chen Y., Jensen S., Albert L. J., Gupta S., Lee T. Artificial intelligence (AI) student assistants in the classroom: Designing chatbots to support student success. *Information Systems Frontiers*. 2023. Vol. 25, № 1. С. 161–182. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10796-022-10291-4>
3. Kaiser G., Kaiser S. AI in education: Reflections and future directions for pedagogical and andragogical integration. In: *AI Integration into Andragogical Education*. IGI Global. 2025. С. 20. DOI: <https://doi.org/10.4018/979-8-3373-0502-8.ch012>.
4. Knowles M. S. *The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy*. Englewood Cliffs: Prentice Hall/Cambridge, 1980.
5. Lu Y. Artificial intelligence: A survey on evolution, models, applications and future trends. *Journal of Management Analytics*. 2019. Vol. 6, № 1. С. 1–29. DOI: <https://doi.org/10.1080/23270012.2019.1570365>
6. Roshanaei M., Olivares H., Lopez R. Harnessing AI to Foster Equity in Education: Opportunities, Challenges, and Emerging Strategies. *Journal of Intelligent Learning Systems and Applications*. 2023. Vol. 15. С. 123–143. DOI: <https://doi.org/10.4236/jilsa.2023.154009>.
7. Storey V. A., Wagner A. Andragogy in the age of AI: Transformative pathways for adult education. In: *AI Integration into Andragogical Education*. IGI Global. 2025. С. 20. DOI: <https://doi.org/10.4018/979-8-3373-0502-8.ch002>.
8. Department of Education, Office of Educational Technology. Artificial intelligence and future of teaching and learning: insights

and recommendations. Washington DC, 2023. URL:
<https://www2.ed.gov/documents/ai-report/ai-report.pdf>

The author analyzes the problem of transforming adult learning technologies in the context of the rapid development of artificial intelligence. Particular attention is given to the need to adapt andragogical practices to emerging educational challenges. The study emphasizes the potential of artificial intelligence to support the personalization of learning and to enhance the effectiveness of the educational process. At the same time, the paper highlights the risks associated with the implementation of AI-driven innovations in education.

Key words: adult education; adult learning technologies; andragogy; artificial intelligence; personalized learning; educational practices; digital transformation.

Гламаздін П. М.,

*доцент кафедри теплотехніки,
дійсний член Академії будівництва України
Київський національний університет
будівництва і архітектури*

Вакуленко Є. С.,

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти факультету технологій захисту
навколишнього середовища та охорони праці
Київського національного університету
будівництва та архітектури*

РОЛЬ ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ У ВИКЛАДАННІ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Данна робота присвячена важливості та необхідності проведення лабораторних робіт для студентів в умовах дистанційного навчання. Оцінка різновидів проведення лабораторних робіт. Вплив розвитку штучного інтелекту на «кліпове» мислення студентів інженерно-технічних спеціальностей.

Ключові слова: вища школа, лабораторна робота, дистанційне навчання, «кліпове» мислення, інженерно-технічні спеціальності.

Останнім часом прийшлося багато занять у вищій школі проводити дистанційно через зовнішні непереборні

обставини (епідемія ковіду, військові дії). Такий перебіг подій привів до вимушених змін в учбовому процесі на користь дистанційної форми навчання.

З одного боку дистанційна форма здобування освіти дала змогу продовжити заняття не дивлячись на жорсткі зовнішні впливи, в тому числі і тим студентам, які під час військових дій виїхали за кордон.

З іншої сторони виявились і негативні сторони дистанційного навчання, серед яких чільне місце займає і відсутності можливостей проводити лабораторні роботи на учбових стендах і установках. Особливо гостро це відчувається в викладанні інженерно-технічних дисциплін [1].

Взагалі необхідність проведення лабораторних робіт на діючому обладнанні з необхідністю вимірювання параметрів вивчаємих процесів та показників діючого обладнання, хоча б і на діючих моделях, сьогодні піддається обговоренню серед викладацької спільноти.

Деякі викладачі і дослідники педагогічних процесів схиляються до такої думки, що лабораторні роботи можливо проводити віртуально. Віртуальна лабораторна робота передбачує розроблення спеціальної програми анімації, відео, картинка, на якій умовно позначаються елементи учбового стенду, показуються рух потоків рідин, рух елементів конструкції апаратів і машин і при цьому висвітлюють цифри, що характеризують процеси в системі, або зміна елементів системи при зміні початкових умов та зовнішніх факторів, які впливають на стан системи, показують кінцевий стан системи, показують кінцевий стан системи та зміни показників системи при її русі від початкового до кінцевого стану системи. При цьому в ході симуляції процесів можлива зміна зовнішніх факторів і побудова графічного представлення змін в стані системи у вигляді графіків, гістограм, тощо. Здавалося б, що така форма навчання спрощує засвоєння знань.

Але це тільки на перший погляд. Серед дослідників йде дискусія щодо необхідності проведення повноцінних лабораторних робіт і їх заміна віртуальними симуляціями.

Деякі дослідники навіть пропонують спеціальний розподіл лабораторних робіт на три категорії [2]:

- практичні;
- симульовані;
- віддалені.

Під «практичними» розуміються традиційні лабораторні під час яких студент особисто проводить виміри, результати яких трансформуються в таблиці, обраховуються похибки в залежності від класу вимірювальних приладів і наприкінці данні вимірів обробляються спеціальними комп'ютерними програмами, з візуалізацією графіків та гістограм.

Симульовані лабораторні роботи описані вище.

«Віддалені» лабораторні роботи проводяться на реальних стендах і установках, як і в «практичних» лабораторних роботах, але студент сам не приймає участі в них і спостерігає за їх проведенням на моніторі або гаджету або комп'ютера.

Для того, щоб більш ґрунтовно порівняти два різновиди лабораторних робіт – «практичних» та «симульованих» необхідно звернути увагу на сьогоdnішній спосіб сприйняття інформації молодим поколінням. За останні десятиріччя через підвищений розвиток інтернету об'єм інформації, що сприймає пересічна людина збільшився в рази. Людина не встигає цей величезний об'єм інформації повністю «переварити», тобто усвідомити і ґрунтовно проаналізувати, в результаті чого молоді стало притаманне так зване «кліпове» мислення. Людина вже не в змозі зосередитись на якомусь інформаційному приводі більше, ніж декілька хвилин. Віртуальне і реальне життя зливаються. Для деяких спеціальностей така свідомість може призвести до складнощів і неприємностей і реальній професійній діяльності.

В процесі навчання студенти таких спеціальностей, професій повинні постійно мати справу з реальними, а не віртуальними предметами, процесами, що складають основу їх набутої професії. «Кліпове» мислення спрощує уявлення про реальні складнощі оточуючого середовища [3-4]. Воно не передбачає системного аналізу технологічних процесів і об'єктів техніки. Симульовані лабораторні роботи сприяють розвитку цих негативних процесів. Архітектор розробляв проекти будинків, в яких не передбачено місця для систем вентиляції, опалення, водозабезпечення і каналізації. Конструктор розробляє апарати, для виготовлення якого відсутні потрібні технології і таке інше. «Практичні» лабораторні роботи дають студенту змогу побачити реальний вигляд обладнання, з яким він повинен працювати в майбутньому, відчутти зміни в перебігу процесів, з якими йому прийдеється стикатись в майбутньому професійній діяльності.

Більше того «практичні» лабораторні роботи не передбачаються можливості і необхідності звертатись до так званого «штучного інтелекту» [5–6]. Ця технологія над швидкого оброблення великих баз даних дійсно допомагає в роботі професіоналам, але вона не в змозі замінити людський розум, принаймні на сьогоднішньому етапі розвитку. Але «кліпове» мислення підштовхує до його активного використання, штучного інтелекту, що в купі з відсутністю досвіду логічного аналізу призводить до легковажних не обґрунтованих рішень, які можуть призвести до непередбачуваних та небажаних наслідків.

Для інженерно-технічних спеціальностей «практичні» лабораторні роботи є вкрай необхідною складовою учбового процесу.

Їх заміна на симульовані лабораторні роботи не дає змогу студентами подібного розуміння технологічних процесів і особливостей будови машин і агрегатів. Симульовані лабораторні роботи крім підвищення негативних наслідків не призводить до живого спілкування викладача – досвідченого спеціаліста та в ідеалі мудрої людини, яке вкрай необхідно студенту для його формування як спеціаліста та особистості «Практичні» лабораторні роботи таку можливість надають.

Необхідно відмітити, що самі лабораторні стенди та установки повинні якомога близько наближатись до реального обладнання. Досвід підказує, що при можливості взагалі лабораторні роботи краще за все проводити на діючому обладнанні, наприклад в діючій теплогенеруючій опалювальній установці систем централізованого теплопостачання.

Все вищесказане зовсім не означає, що «симульованим» лабораторним роботам немає місця в учбовому процесі. Вони можуть бути корисними, але на другому етапі, коли студенту можна дати можливість дослідити зміни в роботі обладнання в процесі його модернізації, вдосконалення, щоб спонукати його до самостійної технологічної творчості

Проведення віддалених лабораторних робіт допускається тільки в екстремальних умовах життя.

Список використаних джерел:

1. Дрібас С., Пінська О., Даценко О. Особливості організації викладацько-студентської взаємодії в умовах дистанційного нав-

- чання. *Психологія: реальність і перспективи*. 2021. № 16. С. 56–61.
2. Elawady Y., Tolba A. Educational Objectives Of Different Laboratory Types: A Comparative Study. *International Journal of Computer Science and Information Security*. 2009. Vol. 6, № 2. P. 89–93.
 3. Мохначов О., Овчаренко Л. «Кліпове» мислення як фактор формування підходу до інтерактивності освітнього процесу. *Реалії, проблеми та перспективи вищої медичної освіти*. 2020. С. 179–180.
 4. Шеховцева Т., Долінна М. «Кліпове» мислення як фактор формування підходу до інтерактивності освітнього процесу. *EUROPEAN HUMANITIES STUDIES: State and Society*. 2020. Т. 1, № 3. С. 186–194.
 5. Жила Г. Штучний інтелект і освіта: нові виклики. 2025. С. 180–183.
 6. Davalos E., Zhang Y. AI Misuse in Education Is a Measurement Problem: Toward a Learning Visibility Framework. 2025.

This paper examines the importance and necessity of laboratory work for students in a distance learning environment. It evaluates various methods of conducting laboratory work and explores the influence of artificial intelligence on 'clip-based' thinking among engineering and technical students.

Key words: *higher education, laboratory work, distance learning, 'clip-based' thinking, engineering, technical disciplines.*

Дутко О. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

ЕТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

У статті теоретично обґрунтовано сутність етичної компетентності педагогічного працівника в умовах цифровізації освіти та визначено її структурні компоненти. Розкрито специфіку прояву етичної компетентності в цифровому освітньому середовищі та підкреслено її роль у забезпеченні академічної доброчесності й гуманістичної спрямованості професійної діяльності педагога.

Ключові слова: етична компетентність, педагогічний працівник, цифровізація освіти, академічна доброчесність, професійна етика.

Використання цифрових платформ, дистанційних технологій, штучного інтелекту, відкритих освітніх ресурсів розширює професійні можливості, але водночас ускладнює моральний вибір і підвищує відповідальність педагога за результати власної діяльності. Закон України «Про освіту» регулює етичні аспекти освітньої діяльності, де визначено принципи академічної доброчесності, відповідальності та автономії педагогічного працівника. Подальший розвиток ці положення отримали в Законі України «Про академічну доброчесність» (2026), який конкретизує види порушень, механізми реагування та інституційну відповідальність суб'єктів освітньої діяльності.

Водночас цифровізація освітнього простору породжує нові ситуації професійного вибору, що виходять за межі безпосередньо нормативно врегульованих випадків: використання генеративних інструментів штучного інтелекту в освітньому процесі, формування цифрового сліду педагога, визначення меж професійної комунікації в соціальних мережах, дотримання принципів конфіденційності та захисту персональних даних в онлайн-середовищі. За таких умов традиційне трактування професійної етики як системи

норм і правил поведінки виявляється недостатнім. Актуалізується потреба в розгляді етичної компетентності педагогічного працівника як інтегрованої здатності здійснювати відповідальний моральний вибір в динамічних умовах цифрового освітнього середовища.

Актуальність дослідження посилюється суперечністю між суспільним запитом на відповідальну цифрову педагогічну практику та фрагментарністю наукових досліджень, що інтегрують проблематику етичної компетентності й цифрової трансформації освіти. Подолання цієї суперечності потребує системного теоретичного осмислення сутності та структури етичної компетентності педагогічного працівника в умовах цифровізації.

У сучасній науково-педагогічній літературі теоретико-практичні питання формування етичної культури педагогічних працівників досліджували А. Алексеєнко, Т. Аболіна, І. Бех, С. Гаряча, К. Журба, Н. Лавриненко, В. Кручек та ін. Значний доробок про етичну компетентність був сформований такими вченими як С. Александровою, Р. Апресяном, В. Бакштановським, Н. Вознюк, О. Дробницьким, І. Зверєвою, І. Зайченко, Я. Котигер, С. Марченко, В. Малаховим, Е. Гришиним, І. Писаренком, В. Чернокозовим, В. Тесленко, І. Трубавіною, С. Харченко, В. Пухно, А. Хоружа, Т. Щербак та ін. Про професійний розвиток педагогічного працівника в умовах цифровізації освіти писали М. Антонченко, І. Воротникова, Г. Дегтярьова, С. Іванова, В. Орос, А. Самко, А. Петренко та ін. Однак попри наявність ґрунтовних напрацювань у сфері професійної етики та досліджень цифровізації освіти, інтеграція цих напрямів у межах цілісної теоретичної моделі етичної компетентності педагогічного працівника залишається недостатньо розробленою.

Мета статті – теоретично обґрунтувати сутність етичної компетентності педагогічного працівника в умовах цифровізації освіти та визначити її структурні компоненти.

У сучасному науковому дискурсі етична компетентність розглядається як складне поліфункціональне та індивідуально-психологічне утворення на основі інтеграції професійних теоретичних знань, ціннісних орієнтацій і практичних умінь педагога у сфері етики, а також особистісних якостей, емоційно-ціннісного ставлення до педагогічної діяльності, що сукупно забезпечують вибір педагогом

свідомої етичної поведінки, яка віддзеркалює нормативно-етичні професійні засади та гуманістичну спрямованість його педагогічної дії [2, с. 144].

В умовах цифровізації освіти ця характеристика набуває нових змістових акцентів. Цифрове середовище посилює відкритість освітнього процесу, робить професійну діяльність педагога публічною, фіксованою, доступною для аналізу й оцінювання. Це потребує високого рівня внутрішньої етичної саморегуляції.

У дослідженнях Л. Петренко, присвячених проблемам цифровізації освіти, наголошується, що «цифрові технології не лише змінюють форми і методи навчання, а й вимагають переосмислення змісту педагогічної підготовки, формування нових компетентностей, здатності до гнучкої адаптації в умовах цифрового середовища» [4].

Водночас авторка підкреслює необхідність здатності педагога «використовувати цифрові інструменти для організації навчального процесу, здійснювати науково-методичну діяльність, підтримувати академічну доброчесність та педагогічну етику в онлайн-середовищі [4, с. 2].

У сучасному освітньому просторі формування етичної компетентності педагогічного працівника тісно пов'язане з розвитком його цифрових компетентностей. Згідно з Рамкою цифрової компетентності педагогічних і науково-педагогічних працівників [3], цифрова компетентність включає п'ять ключових сфер: цифрову грамотність, професійну залученість у цифровому середовищі, роботу з цифровими освітніми ресурсами, організацію освітньої діяльності в цифровому середовищі та компетентність у спрямуванні здобувачів освіти. Кожна з цих сфер передбачає не лише технічні навички, а й здатність педагога діяти відповідально й етично: забезпечувати безпечне використання цифрових технологій, коректну онлайн-комунікацію, дотримання авторських прав і принципів академічної доброчесності. Таким чином, цифрова компетентність створює передумови для реалізації етичної компетентності, формуючи культуру відповідального професійного вибору та гуманістично орієнтовану поведінку педагога в цифровому освітньому середовищі.

Зазначене положення дозволяє стверджувати, що цифрова компетентність у сучасних умовах не може розглядатися ізольовано від етичного виміру. Саме етична компе-

тентність забезпечує гуманістичну спрямованість використання цифрових інструментів, визначає межі допустимого, формує культуру відповідального професійного вибору.

Отож, сутність етичної компетентності педагогічного працівника в умовах цифровізації освіти можна визначити як інтегративну характеристику професійної діяльності, що поєднує ціннісні орієнтації, знання етичних норм, практичні вміння та здатність до рефлексивного аналізу власної поведінки в цифровому освітньому середовищі. Така компетентність забезпечує гуманістичний характер цифрової трансформації освіти, сприяє дотриманню академічної доброчесності та формує культуру відповідального професійного вибору.

Таким чином, у сучасних умовах цифровізації освіти етична компетентність педагогічного працівника зберігає інтегративний характер класичної моделі, об'єднуючи ціннісні орієнтації, знання етичних норм, практичні вміння та здатність до рефлексивного аналізу власної поведінки. Водночас цифровий контекст визначає нові вимоги до кожного компоненту: педагог має не лише усвідомлювати моральні принципи та знати етичні стандарти, а й застосовувати їх у цифровому освітньому середовищі, дотримуватися принципів академічної доброчесності, захищати персональні дані та етично використовувати технології, у тому числі штучний інтелект. На основі цього підходу пропонуємо виділити чотири взаємопов'язані компоненти етичної компетентності: **ціннісно-мотиваційний**, **когнітивний**, **операційно-діяльнісний** та **рефлексивний**, кожен із яких включатиме цифрові аспекти і забезпечуватиме інтеграцію цінностей, знань і практичних умінь у професійній діяльності педагога. Така структура відповідає класичній логіці побудови компетентності та водночас адекватно відображає сучасні виклики цифрового освітнього простору.

Ціннісно-мотиваційний компонент: визначає моральні установки, професійні цінності та готовність діяти етично, що є основою будь-яких професійних рішень. У цифровому середовищі до нього входить усвідомлення принципів цифрової доброчесності, гуманістичних цінностей онлайн-освіти та відповідальності за результати дистанційного навчання. Як зазначають українські дослідники, мотиваційна складова є ключовим фактором, що визначає готовність педагога до-

тримуватися етичних стандартів у будь-яких умовах, зокрема при використанні цифрових технологій [6; 7].

Когнітивний компонент: охоплює знання етичних норм, професійних стандартів і нормативно-правових вимог, включно з принципами академічної доброчесності, авторськими правами, захистом персональних даних та етичним використанням цифрових ресурсів і технологій, зокрема штучного інтелекту [3]. Такий рівень знань дозволяє педагогу приймати обґрунтовані та відповідальні рішення в цифровому професійному просторі.

Операційно-поведінковий компонент: визначає здатність педагога застосовувати етичні принципи на практиці. У цифровому контексті це включає етичну комунікацію з учнями та колегами в онлайн-середовищі, прозоре оцінювання результатів навчання, використання цифрових освітніх платформ відповідно до правил доброчесності та забезпечення безпеки персональних даних. Операційно-поведінковий компонент забезпечує реалізацію цінностей і знань у конкретних професійних ситуаціях.

Рефлексивний компонент: передбачає здатність до самоаналізу, оцінки власних дій і корекції поведінки, що особливо важливо у цифровому освітньому середовищі, де педагог постійно стикається з моральними та професійними викликами. Самоаналіз включає оцінку власного дотримання принципів академічної доброчесності, цифрової етики та ефективності застосування технологій [1; 5].

Такий підхід дозволяє органічно інтегрувати цифрові аспекти у класичні компоненти етичної компетентності, забезпечуючи гармонійне поєднання цінностей, знань, практичних умінь і рефлексії у професійній діяльності сучасного педагога. У результаті структура етичної компетентності стає відповідною як класичній логіці компетентності, так і вимогам цифрового освітнього простору, де гуманістичний підхід, академічна доброчесність і професійна відповідальність набувають особливої значущості.

Отже, цифровізація освіти зумовлює необхідність переосмислення моральних засад професійної діяльності педагогічного працівника та формування етичної компетентності, здатної забезпечувати гуманістичний характер освітнього процесу у цифровому середовищі.

Включення цифрових аспектів у класичні компоненти етичної компетентності дозволяє поєднати традиційні цін-

ності, знання і практичні навички з вимогами сучасного цифрового освітнього середовища, забезпечуючи ефективність професійної діяльності та формування культури відповідального вибору у педагогів.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розроблення критеріїв оцінювання та показників сформованості етичної компетентності педагогічних працівників різних рівнів освіти, зокрема у цифровому середовищі, що дозволить підвищити ефективність професійного розвитку та підготовки сучасного педагога.

Список використаних джерел:

1. Денищук І. Професійна рефлексія педагога: умови формування та особливості розвитку. *Імідж сучасного педагога*. 2022. № 5 (206). С. 32–36. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-5\(206\)-32-36](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-5(206)-32-36).
2. Кучай Т., Кучай О., Рокосовик Н., Зорочкіна Т. Етична компетентність – базова складова професійності педагога. *Витоки педагогічної майстерності*. 2022. Вип. 29. С. 142–145. DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2022.29.264292>.
3. Концептуально-референтна Рамка цифрової компетентності педагогічних й науково-педагогічних працівників. Міністерство цифрової трансформації України. 2021. URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/0/2900-2629_frame_pedagogical.pdf.
4. Петренко А. Теоретичні і практичні засади підготовки майбутніх викладачів закладів вищої педагогічної освіти до професійної діяльності в умовах цифровізації суспільства. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2025. Т. 7. № 2. С. 1–11. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7010>.
5. Роганова М., Рашидова С., Роганов М. Професійна рефлексія викладача закладу вищої освіти як умова його педагогічної культури. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2023. № 1 (105). С.141–151. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2023-105-1-141-151>.
6. Ткаченко С. Критерії оцінки сформованості етичної компетентності майбутніх учителів суспільно-гуманітарних дисциплін. *Наука і освіта*. 2015. № 9. С. 181–186.
7. Шатайло Н. В. Емоційно-етична компетентність педагога: ресурси розвитку. *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку: Матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (16 травня 2025 р.) / за заг. ред. В. В. Ягоднікової*. Одеса: Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. С. 119-121. URL: <https://dspace.oano.od.ua/handle/123456789/480>.

The article provides a theoretical substantiation of the essence of a teacher's ethical competence in the context of the digitalization of education and identifies its structural components. It highlights the specific features of the manifestation of ethical competence in a digital educational environment and emphasizes its role in ensuring academic integrity and maintaining the humanistic focus of a teacher's professional activity.

Key words: *ethical competence, teaching professional, digitalization of education, academic integrity, professional ethics.*

Квашук В. В.,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

*Науковий керівник: **Войтовська А. І.,** доктор філософії, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті проаналізовано роль інформаційних технологій у процесі цифровізації системи соціальної підтримки ветеранів. Розкрито основні напрями застосування цифрових інструментів, зокрема електронних реєстрів, телемедичних сервісів, мобільних застосунків і платформ працевлаштування, а також окреслено їхній вплив на підвищення доступності, індивідуалізації та ефективності соціальних послуг. Визначено ключові виклики цифровізації, пов'язані з питаннями кібербезпеки, цифрової грамотності та додержання етичних стандартів у соціальній роботі.

Ключові слова: *цифровізація; інформаційні технології; соціальна підтримка ветеранів; електронні сервіси; телемедицина; соціальна робота.*

У багатьох країнах світу зростання кількості ветеранів унаслідок військових конфліктів, миротворчих місій та оборонних операцій зумовлює необхідність модернізації систем соціального супроводу цієї категорії громадян. За

даними міжнародних досліджень, ветерани стикаються з комплексом труднощів, серед яких поширеними є посттравматичний стресовий розлад, труднощі соціалізації, проблеми працевлаштування та бар'єри доступу до соціальних послуг. У таких умовах традиційні офлайн-моделі соціальної підтримки не завжди забезпечують оперативність, доступність та індивідуалізацію допомоги, що актуалізує потребу використання цифрових технологій.

Водночас упровадження інформаційних технологій у сферу соціальної підтримки ветеранів супроводжується низкою викликів. Серед них – нерівномірний рівень цифрової грамотності користувачів, ризики кібербезпеки, необхідність захисту персональних даних, недостатня адаптація програмного забезпечення до специфічних потреб ветеранів та брак міжвідомчої координації цифрових сервісів. Ці чинники вимагають наукового осмислення ролі інформаційних технологій у системі соціальної роботи та визначення ефективних моделей їх застосування (Hoge, 2018).

Питання цифровізації соціальної сфери активно досліджується в сучасній науковій літературі, що свідчить про зростаючий інтерес науковців до ролі інформаційних технологій у забезпеченні соціального добробуту населення. Значний внесок у дослідження цифрових трансформацій соціальної роботи зробили такі вчені, як Рімер Ф., які розглядають технології як інструмент підвищення доступності соціальних послуг та покращення комунікації між клієнтом і фахівцем. Автор підкреслює, що цифрові платформи можуть суттєво розширити можливості соціальної допомоги, особливо для осіб, які проживають у віддалених регіонах.

Українські дослідники приділяють увагу проблемі цифровізації соціальної роботи. Зокрема, Кравченко розглядає цифрові сервіси як засіб підвищення прозорості соціального управління, а Литвиненко аналізує можливості використання електронних платформ у процесі соціального супроводу ветеранів. У роботах Савченко підкреслюється значення інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку дистанційних соціальних послуг.

Інформаційні технології у сучасній соціальній роботі розглядаються як інструмент підвищення доступності послуг, оптимізації управління соціальними процесами та індивідуалізації підтримки клієнтів. У контексті роботи з ветеранами їх роль значно розширюється, оскільки цифрові рішення дозво-

ляють одночасно вирішувати кілька стратегічних завдань: забезпечувати швидкий доступ до інформації про соціальні гарантії, координувати взаємодію між різними службами, здійснювати дистанційну психологічну допомогу та підтримувати соціальну інтеграцію (Кравченко, 2021).

Саме трансформаційна функція є найбільш значущою, оскільки вона передбачає використання цифрових аналітичних систем для прогнозування потреб ветеранів і планування індивідуальних програм підтримки (Литвиненко, 2022).

Сучасна практика соціальної роботи демонструє широкий спектр цифрових рішень, які можуть використовуватися для підтримки ветеранів. Їх доцільно класифікувати за функціональним призначенням.

Електронні реєстри ветеранів дозволяють систематизувати інформацію про статус особи, надані пільги, отримані послуги та індивідуальні потреби. Використання таких систем сприяє: зменшенню адміністративного навантаження; уникненню дублювання послуг; підвищенню продуктивності соціальної підтримки.

Крім того, централізовані бази даних забезпечують міжвідомчу взаємодію між установами соціального захисту, медичними закладами та службами зайнятості.

Одним із найбільш ефективних напрямів застосування інформаційних технологій є дистанційна медична та психологічна допомога. Телемедичні сервіси дозволяють ветеранам отримувати консультації лікарів і психологів незалежно від місця проживання. Це особливо важливо для осіб із обмеженою мобільністю або тих, хто проживає у віддалених регіонах.

Онлайн-терапевтичні платформи можуть включати: відеоконсультації; чат-підтримку; інтерактивні вправи для саморегуляції; системи моніторингу психоемоційного стану.

Дослідження свідчать, що регулярне використання цифрових психологічних сервісів сприяє зниженню рівня тривожності та симптомів посттравматичного стресу.

Мобільні додатки виступають персоналізованим інструментом взаємодії ветерана із соціальною системою. Їх функціонал може включати: календар соціальних виплат; нагадування про медичні огляди; доступ до освітніх ресурсів; комунікацію з соціальним працівником; інтеграцію з електронними документами.

Перевагою мобільних застосунків є їх доступність та можливість постійного використання, що формує відчуття підтримки та контролю над власною ситуацією.

Одним із ключових викликів для ветеранів є повернення до цивільного професійного життя. Цифрові платформи працевлаштування дозволяють: проходити онлайн-навчання; отримувати консультації кар'єрних консультантів; брати участь у програмах перекваліфікації; знаходити вакансії з урахуванням військового досвіду (Reamer, 2019).

Такі платформи сприяють підвищенню конкурентоспроможності ветеранів на ринку праці та зменшенню ризику соціальної ізоляції.

Цифрові спільноти ветеранів виконують важливу соціально-психологічну функцію. Вони створюють простір для обміну досвідом, взаємної підтримки та формування відчуття належності до спільноти. У таких середовищах ветерани можуть отримати неформальну допомогу, що часто доповнює офіційні соціальні послуги.

Попри значний потенціал інформаційних технологій, їх використання супроводжується певними ризиками: цифровий розрив між користувачами з різним рівнем цифрової грамотності; ризики витоку персональних даних; залежність від технічної інфраструктури; можлива дегуманізація соціальної роботи через надмірну автоматизацію; алгоритмічні упередження у системах штучного інтелекту.

Ці обмеження вимагають розроблення етичних стандартів використання цифрових технологій та впровадження програм підвищення цифрової компетентності ветеранів (Савченко, 2020).

Водночас ефективність застосування інформаційних технологій залежить від рівня цифрової грамотності користувачів, якості технічної інфраструктури та дотримання етичних стандартів. Тому цифровізація соціальної підтримки повинна здійснюватися комплексно, із урахуванням соціальних, психологічних і технологічних чинників.

Список використаних джерел:

1. Кравченко О. В. Цифрові сервіси як інструмент підвищення прозорості соціального управління. *Соціальна робота та соціальна політика*. 2021. № 2. С. 45–52.
2. Литвиненко Н. М. Електронні платформи у процесі соціального супроводу ветеранів. *Вісник соціальних досліджень*. 2022. № 1. С. 78–86.
3. Савченко І. П. Інформаційно-комунікаційні технології у розвитку дистанційних соціальних послуг. *Актуальні проблеми соціальної роботи*. 2020. № 3. С. 33–40.

4. Hoge C. Mental health problems among veterans. *JAMA*. 2018. P. 224.
5. Reamer F. Ethical standards in digital social work. *Social Work Today*. 2019. P. 186.

The article analyzes the role of information technologies in the digitalization of the social support system for veterans. It highlights the main areas of application of digital tools, including electronic registers, telemedicine services, mobile applications, and employment platforms, and outlines their impact on improving the accessibility, individualization, and effectiveness of social services. The key challenges of digitalization are identified, particularly those related to cybersecurity, digital literacy, and ethical standards in social work.

Key words: digitalization; information technologies; social support for veterans; electronic services; telemedicine; social work.

Марцеха О. В.,

*вчитель хімії, заступник директора з НВР
Кульчіївського ліцею (зі структурними підрозділами
гімназія і початкова школа)
Слобідсько-Кульчіївської сільської ради
Кам'янець-Подільського району
Хмельницької області*

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ХІМІЧНОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

У даному дописі розглядається сучасна цифрова трансформація хімічної освіти як відповідь на виклики XXI століття, що змінює роль учителя, способи навчання та формує нові підходи до викладання предмета. Проаналізовано, як цифрові технології, інтерактивні ресурси та штучний інтелект впливають на процес навчання, розвиток критичного мислення та цифрову грамотність учнів, а також розкрито потенціал цих інструментів для підвищення якості хімічної освіти.

Ключові слова: цифрова трансформація, хімічна освіта, цифрові технології, штучний інтелект, цифрова компетентність, інтерактивне навчання.

Мета публікації – проаналізувати особливості цифрової трансформації хімічної освіти та окреслити можливості використання цифрових технологій і штучного інтелекту

для підвищення якості навчання й професійної діяльності сучасного вчителя хімії.

Світ змінюється швидше, ніж будь-коли раніше, і ці зміни безпосередньо впливають на освіту. Сучасні учні народилися в цифрову епоху: вони звикли до швидкого доступу до інформації, візуального контенту, інтерактивності та миттєвого зворотного зв'язку. У такій реальності хімічна освіта вже не може обмежуватися лише підручником, крейдою й традиційним експериментом. Цифрова трансформація стає необхідністю, а не вибором. Вона змінює не тільки інструменти навчання, а й саму роль учителя, характер взаємодії з учнями та підходи до формування наукового мислення. Хімія завжди була наукою, що поєднує теорію та експеримент. Проте багато її явищ відбуваються на рівні атомів і молекул – там, де людське око безсиле. Саме тут цифрові технології відкривають нові горизонти. Інтерактивні симуляції, тривимірні моделі молекул, анімації механізмів реакцій дозволяють побачити те, що раніше можна було лише уявити. Наприклад, використання платформи PhET Interactive Simulations дає можливість учням змінювати умови реакції, спостерігати за рухом частинок і аналізувати результати в режимі реального часу. У такому форматі навчання стає дослідницьким: учень не просто сприймає готову інформацію, а перевіряє гіпотези, порівнює результати та формулює висновки.

Цифрова трансформація змінює й структуру уроку. Якщо раніше пояснення нового матеріалу займало більшу частину часу, то сьогодні вчитель дедалі частіше виступає фасилітатором навчального процесу. Завдяки цифровим ресурсам учні можуть самостійно опрацьовувати частину теорії, переглядати відео, виконувати інтерактивні вправи.

Водночас цифрова трансформація не є безхмарним процесом. Вона супроводжується низкою викликів, які потребують усвідомленого підходу. Один із головних – це необхідність безперервного професійного розвитку педагога. Технології швидко оновлюються, з'являються нові сервіси, змінюються алгоритми роботи програм. Вчитель має не лише опанувати технічні навички, а й навчитися педагогічно доцільно інтегрувати цифрові інструменти в навчальний процес. Недостатньо просто використати онлайн-тест або презентацію – важливо, щоб вони сприяли глибшому розумінню суті хімічних явищ.

Існує також ризик поверхневості. Яскраві анімації та інтерактивні тести можуть створити ілюзію активного навчання, але без осмислення матеріалу вони не забезпечують стійких знань. Саме тому цифрові технології повинні поєднуватися з аналітичною діяльністю: обговоренням, порівнянням, аргументацією.

Окрему роль у цифровій трансформації відіграє штучний інтелект. Інструменти ШІ уже сьогодні використовуються для створення навчальних матеріалів, формування тестових завдань, підготовки пояснень складних тем. У світовій науковій спільноті штучний інтелект застосовується для прогнозування хімічних реакцій і розробки нових матеріалів, а отже, його інтеграція в освіту є логічним кроком. Проте вчитель має навчити учнів критично ставитися до відповідей, згенерованих ШІ, перевіряти інформацію, аналізувати її на відповідність навчальній програмі. Штучний інтелект може бути потужним помічником, але він не здатен замінити педагогічну інтуїцію, досвід і живе спілкування.

Разом із новими можливостями виникають і етичні питання. Як забезпечити академічну доброчесність у цифровому середовищі? Як навчити учнів відповідально користуватися інформацією? Як уникнути бездумного копіювання готових відповідей із мережі? Відповідь полягає не в заборонах, а в формуванні культури відповідального використання технологій. Учитель має пояснювати принципи авторського права, значення самостійної роботи, важливість критичного мислення. Саме це формує зрілу цифрову особистість. Цифрова трансформація хімічної освіти – це насамперед зміна парадигми. Сучасний учитель хімії стає не лише джерелом інформації, а наставником у цифровому просторі, який допомагає учням орієнтуватися в потоці даних, відрізнити науково обґрунтовані факти від міфів і застосовувати знання в реальному житті.

Цифрова трансформація є складним, але перспективним процесом. Вона ставить перед учителем нові вимоги, але водночас надає інструменти, які дозволяють зробити навчання більш наочним, інтерактивним і ефективним. Майбутнє хімічної освіти полягає не у відмові від традицій, а в їх гармонійному поєднанні з інноваціями. Саме така синергія забезпечить підготовку покоління учнів, здатних мислити науково, діяти відповідально й упевнено почуватися в цифровому світі.

Окремої уваги заслуговує те, що цифрова трансформація хімічної освіти відбувається паралельно з революційними змінами у самій науці. Сучасна хімія дедалі більше стає «цифровою наукою». Наприклад, у 2024–2025 роках активно розвиваються алгоритми штучного інтелекту, які прогнозують структури молекул і передбачають перебіг хімічних реакцій. Те, на що раніше вчені витрачали роки експериментів, сьогодні моделюється за лічені години. У провідних університетах світу вже створюють так звані «автономні лабораторії», де роботи виконують експерименти, а штучний інтелект аналізує результати й пропонує нові гіпотези. Фактично формується новий тип науковця – дослідник, який однаково впевнено володіє хімією, математикою та цифровими технологіями. І якщо школа не готуватиме учнів до такої реальності, між освітою і наукою виникне розрив.

Саме тому цифрова трансформація вчителя хімії – це не про моду, а про відповідальність перед майбутнім.

Цікаво, що сучасні дослідження когнітивної психології доводять: візуалізація складних абстрактних процесів суттєво підвищує рівень розуміння та запам'ятовування матеріалу. Коли учень бачить тривимірну модель молекули, а не лише її плоске зображення в підручнику, активізуються різні канали сприйняття. Це означає, що цифрові інструменти не просто «прикрашають» урок – вони змінюють глибину засвоєння знань.

Ще одна цікава тенденція – гейміфікація науки. Сьогодні існують наукові онлайн-платформи, де користувачі допомагають ученим аналізувати структури білків або молекул, фактично беручи участь у реальних дослідженнях. Уявімо, який потенціал має інтеграція подібних підходів у шкільну освіту. Учень може відчувати себе не просто слухачем, а учасником великої наукової спільноти. Такий досвід здатен суттєво підвищити мотивацію до вивчення хімії.

Не можна оминути й питання мотивації самого вчителя. Освоєння нових цифрових інструментів часто повертає педагогу відчуття творчості та професійного розвитку. Урок перетворюється на майданчик для експериментів не лише для учнів, а й для самого вчителя. Це підтримує професійну енергію, запобігає емоційному вигоранню та відкриває нові методичні можливості. Разом із тим цифрова трансформація потребує балансу. Жодна технологія не за-

мінить живого слова вчителя, його емоційної підтримки, здатності помітити труднощі конкретного учня. Найефективнішою є модель, у якій цифрові інструменти доповнюють традиційні методи, а не витісняють їх. Саме синергія людського досвіду й технологічних можливостей створює якісно новий рівень освіти.

Отже, цифрова трансформація хімічної освіти – це процес, що поєднує інновації, педагогічну майстерність і стратегічне бачення майбутнього. Вона ставить перед сучасним учителем серйозні виклики, але водночас відкриває безпрецедентні можливості. Сьогоднішній урок хімії – це вже не лише формули на дошці, а вікно у світ високих технологій, наукових відкриттів і глобальних змін.

Список використаних джерел:

1. Морзе Н. В., Кочарян А. Б. Цифрова компетентність учителя: сутність та структура. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2018. № 5. С. 1–13.
2. Овчарук О. В. Розвиток інформаційно-цифрової компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти. *Педагогіка і психологія*. 2020. № 3 (108). С. 31–40.
3. Концепція розвитку цифрових компетентностей громадян України. Кабінет Міністрів України. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
4. Hargittai E. Digital Literacy and Education in the 21st Century. *Journal of Education Policy*. 2021. Vol. 36. № 5. P. 635–650.
5. PhET Interactive Simulations. University of Colorado Boulder. 2023. URL: <https://phet.colorado.edu>.

The report examines the modern digital transformation of chemistry education as a response to the challenges of the 21st century, which changes the role of the teacher, teaching methods and forms new approaches to teaching the subject. It analyzes how digital technologies, interactive resources and artificial intelligence affect the learning process, the development of critical thinking and digital literacy of students, and also reveals the potential of these tools for improving the quality of chemistry education.

Key words: *digital transformation, chemical education, digital technologies, artificial intelligence, digital competence, interactive learning.*

Москаленко А. Р.,
студентка гр.ІТ-1-1 Відокремленого
структурного підрозділу
Полтавського фахового коледжу нафти і газу
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Науковий керівник: **Тенькова З. Ю.,**
викладач Відокремленого структурного підрозділу
Полтавського фахового коледжу нафти і газу
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ

У статті розглядаються етичні питання, пов'язані із застосуванням штучного інтелекту в галузі освіти. У ній аналізуються такі теми, як академічна доброчесність, захист персональних даних та вплив технологій на здатність студентів до самостійного мислення.

Ключові слова: штучний інтелект, освіта, етичні проблеми, академічна доброчесність, захист даних, самостійне мислення.

Сьогодні ми бачимо, як технології змінюють усе навколо нас. Штучний інтелект (ШІ) – це вже не кадри з фантастичного фільму, а реальність, яка допомагає лікарям, науковцям та економістам. Звичайно, він не оминув і нашу школу.

З одного боку, ШІ – це реально круто. Ми можемо отримувати підказки, швидше знаходити потрібні факти та вчитися за власним графіком. Вчителі теж виграють: вони можуть швидше перевіряти тести чи готувати цікаві матеріали. Але з іншого боку, така доступність технологій породжує купу питань. Де межа між допомогою та звичайним списуванням? Хто відповідає за помилки? Саме тому тема етики ШІ зараз є настільки важливою для кожного з нас.

У сучасному світі інформаційні технології розвиваються надзвичайно швидко і далі більше впливають на різні сфери людської діяльності. Однією з найважливіших технологій ХХІ століття є штучний інтелект. Системи ШІ здатні аналізувати великі обсяги інформації, навчатися на основі даних та виконувати завдання, які раніше вимагали участі

людини. Сьогодні ці технології активно використовуються в медицині, економіці, науці та, безпосередньо, в освіті.

Освітня сфера є однією з тих галузей, де впровадження штучного інтелекту відкриває нові можливості для розвитку навчального процесу. За допомогою сучасних цифрових платформ учні можуть отримувати індивідуальні рекомендації для навчання, швидше знаходити необхідну інформацію та отримувати допомогу під час виконання завдань. Вчителі, у свою чергу, можуть використовувати штучний інтелект для перевірки робіт, створення навчальних матеріалів та аналізу успішності студентів. [1]

Проте разом із новими можливостями з'являються і нові виклики. Одним із найважливіших є питання етики використання штучного інтелекту в освіті. Поширення таких технологій викликає дискусії щодо академічної доброчесності, відповідальності за використання цифрових інструментів, захисту персональних даних та впливу технологій на розвиток мислення та розвитку студентів.

Актуальність цієї теми полягає в тому, що штучний інтелект стає все більш доступним для учнів і вчителів, а тому необхідно розуміти, як використовувати його відповідально та етично.

Метою цієї роботи є дослідження етичних аспектів використання штучного інтелекту в освітньому процесі. Для досягнення цієї мети необхідно розглянути особливості використання штучного інтелекту в освіті, визначити основні етичні проблеми, пов'язані з його застосуванням, а також проаналізувати можливі шляхи відповідального використання таких технологій у навчанні.

Використання штучного інтелекту в сучасній освіті. ШІ – це галузь інформатики, що займається створенням комп'ютерних систем, здатних виконувати завдання, які зазвичай потребують людського інтелекту. До таких завдань належать аналіз інформації, розпізнавання тексту та мовлення, прогнозування результатів та прийняття рішень.

У сфері освіти штучний інтелект використовується для створення різноманітних навчальних інструментів і платформ. Одним із найпоширеніших напрямів є системи персоналізованого навчання. Такі системи аналізують рівень знань учнів і пропонують навчальні матеріали, які відповідають їхнім індивідуальним потребам.

Крім того, штучний інтелект використовується для автоматичної перевірки тестів і завдань. Це дозволяє значно зекономити час вчителів і швидше отримувати результати навчання. Також існують цифрові помічники та чат-боти, які можуть пояснювати складні теми, допомагати з виконанням домашніх завдань або надавати додаткову інформацію.

Використання таких технологій робить навчання більш гнучким і доступним. Студенти можуть отримувати допомогу у будь-який час, а також працювати у власному темпі. Однак важливо пам'ятати, що штучний інтелект не повинен повністю замінювати традиційний процес навчання, оскільки живе спілкування між учителем і учнями відіграє важливу роль у формуванні знань і навичок. Саме тому поряд із технічними можливостями виникає необхідність обговорення етичних аспектів використання таких технологій. Етичні проблеми використання штучного інтелекту в освіті. Однією з головних етичних проблем використання штучного інтелекту в освіті є питання академічної доброчесності. Сучасні системи штучного інтелекту можуть генерувати тексти, розв'язувати задачі або створювати готові відповіді на запитання. Через це існує ризик, що учні можуть використовувати ці інструменти для виконання навчальних завдань без власного аналізу та розуміння матеріалу [2].

У таких випадках виникає проблема авторства роботи. Якщо текст або відповідь створені штучним інтелектом, важко визначити, яку частину роботи виконав сам учень. Це може призвести до порушення принципів академічної доброчесності та зниження рівня самостійності у навчанні. Ще однією важливою проблемою є захист персональних даних. Багато цифрових освітніх платформ збирають інформацію про користувачів, наприклад про їхню успішність, активність або навчальні інтереси. Якщо такі дані використовуються неналежним чином або потрапляють до сторонніх осіб, це може становити загрозу для приватності учнів.

Також дослідники звертають увагу на проблему упередженості алгоритмів. Штучний інтелект працює на основі даних, які використовувалися для його навчання. Якщо ці дані містять помилки або певні упередження, система може відтворювати їх у своїх результатах. У контексті освіти це може впливати на рекомендації щодо навчання або оцінювання.

Ще одним етичним викликом є можливість надмірної залежності від технологій. Якщо учні занадто часто користуються штучним інтелектом для виконання завдань, вони можуть втрачати навички самостійного мислення, аналізу інформації та вирішення проблем. Тому важливо знайти баланс між використанням сучасних технологій та розвитком власних інтелектуальних здібностей учнів.

Принципи етичного використання штучного інтелекту в освіті. Для того щоб використання штучного інтелекту було корисним і безпечним, необхідно дотримуватися певних етичних принципів.

По-перше, штучний інтелект повинен використовуватися як допоміжний інструмент у навчанні, а не як повна заміна самостійної роботи. Його варто застосовувати для пояснення складних тем, пошуку інформації або перевірки власних знань.

По-друге, важливо дотримуватися принципів академічної доброчесності. Якщо під час виконання роботи використовувалися інструменти штучного інтелекту, про це слід зазначати.

По-третє, необхідно підвищувати рівень цифрової грамотності учнів та вчителів. Розуміння принципів роботи штучного інтелекту допомагає краще оцінювати його можливості та обмеження.

Крім того, освітні заклади повинні розробляти правила використання штучного інтелекту у навчальному процесі. Такі правила допоможуть визначити допустимі способи використання технологій та запобігти можливим зловживанням [3].

Отже, штучний інтелект поступово стає важливою частиною сучасної освіти. Він відкриває нові можливості для персоналізації навчання, підвищення ефективності освітнього процесу та розвитку цифрових навичок учнів. Водночас використання штучного інтелекту пов'язане з низкою етичних викликів. Серед них особливе значення мають питання академічної доброчесності, захисту персональних даних, можливих упереджень алгоритмів та ризику надмірної залежності від технологій. Саме тому важливо формувати культуру відповідального використання штучного інтелекту в освіті. Учні та вчителі повинні усвідомлювати як переваги, так і обмеження таких технологій. Лише за умови поєднання технологічного розвитку з етичними принципами штуч-

ний інтелект зможе стати ефективним інструментом підтримки навчання та сприяти підвищенню якості освіти.

Список використаних джерел:

1. Цифрова трансформація освіти та використання сучасних технологій у навчанні.. *Welfare.green*. URL: https://welfare.green/cifrova-transformaciya-navchannya-u-suchasnomu-sviti-/?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=22641534373&utm_content=gid||aid||placement|&utm_term=&gad_source=1&gad_campaignid=22641535600&gbraid=0AAAAAqkMz0V-Cbvoi0Iwt4awT8GlCttzQX&gclid=CjwKCAjw687NBhB4EiwAQ645dijFFvveDds_Rp3xVrz9iLADPP633dpJrTnydJ9uK1lusvHeTFuWeb0CvisQAVd_BwE (дата звернення: 11.03.2026).
2. Етичні аспекти використання штучного інтелекту в освітній діяльності. *Житомирський державний університет імені Івана Франка*. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/46869/1/1.pdf> (дата звернення: 11.03.2026).
3. Етичні аспекти використання ШІ у сфері освіти. *Profosvita.online*. URL: https://profosvita.online/courses/course-v1:Profosvita+CM-R042-OEP+2025/courseware/cf537a87f29c45-d3ba401b3e098a2e03/bd4cd4bb58bc41a28afc5fa275d078a2/7?-activate_block_id=block-v1%3AProfosvita%2BCM-R042-OEP%2B-2025%2Btype%40vertical%2Bblock%40c4d2090ae26941299997-19a0d3d525a0 (дата звернення: 11.03.2026).

This article examines ethical issues related to the use of artificial intelligence in education. It analyzes topics such as academic integrity, personal data protection, and the impact of technology on students' ability to think independently.

Key words: artificial intelligence, education, ethical issues, academic integrity, data protection, independent thinking.

Павленко Б. О.,
студент гр.ІТ-2-1 Відокремленого структурного підрозділу
Полтавського фахового коледжу нафти і газу
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Науковий керівник: **Тенькова З. Ю.,**
викладач Відокремленого структурного підрозділу
Полтавського фахового коледжу нафти і газу
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ЦИФРОВА ГРАМОТНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЯК КЛЮЧОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ХХІ СТОЛІТТЯ

Текст присвячений впровадженню технологій в освітній процес, що робить навчання інтерактивним, але вимагає високого рівня цифрової грамотності та критичного мислення. Особливу увагу приділено впливу штучного інтелекту, який пропонує персоналізацію навчання, проте несе ризики надмірної залежності та зниження когнітивних навичок. Автор наголошує на важливості поєднання професійних компетенцій із гнучкими навичками, такими як лідерство та креативність, для успішної адаптації на сучасному ринку праці.

Ключові слова: цифрова грамотність, штучний інтелект, критичне мислення, soft skills, емоційний інтелект, цифровізація освіти.

Впровадження технологій у освітній процес є однією з найбільших змін у сучасному навчальному середовищі. Цифровізація освіти відкриває нові горизонти для вчителів та учнів, роблячи навчання більш доступним, інтерактивним та ефективним.

Цифрова грамотність включає не лише вміння користуватися комп'ютером, а й розуміння принципів безпеки та етики в онлайн-середовищі. Володіння цифровими навичками передбачає здатність ефективно використовувати технології для пошуку, обробки та обміну інформацією. Це також включає критичне мислення щодо надійності джерел, захисту особистих даних та взаємодії в інтернеті [1].

Сьогодні студентство є найбільш вразливою категорією перед маніпуляціями ЗМІ. Постійне перебування в інтернеті в пошуках розваг та інформації робить молодь прямою мішен-

ню для агресивної реклами та деструктивного контенту. Через несформованість свідомості та емоційну чутливість, цифрові комунікації часто стимулюють юнаків до небезпечних дій, що поширюються мережею наче вірус, несучи загрозу життю. Прагнення популярності та сліпе копіювання «онлайн-ідолів» створює хибне уявлення про успіх, де сила та шкідливі звички романтизуються як шлях до «красивого життя». Цей конфлікт між віртуальним глянцем і реальністю стає тригером для серйозних наслідків: від глибоких депресій і нервових зривів до агресії та розладів психіки [2].

Штучний інтелект стає все більш важливим інструментом у сфері освіти та науки. Його можливості відкривають нові горизонти для навчання, досліджень і розвитку кар'єри. Що слід знати про переваги та недоліки використання ШІ в освіті. Серед переваг – можливість персоналізованого навчання, швидкий доступ до інформації, допомога у виконанні завдань та автоматизація перевірки робіт. Це може зробити навчання більш ефективним і доступним для учнів. Водночас існують і недоліки: надмірна залежність від технологій, ризик зниження критичного мислення, можливість списування та питання щодо достовірності інформації. Штучний інтелект є потужним інструментом, який може значно покращити навчання та наукові дослідження. Однак, його використання повинно бути відповідальним, етичним і обґрунтованим. Дотримання цих застережень допоможе уникнути потенційних проблем і забезпечити, щоб ШІ приносив користь і сприяв розвитку знань та інновацій [3].

Сучасні роботодавці шукають не лише теоретичну підготовку, а й уміння застосовувати знання на практиці. Важливим стає поєднання *hard skills* – професійних компетенцій, та *soft skills* – гнучких навичок, таких як комунікація, уміння працювати в команді, лідерство й креативність. Конкуренція серед випускників зростає, і виграють ті, хто може показати не лише рівень знань, а й здатність адаптуватися, мислити нестандартно й ефективно вирішувати завдання. Комунікація – основа будь-якої професійної та навчальної діяльності. Це і вміння чітко та зрозуміло висловлювати свої думки в усній чи письмовій формі, і здатність уважно слухати співрозмовника та розуміти його позицію. Для студентів якісна комунікація означає легше розуміння з викладачами й однокурсниками, ефективну

командну роботу, а в майбутньому – успішні співбесіди та впевнену презентацію своїх ідей. Лідерство у студентському середовищі проявляється у здатності брати ініціативу в навчальних і позанавчальних проєктах, об'єднувати однодумців і вести їх до спільного результату. Студенти, які беруть відповідальність за рішення, стають помітнішими для викладачів і роботодавців. Лідерські навички розвиваються під час участі у студентських організаціях, групових проєктах, волонтерстві та командній роботі. Лідерство – це не командування, а допомога команді рухатися вперед.

Креативне мислення – одна з найважливіших навичок XXI століття. Роботодавці цінують людей, які не лише виконують інструкції, а й пропонують нові підходи. Креативність допомагає знаходити оригінальні рішення, перетворювати обмеження на можливості та створювати інноваційні ідеї. Навіть із мінімальними ресурсами креативна людина може запропонувати нестандартні рішення й виділитися серед інших.

Для студентів емоційний інтелект має особливе значення. Навчання та початок кар'єри часто супроводжуються хвилюванням, конкуренцією та необхідністю швидко адаптуватися до нових умов. Критичне мислення сьогодні – одна з ключових навичок, яка допомагає не лише у навчанні, а й у професійній діяльності. Воно дозволяє сприймати величезний потік інформації не як хаотичний набір даних, а як матеріал, який можна проаналізувати, перевірити та використати для прийняття рішень [4].

Сучасний ринок праці особливо цінує фахівців, які вміють знаходити спільну мову з клієнтами, колегами та партнерами, тобто бути зрозумілими для різних людей. Саме такі навички забезпечують швидку адаптацію в професійному середовищі та є значною перевагою під час працевлаштування.

Проблема «цифрового розриву» полягає в тому, що не всі люди мають рівний доступ до сучасних технологій та інтернету. Також зростає поширення інформаційних маніпуляцій, фейків і кібершахрайства, що може вводити людей в оману. Крім того, надмірне використання цифрових пристроїв може негативно впливати на ментальне здоров'я та спричиняти цифрову залежність.

У сучасному світі важливо інтегрувати цифрові навички в усі навчальні дисципліни, а не обмежувати їх лише уроками

інформатики. Це допомагає студентам і учням краще використовувати технології для навчання, досліджень та вирішення практичних завдань у різних сферах. Цифрові інструменти можуть значно підвищити ефективність навчального процесу та підготувати молодь до вимог сучасного ринку праці. Також важливу роль відіграє самоосвіта та постійне оновлення знань. Технології швидко розвиваються, тому людина повинна вміти самостійно знаходити інформацію, опанувати нові програми та адаптуватися до змін [5].

Отже, цифрова грамотність сьогодні є не лише корисною навичкою, а й важливим інструментом особистої свободи, розвитку та професійного успіху. Вона допомагає людині впевнено орієнтуватися в інформаційному просторі та ефективно використовувати можливості сучасного світу.

Список використаних джерел:

1. Welfare.green. URL: https://welfare.green/cifrova-transformaciya-navchannya-u-suchasnomu-sviti/?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=22641534373&utm_content=gid||aid||placement|&utm_term=&gad_source=1&gad_campaignid=22641535600&gbraid=0AAAAAqkMz0V4Ra-OMBuRVcZSOOA-1sr9w&gclid=EAlaIQobChMIw46b-rickwMV6ctEBx3s0Rp2EAAYA-SAAEgJCZPD_BwE (дата звернення: 11.03.2026).
2. U lead. URL: <https://www.u-lead.org.ua/news/584> (дата звернення: 11.03.2026).
3. Cdn.hneu.edu. URL: <https://cdn.hneu.edu.ua/rozvitok19/the-sis08-12.html> (дата звернення: 11.03.2026).
4. Prague educationcenter center. URL: <https://www.education-center.cz/ua/blog-ua/karierni-navychky-dlia-studentiv-shcho-potribno-dlia-uspikhu-pislia-universitetu/> (дата звернення: 11.03.2026).
5. Library.bdpu. URL: <https://library.bdpu.org.ua/ai-for-education-and-research/> (дата звернення: 11.03.2026).

The text examines the integration of technology into education, highlighting how digital literacy and critical thinking are essential for navigating modern information environments. It discusses the dual nature of AI, offering personalized learning benefits while posing risks to critical analysis and authenticity. Furthermore, it emphasizes that professional success now depends on balancing hard skills with soft skills like communication, leadership, and emotional intelligence.

Key words: digital literacy, artificial Intelligence, critical thinking, soft skills, emotional intelligence, digitalization of education.

Поліщук С. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК НЕОБХІДНИЙ АСПЕКТ ЯКІСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

У статті акцентовано увагу на основних проблемах і завданнях цифровізації освітнього середовища закладів освіти в контексті підвищення якості освітнього процесу. Розкрито проблеми впровадження цифровізації та визначено основні напрями її реалізації. Охарактеризовано значення і вплив цифровізації на підвищення якості освітнього процесу, а також окреслено і висвітлено провідну роль педагога в умовах цифровізації суспільства.

Ключові слова: цифровізація, заклад освіти, освітній процес, вплив, проблеми, застосування.

Цифровізація освітнього середовища закладів освіти є однією з ключових умов модернізації вітчизняної освітньої системи, що в свою чергу призводить до поліпшення якісного змісту введення (здійснення) навчального і виховного процесів. Вони не обмежуються лише інфраструктурними рішеннями, а передбачає глибоку трансформацію змісту, форм і логіки організації освітнього процесу.

Саме на цей аспект цифровізації звертає нашу увагу науковець С. Трубочова, яка відмічає: «В умовах реформування загальної середньої освіти, переходу до «нової української школи», ключова роль належить учителю, якому довірено розвиток учнів, розкриття їхнього потенціалу та формування успішної людини. Упровадження цифрових технологій в освіті – це не лише використання нових онлайн інструментів, це створення середовища існування, яке відкриває нові можливості для навчання в будь-який час як педагогові, так і для учнів; це безперервна освіта, проектування індивідуальних освітніх маршрутів, розробка та поширення власних освітніх продуктів, використання електронних освітніх ресурсів та онлайн інструментів з метою пошуку, логічного відбору, систематизації, використання навчального матеріалу та організації результативного освітнього процесу» [5].

Тобто ми спостерігаємо, що цифрове освітнє середовище, яке використовується в сучасних закладах освіти відіграє досить важливу роль у поглибленні освітніх цілей, збагачує та забезпечує процес виконання ним освітньо-розвивальних завдань, про що наголошують основні стратегічні документи: Концепція «Нова українська школа» (НУШ), Національна програма інформатизації, Проєкт Концепції цифрової трансформаційної освіти і науки на період до 2026 року. На порталі Дія з 2020 року започатковано тест на цифрову грамотність «Цифрограм для вчителів» та представлені освітні серіали: Національна кампанія з цифрової грамотності «Цифрова освіта» Міністерства цифрової трансформації України. Крім вище сказаного, як свідчить проведені дослідження, цифровізація освіти призводить до змін на ринку праці в освітніх стандартах, виявлення потреб у реформуванні компетенції населення та орієнтована на реорганізацію освітнього процесу, переосмислення ролі педагога.

Доступність інформації потребує постійного пошуку і вибору релевантного і цікавого контенту, високих швидкостей його обробки.

Отже, цифровізація освіти веде до її корінної, якісної перебудови. Педагог зобов'язаний навчитися застосовувати нові технологічні інструменти і практичне необмежені інформаційні ресурси.

Слід відмітити, що проблема цифровізації закладів освіти є предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців та дослідників. Зокрема науковці С. Дембіцька, І. Кобилянська та О. Пугач обґрунтували шляхи вдосконалення самостійної роботи студентів закладів вищої освіти за умов дистанційного формату навчання [1]. О. Трифонова схарактеризувала зміст та структуру інформаційно-цифрової компетентності, а також проаналізувала зарубіжний та вітчизняний досвід щодо її формування [6]. Науковці О. Лищенко, О. Спирін, С. Литвинова, О. Пінчук, О. Овчарук, А. Сухих дослідили концептуальні засади цифровізації освітнього середовища закладу загальної середньої освіти [4]. Методологічні засади цифровізації вищої школи дослідила науковець С. Карп'юк [2], а трансформацію вищої освіти, зважаючи на умови цифровізації дослідив і охарактеризував науковець І. Кучеряк [3].

Зважаючи на невідворотність подальшої цифровізації як глобального та національного явища, реформування ві-

тязняної освіти та формування якісного освітнього процесу має відбуватись відповідно з урахуванням розвитку «цифрової» економіки, цифрового громадянства, інноваційних цифрових технологій тощо. Тому цифровізація освітнього середовища має носити кросплатформний (наскрізний) характер, тобто використовуватись не лише на уроці інформатики, а й при вивченні інших предметів, взаємодії учнів один з одним та вчителями, з реальними експертами, здійснені досліджень, індивідуальному навчанні тощо.

Враховуючи комплексний характер освітньої системи, велику кількість закладів освіти, педагогічних та державних установ, першочерговим кроком є розробка ґрунтовної національної політики «цифровізації» освіти, як пріоритетної компоненти реформи освіти в цілому.

Одночасно слід зважати на проблеми, які виникають в ході цифровізації освітнього процесу в закладах освіти. Такими проблемами є:

- створення відповідної інфраструктури, яка б сприяла успішній реалізації освітнього процесу (швидкісний Інтернет, ліцензійне і програмне забезпечення тощо);
- здійснення навчання науково-педагогічних працівників щодо використання цифрових технологій в освітньому процесі;
- застосування електронної бібліотеки та репозитаріїв закладів освіти;
- застосування цифрових інструментів для звітності та аналітики успішності здобувачів освіти;
- забезпечення інклюзивності цифрового освітнього середовища;
- залучення здобувачів в процесі використання цифрових технологій в ході навчання та удосконалення освітнього середовища.

Однак, незважаючи на вище вказані проблеми, цифровізація освітнього середовища розвивається досить стрімко, а тому потребує постійного вдосконалення та коригування.

Досить важливою умовою успішного здійснення цифровізації закладів освіти є визначення її напрямків. Такими напрямками є:

- доступ до технологій;
- доступ студентської (учнівської) молоді до технологій (Student Accessibility);

- доступ педагогів до технологій (Teacher Accessibility);
- доступ адміністраторів закладів освіти до технологій (Administrarion Accessibility);
- інтернет (моделі Fiber-to-the Buikding tawi-6);
- «цифрові» компетенції та грамотність викладачів (фа-силітаторів, коучів) та студентської (учнівської) молоді.

Таким чином, система цифрової освіти включає в себе інформаційні ресурси, телекомунікації систему управління.

При цьому варто зазначити, що заклад освіти повинен чітко визначатись з пріоритетними програмними комплексами, платформами та іншим ПЗ, що дозволить впровадити ефективне навчання для здобувачів, враховуючи при цьому вподобання усіх учасників освітнього процесу [8].

Враховуючи зазначене, необхідно, затвердженням науковиці В. Худавердієвої, чітко окреслити важливість та перспективи цифровізації освітнього середовища закладів освіти. В цьому контексті В. Худавердієва цілком справедливо підкреслює, що дистанційне навчання, яке базується на сучасних інформаційних технологіях, є перспективним напрямком розвитку освіти. Воно дозволяє (за її словами) студентам отримувати освіту незалежно від їхнього місця проживання та життєвих обставин. Дистанційне навчання є рівноцінним очною, вечірньою, заочною та екстернатною формами навчання і дозволяє студентам отримувати якісну освіту в комфортних для них умовах [7].

Все вище сказане дає нам підстави зробити висновок про те, що цифровізація освітнього середовища закладів освіти сприяє значному поліпшенню якості здійснення в них освітнього процесу, а тому вона є невід'ємною частиною (складовою) їх життя і діяльності. Саме завдяки застосуванню в закладах освіти цифрових технологій сприяє формуванню в студентської (учнівської) молоді розвитку та формування цифрової компетентності і вирішення їхніх реальних життєвих та процесійних завдань. Це вимагає від закладів освіти виконання певного циклу робіт із поширення відповідних інновацій.

Список використаних джерел:

1. Дембінська С. В., Кобилянська І. М., Пугач С. С. Вдосконалення організації самостійної роботи студентів ЗВО за умов дистанційного формату навчання. *НДУ. Серія «Педагогіка та психологія»*, 2020. Т. 6, № 2. С. 9–19.

2. Карп'юк С. О. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. *Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку*: матеріали методологічного семінару на ПН України. 4 квітня 2019 р. / за ред. В. Кременя, О. Ляшенка; укл. А. В. Яцишин, О. М. Соколюк. Київ, 2019. С. 188–197.
3. Кучеряк І. В. Цифровізація та її вплив на освітній простір у контексті формування ключових компетентностей. *Теорія і методика професійної освіти*. 2020. Вип. 22. Т. 2. С. 91–94.
4. Лишенко О., Спірін О., Литвинова С., Пінчук О., Овчарук О., Сухін А. Концептуальні засади цифровізації освітнього середовища закладу загальної середньої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2004. Т. 102, № 4. С. 1–22.
5. Трубачова С., Мушка О., Замаскіна П. Трансформаційні процеси в освітньому середовищі закладів загальної середньої освіти в умовах цифровізації і суспільства. *Українські педагогічний журнал*. 2024. № 4. С. 108–115.
6. Трофимова О. М. Інформаційно-цифрова компетентність: зарубіжний та вітчизняний досвід. *Наукові записки центрального українського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. 2018. Вип. 173 (2). С. 221–225.
7. Ходавердієва В. Тенденції цифрової трансформації освіти в сучасних умовах. *Педагогічні науки та освіта*, 2022. Вип. 11. С. 102–109.
8. Dembitska S., Kuzenko O. Improvement of self-educational activity of students of technical specialties based on innovative society development (on the example of studying physics). *Knowledge, Education, Law, Management*. 2021. № 2 (38). Vol. 1. S. 24–30.

The article focuses on the main problems and tasks of digitalization of the educational environment of educational institutions in the context of improving the quality of the educational process. The problems of implementing digitalization are revealed and the main directions of its implementation are determined. The significance and impact of digitalization on improving the quality of the educational process are characterized, and the leading role of the teacher in the conditions of digitalization of society is outlined and highlighted.

Key words: digitalization, educational institution, educational process, impact, problems, application.

Свиридюк О. В.,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
докторант кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини*

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

У статті розглянуто роль цифрових технологій у системі соціально-педагогічної підтримки іноземних студентів у закладах вищої освіти України в умовах цифрової трансформації та безпекових викликів. Особливу увагу приділено можливостям використання інтелектуальних систем і чат-ботів на базі штучного інтелекту як інструментів персоналізованої допомоги, багатомовної комунікації та моніторингу адаптаційних труднощів іноземних студентів. Обґрунтовано, що впровадження таких технологій сприяє переходу від реактивної до проактивної моделі соціально-педагогічної підтримки.

Ключові слова: *іноземні студенти, соціально-педагогічна підтримка, дистанційне навчання, адаптація, інформаційна безпека.*

В умовах трансформації глобального освітнього ландшафту та повномасштабної війни в Україні питання залучення та утримання іноземного контингенту здобувачів освіти набуло не лише економічного, а й стратегічного державотворчого. Впровадження інтелектуальних агентів на базі штучного інтелекту у систему соціально-педагогічної підтримки іноземних студентів в українських закладах вищої освіти (ЗВО) є відповіддю на потребу в інтенсифікації та персоналізації підтримки в умовах цифрової трансформації та безпекових викликів. Сутність цього процесу полягає у створенні цілодобового адаптивного сервісу, який функціонує як персоналізований асистент, здатний миттєво реагувати на багатоаспектні запити іноземних здобувачів освіти. В умовах воєнного стану в Україні такі інтелектуальні агенти стають не просто технологічним додатком, а критично важливою ланкою, що забезпечує безперервність соціально-педагогічної взаємодії незалежно від фізичного перебування студента чи викладача.

Функціональний потенціал чат-ботів на базі ШІ у соціально-педагогічній підтримці розкривається через декілька

векторів [2; 3]. По-перше, це лінгвістична фасилітація: використання великих мовних моделей дозволяє студентам отримувати консультації рідною мовою, що автоматично знижує рівень аккультураційного стресу та запобігає викривленню інформації. По-друге, інтелектуальні агенти забезпечують високий рівень персоналізації через алгоритми машинного навчання, які аналізують індивідуальні потреби студента, його попередні запити та академічний статус, пропонуючи релевантні маршрути адаптації – від роз'яснення міграційних процедур до надання рекомендацій щодо психологічної підтримки. По-третє, впровадження ШІ-асистентів вирішує проблему обмеженості людського ресурсу соціальних педагогів, забезпечуючи формат «24/7», що є життєво необхідним для оперативної орієнтації в питаннях безпеки та логістики під час повітряних тривог або екстрених змін у форматі навчання.

З педагогічного погляду, роль інтелектуального агента як персоналізованого асистента сприяє розвитку автономії іноземного студента. Взаємодія з чат-ботом стимулює навички самостійного пошуку рішень та прийняття відповідальності, водночас створюючи відчуття захищеності через постійну наявність кваліфікованої «цифрової опори». Проте успішне впровадження таких агентів у ЗВО України вимагає чіткої верифікації бази знань, якою оперує ШІ, та забезпечення етичних стандартів конфіденційності даних. Таким чином, інтелектуальні агенти стають каталізатором переходу від традиційної реактивної моделі підтримки до проактивної та предиктивної системи, де штучний інтелект виступає медіатором між іноземним студентом та українським освітнім простором, гарантуючи ефективну інтеграцію навіть у кризових умовах.

Отже, впровадження інтелектуальних агентів на базі штучного інтелекту (чат-ботів) визначено як найбільш перспективний шлях персоналізації підтримки. Роль ШІ-асистента як цілодобового персоналізованого помічника дозволяє розвантажити соціальних педагогів, забезпечити багатомовну підтримку та мінімізувати ризики «людського фактору» в екстремальних ситуаціях.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та розкриття багатогранного впливу цифрових технологій на систему соціально-педагогічної підтримки іноземних студентів у ЗВО України.

Важливим складником комунікативного вектору є розбудова так званого «цифрового мосту» соціалізації. Інтеграція соціальних мереж, месенджерів та спеціалізованих платформ у систему педагогічного супроводу забезпечує безперервність комунікації, що є критично важливим для профілактики відчуття ізоляції та депресивних станів у іноземних студентів.

Специфіка українського вектору полягає у синергії академічних платформ (LMS) та загальнодержавних цифрових інструментів. Для іноземного студента в Україні цифровізація комунікації починається з адаптації до сервісів, що забезпечують легалізацію перебування та побутову інтеграцію. Соціально-педагогічна підтримка в українських університетах сьогодні активно використовує медіатехнології для подолання «дистанційного розриву», що виник внаслідок переходу на онлайн-навчання. Вона реалізується через створення розгалужених мереж у месенджерах та закритих групах, де комунікація відбувається у форматі 24/7, забезпечуючи оперативне інформування про безпекові протоколи та логістику навчального процесу. Особливої ваги набуває медіа-дискурс «м'якої сили» та культурної дипломатії. Українські заклади вищої освіти впроваджують медіатехнології для інтеграції іноземних студентів у національний культурний простір шляхом організації віртуальних екскурсій, онлайн-етнопроектів та інтерактивних мовних клубів. Зазначені заходи сприяють формуванню позитивного ставлення до країни перебування та підвищенню міжнародного іміджу України. Комунікативний вектор тут працює на створення відчуття приналежності до університетської спільноти, попри фізичну віддаленість або перебування у змішаному форматі навчання.

Дистанційне навчання виступає базовою технологічною платформою та безпосередньою формою організації освітнього процесу в умовах безпекових ризиків [1]. Проте в українському контексті воно виходить за межі простої ретрансляції знань. Дистанційний формат стає єдиним можливим каналом зв'язку між іноземним студентом та університетом, забезпечуючи інституційну стабільність.

Впровадження інтелектуальних агентів на базі штучного інтелекту у систему соціально-педагогічної підтримки іноземних студентів в українських закладах вищої освіти (ЗВО) є

відповіддю на потребу в інтенсифікації та персоналізації підтримки в умовах цифрової трансформації та безпекових викликів. Сутність цього процесу полягає у створенні цілодобового адаптивного сервісу, який функціонує як персоналізований асистент, здатний миттєво реагувати на багатоаспектні запити іноземних здобувачів освіти. В умовах воєнного стану в Україні такі інтелектуальні агенти стають не просто технологічним додатком, а критично важливою ланкою, що забезпечує безперервність соціально-педагогічної взаємодії незалежно від фізичного перебування студента чи викладача.

Функціональний потенціал чат-ботів на базі ШІ у соціально-педагогічній підтримці розкривається через декілька векторів [2; 3]. По-перше, це лінгвістична фасилітація: використання великих мовних моделей дозволяє студентам отримувати консультації рідною мовою, що автоматично знижує рівень аккультураційного стресу та запобігає викривленню інформації. По-друге, інтелектуальні агенти забезпечують високий рівень персоналізації через алгоритми машинного навчання, які аналізують індивідуальні потреби студента, його попередні запити та академічний статус, пропонуючи релевантні маршрути адаптації – від роз'яснення міграційних процедур до надання рекомендацій щодо психологічної підтримки. По-третє, впровадження ШІ-асистентів вирішує проблему обмеженості людського ресурсу соціальних педагогів, забезпечуючи формат «24/7», що є життєво необхідним для оперативної орієнтації в питаннях безпеки та логістики під час повітряних тривог або екстрених змін у форматі навчання.

З педагогічного погляду, роль інтелектуального агента як персоналізованого асистента сприяє розвитку автономії іноземного студента. Взаємодія з чат-ботом стимулює навички самостійного пошуку рішень та прийняття відповідальності, водночас створюючи відчуття захищеності через постійну наявність кваліфікованої «цифрової опори». Проте успішне впровадження таких агентів у ЗВО України вимагає чіткої верифікації бази знань, якою оперує ШІ, та забезпечення етичних стандартів конфіденційності даних. Таким чином, інтелектуальні агенти стають каталізатором переходу від традиційної реактивної моделі підтримки до проактивної та предиктивної системи, де штучний інтелект виступає медіатором між іноземним студентом та ук-

раїнським освітнім простором, гарантуючи ефективну інтеграцію навіть у кризових умовах.

Отже, впровадження інтелектуальних агентів на базі штучного інтелекту (чат-ботів) визначено як найбільш перспективний шлях персоналізації підтримки. Роль ШІ-асистента як цілодобового персоналізованого помічника дозволяє розвантажити соціальних педагогів, забезпечити багатомовну підтримку та мінімізувати ризики «людського фактору» в екстремальних ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Писанко М., Мартиненко О. MOODLE як засіб дистанційного навчання майбутніх перекладачів аудіювання англійською мовою. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 75. № 1. С. 237–252.
2. Петренко Т. В. Ресурси штучного інтелекту для крос-культурної комунікації учасників освітнього процесу у закладі вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2024. № 74. С. 179–183.
3. Шевель І. Культура штучного інтелекту, чат-ботів та емодзі як новий етап культурної комунікації в цифрову епоху: їхній вплив на соціальність і пов'язані суперечності. *Питання культурології*. 2025. № 45. С. 234–245.

The article examines the role of digital technologies in the system of social and pedagogical support for international students in Ukrainian higher education institutions in the context of digital transformation and security challenges. Particular attention is paid to the potential of artificial intelligence-based systems and chatbots as tools for personalized assistance, multilingual communication, and predictive monitoring of adaptation difficulties among international students. It is argued that the implementation of such technologies facilitates the transition from a reactive to a proactive model of social and pedagogical support.

Key words: international students, social and academic support, distance learning, adaptation, information security.

Смірнова А. Р.,
*здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

*Науковий керівник: **Горбатюк О. В.,**
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
педагогіки та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ: ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ ТА ПЕДАГОГІЧНІ МОЖЛИВОСТІ

У тезах досліджено процес цифровізації математичної освіти як закономірний етап розвитку сучасного освітнього середовища. Проаналізовано тенденції та закономірності впровадження цифрових технологій у навчанні математики. Особливу увагу приділено використанню сучасних цифрових інструментів (GeoGebra, Desmos, українські освітні платформи) як засобів підвищення ефективності навчання. Окреслено педагогічні можливості цифрових ресурсів у формуванні математичної та цифрової компетентностей здобувачів освіти, а також у професійній підготовці майбутніх учителів математики.

Ключові слова: *цифровізація освіти, математична освіта, GeoGebra, Desmos, електронні освітні ресурси, цифрові компетентності, НУШ.*

Цифровізація освіти є однією з ключових тенденцій розвитку сучасного суспільства. Вона зумовлює зміну підходів до організації навчання, трансформацію ролі вчителя та переосмислення змісту освіти. Математична освіта, як фундаментальна складова загальної підготовки учнів, активно інтегрується у цифрове освітнє середовище [1; 2].

Особливої актуальності проблема набуває в умовах реалізації концепції Нової української школи, яка передбачає формування ключових компетентностей, серед яких важливе місце займає цифрова компетентність [5; 6].

У сучасних наукових дослідженнях цифровізації освіти розглядають як системний процес, що охоплює технологічні, педагогічні та методичні аспекти. Значна увага приді-

ляються використанню електронних освітніх ресурсів, платформ дистанційного навчання, а також інтерактивних середовищ для вивчення математики [1–4; 10–12].

Водночас питання практичної реалізації цифровізації в навчанні математики, зокрема через конкретні інструменти, потребує подальшого уточнення та систематизації.

Метою тез є обґрунтування закономірностей розвитку цифровізації математичної освіти та розкриття педагогічних можливостей сучасних цифрових інструментів на прикладі їх практичного використання.

Цифровізація математичної освіти характеризується такими основними закономірностями.

- системність і незворотність процесу – цифрові технології стають невід’ємною частиною освітнього середовища;
- інтегративність – поєднання математичних знань із цифровими навичками;
- адаптивність – можливість пристосування навчання до індивідуальних потреб учнів;
- візуалізація знань – перехід від абстрактного до наочно-індивідуального подання матеріалу;
- інтерактивність навчання – активне залучення учнів до освітнього процесу [1; 2; 6].

Використання GeoGebra у навчанні математики.

GeoGebra є одним із найпотужніших інструментів для навчання математики. Його використання дозволяє:

- візуалізувати графіки функцій у режимі реального часу;
- досліджувати властивості функцій через зміну параметрів;
- моделювати геометричні побудови;
- організувати дослідницьку діяльність учнів.

Наприклад, під час вивчення квадратичної функції учні можуть змінювати коефіцієнти у рівнянні $y = ax^2 + bx + c$ та спостерігати, як змінюється графік. Це сприяє глибшому розумінню ролі кожного параметра.

Використання Desmos як інструменту візуалізації.

Desmos є зручним онлайн-інструментом для побудови графіків і створення інтерактивних завдань.

Його педагогічні можливості:

- швидке побудування графіків без встановлення програм;

- створення інтерактивних уроків (Activity Buidер);
- організація фронтальної та групової роботи;
- миттєвий зворотний зв'язок [9; 11].

Наприклад, при вивченні теми «Перетворення графіків функцій» учні можуть досліджувати зсуви, розтягнення та відбиття графіків, змінюючи параметри у рівняннях.

Важливу роль у цифровізації освіти відіграють національні ресурси:

- Всеукраїнська школа онлайн – забезпечує доступ до відеоуроків і навчання матеріалів;
- На урок – дозволяє створювати тести та інтерактивні завдання;
- МійКлас – пропонує адаптивні завдання з математики;
- Prometheus – платформа масових онлайн-курсів.

Практичне завдання: підтримка дистанційного навчання, автоматизація оцінювання, доступність навчальних матеріалів, формування навичок самостійної роботи.

Ефективність цифровізації залежить не лише від наявності інструментів, а й від методики їх використання. Доречно виділити такі підходи:

- дослідницький підхід – учні самостійно відкривають математичні закономірності;
- проектне навчання – створення власних цифрових моделей;
- змішане навчання – поєднання онлайн і офлайн форматів;
- фліп-клас – опрацювання теорії вдома, практика – на уроці.

Цифровізація змінює вимоги до професійної підготовки вчителя. Майбутній педагог має: володіти сучасними цифровими інструментами, інтегрувати їх у початковий процес, створювати власні цифрові освітні ресурси, оцінювати ефективність використання технологій. Важливим є формування цифрово-педагогічної компетентності, яка поєднує методичні, технологічні та предметні знання.

Серед основних проблем:

- цифрова нерівність;
- перевантаження учнів інформацією;
- формалізація використання технологій;
- недостатня підготовка педагогів [2; 6; 10].

Це потребує системного підходу до впровадження цифрових технологій.

Цифровізація математичної освіти є закономірним і необхідним процесом, що відповідає викликам сучасного суспільства. Використання таких інструментів, як GeoGebra, Desmos та українські освітні платформи, значно розширює педагогічні можливості навчання математики.

Водночас ефективність цифровізації залежить від методично обґрунтованого використання технологій та рівня підготовки педагогів.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці інноваційних методик використання цифрових ресурсів та створенні інтегрованих освітніх середовищ.

Список використаних джерел:

1. Биков В. Ю. Цифрова трансформація суспільства і розвиток комп'ютерно-технологічної платформи освіти. *Інформаційні технології в освіті*. 2019. № 4. С. 5–20.
2. Морзе Н. В., Кузьмінська О. Г. Цифрова компетентність вчителя: сутність та структура. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Т. 59, № 3. С. 3–16.
3. Спірін О. М. Теоретичні та методичні засади використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті. Київ: Атіка, 2018. 320 с.
4. Жалдак М. І. Проблеми інформатизації навчального процесу в школі і вищому навчальному закладі. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2015. № 3. С. 8–15.
5. Концепція Нової української школи. Київ: МОН України, 2016. 40 с.
6. Рамка цифрової компетентності для громадян України (DigCompUA). Київ: Міністерство цифрової трансформації України, 2021.
7. Hohenwarter M., Fuchs K. Combination of dynamic geometry, algebra and calculus in the software system GeoGebra. *Computer Algebra Systems and Dynamic Geometry Systems in Mathematics Teaching Conference*. 2004.
8. GeoGebra. Official website. URL: <https://www.geogebra.org>.
9. Desmos. Official website. URL: <https://www.desmos.com>.
10. Clark-Wilson A., Robutti O., Sinclair N. The Mathematics Teacher in the Digital Era: An International Perspective. Springer, 2014. 310 p.
11. Drijvers P. Digital technology in mathematics education: Why it works (or doesn't). *Educational Studies in Mathematics*. 2012. Vol. 80. P. 1–14.
12. Trouche L. Managing the complexity of human/machine interactions in computerized learning environments: Guiding students'

command process through instrumental orchestrations. *International Journal of Computers for Mathematical Learning*. 2004. Vol. 9. P. 281–307.

This paper examines the process of digitization in mathematics education as a natural stage in the development of the modern educational environment. It analyzes trends and patterns in the implementation of digital technologies in mathematics instruction. Particular attention is paid to the use of modern digital tools (GeoGebra, Desmos, Ukrainian educational platforms) as means of enhancing the effectiveness of instruction. The pedagogical potential of digital resources in the development of mathematical and digital competencies among students, as well as in the professional training of future mathematics teachers, is outlined.

Key words: digitization of education, mathematics education, GeoGebra, Desmos, electronic educational resources, digital competencies, NUS.

Тенькова З. Ю.,

*аспірантка кафедри історії і культури України
та спеціальних історичних дисциплін
Університету Григорія Сковороди в Переяславі;
викладач відокремленого структурного підрозділу
Полтавського фахового коледжу нафти і газу
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Роботу присвячено аналізу використання хмарних сервісів та інтерактивних онлайн-ресурсів в освітній діяльності. Розглянуто функціональні можливості віртуальних лабораторій та освітніх платформ для організації навчання, комунікації та роботи з цифровими матеріалами. Зроблено висновок, що впровадження таких технологій сприяє зростанню якості освіти, розвитку цифрової грамотності та підвищенню рівня доступності навчальних ресурсів.

Ключові слова: хмарні технології, освіта, навчальне середовище, інтерактивні освітні платформи.

До сьогоднішнього дня питання про те, як ефективно використовувати онлайн-ресурси в навчальному процесі на початковому, середньому та вищому рівнях, залишається актуальним. Новітні технології, такі як віртуальні, інтер-

нет- та хмарні технології, не тільки сприяють трансформації навчального середовища, а й роблять освіту – як вищу, так і загальну середню – більш доступною. Поєднання переваг новітніх електронних пристроїв з онлайн-ресурсами не тільки створює умови для формування безбар'єрного навчального середовища, а й гарантує, що доступ не обмежується лише певними даними.

Використання навчального середовища, яке багате на різноманітні цифрові ресурси, може значно підвищити інтерес учнів до навчання в цілому, створити умови для розвитку дітей та стимулювати пізнавальну активність серед школярів і студентів. Реалізація всіх цих цілей залежить від застосування сучасних хмарних технологій [1]/

У сфері освіти хмарні технології використовуються для забезпечення доступу до цифрових ресурсів, зокрема електронних підручників, навчальних відео, тестових завдань та інших навчальних матеріалів, що сприяють навчальному процесу. Крім того, ці технології застосовуються для полегшення співпраці між викладачами та студентами, даючи їм змогу спільно працювати над проектами та завданнями в режимі реального часу.

Хмарні технології також використовуються для зберігання даних, управління учнями та документами, планування та організації навчальних процесів, а також для забезпечення безпеки даних та запобігання їх втраті та крадіжці.

Використання віртуальних лабораторій та інтерактивних навчальних платформ є одним із способів застосування хмарних технологій у сфері освіти. Ці технології дають змогу учням та вчителям отримати доступ до широкого спектру різноманітних навчальних ресурсів, зокрема віртуальних лабораторій та інтерактивних платформ. Віртуальні лабораторії дають змогу учням проводити різноманітні експерименти та виконувати практичні завдання в онлайн-середовищі, надаючи їм можливість навчатися та здобувати практичні навички в безпечних та контрольованих умовах; такі умови можуть бути важко створити в реальному світі через фізичні обмеження, вартість або міркування безпеки.

Інтерактивні освітні платформи надають студентам можливість користуватися різноманітними цифровими ресурсами, такими як візуалізації, діаграми, тестові завдання та інші інтерактивні матеріали. Завдяки цьому здобувачі

освіти можуть легше опанувати складні теми та краще засвоювати навчальний матеріал. Крім того, такі платформи дають викладачам змогу створювати, редагувати та систематизувати навчальні матеріали, організувати спільну діяльність зі студентами та раціонально використовувати навчальний час під час занять.

Застосування віртуальних лабораторій разом з інтерактивними освітніми платформами сприяє зменшенню витрат на організацію навчального процесу та забезпечує доступ до освітніх ресурсів для студентів із різних регіонів. Також використання таких технологій підвищує якість освітнього процесу, робить навчання більш динамічним, інтерактивним і цікавим для здобувачів освіти.

На сьогодні існує значна кількість платформ, що забезпечують використання обчислювальних технологій, зокрема хмарних сервісів, у сфері освіти. Серед найбільш поширених можна виокремити такі:

1. Amazon Web Services (AWS) – одна з провідних платформ хмарних обчислень, яка пропонує широкий спектр сервісів для освітньої сфери, зокрема зберігання даних, обчислювальні ресурси, інструменти машинного навчання та інші цифрові рішення.
2. Google Cloud Platform (GCP) – хмарна платформа, що надає можливості для зберігання, обробки та аналізу даних, а також для створення й розгортання вебдодатків і сервісів машинного навчання.
3. Microsoft Azure – платформа хмарних обчислень, яка забезпечує широкий спектр сервісів для різних галузей, у тому числі для освіти. За допомогою Azure можна розгортати програмні додатки, а також використовувати інструменти для обробки та аналізу великих масивів даних.
4. IBM Cloud – хмарна платформа, що надає можливості для розроблення й розгортання програмних додатків, а також пропонує сервіси для аналізу даних, машинного навчання та інших освітніх потреб.
5. DigitalOcean – платформа хмарних обчислень, яка спрощує процес створення та управління цифровою інфраструктурою і пропонує інструменти для розгортання та адміністрування програмних додатків [2].

Ефективним рішенням для закладів освіти також є хмарний сервіс компанії Microsoft – Microsoft Office 365.

Даний продукт надає можливість організовувати обмін текстовими та голосовими повідомленнями, створювати й редагувати документи в онлайн-режимі та використовувати інші інструменти для організації освітнього процесу. Базовий пакет сервісів Microsoft Office 365 для навчальних закладів надається безкоштовно та включає:

- 1) електронну пошту – сервіс Microsoft Outlook, який поєднує функції поштового клієнта, календаря, планувальника завдань, органайзера та менеджера контактів;
- 2) хмарне сховище OneDrive для зберігання та спільного доступу до файлів обсягом до 1 Тб для кожного користувача;
- 3) інструменти для проведення вебконференцій, що забезпечують онлайн-спілкування з аудіо- та відеопідтримкою, а також можливість спільної роботи з віртуальною дошкою та робочим столом;
- 4) Office Web Apps – сервіси для створення та редагування документів у форматах Word, Excel і PowerPoint безпосередньо в браузері [3].

Отже, застосування інтерактивних засобів та хмарних сервісів є фундаментом сучасного освітнього процесу. Вони гарантують вільний доступ до знань, підвищують ефективність їх засвоєння та забезпечують тісну взаємодію між викладачами й учнями. Хмарні технології, зокрема, відкривають широкі можливості для дистанційного навчання та спільного опрацювання матеріалів. Використання таких інновацій сприяє зростанню якості освітніх послуг та розвитку цифрової грамотності, що в підсумку веде до оновлення освітньої системи та її прогресивного розвитку.

Список використаних джерел

1. Вакалюк Т. А. Можливості використання хмарних технологій в освіті. *Актуальні питання сучасної педагогіки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Острог, 1–2 листопада 2013 року). 2013. С. 97–99.
2. Бабак О. А., Ісак А. М. Хмарні технології в освіті. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2023. № 27. С. 486–490.
3. Носенко Ю. Г. Хмарні технології у просторі відкритої освіти. *Інформаційні технології в освіті*. 2015. Вип. 22.

This paper analyzes the use of cloud services and interactive online resources in educational activities. It examines the functional capabilities of virtual laboratories and educational plat-

forms for organizing learning, communication, and work with digital materials. It is concluded that the implementation of such technologies contributes to improving the quality of education, developing digital literacy, and increasing the accessibility of educational resources.

Key words: *cloud technologies, education, learning environment, interactive educational platforms.*

Ходош Е. М.,
*професор, професор кафедри інфекційних хвороб,
дитячих інфекційних хвороб,
паразитології, фтизіатрії та пульмонології
Харківського національного медичного університету*

Клименко Т. Г.,
магістр психології, м. Харків

ЯКІСТЬ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

У статті проаналізовано сучасний стан та ефективність провадження цифрових технологій у систему вищої медичної освіти України. Обґрунтовано актуальність цифровізації як ключового засобу адаптації освіти для підготовки медичних фахівців. Водночас досліджено потенційні виклики та негативний вплив використання цифрових технологій на якість медичної освіти.

Ключові слова: *цифрові технології, цифровізація, медична освіта.*

Лікарська діяльність від покоління до покоління має особливу актуальність. Розвиток медицини постійно виводить лікарів на новий рівень діагностики та лікування, при цьому якість діагнозу визначається не тільки відкриттям нових інструментальних та інших методів розпізнавання хвороб, але й необхідністю постійного набуття знань та вміння лікарів логічно мислити. Зі збільшенням кількості інформації про хвороби, які представлені новітніми хіміко-біологічними, молекулярними та технічними методами діагнозу, зростає вимога до сталості їх вивчення, ускладнюється процес розумової діяльності лікаря, підвищуються вимоги до логічної та семіотичної обґрунтованості, а також своєчасності та точності діагнозу. Все це відбувається на

ті активного впровадження у систему медичної освіти інформаційних технологій, які стають ключовим засобом адаптації до нових реалій.

Метою дослідження є аналіз переваг та недоліків впровадження цифрових технологій у педагогічну практику викладачів медичних закладів освіти.

З огляду на такі сучасні виклики як впроваджені в Україні в лютому 2022 року воєнний стан, руйнування закладів освіти, вимушена міграція лікарів та реалізація медичних реформ, цифровізація освіти, безумовно, має низку переваг, перш за все забезпечуючи безперервний професійний розвиток медиків [3] та долання глибокої кадрової кризи. У цьому аспекті використання цифрових технологій в освіті має очевидні переваги. По-перше воно не вимагає фізичної присутності здобувачів та викладачів на заняттях, дозволяє їм перебувати у безпечному просторі. Водночас сучасні інформаційні технології надають здобувачам вищої медичної освіти доступ як до традиційних джерел інформації, як-от підручники і навчальні посібники, так і до сучасних нетрадиційних ресурсів, наприклад консенсусів і клінічних протоколів, що ґрунтуються на доказовій базі, а викладачам дають можливість урізноманітнити способи висвітлення навчального матеріалу, зокрема використовувати звук, графіку, відео та анімацію [4], оновлювати та вдосконалювати освітній зміст, розвивати свої цифрові компетенції.

Але як відомо, якість будь-якого виду мислення, у тому числі і діагностичного, визначається його логічністю та обґрунтованістю. Чимале місце в цьому освоєнні грає лекція, яка належить до класичної форми навчання. Лекційний матеріал не повинен бути одностороннім, недостатньо освітленим і викладатися у відриві від семіотики та реального хворого. Тому читання клінічних лекцій, проведене без представленого хворого, характеризується нав'язуванням віддалених від реальності моделей хвороби. Така форма навчання не може сприяти клінічному формуванню, оскільки привносить лише окреме технічне розуміння, а в цілому не розвиває здатність студентів і лікарів розуміти патологію і мислити самостійно. Саме огляд хворого закладає шлях до клінічного мислення лікаря. Це обумовлено тим, що за законами пізнання передусім необхідне чуттєве пізнання, потім абстрактне мислення, від якого можна переходити до практики.

Ідеальна система навчання студентів-медиків та лікарів у післядипломному періоді повинна ґрунтуватися на викладачеві, який не є схоластом наукового чи практичного штибу, професіоналізм якого не повинен обмежуватися лише вмінням технічно підготувати презентацію. На відміну від аудиторної форми навчання в умовах цифровізації роль викладача як передавача знань фактично перетворюється на роль фасилітатора [3]. Водночас студенти становляться лише пасивними отримувачами інформації, в яких не розвивається критичне мислення, критичний аналіз, у цифровому середовищі не формується здатність самостійно мислити та вирішувати складні клінічні проблеми. До того ж у межах компетентнісної освітньої парадигми професійна діяльність викладача передбачає не лише передачу спеціальних знань, а й формування у здобувачів професійних цінностей, моделей міжособистісної взаємодії та культуру професійного спілкування [1]. Але ж дистанційні освітні платформи зводять до мінімуму та нівелюють таку міжособистісну взаємодію. Ще одним з вкрай значущих аспектів освіти медика є необхідність розвитку «людських» якостей, що залишаються незамінними для професійного лікаря. До них належать емпатія, ефективна соціальна взаємодія, навички комунікації з пацієнтами та їхніми родичами, здатність працювати в мультидисциплінарній команді, а також творче мислення та інтуїція [2]. Тому надзвичайно важливо, щоб цифрові технології не витісняли ці якості у майбутніх медичних фахівців.

Отже, у сучасних кризових реаліях цифровізація медичної освіти є її об'єктивною та необхідною складовою з низкою переваг та негативних наслідків, які відбиваються на якості освіти. До основних негативних наслідків можна віднести втрату здобувачами освіти базових когнітивних, як-от зниження концентрації уваги, погіршення пам'яті, ускладнення розвитку критичного та аналітичного мислення, та комунікативних компетенцій. У цілому зниження якості освіти є результатом сукупності негативних ефектів цифровізації освітнього процесу. Усунути або хоча б мінімізувати негативний вплив цифровізації на якість освіти можна зберігаючи оптимальний баланс між цифровими та традиційними формами освіти.

Список використаних джерел:

1. Воробйова О. М., Куценко Н. П., Біланова Л. П. Професійна комунікація викладача як складник позитивного педагогічного іміджу в медичній освіті. *Імідж сучасного педагога*. 2026. № 1 (226). С. 48–53. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2026-1\(226\)-48-53](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2026-1(226)-48-53).
2. Іваночко Н. Я., Фрич Н. І., Довганич Н. В., Сиротинська І. Д., Валішкевич Б. В. Цифрова трансформація медичної освіти: роль штучного інтелекту у підготовці майбутніх лікарів. *Прикарпатський вісник наукового товариства імені Шевченка*. ПУЛЬС. 2025. № 23 (78). С. 108–116. DOI: [https://doi.org/10.21802/2304-7437-2025-23\(78\)-108-116](https://doi.org/10.21802/2304-7437-2025-23(78)-108-116).
3. Кундіна В. В., Сторожчук Ю. О. Інформаційні технології в навчанні лікарів післядипломної освіти в умовах кризових ситуацій. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. № 13. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14507015>.
4. Симонєць Є. М., Рибальченко В. Ф., Рибальченко В. В. Особливості підготовки лікарів з використанням інформаційно-цифрових технологій. *Збірник наукових праць за матеріалами ювілейної науково-практичної конференції з нагоди 30-ї річниці заснування ПВНЗ «Київський медичний університет» «Сучасні аспекти медицини та фармації – освіта та практика»*. Київ, 2022. С. 26–28. URL: <https://kmu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/10/zbirnik-tez-2022.pdf>

The article analyzes the current state and effectiveness of the implementation of digital technologies in the system of higher medical education in Ukraine. The relevance of digitalization as a key tool of adapting education for the training of medical specialists is substantiated. At the same time, potential challenges and negative impact of the use of digital technologies on the quality of medical education are investigated.

Key words: digital technologies, digitalization, medical education.

Цибулько А. О.,
здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Науковий керівник: Цимбал-Слатвінська С. В., доктор педагогічних наук, професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ СТІМКОГО РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

У тезах розглянуто, як стрімкий розвиток штучного інтелекту змінює вимоги до професійної підготовки майбутніх логопедів. Обґрунтовано, що сучасна підготовка має передбачати не лише ознайомлення з цифровими сервісами, а й формування здатності критично перевіряти AI-генерований контент, співвідносити його з принципами доказової практики та зберігати пріоритет професійного судження. Особливу увагу зосереджено на оновленні змісту підготовки, навчальних завдань і практикоорієнтованих форм роботи.

Ключові слова: *майбутні логопеди, штучний інтелект, професійна підготовка, інформаційно-цифрова компетентність.*

Стрімкий розвиток штучного інтелекту змінює не лише технологічне середовище освіти, а й сам характер професійної діяльності фахівців, що працюють із дитиною, мовленням, навчанням і розвитком. Нові цифрові сервіси вже сьогодні використовуються логопедами для створення візуальних матеріалів, підготовки індивідуалізованих вправ, автоматичного розпізнавання мовлення, транскрибування аудіо-записів, структурування нотаток спостереження, добору мовленнєвого матеріалу й комунікації з батьками. Саме тому професійна підготовка майбутніх логопедів має враховувати не лише загальну цифровізацію освітнього простору, а й той факт, що в найближчі роки штучний інтелект стане звичним елементом повсякденної фахової практики.

У європейських підходах цифрова компетентність трактується не як сукупність технічних умінь, а як здатність

безпечно, критично та відповідально використовувати цифрові технології в навчанні, праці та суспільному житті [1]. Для підготовки майбутнього логопеда це положення має принципове значення. У професійній сфері, де рішення стосуються мовленнєвого розвитку дитини, якості корекційної взаємодії та індивідуального прогресу, захоплення новизною інструмента не може бути підставою для його безумовного прийняття. Саме тому питання підготовки майбутніх логопедів до професійної діяльності в умовах стрімкого розвитку штучного інтелекту не зводиться до знайомства з кількома популярними сервісами. Ідеться про глибшу зміну логіки підготовки, за якої студент вчиться не лише користуватися технологією, а й професійно співвідносити її можливості з межами, ризиками та вимогами логопедичної практики.

Актуальність цієї проблеми посилюється тим, що штучний інтелект створює привабливу ілюзію швидкої допомоги. Згенерований текст часто виглядає переконливо, добірка вправ – охайно і структуровано, а автоматизовані рекомендації – зручно й оперативно. Проте зовнішня якість результату ще не гарантує його методичної придатності. Для логопедичної практики це критично: вправи можуть не враховувати ані характер порушення, ані вікові особливості дитини, ані логіку поетапного формування навички. Дослідження, присвячені аналізу цифрових засобів для мовленнєвої терапії, показують, що популярність ресурсу або привабливість його дизайну не є надійним показником доказовості й реальної ефективності [4]. Отже, підготовка майбутнього логопеда має включати навички відбору, перевірки та професійного редагування цифрового продукту, а не лише його використання.

У сучасних умовах перед закладами вищої освіти постає щонайменше кілька важливих завдань. Насамперед необхідно переосмислити сам зміст підготовки. Майбутній логопед має розуміти, у чому саме штучний інтелект може бути корисним, а де його застосування потребує особливої обережності. Ідеться не тільки про генерацію текстів або візуалів. Значно важливіше, щоб студент усвідомлював, як AI-сервіси впливають на професійне мислення: пришвидшують підготовку, підказують структуру, спрощують окремі рутинні дії, але водночас можуть знижувати вимогливість до перевірки змісту. У працях, присвячених підготов-

ці фахівців до роботи з цифровими технологіями, підкреслюється потреба виходити за межі суто функціонального освоєння інструментів і формувати здатність до їх критичного й педагогічно осмисленого використання [3]. Для майбутніх логопедів це означає перехід від питання «як швидко створити матеріал?» до питання «чи відповідає цей матеріал корекційній меті, логіці та конкретній дитині?».

Друге завдання пов'язане з оновленням навчальних дій, що пропонуються студентам. У традиційній цифровій підготовці часто достатньо було навчити користуватися платформою, конструктором вправ або сервісом для презентацій. У ситуації з AI цього вже замало. Студент має навчитися працювати з непевним, варіативним і не завжди надійним результатом. Це означає, що в освітньому процесі доцільно системно використовувати завдання на перевірку, порівняння та доопрацювання AI-згенерованого контенту. Наприклад, майбутньому логопеду можна запропонувати сформулювати запит до сервісу штучного інтелекту для створення комплексу вправ на автоматизацію звука, а потім не просто прийняти згенерований матеріал, а проаналізувати його за кількома критеріями: чи відповідає він етапу корекційної роботи, чи не містить змістових помилок, чи не перевантажує дитину зайвими когнітивними вимогами, чи може бути адаптований до індивідуального темпу та мотивації. Саме в такій роботі формується звичка не довіряти результату лише тому, що його подано в готовому вигляді.

Третє завдання стосується доказового характеру професійної підготовки. Логопедична практика не може спиратися лише на враження від інструмента або на позитивний відгук у професійній спільноті. Майбутній фахівець має розуміти, що в центрі його рішення мають залишатися не технологічні можливості як такі, а найкращі доступні докази, професійна експертиза й потреби конкретного клієнта. Саме тому в літературі дедалі виразніше звучить думка про необхідність спеціально готувати фахівців мовленнєвого профілю до критичного аналізу AI-рішень у контексті evidence-based practice [2]. Студентам слід пропонувати не лише практичні вправи з використання сервісів, а й завдання, у яких вони шукають наукові аргументи на користь або проти певного цифрового рішення, порівнюють якість різних ресурсів, аналізують обмеження та формують власне професійне обґрунтування.

Окремої уваги потребує питання професійного судження. Штучний інтелект може бути ефективним помічником у структуруванні матеріалу, доборі ідей, редагуванні формулювань, пошуку варіантів візуалізації. Проте він не володіє повнотою клінічного контексту, не бачить живої динаміки дитини і не несе відповідальності за наслідки використання запропонованого матеріалу. Через це в підготовці майбутніх логопедів важливо постійно наголошувати: сервіс може запропонувати варіант, але рішення про доречність, безпечність і педагогічну виправданість залишається за фахівцем. Якщо студент звикає без перевірки приймати AI-відповідь як готове рішення, він поступово втрачає навичку професійного сумніву. А саме вона є однією з ознак зрілого спеціаліста.

Не менш важливою є етична сторона підготовки. У логопедичній практиці часто використовуються аудіозаписи мовлення, відеофрагменти занять, приклади письмових робіт, результати спостереження, індивідуальні характеристики розвитку. Усе це належить до чутливої інформації. Тому в роботі з AI-сервісами майбутній логопед має навчитися не тільки формулювати запит, а й розуміти, які дані можна вводити, що потрібно анонімізувати, де проходить межа між навчальним моделюванням ситуації та порушенням професійної етики. Такий аспект не варто відсувати на периферію, оскільки в умовах стрімкого розвитку штучного інтелекту ризик необережного поводження з даними лише зростатиме. У міждисциплінарних дослідженнях, присвячених цифровому навчанню у сфері *speech-language pathology*, також підкреслюється, що цифрова підготовка має враховувати не лише нові технологічні можливості, а й практичні обмеження та професійні умови їх реального використання [5].

Зміни потребують і форми організації підготовки. Ефективним шляхом може стати включення до освітніх компонентів мінікейсів, у яких студент опрацьовує професійно правдоподібну ситуацію. Наприклад, йому можна запропонувати фрагмент AI-згенерованого індивідуального плану заняття й попросити визначити, що в ньому варто залишити, що змінити, а що повністю вилучити. Інший варіант – порівняти два комплекти вправ: створений самостійно і створений за допомогою штучного інтелекту, а по-

тім обґрунтувати, який із них точніше відповідає меті корекційної роботи. Корисними є також завдання, де студент мусить перетворити занадто загальну AI-відповідь на методично точний і віково доречний матеріал. Така робота го-тує не до пасивного споживання цифрового продукту, а до професійного співтворення й відповідальної перевірки.

Водночас було б помилкою будувати підготовку в логіці тотального заперечення штучного інтелекту. Сучасний фахі-вець навряд чи працюватиме поза цим технологічним сере-довищем. Значно продуктивнішим є підхід, за якого студент опановує AI як інструмент із чітко усвідомленими межами застосування. У такому разі технологія не витісняє фахівця, а посилює ті його можливості, що вже мають професійне підґрунтя: уміння бачити мовленнєву проблему в контексті, добирати матеріал з урахуванням індивідуальних потреб, прогнозувати труднощі, підтримувати взаємодію з дитиною та родиною. Отже, цінність підготовки майбутнього логопе-да в умовах стрімкого розвитку штучного інтелекту визна-чатиметься не кількістю засвоєних сервісів, а якістю сфор-мованого професійного способу роботи з ними.

Таким чином, стрімкий розвиток штучного інтелекту не зменшує значення фахової підготовки логопеда, а, на-впаки, підвищує вимоги до неї. Майбутній логопед має вміти користуватися сучасними цифровими ресурсами, але ще більше – критично перевіряти AI-згенерований зміст, співвідносити його з доказовою практикою, адапту-вати до конкретної дитини й не втрачати професійного контролю над власними рішеннями. Саме тому оновлення підготовки має відбуватися не через додавання окремої теми про штучний інтелект, а через більш глибоку перебу-дову змісту, навчальних завдань і практичної роботи сту-дентів. Лише за такої умови використання штучного інте-лекту стане не спокусою спростити професійну діяльність, а ресурсом для її більш осмисленого й якісного здійснення.

Список використаних джерел:

1. Carretero S., Vuorikari R., Punie Y. DigComp 2.1. The Digital Competence Framework for Citizens with Eight Proficiency Levels and Examples of Use. Luxembourg: Publications Office of the Eu-ropеan Union, 2017. URL: <https://doi.org/10.2760/38842> (дата звернення: 10.03.2026).

2. Benway N. R., Preston J. L. Equipping speech-language clinicians for the critical appraisal of an artificial intelligence-driven, evidence-based future. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*. 2025. P. 1–27. URL: https://doi.org/10.1044/-2025_lshss-24-00085 (дата звернення: 12.03.2026).
3. Castañeda L., Villar-Onrubia D. Beyond functionality: building critical digital teaching competence among future primary education teachers. *Contemporary Educational Technology*. 2023. Vol. 15, № 1. P. ер397. URL: <https://doi.org/10.30935/-cedtech/12599> (дата звернення: 10.03.2026).
4. Mobile apps for treatment of speech disorders in children: an evidence-based analysis of quality and efficacy / L. Furlong et al. *PLoS ONE*. 2018. Vol. 13, № 8. P. е0201513. URL: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0201513> (дата звернення: 12.03.2026).
5. Lin Y., Lemos M., Neuschaefer-Rube C. Digital health and digital learning experiences across speech-language pathology, phoniatrics, and otolaryngology: interdisciplinary survey study. *JMIR Medical Education*. 2021. Vol. 7, № 4. P. е30873. URL: <https://doi.org/10.2196/30873> (дата звернення: 13.03.2026).

The thesis examines how the rapid development of artificial intelligence is changing the requirements for the professional training of future speech therapists. It is argued that such training should go beyond simple familiarization with digital tools and include the ability to critically verify AI-generated content, correlate it with evidence-based practice, and preserve the priority of professional judgment. Special attention is given to renewing the content of training, learning tasks, and practice-oriented formats.

Key words: future speech therapists, artificial intelligence, professional training, digital competence.

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ: ЗАКОНОМІРНОСТІ, ТРЕНДИ, ПОТРЕБИ

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА МАТЕРІАЛАМИ
ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

31 БЕРЕЗНЯ 2026 РОКУ

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Підписано 08.06.2026. Формат 60x84/16. Гарнітура «Книжник».
Об'єм даних 6,24 Мб. Обл.-вид. арк. 17,3. Зам. № 1255.

Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка,
вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300.
Свідоцтво серії ДК № 3382 від 05.02.2009 р.

Виготовлено в Кам'янець-Подільському національному
університеті імені Івана Огієнка,
вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300.